

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**MİLLETLERARASI TİCARET ODASI (MTO) TAHKİM
MAHKEMESİ UYGULAMASINDA “GÖREV BELGESİ”**



YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut Sait ARSLAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hakan Pekcanitez

Aralık 2019

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez danışmanlığında hazırlanmıştır. Bana karşı her zaman sabırlı ve anlayışlı yaklaştığı, etkili yönlendirmeleriyle bu çalışmanın şekillenmesini ve sonuçlanmasını sağladığı için kendisine en içten teşekkürü borç bilirim.

Hukukçu olmamda ve akademik çalışma yapmamda en büyük katkı şüphesiz ki sevgili babam, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı, Av. Süleyman Arslan'a aittir. Küçük yaşlarımdan itibaren, iyi bir insan olmam ve en iyi şekilde eğitim görmem için katlandığı fedakarlıklar ve rehberliği için kendisine, ona her zaman destek olan sevgili annem Hanife Arslan'a, nazımı çeken kardeşlerim Hüsna Betül, Abdüllatif Hasan, Saliha ve Mustafa Salih'e şükranlarımı sunarım. Bu çalışmayı yaptığım zaman diliminde bana maddî ve manevî her türlü desteği veren, sürekli yanımda olan ağabeyim Av. Ahmet Necip Arslan'a ise çok şey borçluyum. Her umutsuzluğa düştüğümde beni şevklendirdiği, yükümü çektiği, bana katlandığı için kendisine çok teşekkür ederim.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan milletlerarası tahkim hukukuna ilgi duymamda en büyük etki, İstanbul Şehir Üniversitesi'ndeki lisans eğitimim süresince ve sonrasında bana her türlü desteği veren, samimi ve yakın ilgisiyle tahkimi bana sevdiren sayın hocam Prof. Dr. Yusuf Çalışkan'a ve tahkim hukukuyla ilgili rehberliğiyle Prof. Dr. Ali Yeşilirmak'a aittir. Kendilerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimim sürecinde kitaplarıyla tanıdığım, ardından avukatlık stajımı yanında yapma mutluluğuna eriştiğim Prof. Dr. Cemal Şanlı'ya ve onun nezdinde tüm ekibine müteşekkirim. Bana tahkim pratiğiyle ve avukatlık mesleğiyle ilgili başka yerde edinemeyeceğim, çok kıymetli tecrübeler kazandırdılar.

Bu çalışmayı yüksek lisans tezi olarak savunma aşamasında jüri üyesi olmayı kabul ederek beni sevindiren Dr. Öğr. Üyesi Nur Bolayır'a en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım. Kendisi bu çalışmayı en küçük ayrıntısına kadar defalarca inceleyerek bana her konuda rehberlik etti, literatürü daha geniş bir şekilde kavramamı ve çalışmayı zenginleştirmemi sağladı. Özverili desteği için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Son olarak, bu çalışmayı tamamlamaya çalışırken beni yalnız bırakmayan, her fırsatta destek olan, geceleri çalışırken bana eşlik etmek için uykusuz kalan sevgili eşim Zehra Türker Arslan'a sevgilerimi ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
RESUME	vi
ABSTRACT	ix
ÖZET.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM GÖREV BELGESİ KAVRAMI, TARİHİ, HAZIRLANMASININ HUKUKİ SONUÇLARI, BENZER UYGULAMALARLA KARŞILAŞTIRILMASI, FAYDALARI VE ELEŞTİRİLER.....	5
§ 1. GÖREV BELGESİ – GENEL OLARAK.....	5
I. Görev Belgesine İlişkin Olarak Dikkate Alınacak Düzenlemeler	5
II. Tahkim Yargılamasının Başlamasından Görev Belgesinin Düzenlenmesine Kadar Geçen Süreç.....	13
III. Görev Belgesinin Tanımı.....	14
§ 2. GÖREV BELGESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	16
I. 1922 Kuralları’nda Görev Belgesi.....	17
II. 1927 Kuralları’nda Görev Belgesi.....	20
III. 1955 Kuralları’nda Görev Belgesi.....	22
IV. 1975 Kuralları’nda Görev Belgesi.....	26
V. 1998 Kuralları’nda Görev Belgesi.....	30
VI. 2012 ve 2017 MTO Kuralları’nda Görev Belgesi	34
§ 3. GÖREV BELGESİ DÜZENLENMESİNİN HUKUKİ SONUÇLARI.....	35
I. Görev Belgesinin Hukukî Niteliği	35
A. Hakemler Açısından Sonuçları – Hakem Sözleşmesi.....	35
B. Yeni Bir Tahkim Sözleşmesi Elde Edilmesi.....	39
II. İddia ve Savunmaları Genişletme Yasağının Başlaması	46
III. Karar Verme Süresinin Başlaması	56
IV. Görev Belgesi Düzenlenmemesinin Sonuçları	59
A. MTO Kuralları Bakımından.....	59
B. Milletlerarası Tahkim Kanunu Bakımından	60

§ 4. GÖREV BELGESİ İLE TAHKİM HUKUKUNDA VE MAHKEME YARGILAMALARINDA YER ALAN DİĞER BELGELERİN KARŞILAŞTIRILMASI	67
I. Dava Yönetim Toplantısı ve Usûlî Zaman Çizelgesi	68
A. MTO Kuralları Uyarınca Dava Yönetim Toplantısı ve Usûlî Zaman Çizelgesi	68
1) Genel Olarak	68
2) Dava Yönetim Toplantısı	70
3) Usûlî Zaman Çizelgesi	73
B. MTO Tahkimi Haricinde Dava Yönetim Toplantısı ve Usûlî Zaman Çizelgesi	75
II. Usûlî Hakem Kararları – 1 Numaralı Usûlî Karar	76
A. Usûlî Hakem Kararlarının Terminolojik Açıklaması	76
B. 1 Numaralı Usûlî Karar	84
III. Tensip Zaptı	87
IV. Ön İnceleme Duruşması	90
§ 5. GÖREV BELGESİ HAZIRLANMASININ FAYDALARI VE GÖREV BELGESİNE KARŞI GETİRİLEN ELEŞTİRİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ... 94	
I. Görev Belgesi Hazırlanmasının Faydaları	94
A. Tahkim Şartı veya Sözleşmesindeki Eksikliklerin Giderilmesi	95
B. Hakemlerin Yetkilerinin Kapsamının ve Sınırlarının Belirlenmesi	97
C. Kararın İncelenmesinde Görev Belgesinin Dikkate Alınması	98
D. Görev Belgesinin Düzenlendiği Aşamaya Kadar Yapılan İşlemlerin Doğruluğunun Teyit Edilmesi	100
E. Tarafların ve Hakemlerin Tartışmalı Olan Hususlara Odaklanmasının Sağlanması	100
F. Tarafların Sulh Olmasına Yardımcı Olması	102
II. Görev Belgesine Getirilen Eleştiriler	102
III. Görev Belgesine Getirilen Eleştiriler Hakkında Değerlendirmemiz	105
İKİNCİ BÖLÜM GÖREV BELGESİNİN HAZIRLANMASI USÛLÜ VE İÇERİĞİ	
107	
I. Hazırlama Usûlü	107
II. Görev Belgesinin İmzalanması	113
A. Görev Belgesini İmzalama Yetkisi	113
B. İmzalama Usûlü ve Görev Belgesinin Yürürlüğe Girmesi	118
C. Mecburi Dava Arkadaşlığı Durumunda Görev Belgesinin İmzalanması	119
D. İhtiyari Dava Arkadaşlığı Durumunda Görev Belgesinin İmzalanması	124
III. Divan Onayı	127
IV. Görev Belgesinde Bulunması Zorunlu Olan Unsurlar	129
A. MTK Uyarınca Görev Belgesinde Bulunması Zorunlu Olan Unsurlar	130
1) Tahkim Süresi	131

2) Karara Bağlanması İstenilen Hususların Listesi.....	135
B. MTO Kuralları Uyarınca Görev Belgesinde Bulunması Zorunlu Olan Unsurlar 138	
1) Taraflara İlişkin Bilgiler	139
2) Hakemlere İlişkin Bilgiler	141
3) Tebligata İlişkin Bilgiler.....	142
4) İddia, Savunma ve Taleplerin Özetlenmesi	143
5) Tahkim Yeri.....	145
6) Uygulanacak Usûl Kuralları ve Hakemlere Verilen Yetkiler.....	147
V. Görev Belgesinde Bulunması Faydalı Olabilecek Unsurlar.....	151
1) Esasa Uygulanacak Hukuk	151
2) Tahkim Şartına İlişkin Açıklamalar.....	153
3) Tahkim Dili.....	153
4) Hakem Heyeti Başkanının Usûlî Meseleler Hakkında Karar Verebilme Yetkisi 156	
5) Hakem Heyeti Sekreterine İlişkin Bilgiler.....	157
SONUÇ	159
KAYNAKÇA.....	161
ÖZGEÇMİŞ	173

KISALTMALAR

AAA	: Amerikan Tahkim Örgütü
aşa.	: Aşağıda
Bkz.	: Bakınız
CIETAC	: Çin Uluslararası Ekonomi ve Ticaret Tahkim Komisyonu
Divan	: Milletlerarası Ticaret Odası Milletlerarası Tahkim Divanı
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu
ICC	: <i>International Chamber of Commerce</i> (Milletlerarası Ticaret Odası)
ICDR	: Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi
ISTAC	: İstanbul Tahkim Merkezi
İTOTAM	: İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi
K.	: Karar
m.	: Madde
MTK	: 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu
MTO	: Milletlerarası Tahkim Odası
Sekretarya	: Milletlerarası Ticaret Odası Milletlerarası Tahkim Divanı Sekretaryası
UNCITRAL	: Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
Vd.	: Ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
yuk.	: Yukarıda

RESUME

En vertu du droit international de l'arbitrage, les parties sont libres de choisir les règles de procédure applicables pour le règlement de leurs différends. Les parties peuvent décider que leurs différends découlant d'un contrat écrit doivent être réglés selon les règles d'une institution arbitrale. La Cour internationale d'arbitrage de la Chambre de commerce internationale ("CCI") est actuellement l'une des institutions d'arbitrage les plus connues et les plus privilégiées au monde.

La Cour internationale d'arbitrage de la Chambre de commerce internationale a été créée en 1923. Depuis sa création, le règlement de l'institution régit l'act de mission. Tout au long de son histoire de près d'un siècle, la pratique de l'élaboration des termes de référence dans le cadre du règlement d'arbitrage de la CCI n'a pas été abandonnée.

L'act de mission est un document de procédure préparé par l'arbitre unique ou le tribunal arbitral qui réglera le différend sur réception du dossier, et signé par les parties et les arbitres. L'act de mission contient les décisions sur les questions de procédure qui seront importantes tout au long de l'arbitrage et de la phase d'exécution. Il définit également le cadre des devoirs des arbitres en ce qui concerne le différend dont ils sont saisis.

L'act de mission contient des informations formelles détaillées sur les parties et les arbitres, un résumé des demandes, moyens de défense et demandes de redressement respectifs des parties, adresses de notification et méthodes de notification applicables, une liste des questions à déterminer, le siège de l'arbitrage, la langue de l'arbitrage, la durée de l'arbitrage, la loi applicable au litige, la loi applicable à la procédure arbitrale, si les arbitres sont compétents pour agir comme *amis compositeurs* ou pour décider *ex aequo et bono*.

L'act de mission est rédigé par l'arbitre unique ou le tribunal arbitral, après consultation des parties. Ce document est signé par les arbitres et les parties. Si l'une des parties refuse de signer l'act de mission, celui-ci est transmis à la Cour. L'arbitrage se poursuit avec l'approbation de la Cour.

Étant donné que les arbitres et les parties signent l'act de mission, qui énonce les règles selon lesquelles les arbitres rendront leur décision, l'act de mission est également accepté comme convention d'arbitrage.

Il est obligatoire d'établir un act de mission dans les arbitrages auxquels s'applique le Règlement CCI (à l'exception des arbitrages dans lesquels s'appliquent les règles de procédure accélérée). Si un act de mission n'est pas établi dans le cadre d'un arbitrage CCI, la Cour empêche l'arbitrage de se poursuivre.

Dans le cas des arbitrages où la loi turque sur l'arbitrage international ("MTK") s'applique, les termes de référence doivent être émis à moins que les parties en conviennent autrement. Si l'act de mission n'est pas adopté malgré le fait que les parties n'en soient pas convenues autrement, il y aura un risque d'annulation de la sentence arbitrale. Toutefois, à notre avis, l'absence d'act de mission ne devrait pas être acceptée comme un motif absolu d'annulation. L'annulation de la sentence arbitrale ne devrait être envisagée que si ladite irrégularité procédurale a été constatée sur le fond de la sentence.

Bien que les dispositions du MTK sur les termes de référence s'inspirent du Règlement de la CCI, il existe des différences entre leurs dispositions sur les termes de référence. Le Règlement de la CCI ne considère pas la liste des questions à déterminer comme l'un des éléments obligatoires d'act de mission, alors qu'il est obligatoire en vertu du MTK d'inclure cet élément dans l'act de mission.

En vertu du Règlement de la CCI, l'adoption d'act de mission a de nombreuses conséquences juridiques importantes. Dès la signature d'act de mission, il est interdit aux parties de faire valoir de nouvelles prétentions, le délai de six mois accordé aux arbitres pour rendre leur sentence commençant à courir. De plus, dans certains cas, l'act de mission contient une nouvelle convention d'arbitrage ou modifie la convention d'arbitrage sur laquelle l'arbitrage en cours est fondé.

L'élaboration du cahier des charges présente de nombreux avantages importants. Au stade de l'élaboration d'act de mission, les parties et les parties communiquent entre elles et prennent une décision sur de nombreuses questions de procédure importantes qu'elles n'ont pas encore tranchées et comblent les lacunes juridiques. Étant donné que l'act de mission fixe les limites du devoir et du pouvoir des arbitres, il devient un document important en ce qui concerne les réclamations éventuelles des parties à l'avenir au sujet de l'absence ou de l'excès de compétence des arbitres. En fournissant un résumé des revendications et des moyens de défense de chaque partie, l'act de mission aide les parties à éliminer les questions non contestées et à se concentrer sur les questions qui sont d'une importance cruciale pour le différend.

De plus, dans certains cas, lorsque les parties lisent l'act de mission et leurs arguments respectifs ainsi que les éléments de preuve et les motifs juridiques sur lesquels ils sont fondés, elles reconsidèrent la possibilité d'en arriver à un règlement. Et dans certains cas, ils parviennent à un règlement et mettent fin à l'arbitrage.

Lors de l'élaboration d'act de mission ou par la suite, le tribunal arbitral convoque une conférence de gestion, décide des mesures à prendre, adopte les techniques de gestion de l'instance et établit un calendrier procédural. Dans ce calendrier procédural, l'ordre du jour qui sera respecté tout au long de l'arbitrage sont décidés. Les avantages escomptés du mandat pourraient être obtenus en organisant des conférences de gestion des affaires, en adoptant un calendrier procédural et des ordonnances de procédure. Par conséquent, l'obligation d'établir d'act de mission ne devrait pas être considérée comme un motif absolu d'annulation ou de rejet de l'exécution de la sentence.

Malgré tous ces avantages d'act de mission, certains auteurs le critiquent et le considèrent comme inutile et comme une perte de temps. Cependant, d'autres auteurs affirment que l'act de mission, lorsqu'il est appliqué correctement, ne cause pas de

perte de temps, mais qu'il permet plutôt de mener un arbitrage plus efficace et de gagner du temps.

L'act de mission constitue, dans certains cas, une nouvelle convention d'arbitrage ou modifie la convention d'arbitrage existante. Par conséquent, il est important de vérifier si les représentants et avocats des parties sont autorisés à signer au nom de la partie représentée, s'ils ont le pouvoir de représenter leur client dans un arbitrage et de conclure une convention d'arbitrage. Dans le cas contraire, les questions décidées dans les termes de référence peuvent être considérées comme nulles.

Les conditions de référence présentent certaines particularités lorsqu'une partie à l'arbitrage est composée de plus d'une partie, c'est-à-dire que les parties sont réunies. Si les parties jointes doivent agir de concert dans le cadre de la procédure d'arbitrage parce que la jonction des parties est nécessaire, par exemple dans le cas de membres d'une coentreprise, elles doivent alors signer l'act de mission ensemble. Si la jonction des parties n'est pas nécessaire, les parties n'ont pas à agir ensemble dans le cadre de la procédure d'arbitrage et n'ont donc pas à décider ensemble si elles doivent ou non signer l'act de mission. La signature des termes de référence par l'une des parties jointes (si la joint venture n'est pas nécessaire) ne crée des conséquences juridiques qu'en son nom. Contrairement au cas où la jonction des parties est nécessaire, si l'une d'elles refuse de signer la convention d'arbitrage ou l'act de mission qui contient une convention d'arbitrage nouvelle ou modifiée, cette absence de signature ne rendra pas la convention d'arbitrage ou l'act de mission sans effet.

Si les parties ont des objections de compétence, elles devraient être autorisées à inclure leurs objections dans l'act de mission. Si le tribunal arbitral ne mentionne pas dans son act de mission les questions qu'il souhaite inclure, la Cour n'approuvera pas l'act de mission et le renverra au tribunal. Toutefois, si l'une des parties refuse de signer l'act de mission sans raison valable ou sans raison valable, le tribunal arbitral le transmet à la Cour pour approbation et l'arbitrage se poursuit après approbation de la Cour.

Avec toutes ces caractéristiques et composantes, les termes de référence sont un instrument caractéristique important de l'arbitrage CCI et s'ils sont appliqués correctement, ils facilitent un arbitrage plus efficace et productif.

ABSTRACT

Under international arbitration law, the parties are free to choose the applicable procedural rules for the resolution of their disputes. The parties can determine that their disputes arising from a written contract shall be settled under the rules of an arbitration institution. The International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce (“ICC”) is currently among the most well-known and preferred arbitration institutions in the world.

International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce was established in 1923. Since its beginning, the rules of the institution regulate the Terms of Reference. Throughout its history of almost a hundred years, the practice of drawing up the terms of reference under the ICC arbitration rules has not been abandoned.

The terms of reference is a procedural document, that is prepared by the sole arbitrator or the arbitral tribunal that will settle the dispute upon receiving the file, and signed by both the parties and the arbitrators. The terms of reference contains decisions about the procedural matters that will be important throughout the arbitration and in the enforcement phase. Also, it sets out the framework of the arbitrators’ duties regarding the dispute referred to them.

The terms of reference contains detailed formal information about the parties and the arbitrators, a summary of the parties’ respective claims, defences and their requests for relief, notification addresses and applicable notification methods, a list of issues to be determined, the seat of the arbitration, language of the arbitration, the term of arbitration, the law applicable to the dispute, the law applicable to the arbitration procedure, whether the arbitrators are authorized to act as *amiable compositeur* or to decide *ex aequo et bono*.

The terms of reference shall be drafted by the sole arbitrator or the arbitral tribunal, after consulting with the parties. This document is signed both by the arbitrators and the parties. If one of the parties refuses to sign the terms of reference, the terms of reference is transmitted to the Court. The arbitration proceeds upon the Court’s approval.

Because both the arbitrators and the parties sign the terms of reference, which states the rules according to which the arbitrators will give their decision, the terms of reference is also accepted as an arbitration agreement.

It is mandatory to issue a terms of reference in arbitrations in which the ICC Rules apply (except for the arbitrations in which expedited procedure rules apply). If a terms of reference is not issued in an ICC arbitration, then the Court prevents the arbitration from proceeding.

In case of the arbitrations where the Turkish International Arbitration Law (“MTK”) apply, the terms of reference must be issued unless the parties agree otherwise. If the terms of reference is not adopted despite the fact that the parties did not agree otherwise, then there will be a risk of annulment of the arbitral award. However, in our opinion, the absence of the terms of reference should not be accepted as an absolute reason for annulment. The annulment of the arbitral award should be considered, only if the said procedural irregularity has been effective on the merits of the award.

Although the MTK’s provisions on the terms of reference are inspired from the ICC Rules, there are differences between their provisions on the terms of reference. The ICC Rules does not consider the list of issues to be determined as one of the compulsory elements of the terms of reference, where as it mandatory under MTK to include this element into the terms of reference.

Under ICC Rules, issuing the terms of reference has many important legal consequences. Upon the signature of the terms of reference, the parties are prohibited from asserting new claims, the six-months term for the arbitrators to render their award starts. Also, in some cases the terms of reference contains a new arbitration agreement or it changes the arbitration agreement on which the ongoing arbitration is based.

Drawing up the terms of reference has many important benefits. At the preparation stage of the terms of reference, the parties and the parties communicate which each other and make a decision about many important procedural matters which they have not decided before and fulfil the legal gaps. Since the terms of reference sets the limits for the arbitrators’ duty and power, it becomes an important document with respect to parties’ possible claims in the future for the lack of arbitrators’ jurisdiction or excess of it. By providing a summary of each party’s claims and defences, the terms of reference helps the parties to eliminate undisputed matters and focus on the issues that are of critical importance for the dispute.

Also, in some cases, when the parties read the terms of reference and their respective arguments and the evidence and legal reasons they are based on, they reconsider the possibility of reaching a settlement. And in some cases, they reach to a settlement and bring an end to the arbitration.

When drawing up the terms of reference or thereafter, the arbitral tribunal shall convene a case management conference, decide on the procedural measures, adopt case management techniques and establish a procedural timetable. In this procedural timetable, the agenda that will be observed throughout the arbitration are decided. The benefits expected from the terms of reference could be achieved via organizing case management conferences, adopting a procedural timetable and procedural orders. Therefore, the obligation to draw up the terms of reference should not be considered as an absolute reason for annulment or rejecting the execution of the award.

Despite all these benefits of the terms of reference, there are some authors which criticize the terms of reference and consider it as unnecessary and to be a waste of time. However, other authors which state that the terms of reference, when applied properly, does not cause loss of time, rather it helps to conduct a more efficient arbitration and save time.

The terms of reference constitutes, in some cases, a new arbitration agreement or it modifies the existing arbitration agreement. Therefore, it is important to investigate whether the parties' representatives and counsel are authorized to sign on behalf of the represented party, whether they have the authority to represent their client in an arbitration and to make an arbitration agreement. Otherwise, matters decided in the terms of reference may be considered as void.

The terms of reference has some peculiarities in case one side of the arbitration is composed of more than one party, *i.e.* the parties are joined. If the joined parties have to act together with respect to the arbitration proceedings because the joinder of parties is necessary, *e.g.* in case of members of a joint venture, then they have to sign the terms of reference together. If the joinder of parties is not necessary, then the joined parties do not have to act together with respect to the arbitration proceedings, therefore they do not have to decide together on whether or not signing the terms of reference. The signature of the terms of reference by one of the joined parties (if the joinder is not necessary) creates legal consequences only on his behalf. Unlike the case where the joinder of parties is necessary, if one of the joined parties refuses to sign the arbitration agreement or the terms of reference which contains a new or modified arbitration agreement, this lack of signature will not render the arbitration agreement or terms of reference ineffective.

If the parties have jurisdictional objections, then they should be allowed to include their objections into the terms of reference. If the arbitral tribunal does not mention in the terms of reference the issues that they want to include, then the Court will not approve the terms of reference and transmit it back to the tribunal. However, if one of the parties refuse to sign the terms of reference without any or just reason, then the arbitral tribunal will transmit the terms of reference to the Court for its approval, and the arbitration will proceed upon the Court's approval.

With all these features and components, the terms of reference is an important characteristic instrument of the ICC arbitration and if applied properly it facilitates to have a more efficient and productive arbitration.

ÖZET

Milletlerarası tahkim hukukunda taraflar uyuşmazlıklarının çözümü için uygulanacak olan usûl kurallarını seçmekte serbesttir. Taraflar yazılı olarak yaptıkları sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklarının bir kurumsal tahkim kurumunun kuralları uyarınca çözülmesini kararlaştırabilir. Milletlerarası Ticaret Odası'nın ("MTO") Milletlerarası Tahkim Divan'ı da dünya üzerinde halihazırda en çok bilinen ve milletlerarası nitelikteki tahkim uyuşmazlıklarında en çok tercih edilen tahkim kurumlarından biridir.

1923 yılında faaliyete başlayan Milletlerarası Ticaret Odası Milletlerarası Tahkim Divanı'nın kurulduğu tarihten beri kurallarında Görev Belgesi'nin düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Yaklaşık yüz yıllık tarihi boyunca MTO tahkiminde görev belgesinin düzenlenmesi uygulamasından vazgeçilmemiştir.

Görev belgesi, uyuşmazlığı çözüme kavuşturacak olan tek hakem veya hakem heyetinin, dosyanın kendisine ulaşmasından sonra düzenledikleri ve hem tarafların hem de hakemlerin imzaladığı usûlî bir belgedir. Görev belgesinde, tahkim yargılaması süresince ve tenfiz aşamasında önemli olacak usûlî meseleler karara bağlanmakta, hakemlerin kendilerine tevdi edilen uyuşmazlığa ilişkin olarak görevlerinin çerçevesi çizilmektedir.

Görev belgesinde taraflar ve hakemler hakkında resmî detaylı bilgiler, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarının özeti, talep sonuçları, tebligat adresleri ve kabul edilen tebligat yöntemleri, karara bağlanacak hususların listesi, tahkim yeri, tahkim dili, tahkim süresi, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk, tahkim usûlüne uygulanacak hukuk, hakemlerin dostane aracı olarak hareket etme yetkilerinin olup olmadığı gibi hususlar düzenlenmektedir.

Görev belgesi, hakem veya hakem heyeti tarafından, tarafların da görüşleri alınarak hazırlanmalıdır. Tek hakem veya hakem heyeti tarafından hazırlanan bu belge hem hakemler hem de taraflar tarafından imzalanmaktadır. Taraflardan birinin görev belgesini imzalamaktan kaçınması durumunda görev belgesi Divan'ın onayına sunulur ve Divan'ın onay vermesi üzerine yargılamaya devam edilir.

Hakemlerin hangi konularda hangi kurallara göre karar vermesi gerektiği bilgisini içeren görev belgesinin hem hakemler hem de taraflarca imzalanması sebebiyle, görev belgesi aynı zamanda bir hakem sözleşmesi kabul edilmektedir.

MTO Kuralları'nın uygulandığı tahkimlerde (hızlandırılmış tahkim kurallarının uygulandığı tahkimlerin haricinde) görev belgesinin düzenlenmesi zorunludur. MTO tahkiminde görev belgesinin düzenlenmemesi durumunda Divan, yargılamanın MTO bünyesinde yapılmasını engelleyecektir.

Ülkemizin milletlerarası tahkim kanunu olan 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun ("MTK") uygulandığı tahkimlerde ise, tarafların aksini kararlaştırmamış

olması durumunda, görev belgesinin düzenlenmesi gerekmektedir. Tarafların aksini kararlaştırmamış olmasına rağmen görev belgesinin düzenlenmemesi durumunda hakem kararının iptal edilmesi riski bulunmaktadır. Ancak kanımızca, görev belgesinin düzenlenmemiş olması doğrudan doğruya bir iptal sebebi yapılmamalı, ancak ve ancak söz konusu usûle aykırılık, yani görev belgesinin düzenlenmemesi, somut uyuşmazlıkta kararın esasına etkili olmuşsa kararın iptali düşünülmelidir.

Her ne kadar MTK'nın görev belgesi ile ilgili hükümleri MTO Kuralları'ndan esinlenilmiş olsa da, MTK'nın ve MTO'nun görev belgesine ilişkin hükümlerinde farklılıklar bulunmaktadır. MTO Kuralları'nda karara bağlanacak hususların listesi görev belgesinin zorunlu bir unsuru olarak kabul edilmemişken, MTK'ya göre bu unsura görev belgesinde yer verilmesi zorunludur.

MTO Kuralları'nda görev belgesinin düzenlenmesine birçok önemli hukukî sonuç bağlanmıştır. Görev belgesinin imzalanmasıyla birlikte tarafların iddia ve savunmalarını genişletme yasağı başlamakta, hakemlerin kararlarını vermesi için MTO Kuralları'nın kabul ettiği altı aylık süre başlamakta, bazı durumlarda görev belgesinin yeni bir tahkim anlaşmasını barındırdığı veya yargılamanın dayanağı olan tahkim anlaşmasını değiştirdiği kabul edilmektedir.

Görev belgesinin düzenlenmesinin birçok önemli faydası bulunmaktadır. Görev belgesinin hazırlanması aşamasında hakemlerle ve birbirleriyle müzakere eden tarafların daha önce kararlaştırmadıkları birçok usûlî meseleyi karara bağlamaları ve böylece hukukî boşlukları doldurmaları mümkündür. Görev belgesi hakemlerin görev ve yetkisinin bir sınırını çizmesi itibarıyla tarafların daha sonra ileri sürebileceği yetkisizlik veya yetki aşımı iddiaları bakımından da önemli bir belge haline gelmektedir. Görev belgesinde tarafların iddia ve savunmalarının özetine yer verilmesi sayesinde tarafların tartışmasız olan hususları ayıklaması ve uyuşmazlık bakımından kritik öneme sahip hususlara odaklanması mümkün olmaktadır.

Görev belgesinde birbirlerinin argümanlarını ve dayandıkları delillerle hukukî argümanları gören tarafların, görev belgesini de dikkate alarak sulh olma ihtimalini yeniden değerlendirdikleri ve bazı uyuşmazlıklarda sulh olarak yargılamayı sona erdirdikleri de görülmektedir.

Görev belgesinin hazırlanması aşamasında veya daha sonrasında hakem heyetinin taraflarla bir dava yönetim toplantısı yaparak dava yönetim tekniklerini kararlaştırması ve bir usûlî zaman çizelgesi belirlemesi gerekmektedir. Bu usûlî zaman çizelgesinde tahkim yargılaması süresince takip edilecek takvim belirlenmektedir. Görev belgesinden beklenen faydaların dava yönetim toplantısı, usûlî zaman çizelgesi ve usûlî kararlar düzenlenerek sağlanması da mümkündür. Bu sebeple görev belgesi düzenlenmesi zorunluluğu mutlak bir iptal veya tenfiz reddi sebebi olarak kabul edilmemelidir.

Görev belgesinin belirtilen tüm bu faydalarına karşılık, doktrinde görev belgesi uygulamasını eleştiren ve bu uygulamayı zaman kaybına sebep olan gereksiz bir uygulama olarak gören yazarlar bulunmaktadır. Buna karşılık, doğru uygulandığı zaman görev belgesinin zaman kaybına sebep olmadığı, aksine daha etkin bir yargılama yürütülmesini sağlayarak zaman kazandırdığını belirten yazarlar da bulunmaktadır.

Görev belgesinin imzalanması bazı durumlarda yeni bir tahkim anlaşması teşkil edeceği, bazı durumlarda da mevcut tahkim anlaşmasının değiştirilmesi sonucunu doğuracağı için, görev belgesini imzalayacak olan taraf temsilcilerinin ve vekillerin imzaya ehil olup olmadığı, tahkim davasında tarafı temsil etme yetkisinin bulunup bulunmadığı ve tahkim anlaşması yapma yetkisinin bulunup bulunmadığı dikkatle incelenmelidir. Aksi takdirde görev belgesinde kararlaştırılan hususların hukuken geçerli olmaması durumu söz konusu olabilecektir.

Davalı veya davacı taraftan biri bakımından ihtiyari veya mecburi dava arkadaşlığı durumu varsa görev belgesinin imzalanması özellik arz etmektedir. Davadaki tahkikat ve yargılamaya ilişkin işlemlerde beraber hareket etmek zorunda olan mecburi dava arkadaşlarının, örneğin bir *joint venture* ortaklarının, tamamının görev belgesini imzalaması gerekmektedir. İhtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olduğu durumlarda ise, mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak, dava arkadaşlarının yargılamaya ilişkin işlemlerde beraber hareket etme yükümlülükleri bulunmamaktadır. Dolayısıyla görev belgesinin imzalanması bakımından da ihtiyari dava arkadaşlarının beraber karar vermeleri gerekmemektedir. İhtiyari dava arkadaşlarından birisi tarafından görev belgesinin imzalanması sadece kendisi bakımından sonuç doğuracaktır. Mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak, ihtiyari dava arkadaşlığı durumunda taraflardan birinin tahkim anlaşmasını veya yeni/değişik tahkim anlaşmasını içeren görev belgesini imzalamaması tahkim anlaşmasını veya görev belgesini etkisiz hale getirmeyecektir.

Görev belgesi hazırlanırken tarafların hakem heyetinin yetkisine itirazları bulunuyorsa bu itirazlarını görev belgesinde belirtmelerine, yani ihtirazi kayıt koymalarına imkân verilmelidir. Tarafların belirtmek istedikleri hususlara görev belgesinde yer verilmemesi durumunda Divan kendisine onay için sunulan görev belgesini hakem heyetine onaylamadan iade edecektir. Ancak, taraflardan biri sebepsiz yere veya haksız bir sebeple görev belgesini imzalamaktan kaçınırsa hakem heyeti görev belgesini Divan'a sunacak, Divan'ın onay vermesi üzerine yargılamaya devam edilecektir.

Tüm bu unsur ve özellikleriyle görev belgesi, MTO tahkiminin karakteristik özelliklerinden birini oluşturan ve doğru uygulandığında daha verimli ve etkin bir yargılama faaliyeti yürütülmesine yardımcı olan önemli bir tahkim hukuku enstrümanıdır.

GİRİŞ

Özel hukuk alanına giren uyuşmazlıkların bir mahkeme tarafından değil de, bağımsız ve tarafsız hakemler tarafından, yargılama yapılarak çözülmesine tahkim denmektedir. Milletlerarası tahkimin, iş dünyasının ihtiyaçlarına cevap bulmaya devam edebilmesi için tahkimin esneklik özelliğinin hayata geçirilmesi, her bir tahkim yargılamasının uyuşmazlığın niteliğine ve tarafların beklentilerine göre şekillendirilmesi, gereksiz şekilde uzamaması ve gereksiz maliyetlere yol açmaması gerekmektedir. Bu esnekliğin sağlanmasında, tahkim yargılamasına uygulanmakta olan kuralların ve yasal düzenlemelerin zaman içerisindeki gelişimi ve değişimi büyük öneme sahiptir. Tahkim yargılamasının her geçen gün daha yaygın hale gelmesi ve mahkeme yargılamasına tercih edilmeye başlamasıyla birlikte tahkim kurumları da kuralları güncellemekte, uygulamacılar bakımından daha sağlıklı, sorunsuz ve pratik bir yargılama sağlanması için önerilen değişiklikleri ve yenilikleri kurallarına işlemektedir.

Dünya üzerinde en çok bilinen ve çözüme kavuşturduğu dava sayısı en fazla olan tahkim kurumlarından birisi Milletlerarası Ticaret Odası (“**MTO**”) bünyesindeki Milletlerarası Tahkim Divanı’dır (“**Divan**”). MTO, uluslararası ticareti geliştirmek amacıyla, dünyanın çeşitli yerlerinde özel sektörü temsil eden kişiler tarafından 1919 yılında Paris’te kurulmuştur. Bu itibarla, MTO herhangi bir devlet tarafından kurulmamıştır, özel nitelikli bir kurumdur. MTO 1923 yılında, yani kuruluşundan oldukça kısa bir süre sonra, Milletlerarası Tahkim Divanı’nı kurmuştur. MTO veya Divan doğrudan doğruya uyuşmazlıkları inceleyen daimî bir hakem mahkemesi değildir. MTO tahkiminde yargılamayı seçilen hakem veya hakem heyeti yürütmektedir. Divan’ın görevi ise, dünyanın çeşitli yerlerinde MTO Kuralları’na göre yürütülen tahkim yargılamalarını organize etmektedir.

Divan'ın kurulmasından sonra, tahkim yargulamalarına uygulanan kurallar zaman zaman değişiklikler geçirmiştir. Yapılan bu değişikliklerle hem modern milletlerarası tahkim uygulamaları takip edilmiş hem de milletlerarası tahkim usûlünün gelişimine katkı sağlanmışır. 1922 yılında kabul edilip 1923 yılında yürürlüğe giren MTO tahkim kuralları 1927, 1955, 1975, 1998, 2012 ve 2017 yıllarında değişiklikler geçirmiştir. MTO tahkim kurallarının farklı versiyonları, doktrin ve uygulamada bu versiyonların kabul edildikleri yıllara göre, örneğın “2017 Kuralları”, “2012 Kuralları” şeklinde isimlendirilmektedir. Bu çalışmada “**MTO Kuralları**” ibaresi halihazırda yürürlükte olan, MTO tarafından 1 Mart 2017 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceğı belirtilen 2017 Kuralları'nı ifade etmektedir.

Tahkim yargılamasının etkinliğini sağlamak için çeşitli tahkim kurumlarının ve uygulamacıların geliştirdikleri çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Günümüzde farklı tahkim kurumlarının kurallarında benzerlikler bulunduğu gibi, her bir tahkim kurumunun farklı karakteristik özellikleri, birbirlerine göre avantajları ve dezavantajları da bulunmaktadır.

MTO tahkiminin en önemli karakteristik özelliklerinden biri olan “*görev belgesi*” de, uluslararası tahkim hukuku uygulamasının yıllar içerisindeki gelişimine paralel olarak, tahkim yargılamasında usûl ekonomisi ilkesini etkin kılmak, tarafların tahkim yargılamasından beklentilerini karşılayabilmek ve tahkim kararlarının tenfiz edilebilmesini kolaylaştırmak amacıyla geliştirilmiş bir belgedir. MTO Kuralları uyarınca yürütülecek tahkim yargulamalarında görev belgesi düzenlenmesi zorunludur. Görev belgesi, uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce yapılan tahkim anlaşmalarının Fransız usûl yasaları uyarınca geçerli kabul edilmemesi sebebiyle, tahkim anlaşmalarının geçerliliğini sağlamak amacıyla geliştirilmiş bir belgedir. Günümüzde ise, görev belgesi MTO tahkiminde tarafların iddialarının ve tahkim yargılamasında karara bağlanacak ihtilafli hususların mümkün olan en erken aşamada ortaya konulabilmesini, tahkim yargılamasında takip edilecek usûllerin belirlenmesini ve daha planlı bir yargılama yürütülebilmesini sağlayan bir belge haline gelmiştir.

MTO'nun en karakteristik özelliklerinden biri olan görev belgesi, yaklaşık yüz yıllık bir uygulama geçmişine sahip olsa da, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (“**MTK**”) dışında, tahkim kültürü gelişmiş ülke hukukları tarafından tahkim

kanunlarına aktarılmamıştır. Ancak son yıllarda, dava sayısı itibariyle küçük çaplı bölgesel tahkim kurumlarının kurallarında ve yeni tahkim kanunlarında görev belgesinin düzenlenmeye başlandığı görülmektedir.

Görev belgesi düzenlenmesinin tahkim yargılamasının etkinliğini ve icra edilebilirliğini sağlamak açısından oldukça faydalı bir uygulama olduğunu belirten ve bu uygulamayı destekleyen yazarlar bulunduğu gibi, görev belgesi düzenlenmesinin kayda değer bir fayda sağlamadığını ve bu uygulamanın bazı sakıncalar doğurduğunu belirten yazarlar da bulunmaktadır. Görev belgesine uygulamasına kurallarında yer vermeyen modern tahkim kurumları ve uygulamacılar, görev belgesinin sağladığı avantajları dava yönetim toplantısı gibi farklı usûlî uygulamalarla sağlamaya çalışmaktadır.

Nitekim MTO Kuralları uyarınca da, görev belgesi tahkim yargılamasında takip edilecek usûllerin çerçevesini çizmeye yardımcı olan tek enstrüman değildir. MTO tahkiminde, yargılamada takip edilecek usûl kurallarının ve yargılamanın seyrine etki edecek diğer hususların büyük çoğunluğu, henüz tahkikata geçilmeden önce, üç aşamada kararlaştırılmaktadır.

İlk olarak, MTO tahkiminin karakteristik özelliği olan görev belgesi hazırlanmaktadır. İkinci olarak, görev belgesinin imzalandığı görüşmede veya görev belgesinin imzalanmasından sonra bir dava yönetim toplantısı yapılmakta ve yargılamada hangi dava yönetim tekniklerinin uygulanacağı belirlenmektedir. Son olarak, dava yönetim toplantısında veya dava yönetim toplantısından sonra mümkün olan en kısa sürede, bir usûlî zaman çizelgesi kabul edilerek yargılamada takip edilecek olan usûller ve yargılamayı etkileyecek olan diğer meseleler büyük ölçüde açıklığa kavuşturulmaktadır.

Bu çalışmada MTO tahkiminin en karakteristik özelliklerinden olan görev belgesinin amacı, tarihsel gelişimi, içeriği, hukukî niteliği, etkisi, sağladığı faydalar, bu belgeye getirilen eleştiriler, uygulamada karşılaşılan sorunlar, hem uluslararası tahkim hukuku hem de Türk hukuku bağlamında incelenmektedir. Ayrıca, tahkim uygulamasında ve mahkeme yargılamasında yer alıp da görev belgesiyle benzerlik arz eden diğer uygulamaları da özet biçimde incelenmekteyiz.

Bu çalışma iki genel bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde görev belgesinin tanımı, tarihi, hukukî niteliği ve kapsamı açıklanmakta, görev belgesine benzer diğer uygulamalar incelenmekte ve görev belgesine ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir. Birinci bölümde yer alan ilk kısımda görev belgesinin tanımı ve bu belgenin tahkim yargılaması içerisindeki yeri; ikinci kısımda görev belgesine ilişkin düzenlemelerin 1922 Kuralları'ndan 2017 Kuralları'na kadar geçen sürede geçirdiği değişiklikler; üçüncü kısımda görev belgesinin düzenlenmesinin veya düzenlenmemesinin hukukî sonuçları; dördüncü kısımda usûl hukukumuzda mevcut olan ve görev belgesiyle benzerlik arz eden diğer uygulamalar; beşinci kısımda ise görev belgesi düzenlenmesinin faydaları ve görev belgesine getirilen eleştiriler incelenmektedir.

İkinci bölümde ise görev belgesinin hazırlanma usûlü ve içeriği ayrıntılı olarak, doktrin ve yargı kararları çerçevesinde açıklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖREV BELGESİ KAVRAMI, TARİHİ, HAZIRLANMASININ HUKUKİ SONUÇLARI, BENZER UYGULAMALARLA KARŞILAŞTIRILMASI, FAYDALARI VE ELEŞTİRİLER

§ 1. GÖREV BELGESİ – GENEL OLARAK

I. Görev Belgesine İlişkin Olarak Dikkate Alınacak Düzenlemeler

Uyuşmazlıkların “*bağımsız ve tarafsız hakemler eliyle ve yargısal yolla çözümlüne*” “*tahkim*” denilmektedir.¹ Tarafların, sözleşmeden veya sözleşme dışı bir hukukî ilişkiden kaynaklanan doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıklarının tümünü veya bir kısmını hakem veya hakem kurulunun nihaî olarak tahkim yoluyla çözüme kavuşturacağı yönünde yaptıkları anlaşmalara da “*tahkim anlaşması*” veya “*tahkim sözleşmesi*” denilmektedir.² Uygulamada tahkim sözleşmesi ile sıkça karıştırılan

¹ Hakan Pekcanitez/ Ali Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2017, s. 2593; H. Yavuz Alangoya, **Medenî Usûl Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul, 1973, s. 4; Yavuz Ejder Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt III, 3. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017, s. 3619; H. Yavuz Alangoya/ M. Kamil Yıldırım/ Nevhis Deren Yıldırım, **Medenî Usul Hukuku Esasları**, 8. baskı, İstanbul: Beta, 2011, s. 595; Baki Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 3. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019, s. 666; Ziya Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016, s. 15; Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C. VI, Altıncı Baskı, İstanbul: Demir Demir, 2001, s. 5875; H. Yavuz Alangoya, **Medenî Usul Hukuku Esasları**, 2. bası, İstanbul, 2001, s.552; Vahit Doğan, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019, s. 158; Halil Kılıç, **Açıklamalı-İçtihatlı 6100 sayılı HMK**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011, s. 2996; Süha Tanrıver, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi”, **Makalelerim I (1985-2005)**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2005, s. 103; Süha Tanrıver, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, **Makalelerim II (2006-2010)**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011, s. 24; Süha Tanrıver, “Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim”, **Makalelerim I (1985-2005)**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2005, s. 132; İlhan E. Postacıoğlu, **Medenî Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 1975, s. 783; Şaziye Tuba Ulukuş Bulut, **MTK ile Karşılaştırmalı Olarak HMK Hükümlerine Göre Hakem Kararlarının İptali**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018, s. 18; Burak Huysal, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010, s. 7; Rasih Yeğengil, **Tahkim**, İstanbul, 1974, s. 94; Ergin Nomer, **Milletlerarası Usul Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınları, 2018, s. 232; Ergin Nomer, **Devletler Hususî Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınları, 2017, s.554; Baki Kuru/ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 779; İlhan E. Postacıoğlu/ Sümer Altay, **Medenî Usûl Hukuku Dersleri**, 7. bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015, s. 1027; L. Şanal Görgün/ Levent Börü/ Barış Toraman/ Mehmet Kodakoğlu, **Medenî Usûl Hukuku**, 8. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019, s. 767.

² Türk hukukunda “*tahkim anlaşması*” ve “*tahkim sözleşmesi*” terimlerinin her ikisi de kullanılmaktadır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda (“**HMK**”) (Madde 412 vd.) “*tahkim sözleşmesi*” terimi kullanılırken 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’nda (Madde 4 vd.) “*tahkim anlaşması*” terimi

“*hakem sözleşmesi*” ise, tahkim sözleşmesinden farklı olarak, “*tahkim sözleşmesinin taraflarıyla hakem veya hakemler arasında yapılan, taraflar arasındaki hak, yükümlülük gibi maddî hukuka ve usûle ilişkin hukukî ilişkilerin usûl hukuku ve özel hukuk hükümlerinin esas alınarak düzenlendiği, hakem yargılamasının esas ve usûllerinin belirlendiği*” bir sözleşmedir.³

Her ne kadar tahkimde kararı veren bir mahkeme değilse de, bir yargı faaliyeti olması sebebiyle, devletler tarafından akdedilen uluslararası antlaşmalar ve ulusal kanunlar uyarınca mahkemeler tarafından tahkim denetlenmektedir.⁴ Hukuk düzenimiz taraflara mahkemeler dışında, kendi seçtikleri yargı önünde uyuşmazlıklarını çözmek konusunda serbesti tanımış olsa da, bu özel yargılama faaliyeti sürecinde temel hukuk kaidelerinden vazgeçilemez. Tahkim yargılamasında

kullanılmaktadır. Bu terimlerin birbiri yerine kullanılmasında kanımızca bir sakınca bulunmamaktadır. HMK’da “*tahkim sözleşmesi*” teriminin tercih edilmesinin sebebi HMK’da “*yetki sözleşmesi*” ve “*delil sözleşmesi*” terimlerinin kullanılmış olması ve tahkim sözleşmesi teriminin de bu terimlerle uyumlu olmasının istenmesidir. (Hakan Pekcanitez, “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümleri”, **Makaleler**, Cilt II, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 512) Ancak tahkim sözleşmesi veya tahkim anlaşması ile “*hakem sözleşmesi*” teriminin karıştırılmaması gerekmektedir. Tahkim sözleşmesi veya tahkim anlaşması için doktrinde ve Yargıtay kararlarında birçok farklı tanım önerilmiştir. Bu tanımlar için *bkz.* Alim Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, 2. baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2005, s. 7-9; Alim Taşkın, **Tahkim Hukukunda Tahkim Anlaşması, Hakem Kurulu ve Tahkim Yargılaması**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019, s. 25-26; Cansu Yener Keskin, **Milletlerarası Tahkim Anlaşmasının Kurulması ve Etkisi**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 74; Fatih Aydemir, **Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 55-64; Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özekes, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 7.baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 596-597; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, **Medenî Usul Hukuku**, 5. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019, s. 787-788; Yılmaz, s. 3627; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 669; Cemal Şanlı/ Emre Esen/ İnci Ataman-Figenmeşe, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 7. baskı, İstanbul: Beta, 2019, s. 645; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2645; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 15; Kuru, **Usul**, C. VI, s. 5937; Aydın Zevkliler/ K. Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 19. bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2019, s. 12; Alangoya, **Usûl Hukuku**, s.556; Kılıç, s. 3001; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul, 2000, s.934; Ulukuş Bulut, s. 18; Yeğengil, s. 115; Bilge Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 1185; Alangoya, **Tahkim**, s. 6-7; Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, 1960, s. 405; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 236; Nomer, **Devletler Hususî**, s.557; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 780; Postacıoğlu/ Altay, s. 1028; Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s. 771.

³ Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 8-9. Hakem sözleşmesi için farklı yazarlar tarafından yapılan tanımlamalar için *bkz.* Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 788; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 595; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 669; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figenmeşe, s. 645; Ergin Nomer/ Nuray Ekşi/ Günseli Öztekin Gelgel, **Milletlerarası Tahkim Hukuku: Cilt 1**, İstanbul: Beta Yayınları, 2013, s. 44; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 15; Kuru, **Usul**, C. VI, s. 5997; Postacıoğlu, s. 783; Süheylâ Balkar Bozkurt, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 422; Yeğengil, s. 218; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 780; Postacıoğlu/ Altay, s. 1027.

⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 591; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2594; Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 7. baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2019, s. 325; Saim Üstündağ, “Tahkim ve Özellikle Uluslararası Tahkim”, **Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010, s. 366.

temel anayasal ilkelerden, eşitlik, adalet ve insan onurunun korunması prensiplerinden, hukukî dinlenme hakkından vazgeçilemez.⁵

Yerel tahkimden farklı olarak, milletlerarası tahkimin birden çok devletle irtibatlı olması sebebiyle de genelde birden çok hukuk sistemi milletlerarası tahkim yargılamasına etki etmektedir. Bu sebeple de bir tahkim süreci incelendiğinde tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk, tahkim yargılamasına uygulanacak hukuk (“*lex arbitri*”), tahkim yeri hukuku, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk, kararın tanınması ve tenfizine uygulanacak hukuk gibi birden fazla hukuk sisteminin etki ettiği görülmektedir. Buna karşılık güncel tahkim hukuku kurallarının birçoğu, eşitlik gibi hukukun genel prensiplerine saygı gösterildiği sürece tarafların uyuşmazlığın çözümü için kendi ayrıntılı usûl kurallarını belirlemelerine müsaade etmektedir.⁶

Tahkim yeri, hakem mahkemesinin hukuken bulunduğu ve kararını vereceği yeri ifade eder.⁷ Tahkim yargılamasına uygulanacak olan hukuk kurallarının, yani *lex arbitri*’nin de, çoğunlukla tahkim kararının verileceği yer hukuku (İngilizce: “*law of the seat of arbitration*”) olduğu milletlerarası tahkimin hem teorisinde hem de uygulamasında kabul edilmektedir.⁸

Milletlerarası tahkimin hem tahkime uygulanacak hukuka hem de tarafların tahkim usûlüne uygulanmasını kararlaştırdıkları kurallara uygun yürütülmesi gerekmektedir. Tarafların belirledikleri usûl kurallarının tahkime uygulanacak hukukun emredici hükümlerine aykırı olmaması gerekmektedir. Aksi takdirde tahkime uygulanacak hukuk kurallarının emredici hükümlerine aykırılık sebebiyle kararın iptal

⁵ Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenme Hakkı**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2003, s. 220-221; Ferda Nur Güvenalp, **Milletlerarası Tahkimde İddia ve Savunma Hakkının İhlali**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018, s.8-9; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 794; Hakan Pekcanitez, “Tahkim Usulü İle İlgili İptal Sebepleri”, **XI. Milletlerarası Tahkim Semineri: 14 Nisan 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 102; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 788; Postacıoğlu/ Altay, s. 1044; Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s. 790.

⁶ Nigel Blackaby/ Constantine Partasides/ Alan Redfern/ Martin Hunter, **Redfern and Hunter on International Arbitration**, Oxford: Oxford University Press, 2015, s.156-157.

⁷ Gary B. Born, **International Arbitration: Law and Practice**, Kluwer Law International, 2012, s. 37; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 171; Yılmaz, s. 3661; Umar, s. 1217; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 239; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 560.

⁸ Jacob Grierson/ Annet Van Hoof, **Arbitrating Under the 2012 ICC Rules**, Kluwer Law International, 2012, s. 32, 114; Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 171-172; Doğan, s. 173; Balkar Bozkurt, **Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, s. 172; Ali Yeşilirmak, “Tahkim Sözleşmesinin Hazırlanması”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 14.

edilmesi veya tenfizinin reddedilmesi gündeme gelebilecektir.⁹ Zira Türkiye'nin de taraf olduğu 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Konvansiyonu'nun ("**New York Konvansiyonu**") 5/1-d maddesi ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanun'un ("**MÖHUK**") 62/1-f maddesi uyarınca tatbik edilen tahkim usûlünün tarafların anlaşmasına, eğer böyle bir anlaşma yoksa tahkim yeri hukukuna, aykırı olması durumunda kararın tenfizi talebi reddedilebilecektir. Keza, New York Konvansiyonu'nun 5/1-e maddesi ve MÖHUK'un 62/1-h maddesi uyarınca hakem kararının verildiği ülke mahkemeleri tarafından iptal edilmiş olması da bir tenfizin reddi sebebidir.¹⁰ Bu sebeple, bu çalışmanın konusu olan görev belgesine ilişkin incelemelerimizi de, tarafların kararlaştırdıkları usûl kuralları, tahkime uygulanacak hukuk ve tenfiz yeri hukuku çerçevesinde yapmaktayız.

Hukukumuzda milli ve milletlerarası tahkim iki farklı kanunda düzenlenmiştir. Yabancılık unsuru içermeyen milli tahkim hakkında 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ("**HMK**") on birinci kısmında yer alan "*Tahkim*" başlığı altındaki 407-444. maddeleri uygulanmaktadır. 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ("**MTK**") ise kanunun amaç ve kapsamını belirleyen 1(2) maddesi uyarınca, "*yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır.*" MTK hazırlanırken UNCITRAL Milletlerarası Ticarî Tahkim Hakkında Model Kanunu ("**Model Kanun**") esas alınmıştır.¹¹ Bu sebeple Model Kanun'u esas alarak milletlerarası tahkim kanunlarını hazırlamış olan diğer ülkelerde verilen mahkeme kararları da incelemelerimize rehberlik etmektedir.

Tarafların tahkime uygulanacak kuralları ayrıntılı bir biçimde kendilerinin belirlemeleri mümkün olduğu gibi, bir tahkim kurumunun kurallarını kabul etmek

⁹ Ilias Bantekas, **An Introduction to International Arbitration**, Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 51; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 167-168; Doğan, s. 172-173.

¹⁰ Ali Gümrah Tokar/ Ahmet Cemal Ruhi, **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun: Gerekçeli, Açıklamalı, İçtihatlı**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 946-947, Doğan, s. 173; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 254-255.

¹¹ Turgut Kalpsüz, "Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ICC Tahkim Kaideleri ile IPL'den Esinlenen Hükümler", **Milletlerarası Tahkim Semineri: 10 Mart 2003**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 21; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figenmeşe, s. 652; Kemal Dayınlarlı, **UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim**, Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları, 2012, s. 11.

yoluyla da belirleyebilmeleri mümkündür.¹² Bir tahkim kurumunun kuralları çerçevesinde ve o kurumun gözetiminde başlatılarak yürütülen tahkime kurumsal tahkim, bir tahkim kurumunun gözetiminde olmaksızın yürütülen tahkime ise *ad hoc* (arızî) tahkim ismi verilmektedir.¹³

Model Kanun ve onu esas alan MTK kurumsal tahkime göre değil, *ad hoc* tahkime göre düzenlenmiştir.¹⁴ Ancak modern milletlerarası tahkim hukukuna paralel olarak MTK'nın 8/A maddesi "*Taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama kurallarını, bu Kanunun emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da bir kanuna, milletlerarası veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler.*" hükmünü içermektedir. Tarafların da bu hüküm çerçevesinde, aralarındaki uyuşmazlığın MTO Kuralları çerçevesinde tahkim yoluyla çözülmesini kararlaştırmaları halinde, MTO Kuralları uygulama alanı bulacaktır. Zira 2017 Kuralları'nın "*Tahkim Sözleşmesinin Etkisi*" başlıklı 6. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında yer alan "*1. Tahkimin, tahkim sözleşmesinin yapıldığı tarihte yürürlükte olan kurallara göre yürütüleceği konusunda taraf anlaşması yoksa, tahkimin başladığı tarihte yürürlükte olan Kurallar'a tâbi olarak yürütülmek üzere sunulduğu kendiliğinden kabul edilir. 2. Taraflar, tahkime bu Kurallar'ın uygulanmasını kabul etmekle, tahkim yargılamasının Divan tarafından yönetilmesini kabul etmiş olurlar.*" hükümleri tarafların MTO Kuralları'nı kararlaştırmaları halinde bu kuralların uygulanacağını ve tahkimin Divan'ın gözetiminde yürütüleceğini düzenlemektedir.

¹² Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2610-2611; Şanlı, **Ticarî Akitler**, s. 383-385; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 166.

¹³ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2610-2611. Bir tahkim kurumunun gözetiminde olmaksızın yürütülen tahkim türüne uluslararası literatürde "*ad hoc' tahkim*" adı verilmektedir. Bu terim bazı yazarlar tarafından Türkçe'ye "*arızî tahkim*" olarak çevrilmiştir. *Bkz.* Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2610-2611; Doğan, s. 159. Ancak Türkçe bir çok eserde de uluslararası uygulamayla paralel olarak "*ad hoc tahkim*" teriminin kullanılması sebebiyle bu çalışmada da "*ad hoc tahkim*" ifadesi kullanılacaktır. *Bkz.* Dayınlarlı, **Uzlaşma ve Tahkim**, s. 109; Arslan/Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası s. 785; Yavuz Korucu, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Tahkim**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015, s. 23 vd; İzzet Karadaş, **6100 sayılı HMK'nda Düzenlenen Ulusal (İç) Tahkim**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013, s. 38; Tanrıver, **İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim**, s. 137-138; Ulukuş Bulut, s. 28; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 240; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 261.

¹⁴ Dayınlarlı, **Uzlaşma ve Tahkim**, s. 109; Zelâl Narçin Tosun, **Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Tahkim Kuralları Uyarınca Görev Belgesi**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2009, s. 51.

Görev belgesi genel olarak MTO 2017 Kuralları'nın 23. maddesinde düzenlenmiştir:

“1. Hakem kurulu, dosyayı Sekretarya'dan alır almaz, dosya üzerinden veya taraflar huzurunda, tarafların en güncel beyanlarını da göz önünde bulundurarak Görev Belgesi'ni hazırlar. Görev Belgesi'nde aşağıdaki hususlar bulunur:

a) Tarafların ve tahkim yargılamasında tarafları temsil eden kişilerin adı, sıfatı, adresi ve diğer iletişim bilgileri,

b) Tahkim süresince tebligat ve yazışmaların yapılacağı adresler,

c) Her bir tarafın karşılıklı iddia ve talep sonuçlarının özeti, tutarı belirlenmiş taleplerin tutarı ve belirlenebildiği ölçüde diğer taleplerin yaklaşık parasal değeri,

d) Hakem kurulunun uygun olmadığını düşündüğü haller hariç olmak üzere, karara bağlanacak hususların listesi,

e) Hakemlerin adı, adresi ve diğer iletişim bilgileri,

f) Tahkim yeri, ve

g) Uygulanacak usûl kurallarının detayları ve mevcutsa hakem kuruluna dostane aracı (amiable compositeur) olarak hareket etme veya hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre (ex aequo et bono) karar vermeye dair verilen yetki.

2. Görev Belgesi, taraflar ve hakem kurulu tarafından imzalanır. Kendisine dosyanın havalesinden itibaren 30 gün içinde hakem kurulu, tarafların ve kendisinin imzaladığı Görev Belgesi'ni Divan'a iletir. Divan bu süreyi, hakem kurulunun gerekçeli talebi üzerine veya gerekli görüyorsa kendiliğinden uzatabilir.

3. Taraflardan herhangi biri Görev Belgesi'nin düzenlenmesine katılmayı veya Görev Belgesi'ni imzalamayı reddederse, Görev Belgesi onay için Divan'a sunulur. Görev Belgesi Madde 23(2)'ye göre imzalandıktan veya Divan tarafından onaylandıktan sonra tahkime devam edilir.

4. Görev Belgesi imzalandıktan veya Divan tarafından onaylandıktan sonra, yeni talebin mahiyetini, tahkimin bulunduğu aşamayı ve diğer ilgili hususları göz önüne alacak olan hakem kurulu tarafından izin verilmediği sürece, taraflardan hiçbiri Görev Belgesi'nin sınırlarının dışında kalan yeni bir talepte bulunamaz.”

2017 Kuralları'nın 8, 24, 31, 37. maddelerinde ise 23. maddeye atıf yapılarak görev belgesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

MTK’da ise görev belgesi 10/E maddesinde düzenlenmiştir:

“Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, hakem veya hakem kurulu, dava ve cevap dilekçesi verildikten sonra bir görev belgesi hazırlar.

Görev belgesinde tarafların adları, unvanları ve sıfatları, tahkim sırasında bildirim için geçerli adresleri, iddia ve savunmalarının özeti, istemleri, uyuşmazlığın açıklanması, hakemlerin ad ve soyadları, sıfatları ve adresleri, tahkim yeri, tahkim süresi, sürenin başlangıcı, uyuşmazlığa uygulanacak usûl hükümleriyle ilgili açıklamalar ile hakemlere dostane aracılık yapma yetkisinin verilmiş olup olmadığı gibi konular yer alır.

Görev belgesi hakemler ve taraflarca imza edilir.”

Milli tahkimi düzenleyen HMK’da ise görev belgesi düzenlenmemiştir, bu sebeple de milli tahkimlerde görev belgesi düzenlenmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.¹⁵

Görev belgesinin MTO Kuralları’nın kendine özgü bir özelliği olması ve MTO’yu diğer tahkim kurumlarından ayırması sebebiyle, kuralların sürekli olarak değişmesine rağmen görev belgesi düzenlenmesi zorunluluğu devam etmiştir.¹⁶ Her ne kadar diğer büyük ve meşhur tahkim kurumlarının kurallarında görev belgesine yer verilmemiş olsa da, son yıllarda dava sayısı itibarıyla küçük çaplı bazı tahkim kurumlarının kurallarında ve bazı ulusal tahkim kanunlarında görev belgesi düzenlenmesi zorunluluğuna yer verildiği görülmektedir.¹⁷

Örneğin, 1992 tarihli Birleşik Arap Emirlikleri’nin Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 203/3 maddesinde görev belgesi düzenleneceği belirtilmiş, 216/1 maddesinde ise görev belgesinin düzenlenmemesi, hatalı düzenlenmesi, verilen kararın görev belgesinde belirtilen yetki sınırını aşması gibi durumlarda hakem

¹⁵ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2608; Nuray Ekşi, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim**, İstanbul: Beta Yayınları, 2019, s. 164.

¹⁶ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2608.

¹⁷ Jason Fry/Simon Greenberg/Francesca Mazza, **The Secretariat’s Guide to ICC Arbitration**, Paris: ICC, 2012, s. 240, paragraf 3-826; Ziya Akıncı, “Tahkimde Yetki İtirazı”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 59-60.

kararının iptal edilebileceği düzenlenmiştir.¹⁸ Belçika Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi'nin ("CEPANI") Tahkim Kurallarının 24. maddesinde, İtalyan Tahkim Kurumu ("AIA") kurallarının 24. maddesinde, Japon Ticari Tahkim Kurumu ("JCCA") kurallarının 15. maddesinde ve Avrupa-Arap Ticaret Odası Tahkim Kuralları'nın 23(7) maddesinde görev belgesi konseptine yer verildiği görülmektedir.¹⁹ 6570 sayılı Kanun ile ülkemizde kurulmuş olan İstanbul Tahkim Merkezinin ("ISTAC") Tahkim Kuralları'nın 26. maddesinde de, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, hakem veya hakem heyetinin tahkim talebine cevap verildikten sonra bir görev belgesi düzenlemesi gerektiğini belirtmektedir. Çin Uluslararası Ekonomi ve Ticaret Tahkim Komisyonu'nun ("CIETAC") 1 Ocak 2015'te yürürlüğü giren Tahkim Kuralları'nın 35/5 maddesinde de taraflarca aksinin kararlaştırılmaması ve hakem heyetinin gerekli görmesi halinde hakem heyetinin usûlî kararlar veya soru listeleri oluşturabileceği, görev belgesi düzenleyebileceği veya duruşma öncesi konferans tertip edebileceği ve bunlara benzer diğer usûlî düzenlemeleri yapabileceği belirtilmiştir.

Model Kanun'da görev belgesinin düzenlenmemiştir. Ancak MTO Kuralları'nda görev belgesine yer verilmesinin, yukarıda örneklendirdiğimiz ulusal tahkim kanunlarında ve başka tahkim kurumlarının kurallarında görev belgesinin düzenlenmesinde etkili olduğu yadsınamaz.²⁰ Zira farklı zamanlarda kabul edilen MTO Kuralları kendisinden sonra gelen dönemdeki modern tahkim kurallarının ve tahkim kanunlarının gelişimine katkı sağlamış, birçok hüküm bakımından öncü olmuştur.²¹

Bu çalışma, görev belgesini MTO tahkimi çerçevesinde inceleme amacı taşımakta, bu sebeple de MTO uygulamasındaki görev belgesini merkeze almaktadır. Ancak MTO Kuralları çerçevesinde gerçekleştirilen tahkimlerde tahkim usûlüne

¹⁸ "The UAE Civil Procedure Code, Federal Law No. (11) of 1992", <http://www.diac.ae/idias/rules/uae/chapter3/>, 11 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

¹⁹ Ali Yeşilirmak, **Provisional Measures in International Commercial Arbitration**, Kluwer Law International, The Netherlands, 2005, s. 55-56.

²⁰ Yener Keskin, s. 221.

²¹ Ali Yeşilirmak, **ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 1; Ali Yeşilirmak, "Written Advocacy: Submissions Under the ICC Rules of Arbitration", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014 (Basım Yılı 2015), Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, s. 873.

uygulanacak hukukun MTK olduğu tahkimler bakımından da yeri geldikçe açıklamalar yapılmaktadır.

II. Tahkim Yargılamasının Başlamasından Görev Belgesinin Düzenlenmesine Kadar Geçen Süreç

MTO tahkim yargılaması usûlünde, tarafların MTO ile ilk iletişimleri davacının Divan Sekreteryası'na ("**Sekreteryası**") tahkim talebini iletmesi ile başlamaktadır.²² 2017 Kuralları'nın 4(3) maddesi uyarınca tahkim talebi; tahkime taraf olan kişi ve kurumların isimlerini ve iletişim bilgilerini, uyuşmazlığın niteliğini, davacının taleplerini ve bu taleplere ilişkin iddiaları ve talep miktarını, bu talebin dayanağı olan sözleşmeleri ve tahkim başvurusunun dayanağı olan tahkim anlaşmasını, tahkim yargılamasıyla ilgili usûlî açıklamaları, örneğin hakemlerin sayısını ve seçilme usûllerini; tahkim yeri, tahkim dili, uyuşmazlığa ve tahkim yargılamasına uygulanacak olan hukuka ilişkin açıklamaların yer aldığı bir belgedir.

2017 Kuralları'nın 4(2) maddesi uyarınca "*Tahkim Talebi'nin Sekreteryası tarafından alındığı tarih, ilgili her durum için, tahkimin başlangıç tarihi sayılır.*" Divan nezdinde tahkim davası tahkim talebinin Sekreteryası tarafından tebliğ alındığı tarihte açılmış sayılmaktadır.²³ Madde 5 uyarınca Sekreteryası bu tahkim talebini davalı muhataba iletmekte, muhatabın Sekreteryası'dan tahkim talebini tebliğ aldığı tarihte cevap süresi başlamaktadır. Bu aşamadan sonra, 12. madde uyarınca tahkim anlaşmasına veya Divan tarafından belirlenen usûle göre hakem heyeti teşkil edilmektedir. Taraflar gerekli masraf avansını yatırmış ise, hakem heyetinin oluşturulmasından sonra dosya Sekreteryası tarafından 16. madde uyarınca hakem heyetine iletilmektedir. Hakem heyetinin dosyayı aldıktan sonra yapacağı ilk iş, 23. madde hükümleri gereğince, tarafların en son beyanlarını da dikkate alarak tarafların huzurunda veya dosya üzerinden inceleme yaparak bir görev belgesi hazırlamaktır.

²² Sekreteryası, Divan Genel Sekreter'i tarafından idare edilen, Divan'a işlerinde yardımcı olan, uzman hukukçulardan oluşan, taraflar ve hakem heyetleri arasındaki yazışmaları inceleyen, tahkim yargılamalarındaki finansal durumları ve MTO Kuralları'na göre veya Divan tarafından belirlenen sürelerle uyulup uyulmadığını kontrol eden bir birimdir (Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 19-20).

²³ Malike Polat Ortakaya, **Milletlerarası Ticaret Odası (MTO) Tahkim Uygulaması**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018, s. 80.

III. Görev Belgesinin Tanımı

Görev belgesini, dava dosyası kendilerine gönderildikten sonra hakemlerin dosyada mevcut bulunan belgeleri, tahkim anlaşmasını ve tarafların beyanlarını dikkate alarak tahkim yargılaması ile ilgili usûlî meseleleri karara bağladıkları, ihtilafın ve hakemlerin kendilerine tevdi edilen ihtilafa ilişkin olarak görevlerinin çerçevesini çizen, başka bir deyişle tahkim yargılamasında “*ulaşılması arzu edilen hedef ve bu süreçte takip edilecek yöntem*”in ortaya konulduğu bir belge olarak tanımlamak mümkündür.²⁴

Taraflar, görev belgesi hazırlanırken bu belgede yer almasını istedikleri bilgileri belirleyebilirler. Hakem heyetinin tarafların bu husustaki isteklerini dikkate alması gerekmektedir. Ancak görev belgesinde bulunması zorunlu olan unsurlar da vardır.²⁵

Görev belgesi öncelikle, taraflar ve hakem heyetinin üyeleri hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Bunlara örnek olarak tarafların ve hakemlerin kimlik bilgileri, adresleri, tarafların yasal temsilcileri, yasal temsilcilerin adresleri vb. verilebilir. Görev belgesi ayrıca tarafların karşılıklı iddia ve taleplerini, ihtilafı hususların özetlerini, (taraflar arasında ihtilafı olsa dahi) hakem heyetinin yetkisini, tahkim yerini, tahkim dilini, (eğer taraflar arasında ihtilafı değilse) uygulanacak hukuku, tahkim usûlüne uygulanacak kuralları, hakem heyetinin ihtiyati tedbirlere hükmetme yetkisini, hakem heyetinin “*amiable compositeur*” yani dostane aracı olarak veya “*ex aequo et bono*” yani hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre karar verebileceğine ilişkin yetkisini, (*ad hoc* tahkimde) hakem heyetinin masraflarına ve ücretlerine ilişkin hükümleri içermektedir.²⁶

Bu bilgileri içeren görev belgesinin hazırlanmasıyla birlikte tahkim sürecine ilişkin taslak bir çerçeve çizilmiş olur,²⁷ ve böylece tarafların tahkim sürecine ilişkin bir öngöründe bulunmalarına imkân sağlanır.²⁸ Zira görev belgesi ile tahkime konu uyuşmazlığın sınırlarına, hakemlerin yetkilerine ve tahkim prosedürüne ilişkin pek çok

²⁴ Buğrahan Bican, “Milletlerarası Ticaret Odası Tahkimi, Görev Belgesi ve Usulü” , **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, KOSBED, 2015, 29, s. 9; Narçin Tosun, s. 15; Ortakaya, s. 250.

²⁵ *Bkz.* Aşa. 2.Bölüm, IV.

²⁶ Musa Aygül, **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014, s. 93; Akıncı, **Yetki İtirazı**, s. 60.

²⁷ H. Ercüment Erdem, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 570; Narçin Tosun, s. 15.

²⁸ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 240, paragraf 3-827.

husus ilk defa düzenlenerek belirgin hale getirilmiş olur.²⁹ Böylece uyuşmazlığın ne olduğu tespit edildiği gibi, uyuşmazlığın konusu olmayan hususlar da tespit edilerek yargılamanın henüz ilk aşamalarında yargılama konusunun kapsamı dışında bırakılmış olur.³⁰ Kurallara uygun olarak hazırlanmış bir görev belgesi tarafların taleplerini açık ve derli toplu bir şekilde ortaya koymalarına, daha sonraki aşamalarda sözlü veya yazılı beyanlarını daha odaklanmış bir hale getirebilmelerine yardımcı olur.³¹



²⁹ Dayınlarlı, **Uzlaşma ve Tahkim**, s. 93.

³⁰ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 570.

³¹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 240, paragraf 3-827.

§ 2. GÖREV BELGESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Görev belgesinin faydaları ve bu uygulamaya getirilen eleştiriler bu çalışmada ayrıntısıyla incelenmektedir. Ancak tarihsel sürece baktığımızda görev belgesinin ortaya çıkma sebebinin fayda veya kolaylık sağlama amacından ziyade bir zorunluluk olduğu görülmektedir.

Divan'ın kurulduğu 1923 yılından önce uzun ve çok katılımlı bir çalışma yapılarak 1922 Kuralları hazırlanmıştır. Bu kuralların kabul edilmesiyle, tahkime alışkın olmayan çevrelere bu kurumu anlatmak ve milletlerarası tahkimin geçerliliğini sağlamak amaçlanmaktaydı. Zira Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, MTO tahkiminin ortaya çıktığı 1920'li yıllarda tahkimin ve tahkim kararlarının farklı yargı çevrelerinde ve yabancı ülkelerde geçerliliğini sağlamaya elverişli bir hukuk iklimi mevcut değildi.³² MTO, Tahkim Divanı'nı kurmanın yanısıra, milletlerarası tahkimin gelişmesi ve dünya çapında kabul edilen etkili bir uyuşmazlık çözüm mekanizması haline gelebilmesi için birçok çalışma yapmış, itici güç olmuştur.³³ Bu çalışmalar 1920'li yıllarda milletlerarası tahkim hukuku bakımından oldukça önemli olan Cenevre Antlaşmalarının hazırlanmasında etkili olmuştur.³⁴ Cenevre Antlaşmaları 1920'li yıllarda uluslararası tahkimin işlerlik kazanabilmesini sağlamaya yönelik olarak hazırlanmış istisnâ çok taraflı anlaşmalar konumundaydı, zira bu yıllarda bu nitelikte başkaca çok taraflı milletlerarası antlaşma bulunmamaktaydı.³⁵

Cenevre Antlaşmalarının ilki 1923 tarihli Tahkim Şartları Hususunda Cenevre Protokolü'dür ("**1923 Cenevre Protokolü**"). 1923 Cenevre Protokolü'nün 1. maddesinde, protokole taraf olan ülkelere, yapılmış olan uluslararası tahkim anlaşmalarını tanıma yükümlülüğü getirmiştir. Protokolün 2. maddesinde ise tahkim prosedürünün ve hakem heyetinin kuruluşunun tarafların iradesine ve tahkimin gerçekleştirildiği ülke hukukuna tâbî olacağı düzenlenmiş, âkit devletlere belirli koşullarda tahkim kararlarını tenfiz etme yükümlülüğü getirilmiştir. Tenfizi istenen hakem kararlarının taşınması gereken şartlar protokolün 3. maddesinde belirlenmiş;

³² Narçin Tosun, s. 16; Ortakaya, s. 250.

³³ Giacomo Marchisio, "The Notion of Award in International Commercial Arbitration: A Comparative Analysis of French Law, English Law, and the UNCITRAL Model Law", **International Arbitration Law Library**, S. 44-, Kluwer Law International; Kluwer Law International 2017, s. 33- 34.

³⁴ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 1.

³⁵ Ortakaya, s. 250.

tenfizi istenen hakem kararının geçerli bir tahkim anlaşmasına dayanması, tenfiz edecek taraf devletin hukukuna uygun bir şekilde ve tenfiz edilecek ülkede verilmiş bir karar olması şartları aranmıştır.³⁶

Bir diğer anlaşma olan 1927 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Hakkında Cenevre Konvansiyonu (“**1927 Cenevre Konvansiyonu**”) ise, 1923 Cenevre Protokolü’nde yer alan, yalnızca tenfizin istendiği ülkede verilen kararların tenfiz edilebileceğine ilişkin kuralı ortadan kaldırmıştır.³⁷ 1927 Cenevre Konvansiyonu ile, 1923 Cenevre Protokolü’ne göre tanınması gereken tahkim anlaşmalarına dayanılarak verilen uluslararası tahkim kararlarının diğer ülkelerde de tenfiz edilebilmesinin önü açılmıştır. Ancak 1927 Cenevre Konvansiyonu’nun 1. maddesinin 2-d bendinde, tenfizi istenen tahkim kararlarının, kararın verildiği ülkede kesinleşmiş olması, herhangi bir şekilde temyize veya itiraza açık olmaması gerektiği ve tenfiz edileceği ülkenin kamu düzenini veya hukuk prensiplerini ihlal etmemesi gerektiği belirtilmiştir.³⁸

I. 1922 Kuralları’nda Görev Belgesi

Görev belgesi tahkim hukuku tarihinde ilk olarak 1922 yılında MTO tarafından tahkim kurallarında, “görev belgesi” ismi kullanılmaksızın düzenlenmiştir. Bu Kurallar 1922 yılında kabul edilip 1923 yılında yürürlüğe girmiştir.³⁹ 1922 Kuralları modern tahkim kurallarının atası konumundadır.⁴⁰

MTO’nun merkezinin bulunduğu Fransa’nın 1920’li yıllardaki mevzuatına göre, tahkim anlaşmasının taraflar bakımından bağlayıcı olabilmesi için uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonra hazırlanan bir *compromis* (Türkçe: uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra tahkim iradesini ortaya koyan bir belge olan “*tevdii formu*”, İngilizce: “*form of submission*”)⁴¹ bulunması gerekmekteydi, ileride doğacak uyuşmazlıkların

³⁶ 1923 tarihli Tahkim Şartları Hususunda Cenevre Protokolü, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%2027/v27.pdf> , s. 157-166, 11 Haziran .06.2019 tarihinde erişildi.

³⁷ Marchisio, s. 34.

³⁸ 1927 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Hakkında Cenevre Konvansiyonu, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%2092/v92.pdf> , s. 301-310, 11 Haziran 2019 tarihinde erişildi.

³⁹ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 1.

⁴⁰ Yeşilirmak, **Written Advocacy**, s. 873.

⁴¹ Fransızca metinde geçen “*compromis*” kelimesinin karşılığı yine MTO tarafından hazırlanan resmî İngilizce metinlerde “*form of submission*” olarak verilmiştir. Bu şekilde hazırlanmış resmî bir Türkçe

tahkimle çözüleceğine ilişkin anlaşmalar geçerli kabul edilmemektedir.⁴² Keza birçok farklı ülke de gelecekte ortaya çıkacak uyuşmazlıklar için yapılan tahkim anlaşmalarını geçerli kabul etmemektedir.⁴³ Bu anlayış 1923 Cenevre Protokolü'nün birçok ülke tarafından kabul edilmesiyle birlikte zamanla terkedilmiştir.⁴⁴ Ancak 1922 Kuralları'nın kabul edildiği tarihlerde, yukarıda zikredilen 1923 Cenevre Protokolü ve 1927 Cenevre Konvansiyonu da kabul edilmemiş idi, dolayısıyla tahkim anlaşmalarının geçerliliğini ve kararlarının tenfizini sağlamaya yönelik kabul edilmiş bir çok taraflı uluslararası anlaşma da mevcut değildi.

Tahkime ilişkin hukukî çerçevenin yetersiz olduğu bu dönemde, mevcut yasal düzenlemelere göre tahkim anlaşmasının ve bu anlaşmaya dayanarak verilen hakem kararının geçerli kabul edilebilmesini sağlayacak hukukî çareler aranmıştır. Bu çerçevede 1922 Kuralları'nda "tevdii formu" ismi ile bir belge düzenlenmesi öngörülmüştür.⁴⁵ Tevdii formunu düzenleyen 1922 Kuralları'nın 34. maddesinde yer verilen düzenleme şu şekildedir:

“a) Hakem ya da hakemler atandığında, Divan Sekretaryası aşağıdakileri içeren bir tevdii formunu hakem mahkemesine sunulmak üzere hazırlar:

Tarafların tam isimleri, ikametgahları, vb.;

Tahkimin konusu (tahkim sözleşmesi vb. ile ilgili olarak);

Hakemlerin isimleri;

Tahkim yeri;

İddiaların taraflarca hazırlanmış kısa özeti;

Eğer varsa, kanunlarca aranan diğer bilgiler.

b) Hazırlanan bu belge, ulusal komiteler, veya ulusal komitelerin bulunmaması halinde MTO'nun bir Organizasyon Üyesi aracılığı ile ilgili taraflara imzalamaları

tercüme mevcut değildir. Biz de Ortakaya tarafından kullanılan "tevdii formu" ibaresini kullanmayı tercih ediyoruz. Ancak Postacıoğlu, "compromis" kelimesini "tahkim akti" veya "mukavelesi" olarak tercüme etmektedir. bkz. Postacıoğlu, s.783.

⁴² Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 80; Ekin (Hacıbekiroğlu) Ömeroğlu, "Milletlerarası Tahkim Hukukunda Görev Belgesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, s. 1890; Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 250, paragraf 3-865.

⁴³ Gary B. Born, **International Commercial Arbitration**, (Kluwer Law International, 2014), s. 2244; Yves Derains/ Eric A. Schwartz, **A Guide to the ICC Rules of Arbitration**, The Hague: Kluwer Law International, 2005, s. 247.

⁴⁴ Marchisio, s. 35.

⁴⁵ Derains/Schwartz, s. 247.

için gönderilir. Eğer taraflardan biri bu belgeyi imzalamayı reddederse Divan, tahkim yargılamasını bu eksikliğe rağmen devam ettirebilir.”

1922 Kuralları’ndaki tevdii formu ile taraflar, uyuşmazlıklarını seçilmiş olan bir hakeme veya hakem heyetine tevdi etmekteydi.⁴⁶ Dolayısıyla, bu tevdii formu günümüz tahkim uygulamasında mevcut bulunan “*submission agreement*”, yani uyuşmazlık çıktıktan sonra taraflarca imzalanan tahkim anlaşması ile benzerlik göstermektedir.⁴⁷ 1922 Kuralları’nda yer alan bu uygulama, o dönemde, tahkimin başlamasından önce doğmuş olan uyuşmazlıkların tahkime sunulabilmesini sağlayan yeni bir tahkim anlaşması niteliğini taşımıştır.⁴⁸ Böylece, 1923 Cenevre Protokolü’nün kabul edilmesinden önceki dönemde, yani tahkim anlaşmalarının tenfiz edilebilirliği bakımından oldukça belirsiz ve güvensiz olan bir hukuk ortamında, 1922 Kuralları’ndaki tevdii formu tahkim anlaşmasının geçerliliğini sağlayan bir önlem işlevini görmüştür.⁴⁹ Bu düzenleme ve tevdii formu uygulaması, bu çalışmanın konusunu oluşturan görev belgesinin de ilk halini teşkil etmektedir.

1922 Kuralları’nda yer alan düzenlemede “*görev belgesi*” ibaresine yer verilmemiştir. Ancak taraflarca ve hakem heyeti tarafından imzalanan tevdii formunun içeriğinde yer alan bilgiler, görev belgesinin zaman içerisinde gelişen ve günümüzdeki modern halini alan içeriğini büyük ölçüde yansıtmaktadır.⁵⁰ Ancak günümüzde görev belgesi, doğmamış uyuşmazlıklara ilişkin olarak tahkim anlaşması yapma yasağını aşmaktan çok daha farklı ve çok yönlü amaçlara hizmet etmektedir. Günümüzde görev belgesi bir zorunluluğu karşılamaktan ziyade, usûl ekonomisi ilkesini hayata geçirmeyi amaçlayan bir işleve sahip olmuştur.⁵¹ Zira 1922 Kuralları’ndaki düzenlemede, güncel düzenlemelerde mevcut olan karara bağlanacak hususların listesi, uygulanacak hukuk, hakemlere “*amiable compositeur*” olarak veya “*ex aequo et bono*” karar verme yetkisinin verilip verilmediği gibi hususlar yer almamaktadır.⁵²

⁴⁶ Michael E. Schneider, “The Terms of Reference”, **The ICC International Court of Arbitration Bulletin**, November 1997, s. 26.

⁴⁷ “*Compromis*” kelimesi günümüzde tahkim sözleşmesi için de kullanılmaktadır. “*Tahkim sözleşmesi (compromis) ise, bir uyuşmazlığa taraf olanların, söz konusu uyuşmazlığı tahkime sunmak amacıyla yapmış oldukları bir anlaşmadır.*” (Ergun Özsunay, **21. Yüzyıl Tahkim Hukukunda Üç Önemli Reform**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s. 74); Grierson/ Van Hooft, s. 147.

⁴⁸ Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 80.

⁴⁹ Marchisio, s. 46.

⁵⁰ Narçin Tosun, s. 18.

⁵¹ Ortakaya, s. 251.

⁵² Narçin Tosun, s. 17.

Bu hususların düzenlenmesinin ise esasen tahkim anlaşmasının geçerliliğine doğrudan etkisi bulunmamaktadır. Bu hususlara görev belgesinde yer verilmesinin amacı tahkim yargılaması süresince yapılacak işlemlere etki edecek önemli hususların, öncelikli olarak ve yargılamanın henüz erken bir aşamasında karara bağlanmasını sağlamaktır.

Ancak 1922 Kuralları'ndaki tevdi formuna ilişkin düzenlemenin en dikkat çeken ve eleştirilen özelliği, bu belgeyi düzenleyecek olan merciin hakem veya hakem heyeti değil, Sekretarya olarak belirlenmiş olmasıdır. Hakem veya hakemler atandıktan sonra hazırlanacak belgeyi hakemlerin değil de Sekretarya'nın hazırlaması bu belgeden beklenen faydalara ulaşılmasını zorlaştırmaktaydı. Zira tevdi formunda uyuşmazlığın özü ve tarafların iddiaları belirlenirken bu işlemi dosyayı uzman gözüyle inceleyecek olan hakemlerin yapması yargılamanın gidişatını belirlemek ve dosyanın bu aşamadan sonraki hâkimi olacak olan hakemlerin dosyaya vukûfiyetini artırmak açısından daha isabetli bir düzenlemedir.⁵³ Bu sebeple de aşağıda incelediğimiz 1927 ve 1955 Kuralları'nda bu uygulamadan vazgeçilmiş, görev belgesini düzenleme görevi 1927'de Divan'a, 1955'te ise hakemlere verilmiştir.

Sonuç olarak, görev belgesine ilişkin ilk düzenleme olması ve ileride hem MTO'nun hem de diğer tahkim kurumlarının kuralları ile ulusal yasaları etkilemesi bakımından 1922 Kuralları'nda yer alan bu düzenleme oldukça büyük öneme sahiptir.⁵⁴

II. 1927 Kuralları'nda Görev Belgesi

MTO, tahkim hukukunda ve milletlerarası ticaret hukukunda dünya çapında meydana gelen gelişmeleri takip ederek dinamik bir yapı oluşturmaya çalışmış, tahkim kurallarında sürekli olarak geniş kapsamlı ve köklü değişiklikler yapmak yerine, tıpkı tek bir kanun maddesinin değiştirilmesi gibi, zaman zaman kurallarda ufak değişiklikler yaparak güncel tahkim uygulamasını yansıtmaya ve ilerletmeye çalışmıştır.⁵⁵ Bu bağlamda MTO 1922 Kuralları 1927, 1931, 1933, 1939 ve 1947 yıllarında yenilenmiştir.⁵⁶ Ancak bu tarihlerde yapılan değişiklikler, 1927 yılında

⁵³ Narçin Tosun, s. 17.

⁵⁴ Narçin Tosun, s. 17.

⁵⁵ Narçin Tosun, s. 20.

⁵⁶ Arzu Ongur Ergan, "The New [2012] Arbitration Rules Of International Chamber Of Commerce ["ICC"]", *Ankara Bar Review*, 2011, 2, s. 85.

tevdii formunu düzenleme yetkisinin Sekreteryaya'dan alınıp Divan'a verilmesi haricinde, görev belgesine ilişkin önemli değişiklikler içermemiştir.⁵⁷

1927 Kuralları'nın tevdii formuyla ilgili 14. maddesi şu şekildedir:

“Hakem ya da hakemler atandığında, Divan aşağıdakileri içeren bir tahkime tevdii formunu hazırlar:

- a) Tarafların tam isimleri.*
 - b) Tarafların tahkim süresi boyunca, bütün bildirimlerin ve iletişimin yapılacağı adresleri.*
 - c) Tarafların iddialarının özet biçimde açıklamaları.*
 - d) Görev belgesi, uyuşmazlığın özeti, uyuşmazlıkla ilgili olarak karar verilecek hususlar.*
 - e) Hakemlerin tam adları ve adresleri, vs..*
 - f) Tahkim yeri*
 - g) Hakemlerin yetkilerinin açıklanması (“Dostane Aracı” olarak hareket edip etmeyecekleri, vs.)*
 - h) Karara uymak için taraflarca üstlenilen yükümlülükler.*
 - i) Tarafların, tahkimin bu Kurallara göre yürütüleceğine ve bu Kuralları iyice aşına olduklarına dair beyanı.*
 - j) Divan ve hakemin düşüncesine göre, karar verildiğinde kararın hukuken tenfizini sağlamak için belirtilmesi tercih edilen diğer her türlü husus.*
- (1: “Dostane Aracılar” hukuk kurallarıyla bağlı olmayan ve bulgularına karşı temyiz yoluna başvurulamayan hakemlerdir.)”*

1955 Kuralları'nda köklü bir değişiklik yapılarak yeni bir kurallar bütünü kabul edilmesinden önce, 1927'de yapılan bir ara değişiklikle tevdii formunu düzenleme yetkisi Sekreteryaya'dan alınarak Divan'a verilmiştir. Bunun sebebi tevdii formu düzenlenmesinin oldukça önemli hukukî ve pratik sonuçlara yol açmasıdır.⁵⁸

⁵⁷ Bu tarihlerde MTO Kurallarının diğer hükümlerinde yapılan değişikliklere çalışmanın kapsamına girmediği için yer verilmemiştir, ancak konu bütünlüğünü sağlamak amacıyla gereken yerlerde sınırlı olarak değinilmiştir.

⁵⁸ Narçin Tosun, s. 19.

1927 Kuralları'nın 14. maddesinde ayrıca, tevdii formunda hakemlere Dostane Aracı ("*amiable compositeur*") yetkisinin verilir verilmediğinin de belirtilmesi gerektiği, bu yetkiye sahip olan hakemlerin hukuk kuralları ile bağlı olmadığı ve verdikleri karara karşı temyiz yoluna gidilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

III. 1955 Kuralları'nda Görev Belgesi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hazırlanan 1955 Kuralları'nda ise ilk defa "görev belgesi" (*terms of reference*) ibaresine yer verilmiş, bu ibare günümüze kadar MTO Kuralları'nda kullanılmaya devam etmiştir.⁵⁹

1955 Kuralları, 1922 ve 1927 Kuralları'nda düzenlenen tevdii formuna kıyasla oldukça önemli değişiklikler getirilmiştir.⁶⁰ Bunlardan en önemlisi, görev belgesini düzenleme işinin dosyayı inceleyecek olan hakem veya hakem heyetine bırakılmış olmasıdır.⁶¹

1955 Kuralları'nın 19. maddesi görev belgesini "Hakemlerin görev belgesi" (*Arbitrator's terms of reference*) başlığı altında düzenlemiştir:

"1. Duruşmalara başlamadan önce hakem, kendisine sunulmuş olan belgelere göre ya da tarafların huzurunda kendi görev belgesini tanımlayan ve aşağıdaki hususları içeren bir belgeyi hazırlamalıdır:

- a) Tarafların tam adları;*
- b) Tarafların tahkim süresi boyunca, bütün bildirimlerin ve iletişimin yapılacağı adresleri;*
- c) Tarafların iddialarının özet biçimde açıklamaları;*
- d) Görev belgesi, uyuşmazlığın özeti, uyuşmazlıkla ilgili olarak karar verilecek hususlar;*
- e) Hakemlerin tam adları ve adresleri, vs.;*
- f) Tahkim yargılamasıyla ilgili işlemlerin yapılacağı yer;*

⁵⁹ Yener Keskin, s. 220; Bican, s. 9; 2010 yılında kabul edilen UNCITRAL Tahkim Kuralları'nın 29. maddesinde "*bilirkişi görev belgesi*" düzenleneceği belirtilmektedir. UNCITRAL Tahkim Kuralları'nda yer alan "*bilirkişi görev belgesi*" bu çalışmanın konusunu oluşturan görev belgesi ile aynı nitelikte değildir. Bilirkişi görev belgesi bilirkişilere sorulacak soruları içeren ve ne kadar zamanda rapor hazırlanacağını bildiren bir belgedir (Dayınlarlı, **Uzlaşma ve Tahkim**, s. 100).

⁶⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 194; Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 9.

⁶¹ Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 9; Yener Keskin, s. 220.

g) *Divan ve hakemin düşüncesine göre, karar verildiğinde kararın hukuken tenfizini sağlamak için belirtilmesi tercih edilen diğer her türlü husus.*

2. *Yukarıdaki birinci paragrafta belirtilen belgenin taraflar ve hakemlerce imzalanması zorunludur. Hazırlanan bu belgeyi hakemin onay için Divan'a sunması şarttır.*

Taraflardan biri ihtilafın Milletlerarası Ticaret Odası tarafından tahkim yoluyla çözümlmesine dair bir kayıt ile bağlı olmasına rağmen yukarıda belirtilen belgenin hazırlanmasına katılmayı ya da belgeyi imzalamayı reddederse, Divan tarafından hakeme ilgili tarafın imzasını tamamlaması için tanınan sürenin dolmasından sonra hakem, bu duruma rağmen, karar verilecektir.

3. *Divan, tarafların bu hususta anlaşması olmadıkça ve bu durumun hakem kararının yasal olarak icra edilebilirliğini hiçbir şekilde engellememesi şartıyla, hakeme Dostane Aracı olarak hareket etme yetkisini veremez.”*

1955 yılında yapılan bu düzenleme esasen günümüzdeki düzenlemeye oldukça benzerlik göstermektedir.⁶² 1955 Kuralları'nda getirilmiş olan düzenlemede hakem veya hakemlerin görev belgesinde yer verecekleri hususlar tek tek sayılmış, ayrıca hakemlere kararın tenfizini kolaylaştırmak amacıyla ilave bilgiler de ekleme yetkisi verilmiştir. Ayrıca, aşağıda açıklanacağı üzere, görev belgesinin düzenlenmesine yargılamanın seyri bakımından önemli sonuçlar bağlanmıştır.

Ancak 1955 Kuralları'nda da Divan'ın görev belgesinin düzenlenmesine etkisinin devam ettiği görülmektedir. 19. Maddenin 1-g bendinde belirtildiği üzere, Divan kararın tenfizi bakımından önemli olduğunu düşündüğü hususlara görev belgesinde yer verilmesini isteyebilecektir.

1922 ve 1927 Kuralları'ndan farklı olarak 1955 Kuralları'nda görev belgesini taraflardan birinin imzalamaması durumunda yargılamaya devam edileceği açıkça ifade edilmiştir. 1922 Kuralları'nın 34-b maddesinde ve 1927 Kuralları'nın 15(2) maddesinde, tarafların birinin tevdi formunu imzalamayı reddetmesi durumunda Divan'ın yargılamanın bu eksikliğe rağmen devam ettirilmesine karar verebileceği ifade edilmiş, Divan'a bu konuda bir takdir yetkisi verilmiştir. 1955 Kuralları'nın 19(2) maddesinde ise, taraflardan birinin görev belgesini imzalamaktan kaçınması

⁶² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 194.

durumunda kural olarak yargılamaya devam edileceği ve karar verilebileceği açıkça ifade edilmiştir.

Görev belgesini imzalamayan kişinin yokluğunda yargılamaya devam olunabileceğine ilişkin bu düzenleme kanımızca oldukça yerinde ve tahkim iradesine saygı gösterilmesi bakımından ilerlemeci bir düzenleme olmuştur. Zira görev belgesi taraflardan birince imzalanmadığı için yargılamaya son verilebilecek olması görev belgesine tahkim anlaşmasından daha büyük önem vermek anlamına gelmekte, tahkim anlaşmasının taraflar bakımından bağlayıcı olabilmesi için uyumsuzluğun ortaya çıkmasından sonra hazırlanması gerektiğine dair 1920'li yıllarda mevcut bulunan anlayışı yansıtmaktadır. 1955 yılındaki bu değişiklikle birlikte, ileride doğacak uyumsuzluklar bakımından yapılan tahkim anlaşmalarının da geçerli olduğu kabul edilmiştir.

1955 Kuralları'ndaki düzenleme görev belgesinin amacıyla da uyusmaktadır. Görev belgesi maddî hukuka değil, usûle ilişkin bir belgedir⁶³ ve görev belgesinin amacı bu belgenin sağladığı faydalara ulaşmaktır.⁶⁴ Tarafların tahkim anlaşmasını imzalamış olmalarına rağmen, görev belgesini imzalamayarak yargılamayı engellemeye çalışan tarafların dürüstlük kuralına aykırı tutumları da bu madde hükmü ile engellenmiştir.⁶⁵

Esasen tarafların görev belgesini imzalamaktan kaçınmaları onlara herhangi bir avantaj sağlamamaktadır. Zira tahkim anlaşmasının varlığını veya geçerliliğini kabul etmeyen tarafların dahi, bu iddialarını cevap dilekçesinde usûlüne uygun bir biçimde ileri sürmüş olmak kaydıyla, itirazlarına görev belgesinde yer verilmesini isteme hakları bulunmaktadır. Tahkim anlaşmasının yokluğuna veya geçersizliğine ilişkin itirazlarını içeren bir görev belgesini imzalayan taraflar, nihâî karar verildikten sonra hakem kararının iptalini mahkemelerden talep edebilecektir.⁶⁶ Bu itiraza yer vererek görev belgesini imzalamak yerine görev belgesinin hazırlanmasına katılmayan taraf, görev belgesinin kendi iddia ve savunmalarını, usûlî taleplerini yansıtan bir şekilde hazırlanmasını sağlama imkânından mahrum kalmış olacaktır. Dolayısıyla, hakem

⁶³ Bican, s. 12; Narçin Tosun, s. 19.

⁶⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 195.

⁶⁵ Narçin Tosun, s. 19. Dürüstlük kuralıyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Kemal Oğuzman/ Nami Barlas, **Medenî Hukuk**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019, s. 265-324.

⁶⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 211.

heyetinin yetkisine itiraz eden tarafın bu itirazına yer vererek görev belgesini imzalaması daha uygun olacaktır.⁶⁷

1955 Kuralları'nda ayrıca, tarafların taleplerini ve karşı taleplerini genişletme yasağı görev belgesinin düzenlenmesiyle ilişkilendirilmiştir. 1955 Kuralları'nın 21/6 maddesinde yer alan hükme göre, "*Yeni talep ve karşı talepler hakeme taraflarca yazılı olarak sunulmalıdır. Hakem ancak Madde 19'da belirtilen belgede yer alan kendi görev belgesinin kapsamı dahilinde olması halinde bu talep ve karşı talepler hakkında yargılama yetkisine sahip olur, meğerki kendisine karşı talep ileri sürülen taraf bu talebin ileri sürülmesini kabul etmiş olsun.*"

Bu düzenleme ile tarafların taleplerini ileri sürmeleri tahkimin belli bir aşamasıyla sınırlandırılmış ve böylece tarafların uygun olmayan zamanlarda yeni talepler ileri sürerek tahkim yargılamasını karmaşıklaştırmasının önüne geçilmiştir. Bu yenilik hakemlerin dava konusuna hâkim olabilmesini sağlamak ve odaklanmış bir yargılama yürütebilmelerini sağlamak açısından oldukça önemlidir.⁶⁸

Son olarak, 1955 Kuralları'nın 23. maddesinde hakemlerin yargılamayı sonlandırma süreleri bakımından da görev belgesinin imzalandığı tarihin başlangıç tarihi olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Bu madde hükmüne göre; "*1. Hakem, Madde 19'da belirtilen beyanı imzaladığı tarihten itibaren altmış gün içerisinde kararını vermek zorundadır. 2. Divan, gerekli görmesi halinde, bu süreyi uzatabilir.*" Bu düzenlemeyle de görev belgesi ile çerçevesi belirlenmiş olan uyuşmazlığın hızlı bir biçimde sonuçlandırılması amaçlanmıştır. Bunun sağlanabilmesi için de tarafların ve hakemlerin görev belgesinde uyuşmazlık konusunu ve sınırlarını belirlerken oldukça dikkatli olmaları önem arz etmektedir.

Genel olarak değerlendirilecek olursa, 1955 Kuralları'nda yer alan hükümler "*görev belgesi*" terimini ilk defa yer vermiş ve güncel MTO Kuralları'nda görev belgesiyle ilgili olarak yer alan düzenlemenin genel çerçevesini çizmiştir. Bu açıdan

⁶⁷ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 251, paragraf 3-867; "*Hakemlerin yetkisine itiraz edilmekle birlikte Görev Belgesi'nin imzalanması, tahkim anlaşmasına icazet anlamına gelmeyecektir. Zira, hakemlerin yetkisine itiraz Görev Belgesi'nde yer aldığı için hakemlerin yetkisine icazette bahsetmek mümkün değildir.*" (Akıncı, **Yetki İtirazı**, s. 60).

⁶⁸ Narçin Tosun, s. 19.

oldukça büyük öneme sahiptir.⁶⁹ Her ne kadar eksiklikleri bulunuyor olsa da, 1955 Kuralları'nın görev belgesini düzenleyen 19. maddesinin o dönemdeki milletlerarası ticaret hukukunun dinamik yapısını ve ihtiyaçlarını yansıttığı değerlendirilmektedir.⁷⁰

IV. 1975 Kuralları'nda Görev Belgesi

1975 yılında MTO Kuralları yenilenerek milletlerarası tahkim hukukunun gerekliliklerini yansıtacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi, 1955 Kuralları'ndan farklı olarak, görev belgesinin Divan tarafından onaylanması zorunluluğunun ortadan kaldırılmış olmasıdır.⁷¹ 1975 Kuralları'nın görev belgesine ilişkin 13. maddesi şu şekildedir:

“1. Dava ile ilgili işlemlerin hazırlıklarına başlamadan önce hakem, dosya üzerinden ya da tarafların huzurunda ve tarafların sunmuş oldukları en son belgelere göre, kendi görevini tanımlayan bir belge hazırlayacaktır. Bu belge aşağıdaki hususları içerecektir:

- a) Tarafların tam adları ve unvanları,*
- b) Tahkim süresince ortaya çıkacak, taraflara yapılacak olan bildirimlerin veya iletişimin geçerli olarak yapılacağı taraf adresleri,*
- c) Tarafların her birinin iddialarının bir özeti,*
- d) Karara bağlanacak olan hususların tanımlanması,*
- e) Hakemlerin tam adları, unvan ve adresleri,*
- f) Tahkim yeri,*
- g) Usûle uygulanacak kuralların detayları ve eğer öngörülmüşse, hakemlere verilen Dostane Aracı olarak hareket etme yetkisine atıf,*
- h) Kararın yasal olarak icrası için gerekli olan, veya Divan ya da hakem tarafından faydalı olacağı değerlendirilen diğer hususlar.*

2. Birinci paragrafta değinilen belge, taraflarca ve hakem tarafından imzalanacaktır. Hakem, dosyanın kendisine gönderilmesinden itibaren iki ay içinde, bu belgeyi kendisi ve taraflarca imzalanmış olarak Divan'a gönderecektir. Hakemin talep etmesi üzerine, istisnai şartlar halinde Divan bu süreyi uzatabilir.

⁶⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 194.

⁷⁰ Narçin Tosun, s. 20.

⁷¹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 194.

Taraflardan birinin belirtilen belgenin hazırlanmasına katılmayı ya da belgeyi imzalamayı reddetmesi halinde, eğer dava Madde 8'in 2. ve 3. fıkralarında belirtilen davalardan ise, Divan onayı için gerekli olan işlemleri yapacaktır. Bundan sonra Divan imzadan imtina eden tarafın beyanı imzalaması için bir süre belirleyecek ve bu sürenin sona ermesiyle birlikte tahkim devam edecek ve karar verilecektir.

3. *Taraflar uyuşmazlığın esasına uygulanacak olan hukukun belirlemekte serbest olacaktır. Tarafların uygulanacak hukuka ilişkin olarak herhangi bir emare sunmamış olmaları halinde, hakem uygun bulduğu kanunlar ihtilaflı kurallarına göre belirlenecek olan uygun hukuku uygulayacaktır.*

4. *Hakem Dostane Aracı olarak hareket etme yetkisini, taraflar kendisine bu yetkiyi vermeyi kabul etmiş ise üstlenecektir.*

5. *Her durumda hakemler sözleşme hükümlerini ve ilgili ticarî teamülleri dikkate alacaktır.”*

1975 yılında yapılan bu düzenlemede görev belgesinin teknik boyutunun geliştirilmesine yönelik hükümlere yer verildiği gözükmektedir. 1955 Kuralları'yla kıyaslanacak olursa, 1975 Kuralları görev belgesinin hakemlerce hazırlanması sürecinde taraflar veya hakemlerden kaynaklanan gecikmeleri engellemeyi amaçlamıştır.⁷² Buna yönelik olarak yukarıdaki 13. maddenin 2. paragrafında hakemin “dosyanın kendisine gönderilmesinden itibaren iki ay içinde” görev belgesini hakem ve taraflarca imzalanmış biçimde Divan'a sunacağı ancak istisnai durumlarda Divan'ın iki aylık süreyi uzatabileceği belirtilmiştir.

1955 Kuralları'nda bir tarafın görev belgesini imzalamaktan kaçınması durumunda hakeme ek süre verilmekteydi. 1975 Kuralları'nda bu uygulama değiştirilmiştir. 13. maddenin 2. fıkrası uyarınca, 8. maddenin 2. ve 3. paragraflarında tarif edilen durumlarda, yani taraflardan birinin tahkime katılmaması veya *prima facie* bir tahkim anlaşması bulunmasına rağmen taraflardan birinin bu anlaşmanın geçerliliğine itiraz etmesi durumunda Divan'ın devreye girerek gerekli önlemleri alacağı ve onay vereceği belirtilmiştir. Benzer bir çözüm daha sonra gelen 1988, 1998, 2012 ve 2017 Kuralları'nda da kabul edilmiştir. Divan'ın onayı imzalamaktan kaçınan tarafın imzası yerine geçmekte ve Divan'ın görev belgesini onaylamasıyla birlikte yargılamaya devam edilmektedir.

⁷² Narçin Tosun, s. 21.

Hakem Heyetinin kararını vermek için sahip olduğu süre 1955 Kuralları'nda görev belgesinin imzalanmasından itibaren iki ay iken, 1975 Kuralları'nın 18. maddesinde bu süre altı aya çıkarılmıştır. Bu durum da tahkim yargılamasının gelişmesi, karmaşıklaşması ve buna bağlı olarak yargılama süresinin uzamasıyla açıklanabilir.

Tahkimin esnek yapısını geliştirmeye ve görev belgesinin işlevselliğini artırmaya yönelik olarak, 1975 Kuralları'nın 13. maddesinin 3. fıkrasında uyuşmazlığın esasına uygulanacak olan hukukun görev belgesinin düzenlenmesi aşamasında kararlaştırılabilmesi imkânı getirilmiştir.⁷³ Böylece taraflarca yargılama süresince tartışma konusu olabilecek ve iddia ve savunmaları esaslı bir biçimde etkileyecek olan bir husus yargılamanın en başında kararlaştırılmış olacaktır. Zira taraflar savunmalarını uygulanacak hukuk çerçevesinde yapacaktır.

1975 Kuralları'nın 13. maddesinde ayrıca, uygulanacak hukukun taraflarca belirtilmediği veya ima edilmediği durumlarda hakemlerin uygulanacak hukuku nasıl belirleyeceğine dair de bir düzenleme getirilmiştir. 13. maddenin 3. fıkrası uyarınca hakemlerin önce uygun kanunlar ihtilafı kurallarını belirlemeleri, sonra da bu kurallara göre uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku belirlemeleri gerekmektedir. Bu bağlamda hakemlerin yetkilerinin bir miktar kısıtlandığı söylenebilir. Zira 1975 Kuralları'ndan önce MTO tahkim kurallarında uygulanacak hukukun nasıl belirleneceğine dair bir hüküm bulunmamaktaydı, hakemlerin bu konudaki takdir yetkileri daha genişti.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, her ne kadar uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuka ilişkin düzenleme 1975 Kuralları'nın 13. maddesinde, yani "Görev Belgesi" başlığı altında yer alsada, kanımızca bu husus görev belgesinde yer alması zorunlu olan bir husus olarak düzenlenmemiştir. Zira görev belgesinde yer alacak hususlar 13. maddenin 1. fıkrasında sayılmış, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk ise maddenin 3. fıkrasında ele alınmıştır. Elbette, uyuşmazlığa uygulanacak olan hukukun 1. fıkranın "h" bendi kapsamında, yani "Kararın yasal olarak icrası için gerekli olan, veya Divan ya da hakem tarafından faydalı olacağı

⁷³ Narçin Tosun, s. 21.

değerlendirilen diğer hususlar” kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Ancak bu husus zorunlu bir unsur sayılmadığı için, 1975 Kuralları döneminde esasa uygulanacak hukuku görev belgesinin zorunlu bir unsuru olarak kabul eden yazarlara katılmıyoruz.⁷⁴

1975 Kuralları’ndaki en önemli değişiklik ise görev belgesinin Divan tarafından onaylanması zorunluluğunun kaldırılmış olmasıdır.⁷⁵ Böylece Divan’ın tahkim yargılamasına müdahalesi azaltılmış, hakemlerin etkinliği artırılmıştır. Ayrıca yargılamadaki bir prosedür azaltılarak tahkim yargılamasının daha hızlı ve efektif olması sağlanmıştır.

1975 Kuralları’nda her ne kadar Divan tarafından onaylanma zorunluluğu kaldırılmış olsa da, görev belgesinin yürürlüğe girmesi için başka bir koşul getirilmiştir. 9. maddede görev belgesinin Divan’a gönderilmesinden sonra Divan’ın bir inceleme yaparak, tarafların taleplerinin incelenebilmesi için yatırılması gereken avansın yatırılıp yatırılmadığını inceleyeceği belirtilmiştir. Bu hükme göre “*Görev Belgesi ancak içerdiği talepler bakımından gereken avans Milletlerarası Ticaret Odası’na ödendiği takdirde yürürlüğe girecektir ve, hakem sadece ilgili avansın ödenmiş olduğu talepler bakımından yargılamaya devam edecektir.*”

Yukarıda açıklanan bu değişikliklerle birlikte, 1975 Kuralları’nda görev belgesiyle ilgili olarak yer alan hükümlerin, günümüzde yürürlükte olan MTO Kuralları’nda yer alan hükümlerin işlevine büyük oranda ulaştığı söylenebilir.⁷⁶ 1975 Kuralları’ndan sonra getirilen 1988 Kuralları’nın 13. maddesinde 1975 Kuralları’nın 13. maddesine kıyasla neredeyse hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Yalnızca, 1988 Kuralları’nda görev belgesini düzenleme süresinin uzatılması istisnâî durumlarla sınırlandırılmamış, hakemin gerekçeli talebi üzerine veya Divan’ın kendi inisiyatifiyle yapılacak inceleme sonucunda gerekli görülmesi halinde bu sürenin uzatılabileceği belirtilmiştir.

⁷⁴ Bkz. Narçin Tosun, s. 24.

⁷⁵ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 194.

⁷⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 194.

V. 1998 Kuralları'nda Görev Belgesi

Milletlerarası tahkimin ve görev belgesinin gittikçe daha yaygın hale gelmesiyle birlikte, yeni getirilen tahkim kuralları da görev belgesiyle ilgili daha az değişiklik getirmiştir. Buna karşılık, 1998 Kuralları'yla görev belgesine ilişkin hükümlerde dikkat çekici değişiklikler de yapılmıştır. 1998 Kuralları'nın 18. maddesi uyarınca, görev belgesinde yazılacağı belirtilen “*karara bağlanacak hususlar listesi*”nin yazılması eğer hakemlerce uygun görülmemiş ise, bu konuda hakemlere geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Ayrıca, hakemlere görev belgesi hazırlarken bir de iş programı hazırlama görevi verilmiştir.

1998 yılında 2012 Kuralları'na ve bugün yürürlükte olan 2017 Kuralları'na oldukça benzer bir biçimde düzenlenmiş olan, görev belgesine ilişkin 18. madde şu şekildedir:

“1. Dosyayı Sekretarya'dan alır almaz, Hakem Kurulu, belgelere dayanarak veya tarafların huzurunda ve en son beyanlarını da göz önünde tutarak, görevini belirten bir belge hazırlar. Bu Görev Belgesinde aşağıdaki hususlar bulunmalıdır:

- a) Tarafların adları ve unvanları;*
- b) Tarafların tahkim süresi içinde kendileriyle yazışma yapmak veya tebligatta bulunmak için kullanılacak adresleri;*
- c) Her iki tarafın iddialarının ve talep sonuçlarının özeti, ve talep veya karşı taleplerin belirlenebildiği ölçüde miktarları;*
- d) Hakem Mahkemesi uygun olmadığı düşüncesinde değilse, karara bağlanacak hususların listesi;*
- e) Hakemlerin adı, soyadı, unvanı ve adresi;*
- f) Tahkim yeri; ve*
- g) Uygulanacak usûl kurallarının detayları ve belirtilmişse, hakem heyetine Dostane Aracı olarak hareket edebileceğine veya hakkaniyet ve nesafet esasları dairesinde karar verebileceğine dair verilen yetkiye atıf.*

2. Görev Belgesi taraflar ve Hakem Kurulu tarafından imzalanacaktır. Kendisine dosyanın tevdiinden itibaren geçen iki ay içinde, Hakem Kurulu, tarafların ve kendisinin imzaladığı Görev Belgesini Divan'a iletacaktır. Divan, Hakem Kurulu'nun gerekçeli talebi üzerine veya gerekli görüyorsa resen bu süreyi uzatabilir.

3. Taraflardan herhangi biri Görev Belgesinin düzenlenmesine katılmayı veya Görev Belgesini imzalamayı reddederse, bu husus onay için Divan'a sunulur. Görev

Belgesi Madde 18(2) uyarınca imzalandıktan veya Divan tarafından onaylandıktan sonra tahkim devam edecektir.

4. Hakem Kurulu, Görev Belgesinin düzenlenmesi sırasında veya bundan sonra mümkün olan en kısa sürede, taraflara da danıştıktan sonra, tahkimin yürütülmesini takip etmek amacıyla ayrı bir doküman olarak bir geçici iş programı (provisional timetable) düzenleyecek ve bunu Divan'a ve taraflara iletacaktır. Geçici iş programında daha sonra yapılacak her türlü değişiklik Divan'a ve taraflara iletilecektir."

1998 Kuralları'nda, 1975 Kuralları'ndan farklı olarak, karara bağlanacak hususların açıklaması yahut tanımlaması görev belgesinde yapılmamaktadır. Bunun yerine, 18(1-d) maddesi uyarınca, karara bağlanacak hususların listesi görev belgesinde yer verilmektedir. Bu liste de görev belgesinin zorunlu bir unsuru olarak düzenlenmemiştir. Hakemlerin uygun bulmamaları halinde bu listeye görev belgesinde yer vermemeleri mümkündür.⁷⁷ Bu husus zorunlu olmaktan çıkarılarak, görev belgesinin düzenlenmesi aşamasında ortaya çıkabilecek olan anlaşmazlıkların önlenmesi, ve böylece de tahkim yargılamasının tıkanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.⁷⁸ Zira taraflar çoğu zaman uyuşmazlığın tanımlanmasının nasıl yapıldığının yargılamanın seyri bakımından etkili olduğunu düşünmektedir.

Bazı durumlarda ise, karar verilmesi gereken hususların net bir biçimde ortaya konulması görev belgesinin düzenlenmesi aşamasında mümkün olmamaktadır. Özellikle de, eğer yargılamada açığa çıkarılması gereken hususlar uzman bilirkişilerin yapacağı incelemeler sonucunda belli olacaksa, tahkimde taraf sayısı ikiden fazlaysa veya daha sonradan tahkime müdahil olması muhtemel kişiler varsa, karar verilecek hususlar listesinin daha ileriki bir aşamada düzenlenmesi daha uygun olacaktır. Bu durumlarda hakem heyeti, görev belgesinde bu hususa yer verilmeyeceğini belirterek yargılamanın bir sonraki aşamasına geçebilecektir.

1955 ve 1975 Kuralları döneminde tarafların görev belgesinin düzenlenmesinden sonra iddia ve savunmalarını genişletebilmeleri ancak karşı tarafın kabulü halinde mümkündü. 1998 Kuralları'nda ise bu kural biraz esnetilmiş, hakem

⁷⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 194.

⁷⁸ Narçin Tosun, s. 23-24.

heyetine tarafların yeni iddia ve savunmalarının niteliğini değerlendirme ve tahkimin gelmiş olduğu aşamayı ve uygun olabilecek diğer koşulları göz önüne alarak bu iddia ve savunmaları kabul etme yetkisi verilmiştir. İlgili 19. madde şu şekildedir:

“Görev Belgesinin imzalanmasından yahut Divan tarafından onaylanmasından sonra, hiçbir taraf Görev Belgesinin sınırları dışında kalan talepleri veya karşı talepleri ileri süremez, meğerki Hakem Heyeti söz konusu yeni talep veya karşı taleplerin niteliğini, tahkimin gelmiş olduğu aşamayı ve ilgili diğer koşulları değerlendirdikten sonra ilgili tarafa bu konuda izin vermiş olsun.”

Hakem heyetinne tarafların iddia ve savunmalarını genişletebilmesine izin verme yetkisinin verilmesi MTO tahkiminin esnekliği sağlama amacını yansıtmaktadır.⁷⁹

1975 Kuralları’nda uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukla ilgili hükümlere “Görev Belgesi” başlığı altında yer verilmiş iken, 1998 Kuralları’nda bu husus ayrı bir madde başlığı altında, 17. maddede ele alınmıştır. Bu yeni düzenleme ile birlikte hakemlerin uygulanacak hukuku belirlemek konusundaki takdir yetkileri daha da genişletilmiş, tarafların bu hususu kararlaştırmamış olmaları durumunda hakem heyetinin uygun bulduğu hukukun hükümlerini uyuşmazlığın esasına uygulayabileceği belirtilmiştir. Her ne kadar uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk “Görev Belgesi” başlığının altından çıkarılmış olsa da, 1998 Kuralları’na ve güncel kurallara göre de, hakem heyetinin bu hususa görev belgesinde yer vermesine herhangi bir engel bulunmamaktadır.⁸⁰

1998 Kuralları’nda, 1975 Kuralları’na göre bir de sadeleştirme yapılmış, hakemlere ve Divan’a görev belgesinde bulunması gereken ilave bilgileri taraflardan talep ederek bunları görev belgesine ekleme yetkisi veren “h) Kararın yasal olarak icrası için gerekli olan, veya Divan ya da hakem tarafından faydalı olacağı değerlendirilen diğer hususlar.” bendi madde metninden çıkarılmıştır. Ancak tarafların anlaşarak görev belgesine diledikleri ilave hususları eklemelerine herhangi bir engel bulunmamaktadır.⁸¹ Bu düzenlemenin, tarafların irade serbestisini hâkim

⁷⁹ Narçin Tosun, s. 25.

⁸⁰ Narçin Tosun, s. 24.

⁸¹ Narçin Tosun, s. 25.

kılmak, öngörülebilirliği artırmak ve görev belgesini basitleştirmek bakımından daha yerinde bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz.

Yargılamanın aksatılmasını önlemek bakımından yapılan bir önemli değişiklik de, 1975 Kuralları'nın 9/4. maddesinde yer verilen, görev belgesinin sadece ilgili avansın ödenmiş olduğu talepler bakımından yürürlüğe gireceğine ilişkin hükmün kaldırılmış olmasıdır. Bu kural, tahkim yargılamasını geciktirmek isteyen tarafın işine yaradığı gerekçesiyle eleştirilmiş ve sonuç olarak 1998 Kuralları'nda kaldırılmıştır. 1998 Kuralları'ndan itibaren görev belgesinin taraflar ve hakemlerce imzalandığı (veya Divan tarafından onaylandığı) tarihte yürürlüğe gireceği, böylece yargılamaya devam edileceği kabul edilmiştir. Bu durumda, masraf avansındaki eksikliğin MTO Kuralları'nda belirtilen sürelerde tamamlanmamış olması halinde Sekretarya hakem heyetiyle de görüşerek yargılamanın herhangi bir aşamasında yargılamanın askıya alınmasına karar verebilecektir.⁸²

Yukarıda belirtildiği üzere, 1998 Kuralları ile getirilen diğer en önemli yenilik hakemlerin görev belgesini hazırlarken bir de geçici iş programı hazırlaması gerektiğini belirten hükümdür.⁸³ Hakem Heyeti'nin görev belgesinin imzalanmasından sonra karar vermek için kural olarak sadece altı aylık süresi bulunduğu göz önüne alındığında, bu sürenin çok iyi planlanması gerektiği açığa çıkmaktadır.⁸⁴ Zira milletlerarası niteliğe sahip uyuşmazlıkların kısa bir sürede çözüme kavuşturulabilmesi için tarafların ve hakemlerin programlarının dikkatli bir biçimde belirlenmesi ve birbirine uydurulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Tüm uyuşmazlıkların nitelik olarak birbirinden farklı olduğu, farklı hukuk sistemlerinin uygulama alanı bulduğu ve MTO Kuralları'nın tüm bu farklı uyuşmazlıklara uygulanabilir olmayı amaçladığı göz önüne alındığında, hakemlerin ve tarafların MTO Kuralları'na uygunluğu sağlayabilmek için birtakım usûlî hamleler yapması gerektiği açığa çıkmaktadır.⁸⁵

1998 Kuralları'nda geçici iş programının görev belgesiyle eş zamanlı olarak veya sonrasında mümkün olan en kısa zamanda hazırlanacağı belirtilmiştir. 2012

⁸² Narçin Tosun, s. 121-122.

⁸³ Leyla Keser Berber, **Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu**, İstanbul: Alfa, 1999, s. 177.

⁸⁴ Keser Berber, s. 178-179.

⁸⁵ Ortakaya, s. 267.

Kuralları'nda bu hüküm daha da geliştirilmiş, 23. maddede dava yönetim toplantısına ve usûlî zaman çizelgesine ilişkin olarak daha ayrıntılı hükümlere yer verilmiş ve dava yönetim toplantısı zorunlu hale getirilmiştir.⁸⁶ Halen uygulanmakta olan 2017 Kuralları'nın 23. maddesinde de bu hükümler aynen muhafaza edilmiştir. Bu sebeple dava yönetim toplantısı ve usûlî zaman çizelgesi aşağıda farklı bir başlık altında incelenecektir.⁸⁷

VI. 2012 ve 2017 MTO Kuralları'nda Görev Belgesi

2012 Kuralları'nda, görev belgesine ilişkin olarak esasen 1998 Kuralları'ndan farklı olan bir düzenleme getirilmemiştir. Ancak yukarıda açıklandığı üzere, dava yönetim toplantısı yapılması zorunlu hale getirilmiştir. Aslında 1998 Kuralları döneminde dava yönetim toplantısı usûlî zaman çizelgesinin hazırlanmasını sağlamak amacıyla bazı hakemler tarafından yapılmaktaydı. Ancak 2012 Kuralları döneminde bu hususta ayrıntılı düzenlemeler yapılarak uygulamanın yaygınlaştırılması ve uygulama birliği sağlanması amaçlanmıştır. 1998 Kuralları'nda görev belgesiyle aynı maddede düzenlenen usûlî zaman çizelgesi 2012 Kuralları'nda "*dava yönetim toplantısı*"nı düzenleyen 24.maddeye aktarılmıştır.⁸⁸ 1998 Kuralları'nda ayrı bir madde olarak 19. maddede düzenlenen iddia ve savunmaları genişletme yasağına ilişkin hüküm de 2012 Kuralları'nda görev belgesine ilişkin 23. maddenin 4. fıkrasına alınmıştır.

2017 Kuralları'nda görev belgesine ilişkin olarak yapılan tek değişiklik, görev belgesini düzenlemek için hakem heyetine verilmiş olan iki aylık sürenin otuz güne düşürülmesidir. Kanımızca bu düzenlemenin amacı tarafların bir an önce uyuşmazlığa odaklanarak yargılamanın hızlanmasının sağlamak ve gereksiz zaman kayıplarının önüne geçmektir.

⁸⁶ Grierson/ Van Hooft, s. 14; Ortakaya, s. 267.

⁸⁷ Bkz. a.ş. 1.Bölüm, §4.I.

⁸⁸ Özsunay, s. 109.

§ 3. GÖREV BELGESİ DÜZENLENMESİNİN HUKUKİ SONUÇLARI

Görev belgesi taraflar ve hakemlerce imzalanan bir hukukî belgedir, imzalanmasının hukukî sonuçları bulunmaktadır.⁸⁹ Hem MTO Kuralları hem de MTK görev belgesine önem atfetmektedir.

I. Görev Belgesinin Hukukî Niteliği

A. Hakemler Açısından Sonuçları – Hakem Sözleşmesi

Görev belgesinin taraflarla hakemler arasında yapılan bir hakem sözleşmesi niteliğinde olduğunu savunan yazarlar bulunmaktadır.⁹⁰ Hem taraflar hem de hakemler tarafından imzalanan görev belgesi içeriği itibarıyla hakem sözleşmesinin şartlarını taşımaktadır. Uygulamada görev belgesinin imzalanmasıyla hakem sözleşmesi yazılı hale getirilmiş olmaktadır.⁹¹

Hakem sözleşmesi, *“tahkim sözleşmesinin taraflarıyla hakem veya hakemler arasında yapılan, taraflar arasındaki hak, yükümlülük gibi maddî hukuka ve usûle ilişkin hukukî ilişkilerin usûl hukuku ve özel hukuk hükümlerinin esas alınarak düzenlendiği, hakem yargılamasının esas ve usûllerinin belirlendiği”* bir sözleşmedir.⁹² Hakem sözleşmesinin *“Taraflarla hakemler arasında yapılan ve tarafların uyuşmazlığın çözümünü hakemlere teklif ve hakemlerin de bunu kabulüyle meydana gelen sözleşme”* olarak tanımlandığı da görülmektedir.⁹³ Yapılan daha ayrıntılı bir tanımlama ise şu şekildedir: *“Buna göre hakem sözleşmesini uyuşmazlık taraflarıyla hakem arasında kurulan, hakemin belirlenen sürede uyuşmazlığı çözmek yargılama faaliyetini yürütmeyi yüklediği ve karşılığında ücrete hak kazanacağı sözleşme şeklinde tanımlamak mümkündür.”*⁹⁴ Hakem sözleşmesinin şekle bağlı

⁸⁹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 252, paragraf 3-867.

⁹⁰ Ali Cem Budak, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999, s. 315; Turgut Kalpsüz, “Yeni Milletlerarası Tahkim Kanununun Değerlendirilmesi”, **Milletlerarası Tahkim Semineri: 5 Kasım 2001**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 125; Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 44; Şanlı/ Esen /Ataman-Figenmeşe, s. 645; Kılıç, 3016.

⁹¹ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figenmeşe, s. 645.

⁹² Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 8-9.

⁹³ Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 20.

⁹⁴ Ömer Faruk Petek, **Hakem Sözleşmesi Uyarınca Hakemin Hak ve Yükümlülükleri**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 19.

olmadığı, sözlü veya zımni olarak da yapılabileceği ifade edilmektedir.⁹⁵ Uyuşmazlığı inceleyen birden fazla hakem olması durumunda hakem sayısı kadar hakem sözleşmesi olduğu da savunulmaktadır.⁹⁶

Milletlerarası tahkimde hakem sözleşmesine hangi hukukun uygulanacağı hususunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Doktrinde hakem sözleşmesine, hakem sözleşmesi ile en sıkı irtibattaki hukukun, tarafların seçtiği hukukun, tahkim usûlüne uygulanacak hukukun, tahkim anlaşmasına uygulanacak hukukun, her bir hakemin mutad mesken hukukunun veya tahkim yeri hukukunun uygulanması gerektiği yönünde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ancak hakem sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükler tahkim yerinde yerine getirileceği, iptal davası tahkim yerinde açılacağı için en uygun, en adil ve en sıkı irtibatı sağlayan bağlantı noktasının da tahkim yeri olduğu ifade edilmektedir.⁹⁷ Dolayısıyla, MÖHUK'un 24. maddesi uyarınca tarafların seçmiş olduğu bir hukuk bulunmuyorsa, tahkim yeri hukuku sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukuk kabul edilmeli ve hakem sözleşmesine uygulanmalıdır.⁹⁸

Türk hukukunda hakem sözleşmesinin *sui generis* bir isimsiz iş görme sözleşmesi olduğu kabul edilmektedir.⁹⁹ Türk hukukunda hakem sözleşmelerine uygulanacak hükümlerin başında vekâlet sözleşmesine ilişkin TBK m. 502 ve devamı hükümleri gelmektedir.¹⁰⁰ Bu hükümler niteliğine uygun düştüğü ölçüde hakem sözleşmesi için de uygulanabilecektir.¹⁰¹ Zira vekâlet sözleşmesine ilişkin kuralların, kanunda düzenlenmemiş ve konusu iş görme olan diğer sözleşmelere de uygulanması

⁹⁵ Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 44; Kuru, **Usul**, C. VI, s. 5997; Ekşi, s. 139; Muharrem Balcı, **İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim**, İstanbul: Danışman Yayınları, 1999, s. 146; Yılmaz, s. 3646; Yeğengil, s. 223; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785.

⁹⁶ Balkar Bozkurt, **Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, s. 422.

⁹⁷ Balkar Bozkurt, **Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, s. 432-438.

⁹⁸ Balkar Bozkurt, **Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, s. 438-444.

⁹⁹ Petek, s. 17; aynı yönde bkz. Ekşi, s. 140; Balkar Bozkurt, **Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, s. 448; “*Hakem sözleşmesi, taraflar ile hakemler arasında yapılan sözleşmedir. Bu sözleşme, tahkim sözleşmesinden farklı olarak, öncelikle borçlar hukukuna ilişkin bir sözleşmedir... Hakem sözleşmesi sadece borçlar hukuku sözleşmesi değil; aynı zamanda usûl sözleşmesidir. Bu nedenle sadece borçlar hukukuna ilişkin değil; usûl hukukuna ilişkin sonuçlar da doğurur.*” (Pekcanitez/Atalay/Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 595); Aynı yönde bkz. Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2690-2691.

¹⁰⁰ Alangoya, **Usûl Hukuku**, s. 574; Kılıç, s. 3014; Balkar Bozkurt, **Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, s. 449; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 792; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2690.

¹⁰¹ Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s.31; Petek, s. 18; Yılmaz, s. 3646; Postacıoğlu, s.795; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2691.

mümkündür.¹⁰² Yargıtay'a göre de tahkime konu uyuşmazlığın tarafları ile hakemler arasındaki hukukî ilişki TBK m. 502 uyarınca vekâlet sözleşmesine dayanmaktadır:

“Bilindiği gibi uyuşmazlığın tarafları ile hakemler arasında oluşan hukukî ilişkide galip unsur vekâlet ilişkisidir. Yasada bu konuda bir açıklık mevcut olmamakla beraber bu gibi sözleşmelerdeki usûl hükümleri yanında Borçlar Kanununa giren hükümler de yer almaktadır. Ne var ki, özel borç ilişkileri içinde taraf iradelerine dayanan tahkim sözleşmesinin herhangi bir akit tipine tâbî olduğu belirtilmemiş olduğundan, kural olarak uyuşmazlığın tarafları ile hakemler arasında bir vekâlet akdi oluştuğunun kabulü gerekir.”¹⁰³

Vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlere göre ise ücret unsuru vekâlet sözleşmesinin zorunlu bir unsuru değildir. Dolayısıyla görev belgesinde ücret unsuruna yer verilmemiş olması görev belgesinin bir hakem sözleşmesi sayılmasına engel değildir.¹⁰⁴ Ancak, özellikle *ad hoc* tahkimde hakem ücretleri ve masraflar gibi hakemleri ilgilendiren hususlar görev belgesinde karara bağlanmaktadır.¹⁰⁵

Kural olarak, hakemi tayin eden tarafın teklifi ve hakemin bu teklifi kabulüyle hakem sözleşmesi kurulmuş olur.¹⁰⁶ Kurumsal tahkimde genellikle tahkim kurumuna hakem ataması için müracaat edilmemektedir, tahkim kurumları çoğunlukla taraflara kendi hakemlerini seçmelerini önermektedir. Bazı tahkim kurumlarında da hakemlerin daha önceden belirli bir listeye kaydedilmiş hakemler arasından seçilmesi de önerilebilmektedir. Tarafların seçtikleri hakemi tahkim kurumuna bildirmeleri ve seçilen hakemin de tahkim kurumu aracılığıyla görevi kabul ettiğini belirtmesi durumunda akdi ilişki hakemler ve kurum arasında, ve ayrıca taraflar arasında kurulmaktadır.¹⁰⁷

¹⁰² Zevkliler/ Gökyayla, s. 602.

¹⁰³ Yarg. 15. HD, E. 1989/1023, K. 1989/2841, T. 15.6.1989. Aynı yönde bkz. Yarg. 3. HD, E. 2012/11165, K. 2012/16370, T. 28.06.2012 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

¹⁰⁴ Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 41; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018, s. 707; Petek, s. 18.

¹⁰⁵ Turgut Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999, s.148; Aygül, s. 93; Kalpsüz, **5 Kasım 2001**, s.125.

¹⁰⁶ Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 44; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 674; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 477; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785.

¹⁰⁷ Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 45.

Kurumsal tahkimdeki hakem seçme prosedürleri sebebiyle hakem sözleşmesi görev belgesinin düzenlenmesinden daha önceki bir aşamada veya farklı bir belgenin imzalanmasıyla da kurulmuş olabilir. Örneğin MTO tahkiminde, görev belgesinin düzenlenmesinden daha önceki bir aşamada, MTO Kuralları'nın 13. ve 14. maddeleri uyarınca taraflar uyuşmazlığın çözümünü hakemlere teklif etmekte, hakemler bu görevi kabul etmekte ve Divan da bu hakem tayinlerini onaylamaktadır. Görev belgesi ise hakem heyeti oluştuktan ve dosya hakem heyetine gönderildikten sonra düzenlenmektedir.

Buna karşılık, kurumsal tahkimde taraflardan birinin hakem tayin etmemesi ancak daha sonra oluşturulan hakem heyetinin düzenlediği görev belgesini imzalaması durumunda, görev belgesinin yukarıdaki tanımlar çerçevesinde bir hakem sözleşmesi teşkil ettiği söylenebilir.

Tek hakem veya hakem heyetinin, kendisine verilen hakem tayini yetkisi çerçevesinde üçüncü bir kişi tarafından atandığı durumlarda ise, üçüncü kişinin, hakem sözleşmesi yapılacak hakemle akdî ilişkiye girilmesi konusunda her iki tarafın da doğrudan temsilcisi olduğu; hakem adayının üçüncü şahsın teklifini kabul etmesi anında hakem sözleşmesinin kurulduğu kabul edilmektedir.¹⁰⁸

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından yapılan hakem sözleşmesi tanımı da doktrinde Taşkın tarafından yapılan tanımla benzerlik arz etmektedir: “*Hakem sözleşmesi ise, tahkim sözleşmesinin taraflarıyla hakem veya hakemler arasında yapılan, taraflar arasındaki hak, yükümlülük gibi maddî hukuka ve usûle ilişkin hukukî ilişkilerin usûl hukuku ve özel hukuk hükümlerinin esas alınarak düzenlendiği, hakem yargılamasının esas ve usûllerin belirlendiği bir sözleşmedir. ... Hakem sözleşmesinin kuruluşu ise, tahkim sözleşmesinin aksine bir şekle bağlı değildir.*”¹⁰⁹ Bu tanımın görev belgesiyle paralellik arz ettiği kanaatindeyiz. Zira görev belgesinde, tıpkı bu tanımda olduğu gibi, hakem yargılamasının esas ve usûlleri belirlenmekte, tarafların iddia ve savunmaları özetlenmekte, hakemlerin karara bağlayacakları hususların bir listesi verilmekte ve hem hakemler hem de taraflar bu belgeyi imzalamaktadır.

¹⁰⁸ Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 134.

¹⁰⁹ HGK, E. 2003/15-142, K. 2003/182, T. 19.3.2003 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

Dolayısıyla hakemler bu konularda yargılama yapıp karar verme yükümlülüğünü üstlenmekte, taraflar da bunu kabul etmektedir.

Dava konusunun uyuşmazlığın tahkim talebi veya cevap dilekçesiyle birlikte hakemlerin önerilmesinden sonra farklı yöne ve konulara evrilmesi de mümkündür. Yani görev belgesinde yer alan uyuşmazlık konularıyla, hakemlerin önerildiği ve hakemlik görevini kabul ettikleri tarihte tarafların bildirmiş oldukları uyuşmazlık konusu birbirinden farklı olabilir. Hatta bu süreçte tahkime yeni taraflar da katılmış olabilir. Görev belgesi tahkim anlaşmasından sonraki bir tarihte düzenlenip imzalandığı için, tahkim anlaşmasıyla görev belgesinin içerikleri arasında uyuşmazlık konusu bakımından farklılık olursa hakem heyetinin yetki ve görev kapsamını belirlemek bakımından görev belgesinin öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir.¹¹⁰ Dolayısıyla hakem sözleşmesinin konusu da değiştiği için görev belgesinin imzalanmasıyla birlikte yeni bir hakem sözleşmesi kurulduğu da söylenebilecektir.

Bu açıklamalar çerçevesinde görev belgesinin hakemler ve taraflar arasındaki hakem sözleşmesinin şartlarını yazılı hale getiren bir belge işlevi de gördüğü kanaatindeyiz.¹¹¹

B. Yeni Bir Tahkim Sözleşmesi Elde Edilmesi

MTK'nın 4. maddesinde tahkim anlaşması, “*tarafların, sözleşmeden kaynaklı veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Tahkim anlaşmasının hukukî niteliği tartışmalı olmakla birlikte, doktrinde ağırlıklı görüş tahkim anlaşmasının usûlî bir sözleşme olduğunu ve etkilerini usûl hukuku alanında gösterdiğini kabul etmektedir.¹¹²

¹¹⁰ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 251, paragraf 3-870.

¹¹¹ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figenmeşe, s. 645.

¹¹² Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s. 19, 22; Aydemir, s. 69-76, 80-81; Yargıtay 11. HD., E. 2005/14428, K. 2007/6022, T. 17.04.2007 (Toker/ Ruhi, s.980-981); Yener Keskin, s. 26-35; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2623; Kılıç, 3001; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 787; Yeşilirmak, **Tahkim Sözleşmesi**, s. 9; “...tahkim sözleşmesinin akdi ihtilâf konusu üzerinde ne doğrudan doğruya, ne de dolayısı ile bir etki yapmamaktadır. Bu sözleşme bütün esas tesirlerini usul hukuku sahasında göstermektedir. Yani tahkim sözleşmesi usul hukukuna taallük eden bir sözleşmedir.” (Alangoya, **Tahkim**, s.91).

Yukarıda açıklandığı üzere, görev belgesinin ortaya çıkmasında, henüz ortaya çıkmamış uyuşmazlıklara ilişkin olarak yapılan tahkim anlaşmalarının 1920’li yıllarda geçerli kabul edilmemesi etkili olmuştur. Bu yıllarda görev belgesi, doğmuş ve tahkime götürülmek istenen uyuşmazlıklar bakımından adeta yeni bir tahkim anlaşması,¹¹³ aynı zamanda da tahkim anlaşmasının varlığını onaylayan bir belge işlevi görmüştür.¹¹⁴ Günümüzde ise bu zorunluluk ortadan kalktığı için görev belgesinin bu işlevi de ortadan kalkmıştır.¹¹⁵ Uygulamada görev belgesinin yargılamanın etkin bir biçimde yürütülmesine sağladığı faydalara odaklanılmaktadır. Dolayısıyla günümüzde görev belgesinin tek başına yeni bir tahkim anlaşması olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını savunan yazarlar bulunmaktadır.¹¹⁶ Bu yazarlara göre görev belgesi “*tahkim şartının yerine geçen, veya tahkim şartının varlığı veya geçerliliğini temin için hazırlanan bir belge değildir.*”¹¹⁷

Ancak tartışmasız olan şudur ki, “*görev belgesinin tahkim şartı ya da sözleşmesine itiraz etmeksizin imzalanması hukuken önemli bir irade beyanıdır*”¹¹⁸ ve taraflarca yapılan bir usûl işlemidir. Zira görev belgesinde hakemlerin isimlerine, tahkim yerine ve tahkim iradesini gösteren başka birçok ifadeye yer verilmektedir. Bu aşamada bunlara herhangi bir şekilde itiraz edilmeksizin ve ihtirazi kayıt koymaksızın görev belgesinin imzalanması tarafların tahkim iradesinin bulunduğu en açık bir biçimde göstermektedir.¹¹⁹ Bu sebeple de görev belgesi tarafların imzaladığı bir belge olarak bir akit, sözleşme olarak kabul edilmektedir.¹²⁰ Bu sözleşmenin de maddî hukuka değil, usûle ilişkin olduğu ifade edilmektedir.¹²¹ Görev belgesi bir sözleşme

¹¹³ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 80.

¹¹⁴ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 569.

¹¹⁵ Grierson/ Van Hooft, s. 147.

¹¹⁶ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 81; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 211; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2608..

¹¹⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 211; Aynı yönde *bkz.* Yarg. HGK, E. 2007/444 K. 2007/554 T. 18.07.2007 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi), 5 Aralık 2019 tarihinde erişildi; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 250; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 568.

¹¹⁸ Narçin Tosun, s. 30.

¹¹⁹ Yener Keskin, s. 226-227; Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 568; Bilgin Tiryakioğlu, “Çok Taraflı Tahkim”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 104.

¹²⁰ Yaşar Karayalçın, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999, s.147; Ortakaya, s. 252.

¹²¹ Bican, s. 12; Narçin Tosun, s. 19.

olarak kabul edilmese dahi, bu irade açıklaması daha sonraki aşamalarda kararı inceleyen merciler tarafından dürüstlük kuralı ışığında dikkate alınmalıdır.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, görev belgesini taraflardan birinin imzalamaması sebebiyle Divan'ın devreye girerek görev belgesine onay vermesi durumunda görev belgesinin bir akit olarak kabul edilmesi mümkün olmayacaktır. Zira bu durumda taraflardan biri bu belgenin içeriğindeki düzenlemeleri kabul etmemekte, sözleşmenin kurulması için gerekli olan icap ve kabul şartları yerine gelmemektedir.¹²²

Genelde başka bir sözleşmenin bir maddesi olarak düzenlenen tahkim anlaşmaları kaleme alınırken, tarafların ileride ortaya çıkacak uyuşmazlıkların niteliğini, hangi prosedürlerin uygulanmasının uygun olacağını belirlemeleri her zaman mümkün olmamaktadır.¹²³ Tarafların tahkim anlaşmasında yer vermedikleri hususları da görev belgesinde belirterek eksiklikleri gidermeleri, yetki ve uygulanacak kurallar gibi önemli konulardaki boşlukları gidermeleri, hataları düzeltmeleri, hakemlere dostane aracı olarak hareket etme veya hakkaniyet ve nesafet esaslarına göre karar verme yetkisinin verilip verilmediğini belirlemeleri, tahkim anlaşmasının yorumlanmasında ortak bir görüşü kabul etmeleri mümkündür. Ayrıca tarafların başkaca usûlî düzenlemeler yapmaları da mümkündür.¹²⁴ Bu anlamda görev belgesi taraflara hakemlerin veya başkaca unsurların etkisi olmadan yargılama sürecini planlama, adeta yeni bir tahkim anlaşması yaparak yargılamanın seyri bakımından temel bir çerçeve çizme imkânı vermektedir.¹²⁵

Yapılan bu düzenleme ve değişikliklerin tahkim anlaşmasının içeriğinden farklı olması halinde görev belgesinin mi yoksa tahkim anlaşmasının mı esas alınması gerektiği konusunda yazarlar arasında ihtilaf bulunmaktadır.¹²⁶ Pekcanitez/Yeşilirmak, tahkim anlaşmasından farklı içerikte bir görev belgesinin imzalanması ile tahkim anlaşmasının değiştirilmiş olacağı görüşünün kabul gören bir

¹²² Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, s.44.

¹²³ Narçin Tosun, s. 30.

¹²⁴ Ortakaya, s. 252.

¹²⁵ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 240, paragraf 3-827; Narçin Tosun, s. 30-31.

¹²⁶ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 569. Farklı görüşler için bkz. Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 81; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 211-212; Narçin Tosun, s. 31-34; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2608.

yaklaşım olmadığını ifade etmektedir.¹²⁷ Bu görüşü destekleyen Yargıtay kararları da bulunmaktadır.¹²⁸ Ancak, Yargıtay'ın aksi yönde kararları da mevcuttur.¹²⁹

Tarafların uyuşmazlık çıktıktan sonra bir araya gelerek tahkim anlaşmasının içeriğini değiştirmelerinin veya yeni bir tahkim anlaşması yapmalarının mümkün olduğu tartışmasızdır. Kanımızca, bu mesele bakımından dikkat edilmesi gereken en önemli husus görev belgesinin tahkim anlaşmasından sonra imzalanmış olmasıdır. Çünkü görev belgesini imzalayan taraflar, son irade beyanlarının görev belgesinde belirtilen şekilde olduğunu kabul etmektedirler.¹³⁰ Bu sebeple, görev belgesinde yer alan hususların, tahkim anlaşmasıyla çelişmesi halinde görev belgesinde yer alan düzenlemelerin tahkim yargılamasında esas alınması doğru olacaktır.¹³¹

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi de bu konuyla ilgili olarak vermiş olduğu bir kararında “...Demek oluyor ki, taraflar ister tahkimnamede ister daha sonraki bir aşamada hakemlerin uymaları gerekli hukuk kurallarını ve yargılama usûlünü tesbit ve tayin yetkisine sahiptir. Hakemler dahi tahkimnamenin bu koşulunu aynen yerine getirmekle yükümlüdürler.” ifadelerine yer vermiştir.¹³² HGK da bir kararında, “...taraflarca sözleşme dışında yeniden tahkim anlaşması yapılabileceği esasen kabul edilebilir...” ifadelerine yer vermiş, ancak incelenen davadaki görev belgesinin yeni bir tahkim anlaşmasının koşullarını sağlamadığını belirtmiştir.¹³³ Kanımızca yeni bir tahkim anlaşmasının veya tahkim anlaşmasındaki değişikliğin de görev belgesinin içerisinde yapılmasına herhangi bir hukukî engel bulunmamaktadır.

¹²⁷ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2608.

¹²⁸ “... anılan görev belgesi, sözleşmeyle ortaya konulan kanun hükümleri ve bu kanunda belirlenen yöntem dışına çıkan yeni bir tahkim anlaşması anlamına gelmediği gibi sözleşmeyi değiştirme gücüne sahip bir belge de değildir. Taraflar arasındaki sözleşme asıl olup; görev belgesi bu sözleşmede değişiklik yapan yeni bir sözleşme veya yeni bir tahkim şartı olarak ta kabul edilemez. Diğer taraftan, taraflarca sözleşme dışında yeniden tahkim anlaşması yapılabileceği esasen kabul edilebilir. Ancak dosyada bu şekilde yeni bir tahkim anlaşmasının varlığı da iddia ve ispat edilmiş değildir...” HGK, E. 2007/15-444, K. 2007/554, T. 18.7.2007 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

¹²⁹ 15. HD., E. 2005/4962, K. 2005/7229, T. 30.12.2005; HGK da 15. HD ile aynı yönde karar vermiştir. HGK, E. 2006/15-609, K. 2006/656, T. 18.10.2006 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

¹³⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 212; Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 251, paragraf 3-870; Narçin Tosun, s. 31.

¹³¹ Yener Keskin, s. 228.

¹³² Yarg. 15. HD, E. 1989/1023, K. 1989/2841, T. 15.6.1989 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

¹³³ HGK, E. 2007/15-444, K. 2007/554, T. 18.7.2007 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

Yargıtay’ın da, görev belgesinde tahkim anlaşmasının içeriğinden farklı hususların kabul edilmesi durumunda tahkim anlaşmasında değişiklik yapılmış olacağı görüşünü kabul eden kararları bulunmaktadır. Örneğin, bir kararında Yargıtay, tahkim anlaşmasına göre tahkime HUMK hükümlerinin uygulanması gerekirken, tarafların görev belgesinde 4686 sayılı MTK hükümlerinin uygulanacağını belirtmiş olmaları durumunda tahkim anlaşmasının değiştirilmiş olacağını, ancak bunu yapmak için görev belgesini imzalayacak vekilin tahkim anlaşması yapmaya yetkili olması gerektiğini kabul etmiştir:

“Her ne kadar hakem kurulunca düzenlenen görev belgesinde yargılamanın 4686 sayılı Yasa uyarınca yapılacağı belirtilmiş ve taraf vekillerince imzalanmış ise de, taraf vekillerinin sözleşmenin 2.2 maddesinde, yeniden tahkim anlaşması yapmak ve sözleşme hükümlerini değiştirmek yetkileri bulunmamaktadır. Vekâletnamedeki tahkim ifadesinden yeniden tahkim anlaşması yapmak yetkisi olduğu sonucunun çıkartılamayacağı da açıktır. Taraflarca sözleşme dışında yeniden tahkim anlaşması yapılabileceği esasen kabul edilebilir. Ancak dosyada bu şekilde yeni bir tahkim anlaşmasının varlığı iddia ve ispat edilmiş değildir. Görev belgesi sözleşmeyi değiştirici nitelikte kabul edilemeyeceğinden davada uygulanması gereken ve asıl olan, taraf iradelerinin kabul ettiği ve düzenlemesi HUMK.nun 516-526 maddeleri arasında yapılan hükümlerdir.”¹³⁴

Bu karar, 4686 sayılı MTK’nın uygulama alanını yanlış tayin ettiği¹³⁵ ve tahkim anlaşması yapmak için özel yetki verilmesi şartının katı bir şekilde uygulanmasının dürüstlük kuralına aykırı sonuçlar meydana getirebileceği¹³⁶ gerekçeleriyle şiddetle eleştirilmiştir.¹³⁷ Ancak bu karar, Yargıtay’ın görev belgesinde tahkim anlaşmasının

¹³⁴ 15. HD., E. 2005/4962, K. 2005/7229, T. 30.12.2005; HGK da 15. HD ile aynı yönde karar vermiştir. HGK, E. 2006/15-609, K. 2006/656, T. 18.10.2006 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

¹³⁵ Cemal Şanlı, “4686 Milletlerarası Tahkim Kanununun Yürürlük Tarihinden Evvel Yapılmış Sözleşmelerden Doğan Tahkimlerde Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Yıl 23, S. 1-2, 2003, Prof. Dr. Gülören Tekinalp’e Armağan, s. 700.

¹³⁶ Narçin Tosun, s. 34-37.

¹³⁷ Tahkim anlaşması yapmak için verilecek yetkinin şekle tâbî olup olmadığı sorusu bakımından da bu karar önem arz etmektedir. New York Konvansiyonu’nda tahkim anlaşmasının yazılı şekilde yapılmış olması aranırken, tahkim anlaşması yapma yetkisinin verilmesine dair herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Şekil şartı hususunun ulusal mevzuatlara bırakıldığı doktrinde savunulmaktadır. Tahkim anlaşması yapmak için verilecek yetkilerde şekil şartı hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Fatih Işık, **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Tahkim Anlaşması Yapma Yetkisi ve Bu Yetkiye Uygulanacak Hukuk**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 26-31.

içeriğinden farklı hususların kabul edilmesi durumunda tahkim anlaşmasının değiştirilmiş olduğu yorumunu savunduğunu ve görev belgesini imzalayacak kişinin tahkim anlaşması yapmaya yetkili olması şartını aradığını göstermektedir.¹³⁸

MTO tahkiminde verilen hakem kararlarında da görev belgesinin yeni bir tahkim anlaşması teşkil edeceği kabul edilmektedir. Örneğin, bir satım sözleşmesini konu alan 1991 tarihli bir MTO tahkim kararında, satıcı ile alıcı arasındaki sözleşmede imzalanmış bir tahkim şartı bulunmamasına rağmen, davacının tahkim talebinde “...tahkim hususundaki anlaşmamız uyarınca...” ibaresini kullandığı, davalının buna itiraz etmediği, tahkimde imzalanan görev belgesinin iki versiyonunda da bir ihtirazî kayıt bulunmadığı, her iki tarafın da gider avansını yatırdığı belirtilerek hakem heyetinin yetkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır:

“... [6] Taraflar, Görev Belgesi'nin birbirini izleyen iki versiyonunu imzalarken hiçbir şekilde ihtirazî kayıt koymamıştır. Bu nedenle, Fransız hukuku uyarınca Görev Belgesi'nin bir tahkim anlaşmasına eşdeğer olduğunu kabul edebiliriz ... Görev Belgesi, 10 Haziran 1958 tarihli New York Konvansiyonu'nun II (1) Maddesi ve 21 Nisan 1961 tarihli Cenevre Konvansiyonu'nun I(2)(a) Maddesi uyarınca yazılı bir anlaşmadır. Her iki konvansiyon da Fransa, İtalya ve Bulgaristan tarafından onaylanmıştır.

[7] Ayrıca, taraflar ICC Divanı tarafından talep edilen gider avansını eşit tutarlarda ödemiştir. [Tarafların] her ikisi de, Hakem Heyeti tarafından düzenlenen iki duruşmaya katılmış ve Hakem Heyeti'nin yetkisiyle ilgili en ufak bir çekince ileri sürmeksizin davanın esası hakkında beyanda bulunmuştur. Her ikisi de belgeler ve dosyalar sunmuştur.

[8] Dolayısıyla, Hakem Heyeti, davayla ilgili yargı yetkisine sahip olduğuna karar vermiştir.”¹³⁹

Görüldüğü üzere, hakem heyetinin yetkisine ilişkin olarak ihtirazî kayıt olmaksızın imzalanan görev belgesi uluslararası tahkim uygulamasında yazılı bir tahkim anlaşması kabul edilmektedir.

¹³⁸ Akıncı, **Yetki İtirazı**, s. 60

¹³⁹ MTO Tahkim Mahkemesi, 1991 tarihli ve 6531 numaralı Nihai Karar (Jean-Jacques Arnaldez/ Yves Derains/ Dominique Hascher, **Collection of ICC Arbitral Awards: 1991-1995**, ICC Publishing S.A. Paris – New York, Kluwer Law International, 1997, s. 144-145.)

Tarafların bir tahkim yargılaması başlattıktan sonra, asıl tahkim anlaşmasının kapsamına girmeyen bazı hususlardaki uyuşmazlıklarını da aynı tahkim yargılamasında çözüme kavuşturmak istemeleri mümkündür. Eğer taraflar arasında yeni bir anlaşma yapılmamış veya böyle bir anlaşmanın varlığının kabul edilmesini gerektiren koşullar mevcut değilse, ancak hakem heyeti tahkim anlaşmasının kapsamına girmeyen konularda karar vermiş ise bu bir tenfiz engeli ve iptal sebebi olacaktır.¹⁴⁰

Keza, birden fazla sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıkların tek bir tahkim yargılamasında görülmesi halinde, tenfiz aşamasında sorun yaşanmaması için görev belgesinde hangi tahkim anlaşmalarına dayanıldığının ve hangisinde belirtilen kurallara göre yargılamanın yürütüleceğinin belirtilmesi gerekmektedir. Eğer farklı sözleşmelerde yer alan tahkim anlaşmalarında farklı kurallar mevcut ise, örneğin farklı yargılama dilleri veya farklı tahkim yeri belirlenmiş ise, görev belgesinde kabul edilen kurallar tahkim anlaşmasının değiştirilmesi etkisi doğurabilecektir.¹⁴¹

Görev belgesi yetkiye ilişkin usûlî eksiklikleri ve patolojik tahkim şartlarını da düzeltici etkiye sahip olabilmektedir.¹⁴² Örneğin bir tahkim anlaşmasında MTO Kuralları'na yapılan atıf yeterince açık değilse, bu husus görev belgesinde açıklığa kavuşturulabilir. Böylece görev belgesinin imzalanması tahkim anlaşmasındaki eksikliği gidererek geçersiz bir tahkim anlaşmasını geçerli hale getirebilir.¹⁴³

Modern milletlerarası tahkim hukukunda, tahkim anlaşmasının uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonra imzalanmış olması gerekmemektedir. Ancak uyuşmazlığa uygulanacak olan yerel kanunların tahkim anlaşmasının uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonra yapılmasını zorunlu kılması halinde, görev belgesi bu işlevi de

¹⁴⁰ Yargıtay, "...hakem kararı hakem sözleşmesinde veya şartında yer almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını aşıyor ise bu kısmın hakkında..." tenfiz talebinin reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir. 7. HD., E. 2013/16942, K. 2014/405, 16.01.2014 (Toker/ Ruhi, s. 955-956); Aynı yönde bkz. Ulukuş Bulut, s. 130

¹⁴¹ Yargıtay, görev belgesinde yer alan, tahkim anlaşmasında belirtilen kanundan başka bir kanunun tahkim usûlüne uygulanmasına ilişkin düzenlemenin geçerli olabilmesi için görev belgesini imzalayan kişilerin yeni bir tahkim anlaşması yapmaya yetkili olması gerektiğini belirtmektedir. 15. HD., E. 2005/4962, K. 2005/7229, T. 30.12.2005 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

¹⁴² Yener Keskin, s. 226.

¹⁴³ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 240, paragraf 8-328

görecek ve bir “*compromis*” (İngilizce: “*submission agreement*”, “*tahkime sunma anlaşması*”) olarak kabul edilebilecektir. Dolayısıyla tarafların görev belgesinin haricinde ayrıca yeni bir tahkim sözleşmesi yapmasına gerek kalmayacaktır.¹⁴⁴

Doktrinde de, tahkim anlaşmasının geçersizliğine ilişkin itirazın kararın tenfizi aşamasında kabul edilebilmesi için, bu itirazın görev belgesine derç ettirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.¹⁴⁵ Ayrıca belirtilmektedir ki, tahkim anlaşmasının geçerli olmadığına itirazlara yer verilmeden görev belgesi imzalanmış ise, hakem kararı verildikten sonra davalı tarafın iptal davası açması ve tahkim anlaşmasının geçersiz olduğunu ileri sürmesi dürüstlük kuralıyla bağdaşmayacaktır.¹⁴⁶

Tüm bu hususlar göz önüne alındığında görev belgesinin belirli durumlarda yeni bir tahkim anlaşması teşkil edeceği kanaatindeyiz. Dolayısıyla da görev belgesinin tek başına yeni bir tahkim anlaşması olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını, zira böyle bir kabul halinde görev belgesine yüklenen amacın aşılması anlamına geleceğini savunan yazarlara katılmamız mümkün değildir. Her ne kadar MTO Kuralları’nda görev belgesine yüklenen misyon farklı olsa da, görev belgesi düzenlenirken milletlerarası tahkim hukuku uyarınca geçerli olan bir tahkim anlaşmasının koşulları gerçekleşmişse, artık görev belgesinin bir tahkim anlaşmasının yerine geçmeyeceğini savunmak yerinde olmayacaktır.

II. İddia ve Savunmaları Genişletme Yasağının Başlaması

MTO Kuralları’nın 23(4) maddesi uyarınca, görev belgesinin imzalanmasından veya Divan tarafından onaylanmasından sonra, yeni iddia ve taleplerin ileri sürülebilmesi veya iddia ve taleplerde değişiklik yapılması ancak hakem heyetinin izin

¹⁴⁴ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 251, paragraf 3-870.

¹⁴⁵ Cemal Şanlı, **Hukukî Mütalaalarım**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016, s. 561.

¹⁴⁶ Yener Keskin, s. 224; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 211; Yargıtay, “...Tahkim şartını içeren sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesinden sonra ve tahkim yargılaması sırasında böyle bir savunmada bulunmayan davalının hükmün kesinleşmesini müteakip tenfiz davası sırasında böyle bir savunmada bulunmasının MK.’nin 2’nci maddesinde yazılı iyiniyet kurallarına aykırı nitelikte olduğunun kabul edilmesi ...” gerektiğini belirtmektedir. 11. HD., E. 2005/14428, K. 2007/6022, T. 17.04.2007 (Toker/ Ruhi, s.980-981); HMK’ya göre tarafların aksini kararlaştırabilecekleri bir hükme veya tahkim anlaşmasına aykırılık gerçekleşmesi halinde ilgili taraf “aykırılığı öğrendiği tarihten itibaren iki hafta veya hakemlerin bu konuda kararlaştırdıkları süre içerisinde itiraz etmeden tahkime devam ederse, itiraz hakkından feragat etmiş sayılır. Bu hükmün kamu düzeni ve tahkime elverişlilik dışında kalan tüm iptal sebepleri hakkında geçerli olduğu kabul edilmektedir. Hatta hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilen kişinin de bu hüküm gereğince hemen itiraz etmediği takdirde iptal davası açma hakkını yitireceği kabul edilmektedir.” (Pekcanitez, **İptal Sebepleri**, s. 90).

vermesi halinde mümkündür.¹⁴⁷ Bu sebeple iddia ve savunmalara ilişkin olarak görev belgesinde yapılacak açıklamaların oldukça dikkatli hazırlanması çok önemlidir.¹⁴⁸ Zira görev belgesi tarafların iddia ve savunmalarını bir sınırlama olmaksızın sunabilecekleri son aşamadır.

İddia ve savunmaları genişletme yasağına ilişkin genel düzenleme MTO Kuralları'nın 23(4) maddesinde yer almaktadır. Ancak MTO Kuralları'nın diğer maddelerinde de bu maddeye atıf yapılarak iddia ve savunmaları genişletme yasağının etkin bir biçimde uygulanması sağlanmıştır.

MTO tahkim kurallarına 2012 yılında "*Tarafların Birden Fazla Olması, Birden Fazla Sözleşmeler ve Davaların Birleştirilmesi*" başlığıyla yeni bir bölüm eklenmiştir.¹⁴⁹ Bu bölümde yer alan "*Birden Fazla Sözleşme*" başlıklı Madde 9'a göre "*Madde 6(3)-6(7) ve 23(4) hükümlerine tâbî olarak, birden fazla sözleşmeden kaynaklanan ya da bunlarla bağlantılı olan talepler, Kurallar uyarınca bir veya birden fazla tahkim anlaşmasına dayanılarak ileri sürülüp sürülmediklerine bakılmaksızın, tek bir tahkimde ileri sürülebilir.*" Çok taraflı davalar bakımından da Madde 8(1)'de "*Çok taraflı bir tahkim davasında, Görev Belgesi'nin Divan tarafından imzalanmasından ya da onaylanmasından sonra, 6(3) – 6(7) ve 9. madde uyarınca her bir taraf diğer bir taraf aleyhinde talepte bulunabilir, yeter ki 23(4). madde uyarınca hakem kurulunun izni olmaksızın yeni taleplerde bulunulmamış olsun.*" hükmüne yer verilmiştir. Bu düzenlemeler 2017 Kuralları'nda da aynen muhafaza edilmiştir.

Görüldüğü üzere, aynı tarafların birden fazla sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklarının aynı tahkimde çözülmesi halinde ve çok taraflı tahkim hallerinde dahi, iddia ve savunmaları değiştirme yasağı görev belgesinin imzalanması veya Divan tarafından onaylanması ile başlamaktadır.

Bu konuda ayrıntılı açıklamalara geçmeden önce bir hususu belirtmekte fayda bulunmaktadır. 2017 Kuralları'nın Türkçe tercümesi MTO tarafından Temmuz

¹⁴⁷ Born, **Commercial Arbitration**, s. 2245; Güvenalp, s. 87-88.

¹⁴⁸ Ortakaya, s. 255.

¹⁴⁹ Özsunay, s. 108.

2019'da yayımlanmıştır.¹⁵⁰ 2012 Kuralları'nın Türkçe tercümesi ise Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesi (ICC Türkiye) tarafından yayımlanmıştır ancak bu tercüme MTO'nun internet sitesinde yer verilmemiştir.¹⁵¹ Bildiğimiz kadarıyla bu ikisi haricinde resmî bir tercüme bulunmamaktadır.

Bizim bu çalışmada esas aldığımız İngilizce metinde, tarafların görev belgesinin imzalanmasından sonra yeni “*claim*” ileri süremeyecekleri belirtilmiştir. “*Claim*” kelimesi İngilizce'den Türkçe'ye çevrilirken hem “*talep*” hem de “*iddia*” anlamları verilmektedir.¹⁵² Gerçekten de bir davanın “*Talep Sonucu*” kısmında belirtilenler de, birisi hakkında ileri sürülen maddî vakıalar, dolayısıyla savunmalar da İngilizce'de “*claim*” kelimesiyle karşılanabilmektedir. Akıncı'ya göre de, UNCITRAL Model Kanunu'nda yer alan ve MTK'nın 10/D maddesine temel teşkil eden iddia ve savunmaların değiştirilmesine ilişkin maddede “*claim*” sözcüğünün kullanılmış olması sebebiyle, “*bu maddenin, iddiaların yanı sıra taleplerin genişletilmesini de kapsadığını kabul etmek gerekir.*”¹⁵³ Ancak MTO tarafından yayımlanan 2017 Kuralları tercümesinde “*claim*” kelimesi “*talep*” olarak tercüme edilmiştir. Bu sebeple aşağıda, MTO tarafından yayımlanan tercümeden farklı olarak, “*claim*” kelimesi, kullanıldığı yere göre, bazen “*iddia ve talep*” olarak bazen de “*iddia ve savunma*” olarak tercüme edilmiş, MTO Kuralları'nın 23(4) maddesindeki sınırlamanın kapsamı açıklanmıştır.

Görev belgesini hazırlarken hakem heyeti tarafların en güncel sunumlarını dikkate alacaktır. Ancak bu aşamada da, tarafların talep ve iddialarına ilişkin açıklamalarını diledikleri şekilde görev belgesi taslağına sunmalarına bir mani bulunmamaktadır. Hakem heyetinin görev belgesinin hazırlanma aşamasında sunulan bu en son açıklamaları dikkate alması gerekmektedir.¹⁵⁴

¹⁵⁰2017 Kuralları Türkçe Tercümesi, Temmuz 2019, <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2019/08/icc-2017-arbitration-and-2014-mediation-rules-turkish-version.pdf>, 8 Eylül 2019 tarihinde erişildi.

¹⁵¹ 2012 Kuralları Türkçe Tercümesi, [http://icc.tobb.org.tr/docs/ICC Tahkim Kurallari Kitapcik.pdf](http://icc.tobb.org.tr/docs/ICC_Tahkim_Kurallari_Kitapcik.pdf), 8 Eylül 2019 tarihinde erişildi.

¹⁵² Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Temel Terimler Sözlüğü (İngilizce – Türkçe), (Ankara, 2003), s. 21.

¹⁵³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 200.

¹⁵⁴ Ortakaya, s. 255.

Ancak, görev belgesinin imzalanması aşamasında ileri sürülen yeni iddia ve talepleri hakem heyetinin görev belgesinin kapsamına sokmaktan kaçınmasının mümkün olduğunu ifade eden yazarlar da bulunmaktadır. Zira imza aşamasında yeni iddia ve taleplerin ortaya çıkarılması görev belgesine nihaî halinin verilmesini engelleyebilir, yargılama sürecini sekteye uğratabilir ve hakem heyetini zor durumda bırakabilir. Çünkü hakem heyeti taraflara eşit davranarak silahların eşitliği ilkesini hayata geçirmek zorundadır.¹⁵⁵ Ayrıca MTO Kuralları'nın 23(2) maddesi uyarınca, hakem heyetinin görev belgesini Divan'a sunmak için, dosyayı aldıktan sonra yalnızca otuz günlük süresi bulunmaktadır. Bu sebeplerle de hakem heyeti, görev belgesinin hazırlanmasından önceki aşamada ileri sürülen tüm iddialar bakımından karşı tarafa cevap hakkı sunmuş olmak isteyebilir. Bu sebeple de görev belgesinin hazırlanılmasından önceki mutlak dilekçelerde yer verilmemiş iddia ve taleplere görev belgesinde yer vermeme kararı alabilir. Bunun yanı sıra hakem heyeti yeni iddia ve taleplerin ileri sürülmesi için son bir tarih belirleyerek taraflara bu tarihe kadar tüm iddia ve taleplerini belirtmeleri için kesin süre verebilir.¹⁵⁶

Alınacak bu türden tedbirlerle, görev belgesinin imzalanmasından önce, tâbiri caizse son dakikada ileri sürülen ve işleyişi olumsuz etkileyecek iddia ve taleplerin önlenmesi MTO Kuralları'nın 23(4) maddesinin amacına da uygun düşecektir. Zira, görev belgesinin imzalanması için yapılan toplantıda, daha önceden müzakere edilmiş metnin değiştirilmesi veya yeni tartışmaların doğması sonucunu doğuracak şekilde yeni iddia ve taleplerin ileri sürülmesi halinde bunlara görev belgesinde yer verilmesi için toplantının ertelenmesi usûl ekonomisi ilkesiyle bağdaşmayacaktır.¹⁵⁷ Görev

¹⁵⁵ Akıncı, s. 200; MTO Kurallarının 22(4) maddesinde yer alan, “*Her halde, hakem kurulu adil ve tarafsız şekilde hareket eder ve her bir tarafa davasını sunmada yeterli imkanı verir.*” düzenlemesinde “*eşit ve tarafsız*” ifadesi yerine “*adil ve tarafsız*” ifadesinin tercih edildiği, bu sebeple de taraflara eşit muamelede bulunma ilkesinin matematiksel bir eşitlik anlamına gelmediği, mutlak bir şekilde eşit davranılmasının adil olmayan sonuçlara yol açabileceği ifade edilmektedir (Güvenalp, s. 115); HMK'nın m. 439/2-g bendinde ve MTK'nın 15 A-g bendinde yer alan “*Tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmemesi ifadesi haklı olarak doktrinde eleştirilmiştir. Burada taraflara yargılama sırasında hakemler tarafından eşit davranılması, eşit işlem yapılması ile adil davranılması kastedilmiştir. Yoksa bu iptal sebebi anayasadaki eşitlik ilkesi ile ilgili değildir.*” (Pekcanitez, **İptal Sebepleri**, s. 99-100); Demir Gökyayla, taraflara eşit davranılması ilkesinin, “*tarafların adil ve tarafsız bir yargılamaya tabi tutulmalarını; bir tarafın diğerine göre daha avantajlı duruma getirilmemesi*” anlamına geldiğini belirtmekte, tahkimde belge ibrazına ilişkin talepler bakımından hukuki dinlenilme hakkı ile eşitlik prensibinin karşı karşıya gelebileceğini, bu durumlarda hakemlerin tercihlerini eşit davranmaktan yana kullanmalarının daha doğru olacağını belirtmektedir (Cemile Demir Gökyayla, **Milletlerarası Tahkimde Belge İbrarı**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s. 253-254.); Silahların eşitliği ilkesinin tahkim hukukunda uygulaması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Emel Hanağası, **Medenî Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2016, s. 197-210.

¹⁵⁶ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 256, paragraf 3-892.

¹⁵⁷ Ortakaya, s. 263.

belgesinin düzenlenmesi aşamasında tarafların iddialarını değiştirmelerine imkan verilmediği takdirde tarafların hukukî dinlenilme hakkının ihlal edildiği iddiası gündeme gelebilir. Bu sebeple de görev belgesinin düzenlendiği aşamada tarafların iddia ve savunmalarını değiştirmelerine imkan tanınmanın daha sağlıklı olacağı kanaatindeyiz.

MTO Kuralları'nın 23(4) maddesi uyarınca, hakem heyeti yeni iddia ve talepler bakımından inceleme yaparken yeni iddia ve talebin mahiyetini, tahkimin bulunduğu aşamayı ve diğer ilgili hususları göz önüne alacaktır. Hakem heyeti ayrıca tarafların menfaatlerini, adil yargılanma ve usûl ilkelerini dikkate almalıdır.¹⁵⁸ Bu çerçevede dikkate alınması gereken hususlardan ilki, karşı tarafın bu yeni iddiaya itiraz edip etmediği olmalıdır. Zira iddia ve savunmaların görev belgesinden sonra değiştirilmesine ilişkin olarak çok daha katı bir uygulama benimseyen 1975 Kuralları zamanında dahi, karşı tarafın kabul etmesi halinde yeni taleplerin ve iddiaların ileri sürülebilmesi 16. madde uyarınca mümkündür.

Yapılacak değerlendirmede ayrıca, karşı tarafın yeni iddia ve talebe itiraz etmemesi halinde, MTO Kuralları'nın 40. maddesi uyarınca itiraz hakkından feragat etmiş sayılıp sayılmayacağına da dikkate alınması mümkündür. Buna karşılık, karşı tarafın itiraz etmemesi halinde iddia ve talebin her halükârda dava kapsamına alınacağı düşünülmemelidir. Bu durumda dahi hakem heyetinin usûl ekonomisi ilkesi gereği Madde 23(4) kapsamında bir inceleme yapması, tarafların menfaat dengesini gözeterek bir karar vermesi gerekmektedir. Çünkü yeni iddia ve taleplerin her iki taraf bakımından da masraf ve zaman maliyeti doğurması mümkündür.¹⁵⁹ Madde 23(4)'ün lafzı da feragat olması halinde otomatik olarak yeni talebin davaya dahil edilmesine imkân vermemektedir.

Hakem heyeti değerlendirmesini yaparken yeni iddia ve taleplerin mahiyetini de dikkate almak zorundadır. Yukarıda bahsedilen “*claim*” kelimesinin kapsamının ne olduğu konusunda farklı yorumlar bulunmaktadır. Hangi açıklamaların yeni iddia veya talep kabul edileceği konusunda MTO Kuralları'nda herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. MTO tahkiminin dünya üzerinde birçok farklı hukuk sisteminde

¹⁵⁸ Ortakaya, s. 267; Güvenalp, s. 87-88.

¹⁵⁹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 256-257.

uygulanması sebebiyle farklı uygulamalar da ortaya çıkmaktadır. Ancak davaların geneline bakarak genel bir uygulamadan bahsetmek de mümkündür.¹⁶⁰

Türk mahkemelerinde görülen davalarda HMK'nın 141. maddesi uyarınca, dilekçe teatisinin sonra ermesiyle iddia ve savunmaların genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı başlamaktadır. Ancak, dilekçe teatisi aşamasından hemen sonra gelen ön inceleme aşamasında, karşı tarafın açık muvafakati ile tarafların iddia ve savunmalarını genişletmesi veya değiştirmesi mümkündür.¹⁶¹

Hukuk muhakemesinde, davacının müddeabihi artırması talep sonucunun genişletilmesi kabul edilmekte, iddia ve savunmanın değiştirilmesi yasağına tâbî olmaktadır.¹⁶² Bu sebeple davacı, belirsiz alacak davası dışındaki davalarda, eğer karşı taraf muvafakat etmezse müddeabihi ancak ıslah yoluyla artırabilir.¹⁶³

HMK uygulamasından farklı olarak, MTO uygulamasında niteliği belli olan taleplerdeki miktar değişikliği yeni talep olarak kabul edilmemektedir.¹⁶⁴ Zira görev belgesinin düzenlenmesi aşamasında taraflardan detaylı bir hesaplama yapmaları beklenmemektedir. Çoğu tahkim yargılamasında görev belgesinin düzenlenmesinden sonraki aşamalarda taraflar karmaşık uzman raporları almakta, bu uzman raporlarına karşı sunulan beyanlar çerçevesinde uzmanlar hesaplamalarını değiştirebilmektedir. Ancak tarafların talepleriyle ilgili olarak bir miktar aralığı veya minimum bir tutar belirtmesi genellikle beklenmektedir. Bu minimum tutar veya miktar aralığı karşı tarafa risk analizi yapma ve sulh olup olmama konusunu değerlendirme imkânı vermektedir.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 257, paragraf 3-897.

¹⁶¹ Muhammet Özkes, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2017, s. 1305-1307; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 357-358; Kılıç, s. 1675; Güvenalp, s. 85; Bolayır, s. 312-313; Cemil Kaya/ Recep Akcan, "Medeni ve İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağı", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 2009, C.LXVII, S. 1-2, s. 130.

¹⁶² Saim Üstündağ, **İddia ve Müdafaanın Değiştirilmesi Yasağı**, İstanbul, 1967, s. 161-162. Pekcanitez/Atalay/Özkes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 269; Yarg. 3. HD, E. 1952/2808, K. 1952/1999, T. 29.02.1952 (Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 192); Bolayır, s. 311-312; Kaya/ Akcan, s. 125; Umar, s. 434-454; Süha Tanrıver, **Medenî Usûl Hukuku**, Cilt I, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018, s. 698; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 294.

¹⁶³ Kuru, **Usul**, C. IV, s. 4037; Pekcanitez/Atalay/Özkes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 222, 270; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 303, 530-531; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 152-153; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 698; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 264; Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s. 333.

¹⁶⁴ Ortakaya, s. 265.

¹⁶⁵ H. Ercüment Erdem, "Resolving International Trade Disputes Through Arbitration", **Milletlerarası Ticaret Hukuku İle İlgili Makaleler (2007-2016)**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s.74.

Tarafların başlangıçta belirttiği bu minimum tutar veya miktar aralığı tahkim masraflarına ilişkin olarak alınan geçici avans tutarının belirlenmesinde de dikkate alınacaktır.¹⁶⁶ Dava konusu miktarın değişmesi halinde MTO Kuralları uyarınca yatırılması gereken masraf avansı miktarının da değişmesi mümkündür. Bu sebeple hakem heyetinin yeni bir talebi yargılamaya dahil etmesi veya var olan bir talebin miktarının değişmesi halinde hızlı bir biçimde Sekreteryaya'yı bilgilendirmesi gerekmektedir.¹⁶⁷

MTO Kuralları'na göre verilen hakem kararlarında, talep sonucunu değiştirmeden, talebin dayandığı hukukî sebebin yahut vasıflandırmanın değiştirilmesi yeni bir talep olarak kabul edilmemektedir.¹⁶⁸ Dolayısıyla tarafların görev belgesinde yer verilen bir talep bakımından görev belgesinde yer verilenden farklı hukukî argümanlar ileri sürmesinin önünde bir engel görülmemektedir. Örneğin, 1998 Kuralları'na göre verilmiş bir hakem kararında, davacı görev belgesinde “*sözleşme ilişkisine istinat eden hile*” olarak vasıflandırdığı hukukî sebebini daha sonraki aşamalarda “*haksız fiile istinat eden hile*” olarak değiştirmek istemiştir. Davalı ise

¹⁶⁶ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 579.

¹⁶⁷ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 257.

¹⁶⁸ Türk hukukunda, “...hukukî sebeplerin değiştirilmesi, davayı genişletme veya değiştirme sayılmaz.” (Pekcanitez/Atalay/Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 267); “Dava sebebi olarak vakıalar ve talep sonucu iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının kapsamına girerken, hukukî sebeplerin değiştirilmesi, talep sonucunun daraltılması, davacının cevaba cevap dilekçesi vermesinden sonra ortaya çıkan vakıalar ile dava konusunun tarafların iradeleri dışında ortadan kalktığına ya da değiştiğine ilişkin vakıaların ileri sürülmesi bu yasağın kapsamı dışında kalmaktadır.” (Bolayır, s. 311-312); “Davacının dava dilekçesinde bildirdiği vakıalara uygulanacak hukuk kuralını (kanun hükmünü) bulup uygulamak, başka bir deyişle bu vakıaların hukukî niteliğini (hukukî sebebini) belirlemek, Türk kanunlarını uygulamak demektir. O halde bu husus Türk kanunlarını kendiliğinden bulup uygulamakla yükümlü olan (m. 33) hâkimin işidir.” (Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 325); “Davalının, cevap veya ikinci cevap dilekçesinde bildirdiği **hukukî sebepleri** sonradan değiştirmesi veya genişletmesi, m. 141 anlamında (yasak olan) bir savunmayı genişletme değildir. Çünkü, davalı cevap veya ikinci cevap dilekçesinde hukukî sebep gösterecek ise de bu hukukî sebep mahkeme tarafından kendiliğinden değiştirilebilir ve gerçek hukukî sebep hâkim tarafından araştırılıp bulunur (m. 33).” (Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 360); “Bazı haller devlet yargısında iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı kapsamına girmemektedir. Davacının cevaba cevap dilekçesi vermesinden sonra ortaya çıkan vakıaların ileri sürülmesi, talebin daraltılması, hukukî sebeplerin değiştirilmesi, davacının mevcut vakıanın kapsamına dahil olan bir vaka ileri sürmesi, mevcut vakıaların delili özelliğindeki vakıaların gösterilmesi bu durumlar arasında yer almaktadır. Bunun devlet yargısına göre daha fazla esneklik gerektiren tahkim yargılaması için de geçerli olduğunda tereddüt edilmemelidir.” (Güvenalp, s.88); Kaya/ Akcan, s. 125-127; “...dâvacı hukukî sebebi dâva dilekçesinde beyan etmiş olsa bile, bu beyan hakimi bağlayıcı olmayıp bilâkis, hâkimin bu hususta resen araştırma yapabilmek yetkisi mevcut bulunmaktadır.” (Üstündağ, **İddia ve Müdafaa**, s. 52); “Hakim, getirilen vakıalara hukuk normunu uygulayacaktır. Bu hususta tarafların nitelemeleri ile bağlı olmadığı gibi, tarafların uygulanacak hukuk normunu belirtmelerine de gerek yoktur.” (Yavuz H. Alangoya, **Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler**, İstanbul, 1979, s. 5.); Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 696; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 295; Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s. 334.

bunun tamamen yeni bir talep olduğunu ileri sürerek itiraz etmiştir. Uyuşmazlığa bakan tek hakem bunun yeni bir talep olmadığını, görev belgesinde yer alan bir talebin farklı bir şekilde vasıflandırılması olduğunu, her iki vasıflandırmanın da aynı maddî vakıalara dayandığını belirterek davalının itirazını reddetmiştir.¹⁶⁹

Bir başka davada da, hakem heyeti sözleşmenin feshinin davacının talebini dayandırdığı hükümler uyarınca gerçekleşmediğini tespit etmiş, davacı da buna dayanarak talebinin dayanağı olan hukukî sebebi ve kazanç kaybını talep ettiği dönemi değiştirmiştir. Davalı, davacının yeni talebinin farklı bir hukukî sebebe dayandığını, bu sebeple reddedilmesi gerektiğini belirterek itiraz etmiştir. Ancak hakem heyeti itirazı kabul etmeyerek bu talebin de görev belgesinin kapsamı içerisinde olduğuna, dolayısıyla 1998 Kuralları'nın 19. maddesi uyarınca bir izne tâbî olmadığına karar vermiştir.¹⁷⁰

MTO Kuralları'nın 28. maddesinde açıklanan “*Koruyucu ve Geçici Tedbirler*” kapsamında yapılan talepler de, görev belgesinde yer almasa dahi yeni talep olarak kabul edilmemektedir.¹⁷¹ Zira bu talepler neticesinde verilen kararlar uyuşmazlığı esasından çözen kararlar değil, “ *tarafların haklarının korunması, yargılamanın sağlıklı bir şekilde yapılması veya verilecek nihaî kararının gereğinin yerine getirilebilmesi amacıyla yargılama sırasında verilen*” kararlardır.¹⁷²

Hakem heyeti bir iddia veya talebin yeni olup olmadığını, yani görev belgesinin kapsamına girip girmediğini değerlendirirken görev belgesinde yer alan hususlardan ne ölçüde farklılaştığını dikkate alacaktır. Özellikle de karşı tarafa savunmasını sunması bakımından ekstra bir yük getirmeyen taleplerin yargılamaya etkisi oldukça düşüktür ve görev belgesinin kapsamında yer aldığı kabul edilmektedir.¹⁷³ Görev belgesinde yer alan iddiaları destekleyici mahiyet arz eden veya hukukî olarak görev

¹⁶⁹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 257; Ortakaya, s. 266.

¹⁷⁰ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 258, paragraf 3-902.

¹⁷¹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 257, paragraf 3-899; Yeşilirmak, **Provisional Measures**, s. 199-200.

¹⁷² Geçici hukukî koruma tedbirlerinin milletlerarası ticarî tahkim uygulamasında en sık görülen türleri delillerin toplanması, tespiti ve korunması için verilen kararlar, statükonun korunması ve taraflar arasındaki ilişkinin düzenlenmesi için verilen kararlar, uyuşmazlık konusunun ve malvarlığı değerlerinin korunması için verilen kararlar, yargılamanın idaresine ilişkin kararlar, paralel davalarla ilgili kararlar, teminat istenmesine ilişkin kararlar olarak sınıflandırılabilir. Rıfat Erten, **Milletlerarası Ticarî Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010, s. 39; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2714-2721.

¹⁷³ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 257, paragraf 3-901.

belgesinde yer verilen taleplere bağı taleplerin de görev belgesinin kapsamı içerisinde yer aldığı kabul edilmektedir. Bu sebeple, örneğin, asıl talebe bağı tali bir talep olan faiz talebinin de, görev belgesinde açıkça yazmasa dahi, görev belgesinin kapsamı dahilinde olduğu kabul edilmektedir.¹⁷⁴

Son olarak, yeni bir iddia ileri sürüldüğü zaman karşı tarafın buna cevap vermek için yeterli süre ve imkâna sahip bulunup bulunmadığı da dikkate alınmalıdır. Eğer kendisine karşı yeni bir iddia ileri sürülen taraf bu iddiaya cevap vermek için kendisine yeterli imkânın verilmediğini ileri sürüyor ve bu hususta haklı ise, bu durumda bu yeni iddianın, diğer koşullar mevcut olsa dahi, kabul edilmemesi gerekmektedir.¹⁷⁵ Diğer bir deyişle, yeni iddia veya talebin karşı tarafın iddia ve savunma hakkını kullanmasını zorlaştırmaması gerekmektedir.¹⁷⁶

MTO tahkiminde iddia, talep ve savunmaların genişletilmesine görev belgesiyle böyle bir sınırlama getirilmesinin amacı, usûlün planlı bir şekilde yürütülerek uyuşmazlığın kısa sürede çözülebilmesini sağlamaktır. Zira bu aşamadan sonra yeni talep ve vakıaların ileri sürülmesi veya taleplerin değiştirilmesi durumunda daha önceden yapılan birçok yargılama faaliyeti boşa gidebilecek, bazı işlemlerin yeniden yapılması gerekebilecek, çözüm süreci sekteye uğrayabilecektir.¹⁷⁷

Ancak durumun gereklerine göre, iddia ve talebin görev belgesinin imzalanmasından sonra ileri sürülmesini haklı gösteren tatmin edici gerekçeler bulunması durumunda bu iddia ve taleplerin de dikkate alınması uyuşmazlığın aydınlatılması bakımından oldukça gerekli olabilir. Milletlerarası ticaretin esnekliğini sağlamak ve hızını yakalamak amacıyla da ilerlemiş aşamalarda yeni iddia ve taleplerin kabul edilmesi gerekebilir.¹⁷⁸ Bu sebeple, hakem heyetine bu şekilde bir takdir yetkisinin tanınmasının, tarafların tahkimden beklentilerini sağlamak ve tahkimin esnekliğini sağlamak bakımından faydalı olduğu kanaatindeyiz.¹⁷⁹

¹⁷⁴ Ortakaya, s. 266.

¹⁷⁵ Ortakaya, s. 267.

¹⁷⁶ Narçin Tosun, s. 27; Kaya/ Akcan, s. 136.

¹⁷⁷ Ortakaya, s. 263.

¹⁷⁸ Güvenalp, s. 88.

¹⁷⁹ Ortakaya, s. 263.

MTK düzenlemesinde ise iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı oldukça sınırlı olarak düzenlenmiştir. MTK'nın 10/D maddesi uyarınca *“Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler.”* Ancak MTK uygulamasında üç durumda iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı gündeme gelecektir. Bunların ilki, tarafların MTK'da yer alan bu hükmün aksini kararlaştırmış olması durumudur. Dolayısıyla, MTK'nın uygulanacağı bir tahkimde tarafların MTO Kuralları'nı kararlaştırmış olması durumunda, tarafların yukarıda kapsamını ayrıntısıyla çizdiğimiz iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağına tâbî olacaktır. Dolayısıyla görev belgesinin imzalanmasıyla birlikte iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı başlamış olacaktır.

İkinci durum, ileri sürülecek yeni iddia veya talebin tahkim anlaşmasının kapsamı içerisinde kalması şartıdır. Yine MTK'nın 10/D maddesinde *“İddia veya savunmanın tahkim anlaşmasının kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilmesi veya genişletilmesi mümkün değildir.”* hükmüne yer verilmiştir. Zira tahkim anlaşmasının kapsamı dışındaki bir talebin tahkim yargılamasına dahil edilmesi hakem kararının iptaline ve tenfizi talebinin reddine sebep olacaktır.¹⁸⁰

Son olarak, tıpkı MTO Kuralları'nda olduğu gibi, MTK'nın 10/D maddesinde de, yeni iddia veya savunmalarını ileri sürdüğü aşamanın dikkate alınması gerektiği düzenlenmiştir: *“Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer hâl ve şartları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir.”* Kanımızca bu madde hükmü uygulanırken, tıpkı MTO uygulamasında olduğu gibi, karşı tarafın hukukî dinlenilme hakkının sağlanıp sağlanmadığı, taraflara eşit bir biçimde savunma yapma imkanı verilip verilmediği dikkate alınmalıdır.¹⁸¹ Gerçekten de, duruşmalar sona erdikten ve deliller hakem heyeti tarafından değerlendirildikten sonra, yargılamanın karar aşamasına yaklaştığı bir dönemde taraflardan birinin yeni iddia veya talepler ileri sürmesi yargılamanın gereksiz bir şekilde uzamasına ve karşı tarafın sağlıklı bir şekilde cevap verebilmesinin engellenmesine sebep olabilecektir.

¹⁸⁰ Yarg. 7. HD., E. 2013/16942, K. 2014/405, 16.01.2014 (Toker/ Ruhi, s. 955-956); Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 193; Ulukuş Bulut, s. 130.

¹⁸¹ Özkes, **Hukuki Dinlenilme Hakkı**, s. 223, 225; Ortakaya, s. 267; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 677.

Dolayısıyla bu türden taleplerin iddia ve savunmaları genişletme ve değiştirme yasağının kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.¹⁸²

III. Karar Verme Süresinin Başlaması

Tahkim hukukunda hakemlere yargılama yapmak ve karar vermek için sınırsız bir süre verilmemektedir.¹⁸³ Diğer tahkim kurumlarının kurallarında olduğu gibi, MTO Kuralları'nda da hakem heyetinin karar verme süresi sınırlandırılmıştır. MTO Kuralları'nın 31. Maddesi uyarınca hakem heyetinin nihaî kararını görev belgesinin imzalanmasından veya Divan tarafından onaylanmasından itibaren altı aylık süre içerisinde vermesi gerekmektedir.¹⁸⁴ Bu sebeple görev belgesinin imzalanması veya onaylanması ile birlikte yargılamanın etkin bir biçimde başlaması ve karara dayanak olacak işlemlerin bu süre içerisinde yapılması gerekmektedir.

Aşağıda açıklanacağı üzere, görev belgesinin hazırlanması ve imzalanması sürecinde hakem heyetinin taraflarla bir toplantı yapması mümkündür. Bu toplantının Madde 24'te düzenlenen dava yönetim toplantısı ile birleştirilmesi de mümkündür. Madde 24(2) uyarınca hakem heyetinin görev belgesinin hazırlanması esnasında veya bundan sonra mümkün olan en kısa zamanda yapılacak dava yönetim toplantısında veya bu toplantıyı takiben bir usûlî zaman çizelgesi hazırlanmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir.¹⁸⁵

Hakem heyeti tarafından Divan'a sunulan bu belgede belirlenen programa göre nihaî hakem kararının verilmesi altı aydan daha geç bir zamanda öngörülmüş olabilir. Bu durumda Divan'ın bu programı esas alarak altı aydan farklı bir süre belirlemesi mümkündür. MTO Kuralları'nın 31. maddesi uyarınca Divan, hakem heyetinin gerekçeli talebi üzerine veya gerek görmesi halinde resen bu süreyi uzatabilir.

Hakem kararının MTO Kuralları anlamında verilmiş sayılabilmesi için tahkime konu talepler bakımından “*nihaî*” kararın verilmiş olması gerekmektedir, taleplerin bir kısmı bakımından verilen kısmi kararlar bu süreyi durdurmamaktadır. Divan'a karar

¹⁸² Kılıç, s. 3048; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 193; Ali Yeşilirmak/ Utku Coşar/ Doğan Gültutan, **ICCA International Handbook on Commercial Arbitration**, (ed. Lise Bosman), ICCA & Kluwer Law International, 2019, s. 28-29; Postacıoğlu/ Altay, s. 1047.

¹⁸³ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 47.

¹⁸⁴ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 251, paragraf 3-870; s. 255, paragraf 3-888.

¹⁸⁵ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 86-90.

taslağının sunulması da yeterli olmamaktadır. Nihâî kararın süresi içinde verilmiş sayılabilmesi için Divan tarafından 33. madde uyarınca incelenmiş ve onaylanmış olması, daha sonra da hakemler tarafından imzalanan kararın Sekretarya tarafından 34. madde uyarınca taraflara tebliğ edilmiş olması gerekmektedir.¹⁸⁶

MTO Kuralları'nda nihaî kararın görev belgesinin imzalanmasından itibaren altı ay içerisinde verilmesi gerektiği belirtilmiş olsa da, MTO uygulamasında nihaî karar genellikle bir ile iki yıl arasında değişen bir sürede verilmektedir. Bu sebeple bu kural oldukça esnek bir biçimde işletilmektedir. Hatta çoğu zaman Sekretarya karar verme sürelerini takip etmekte, Divan hakem heyetlerine sormadan ve herhangi bir gerekçe aramadan kendiliğinden süre uzatımı vermektedir. Dolayısıyla olağan bir MTO tahkiminde üç veya dört kez süre uzatımı verilmektedir.¹⁸⁷

MTO Kuralları'nın 31. maddesindeki süre içerisinde hakem kararının verilmemesi halinde de tahkim kendiliğinden sona ereceği için o zamana kadar yapılan tüm işlemler ve masraflar boşa gitmiş olacaktır.¹⁸⁸ Ayrıca sürenin sona ermesinden sonra bir karar verilmesi durumunda da kararın New York Konvansiyonu uyarınca tenfiz edilmesi mümkün olmayacaktır. Zira hakem kararının usûle uygulanan kuralların öngördüğü süre içerisinde verilmemesi tenfiz engeli olarak kabul edilmektedir.¹⁸⁹ Bu sebeple Divan'ın gereken her durumda süreyi uzatması önem arz etmektedir.

MTO Kuralları'nın 31. maddesinde görev belgesinin imzalanmasından veya onaylanmasından sonra nihaî kararın verilmesi için öngörülen bu altı aylık süreyi MTK anlamında tahkim süresi ile benzerlik göstermektedir. Tahkim süresi hakemlerin ne kadar süre içerisinde karar vermeleri gerektiğini ifade eden bir kavramdır.¹⁹⁰

Tarafların MTK anlamındaki tahkim süresini, tahkim anlaşmasında veya daha sonra serbestçe kararlaştırmaları mümkündür.¹⁹¹ MTK'nın 10/E maddesi uyarınca hazırlanan görev belgesinde tahkim süresinin başlangıcının da gösterilmesi

¹⁸⁶ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 311, paragraf 3-1111.

¹⁸⁷ Pekcanitez/ Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2708-2709; Yeşilirmak, **Tahkim Sözleşmesi**, s. 17.

¹⁸⁸ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 315, paragraf 3-1130.

¹⁸⁹ Nomer/ Ekşi/ Gelgel, s. 95.

¹⁹⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 206.

¹⁹¹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 206; Ulukuş Bulut, s. 120; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 790.

gerekmektedir. Ancak tahkim süresinin belirlenmesine ilişkin hükümler yedek hukuk kuralı niteliğindedir. Dolayısıyla, taraflar tahkim süresinin uzatılması için kanunlarda öngörülenden farklı bir metod benimseyebilirler. Taraflar MTO Kuralları'nı kararlaştırarak, tahkim süresinin görev belgesinin imzalanmasıyla başlayacağını, sürenin altı ay olacağını ve süre uzatımlarını Divan'ın yapacağını kabul etmektedir. Bu sebeple, MTO Kuralları'nın kararlaştırıldığı tahkimlerde mahkemelerden süre uzatımı talep edilmesi mümkün değildir, bu türden taleplerin usûlden reddedilmesi gerekmektedir.¹⁹²

MTK'nın tahkim süresine ilişkin 10/B maddesinde belirlenen süre, tarafların aksini kararlaştırmaması veya mahkeme tarafından uzatılmaması halinde bir yıldır. Bu süre hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihte başlamaktadır. Uygulamada hakem heyetinin ilk toplantı tutanağını düzenlediği tarihle görev belgesinin imzalandığı tarihin aynı olması mümkündür. MTK'da belirtilen tahkim süresine uyulmadan karar verilmesi MTK'nın 15/A/1-c bendinde hakem kararının iptali sebebi olarak sayılmıştır.¹⁹³

MTO Kuralları'nın 31. maddesindeki süre ve MTK'daki tahkim süresi ile karıştırılmaması gereken bir başka husus da tahkimde dava açılma anıdır.¹⁹⁴ MTO Kuralları'nın 4(2) maddesi uyarınca, tahkim davasının açılması, tahkim talebinin Sekreteryaya tarafından alınmasıyla olur. MTK bakımından ise, Madde 10/A uyarınca, “A) Taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim davası, hakemlerin seçimi için asliye hukuk mahkemesine veya tarafların anlaşmasına göre hakem seçecek olan kişi, kurum veya kuruluşa başvurulduğu ve eğer anlaşmaya göre hakemlerin seçimi iki tarafa ait ise, davacının hakemini seçip kendi hakemini seçmesini diğer tarafa bildirdiği; anlaşmada hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılır.” Görüldüğü üzere, davanın açılmış olduğu tarih hem MTO Kuralları'na göre hem de MTK'ya göre tahkim süresinin başlangıç tarihinden farklıdır.

¹⁹² Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2709; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 179.

¹⁹³ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2751; Ulukuş Bulut, s. 120-124; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 680.

¹⁹⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 206.

IV. Görev Belgesi Düzenlenmemesinin Sonuçları

Görev belgesinin hazırlanması hem MTO Kuralları'nda hem de MTK'da zorunlu tutulmuştur. Ancak MTO Kuralları tarafların seçmiş olduğu usûl kuralları, MTK ise (eğer ilgili tahkime uygulanıyorsa) uygulanacak hukuk kurallarıdır. Her ikisinin görev belgesinin hazırlanmasına veya hazırlanmamasına bağlamış oldukları hukukî neticeler birbirinden farklıdır.

A. MTO Kuralları Bakımından

Her ne kadar tahkimde taraf serbestisi ilkesi asıl olsa da, tahkim kurumlarının bu ilkeye pratikte sınırlamalar getirmesi mümkündür. Zira tahkim kurumları kurallarını ilan ederek bu kurallara göre tahkim yargılamasını yürütmek konusunda herkese yönelik bir teklif yapmaktadır. Ancak tarafların, tahkim kurumunun önerdiği yargılama sürecinin bütünlüğüne ve niteliğine aykırı bir şekilde kurallarda değişiklik yapmaları halinde tahkim kurumlarının bu değişen şartlarda tahkimi yürütme yükümlülüğü bulunmadığı da ifade edilmektedir.¹⁹⁵

Tarafların MTO Kuralları'nı seçerek aynı zamanda görev belgesinin düzenlenmeyeceğini kararlaştırmaları da teorik olarak mümkündür.¹⁹⁶ Ancak prensip olarak MTO görev belgesine ilişkin hükümlerin taraflarca değiştirilmesine müsaade etmemektedir,¹⁹⁷ bunun bir istisnası da bulunmamaktadır.¹⁹⁸ Zira görev belgesi MTO tahkiminin ortaya çıktığı 1920'li yıllardan beri MTO tahkiminin karakteristik bir özelliği olarak varlığını sürdürmektedir.

Ancak belirtmek gerekir ki, 2017 Kuralları'nın VI numaralı Ek'inde bir yenilik olarak kabul edilmiş olan Seri Yargılama Usûlü Kuralları'nda görev belgesinin düzenlenmesi öngörülmemiştir. Dolayısıyla bu kuralların uygulandığı tahkimlerde görev belgesi düzenlenmeyecektir.

Seri Yargılama Usûlü Kuralları'na tâbî olmayan uyuşmazlıklar bakımından, tarafların MTO Kuralları'nın uygulanacağını ancak görev belgesi düzenlenmeyeceğini

¹⁹⁵ Eric A. Schwartz, "International Arbitration Institutions", **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğ Kitabı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 170.

¹⁹⁶ Narçin Tosun, s. 113.

¹⁹⁷ Born, **Commercial Arbitration**, s. 1391; Schwartz, s.170.

¹⁹⁸ Grierson/ Van Hooft, s. 147.

kararlaştırmaları halinde Divan, öncelikle taraflara görev belgesini düzenlemeleri gerektiğini belirtecek, bunun yerine getirilmemesi durumunda da tahkim yargılamasının kurum bünyesinde gerçekleştirilemeyeceğine karar verecektir.¹⁹⁹

Tarafların görev belgesine ilişkin özel bir düzenleme yapmaksızın MTO Kuralları'nı seçmiş olmaları halinde görev belgesinin hazırlanmaması usûle aykırılık teşkil edecektir. Zira taraflar tahkim anlaşmasında MTO Kuralları'nı tayin etmişler ise, görev belgesinin düzenlenmemesi tarafların bu anlaşmasında belirlenen usûle uyulmadığı anlamına gelecektir.²⁰⁰

Dolayısıyla MTO bünyesinde yürütülen tahkimlerde görev belgesinin usûlüne uygun bir biçimde hazırlanması sağlıklı bir yargılama yürütülebilmesi ve verilecek hakem kararının sıhhati bakımından oldukça önemlidir.

B. Milletlerarası Tahkim Kanunu Bakımından

Tarafların tahkim anlaşmasında, uygulanacak hukukun emredici hükümlerine mugayir hükümleri kararlaştırmaları durumunda hakem heyeti ya tahkime uygulanacak usûl hukukunu ("*lex arbitri*") çiğnemek ya da tarafların anlaşmasında belirtilen hükümlere aykırı davranmak açmazıyla karşı karşıya kalacaktır.²⁰¹ Bu iki tercih de, sonuçları itibariyle hakem kararının iptali tehlikesini doğurabilecektir.²⁰² Bu durumda hakem heyeti gerekli tüm çabaları göstererek, gerekirse taraflara uyarılarda bulunarak, tenfizi kabil bir karar verilebilmesi için uğraşmalıdır.²⁰³

Gerçekten de hakem heyeti, milletlerarası usûl hukukunda geçerli olan iyi niyet prensibi çerçevesinde taraflara, tahkim yargılamasını ve kararın geçerliliğini tehlikeye sokacak kuralları kararlaştırmamaları konusunda uyarıda bulunabilir. Bu uyarıların tahkim kurumlarının ilgili başka makamları tarafından yapılması da mümkündür.²⁰⁴ MTO tahkiminde hakem heyetinin yapabileceği bu uyarıları Madde 1(2) uyarınca Divan'ın yapması da mümkündür. Taraflar bu uyarıların gereğini yaparak usûl kurallarında gerekli düzenlemeleri yapmazlarsa, emredici hukuk kurallarına

¹⁹⁹ Narçin Tosun, s. 114.

²⁰⁰ Yavuz Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2002, s. 44.

²⁰¹ Pekcanitez/Yeşilirmak, s. 2704.

²⁰² Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2758.

²⁰³ Kaplan, s. 48.

²⁰⁴ Kaplan, s. 48-49.

aykırılığın yaptırımlarına, yani kararın iptaline veya tenfiz edilmemesine katlanmak zorunda kalabilir.²⁰⁵

MTK'nın 10/E maddesinde, tarafların aksini kararlaştırmış olmaması halinde, görev belgesinin düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiş, ancak görev belgesi düzenlenmemesi veya taraflardan birinin imzalamaktan kaçınması halinde ne olacağı belirtilmemiştir:

“E) Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, hakem veya hakem kurulu, dava ve cevap dilekçesi verildikten sonra bir görev belgesi hazırlar.

Görev belgesinde tarafların adları, unvanları ve sıfatları, tahkim sırasında bildirim için geçerli adresleri, iddia ve savunmalarının özeti, istemleri, uyuşmazlığın açıklanması, hakemlerin ad ve soyadları, sıfatları ve adresleri, tahkim yeri, tahkim süresi, sürenin başlangıcı, uyuşmazlığa uygulanacak usûl hükümleriyle ilgili açıklamalar ile hakemlere dostane aracılık yapma yetkisinin verilmiş olup olmadığı gibi konular yer alır.

Görev belgesi hakemler ve taraflarca imza edilir.”

Kuşkusuz bu hüküm, tahkimde uygulanacak usûl kurallarının MTO Kuralları olup olmadığına bakılmaksızın, MTK'ya tâbî tüm tahkimlere uygulanacaktır. Ancak tarafların görev belgesi düzenlenmeyeceğini belirten bir kurallar bütünü, örneğin MTO'nun Seri Yargılama Usûlü Kuralları'nı kararlaştırmış olmaları halinde tarafların görev belgesinin düzenlenmeyeceğini kararlaştırmış oldukları, dolayısıyla madde hükmünde verilen *“Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa”* şeklinde istisnanın uygulanması gerektiği söylenebilir.

Ancak tarafların usûle uygulanacak kuralları belirlememiş olmaları ve tahkimin MTK'nın uygulama alanına girmesi halinde, görev belgesinin düzenlenmemiş olması bir usûle aykırılık teşkil edecektir. Zira usûle aykırılıktan, taraf iradesiyle belirlenmiş olan usûl kurallarına aykırılık, eğer böyle bir belirleme yoksa uygulanacak usûl

²⁰⁵ Taraf iradeleriyle tahkime uygulanacak hukukun emredici düzenlemelerinin çakışması durumunun kararın iptaline ve tenfizine etkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaplan, s. 46-51.

hukukuna aykırılık anlaşılır.²⁰⁶ Dolayısıyla, aksine bir belirleme olmadıkça, hakemlerin görev belgesi düzenlememeleri prensip olarak usûle aykırılıktır.²⁰⁷

MTK her usûle aykırılığa aynı yaptırımını tatbik etmemektedir. Usûl ekonomisi ve hakkaniyet prensipleri de bunu gerektirmektedir.²⁰⁸ Bu sebeple usûle aykırılıklar “*Ağır ve Ağır Olmayan Usûl İhlalleri*” olarak sınıflandırılmaktadır.²⁰⁹ MTK’nın MTK 15/A/1-f maddesi, iptal davasını açan taraf “*Tahkim yargılamasının, usûl açısından tarafların anlaşmalarına veya bu yönde bir anlaşma bulunmaması halinde, bu Kanun hükümlerine uygun olarak yürütülmediğini ve bu durumun kararın esasına etkili olduğunu*” ispat edebilirse kararın iptal edileceğini belirtmektedir. Ancak bu sebebe dayanarak iptal davası açılabilmesi için, usûle aykırılığın hakem heyeti önünde ileri sürülmüş olması ve buna rağmen düzeltilmemiş olması gerekmektedir.²¹⁰ Dolayısıyla usûle aykırılık mutlak bir iptal sebebi değildir. Sırf şekle uyulmamış olması hakem kararının iptali için yeterli olmadığından, MTK 15/A/1-f maddesi nisbî bir iptal sebebi olarak kabul edilmektedir.²¹¹

Doktrinde, görev belgesinin düzenlenmemiş olmasının mutlak bir iptal sebebi olarak kabul edilmemesi gerektiği, eğer başkaca bir iptal sebebi yoksa ve tahkim şartı veya yargılama süreciyle ilgili başkaca bir tartışma da yoksa, sırf görev belgesinin imzalanmamış olması sebebiyle kararın iptal edilmesinin ve yeniden yargılama yapılmasının görev belgesinden beklenen amacı aşacağı savunulmaktadır. Bu sebeple de, görev belgesinin hazırlanmamasının, yalnızca bu eksikliğin verilen hakem kararına etkili olması halinde iptal gerekçesi yapılması gerektiği ifade edilmektedir.²¹² Usûle aykırılığın esasa etkili olup olmadığının değerlendirilmesinde, usûle aykırılık olmasaydı başka türlü karar verilmesi ihtimalinin bulunup bulunmadığı dikkate alınmalıdır. Yani usûle aykırılığı iddia eden tarafın, usûl hükmünün ihlâl edildiğini ve eğer bu ihlâl olmasaydı verilecek hakem kararının başka türlü olacağını ispat etmesi gerekmektedir.²¹³

²⁰⁶ Kaplan, s. 32; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 209.

²⁰⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 209.

²⁰⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 210.

²⁰⁹ Bkz. Kaplan, s. 51-61.

²¹⁰ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2758.

²¹¹ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2759.

²¹² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 210-211; Yener Keskin, s. 221; Narçin Tosun, s. 112-113; “...pek çok durumda; -esasa müessir olduğu ispatlanmadıkça- tek başına görev belgesinin hazırlanmamış olması iptal sebebi teşkil etmeyecektir.” Şanlı, **Ticari Akitler**, s. 371.

²¹³ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2759; Pekcanitez, **İptal Sebepleri** s. 97-98.

Ancak tarafımızca takip edilen yakın tarihli bir davada, İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arbuluculuk Merkezi (“İTOTAM”) Tahkim Kuralları uyarınca verilmiş ve MTK’ya tâbî bir hakem kararının iptali talep edilmiş, diğer gerekçelerin yanısıra görev belgesinin düzenlenmemiş olması da bir iptal gerekçesi olarak ileri sürülmüştür. Davalı ise İTOTAM Tahkim Kuralları’nda görev belgesi düzenleme zorunluluğunun bulunmadığını, bu sebeple bu durumun iptal gerekçesi yapılamayacağını savunmuştur.

Davayı ilk derece mahkemesi olarak inceleyen İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi, somut uyuşmazlıkta keşif yapılarak yeni bilirkişi raporu alınmamasının esasa etkili bir eksiklik olup tarafların adil yargılanma ve hukukî dinlenilme hakkını ihlal ettiğine, bunun yanısıra hükme esas alınan ve tercümesi konusunda tarafların anlaşılamadığı bir belgenin yeminli tercüman vasıtasıyla Türkçe’ye çevrilmemiş olmasının somut olaya uygulanacak hükümleri etkileyebileceğini, bunların da kamu düzeniyle doğrudan ilgili olduğuna karar vermiştir. Son olarak da, MTK’nın 10/E maddesini alıntılıyarak, “*hakem yargılaması sırasında görev belgesinin düzenlenmemiş olması usûl ve yasaya aykırı olmuştur. Açıklanan nedenlerle, yukarıda belirtilen Yargıtay içtihatları ve açıklamalar karşısında hakem heyeti tarafından verilen kararın kamu düzenine ve usûl ve yasaya uygun bulunmadığı anlaşıldığından davacı tarafça hakem kararının iptali istemiyle açılan davanın kabulüne dair aşağıdaki şekilde karar verilmesi gerekmiştir.*” şeklinde hüküm kurmuştur.²¹⁴

Bölge Adliye Mahkemesi diğer iptal gerekçeleri bakımından var olan eksikliklerin esasa etkili olup olmayacağını değerlendirmiştir. Ancak görev belgesinin düzenlenmemesiyle ilgili olarak, bu eksikliğin usûl ve yasaya aykırı olduğunu belirtmekle yetinmiş, esasa etkili olup olmadığını değerlendirmemiştir.²¹⁵ Halbuki daha eski tarihli bir Yargıtay kararında “... *hakem kurulu tarafından görev belgesi*

²¹⁴ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi (İlk Derece Mahkemesi), 2018/6 E., 2018/7 K., 20.11.2018. Yayınlanmamıştır.

²¹⁵ Ancak söz konusu uyuşmazlık özelinde şunu söyleyebiliriz ki, somut olayda eğer görev belgesi ve usûlî zaman çizelgesi düzenlenmiş olsaydı diğer eksikliklerin giderilmesi mümkün olabilirdi. Zira taraflar ve hakemler arasındaki iletişimin zayıf olması sebebiyle usûlî meseleler sağduyulu bir biçimde görüşülememiş, yargılama süresince sürekli olarak usûlî belirsizlikler ortaya çıkmış, tarafların bu konudaki beklentilerinin farklı olduğu görülmüştür. Görev belgesi düzenlenmiş ve müzakere için bir oturum yapılmış olsa idi ihtilafli olan hususların tespit edilmesi ve bunların en etkin bir biçimde nasıl çözümleneceğinin belirlenmesi mümkün olabilirdi.

hazırlanmamışsa da uyuşmazlığın çözümlenmesinde yine de bir usul uygulanmış, taraflarca da bu hususta bir itirazda bulunulmamıştır. Kaldı ki 4686 sayılı MTK.'nun 15/A-1.f maddesi uyarınca bu konudaki eksiklik, ancak kararın esasına etkili olması halinde bir iptal nedenidir...” denilerek görev belgesi düzenlenmemesinin mutlak bir iptal gerekçesi kabul edilemeyeceği, ancak bu usûlî eksikliğin esasa ilişkin olması halinde iptal kararı verilebileceği kabul edilmiştir.²¹⁶

Usûle aykırılığın, yani konumuz özelinde görev belgesi düzenlenmemesinin, esasa etkili olup olmadığının değerlendirilmesi mecburiyetinin, mahkemelerin hükmün esasını incelemesi sonucunu doğuracağı yönünde eleştiriler bulunmaktadır.²¹⁷ Zira uygulamada mahkemelerin özellikle de kamu düzenine aykırılık iddialarıyla ilgili olarak sıkça esastan inceleme yaptıkları görülmektedir.²¹⁸ Ancak doktrinde ifade edildiği üzere “*Milletlerarası tahkim hukukunda, taraflar, davanın esasını çözme yetkisini serbest iradeleri ile hakeme bıraktıklarından, resmî mahkemeler tarafından hakem kararları esastan incelenemez. Buna “esasa girme yasağı” denmektedir. Bu, çağdaş milletlerarası tahkim hukukunun olmazsa olmaz, en temel ilkesidir. Dünya üzerindeki milletlerarası tahkim düzenlemeleri de bu yöndedir.*”²¹⁹ Dolayısıyla, usûle aykırılığın esasa etkili olup olmadığı değerlendirilirken mahkemelerin maddî vakıa ve hukukî norm denetimi yapmaması, sadece ilgili iptal sebebinin değerlendirilmesiyle sınırlı olarak ileri sürülen vakıaların değerlendirilmesi gerekmektedir.²²⁰ Esasen Yargıtay da bu görüşü kabul etmektedir. Örneğin MTO tahkiminde verilmiş olan bir hakem kararıyla ilgili olarak Yargıtay “*...hakem kararının doğruluğunu inceleme yapma yasağı (revision au fond) kapsamında bulunduğundan tenfiz mahkemesine bu iddiayı inceleme yetkisi tanınmamıştır. Tenfiz talep edilen devlet mahkemeleri, o ilamda tenfiz şartlarının mevcut olup olmadığını inceleyerek bir sonuca varacaktır.*” diyerek esastan inceleme yapma yasağını teyit etmiştir.²²¹

²¹⁶ 11. HD, E. 2012/10542, K. 2013/15531, T. 12.09.2013 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi), 5 Aralık 2019 tarihinde erişildi.

²¹⁷ Narçin Tosun, s. 112.

²¹⁸ Cemal Şanlı, “Uluslararası Tahkimde Türkiye’nin Avantaj ve Dezavantajları”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğ Kitabı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 155-156; Bahadır Erdem, “İptal Davalarında Kamu Düzenine Aykırılık”, **XI. Milletlerarası Tahkim Semineri: 14 Nisan 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 113; Kamu düzeni kavramıyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Tanrıver, **Kamu Düzeni**, s. 110-123.

²¹⁹ Şanlı, **Mütalaalarım**, s. 705.

²²⁰ Şanlı, **Mütalaalarım**, s. 705.

²²¹ 19. HD., E. 1997/9619, K. 1997/4669, T. 08.05.1997 (Ziya Akıncı, “Türkiye’de MTO Tahkimi”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğ Kitabı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s.51).

Kanımızca, görev belgesinin düzenlenmemesinin esasa etkili olup olmadığı değerlendirilirken, görev belgesinin içeriğinde bulunabilecek hususların hakemler tarafından taraflara bildirilip bildirilmediği, taraflara bu hususlara itiraz etme hakkı verilip verilmediği, eğer varsa itirazların nasıl değerlendirildiği dikkate alınabilir. Zira taraflarla iyi bir iletişimi olan bir hakem heyetinin, görev belgesi düzenlemeden de tahkim hukukunda mevcut olan diğer enstrümanları (örneğin dava yönetim toplantısı, usûlî zaman çizelgesi, usûlî kararlar vb.) kullanarak görev belgesinden beklenen faydaların birçoğunu sağlaması mümkün olabilecektir. Bu mekanizmaların etkin bir biçimde kullanılması sebebiyle somut olayda görev belgesinin düzenlenmemiş olmasının verilen kararın esasına etki etmemesi sağlanabilecektir. Bu sebeple de sırf görev belgesinin düzenlenmemiş olmasının mutlak bir iptal sebebi yapılmaması gerektiği yönündeki görüşlere katılmaktayız.²²²

Ayrıca, yukarıda açıklanan davada davalının ileri sürmüş olduğu, ilgili tahkim kurumunun kurallarında görev belgesinin düzenlenmesine ilişkin bir hüküm bulunmadığı hallerde görev belgesinin hazırlanmamış olmasının iptal gerekçesi yapılamayacağına dair itirazın da haklılık payı bulunduğu kanaatindeyiz. Zira MTK'nın 10/E maddesinde, görev belgesinin “*taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa*” düzenleneceği kabul edilmiştir.²²³ Tarafların görev belgesine yer vermeyen bir tahkim kurumunun kurallarını tercih etmesi durumunda da tarafların zımnen görev belgesinin düzenlenmesinden vazgeçtiği kabul edilmelidir. Aksi takdirde tarafların irade serbestisi ilkesine aykırı hareket edilmiş olur.

Aşağıda açıklanacağı üzere, MTO dışındaki tahkim kurumlarının birçoğunun kurallarında görev belgesine yer verilmemekte, bunlardan bir kısmının kurallarında görev belgesine benzer nitelikte başka belgelerin düzenlenmesine yer verilmektedir. Bu benzer belgelerin de, MTK'da sayılan tüm unsurları içermediğinden bahisle, usûl ve yasanın gerekliliklerini yerine getirmediğini ileri sürmek anlamsız ve milletlerarası tahkim hukuku prensiplerine aykırı olacaktır.

²²² Bkz. Narçin Tosun, s. 112-113; Tarafların eşitliği prensibi ve hukukî dinlenilme hakkına riayet edildiği ve usûlî eksiklik esasa etkili olmadığı sürece hakem kararının iptali talebinin kabul edilmemesi gerektiği hususunda bkz. Ulukuş Bulut, s. 137-148; Şanlı, **Ticari Akitler**, s. 371.

²²³ Yeşilirmak/ Coşar/ Gültutan, s. 28.

MTO Kuralları'nın VI numaralı Ek'inde yer alan Seri Yargılama Usûlü Kuralları'nın kararlaştırılmış olması durumunda veya MTO Kuralları gereğince bu kuralların uygulanmasının gerektiği durumlarda da MTK gereğince görev belgesinin düzenlenmesini beklemek anlamsız olacaktır. Seri yargılama usûlünde görev belgesinin düzenlenmeyeceği, VI numaralı Ek'in 3(1) maddesinde açıkça belirtilmiştir. Zira bu kuralların düzenlenme amacı özellikle miktar olarak küçük olan uyuşmazlıklar bakımından tahkimin hızlı ve etkin bir biçimde yapılmasıdır.²²⁴ Buna rağmen görev belgesinin düzenlenmesini zorunlu tutmak taraf iradelerine aykırı olacak ve tahkimden beklenen faydanın azalmasına yol açacaktır.

Son olarak, MTK'da hakemlerin görev belgesini hazırlamasına karşın taraflardan birinin görev belgesini imzalamaması halinde ne olacağı da düzenlenmemiştir. Doktrinde, taraflardan birinin görev belgesini imzalamaması halinde hakem heyetinin yargılamaya devam etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Zira taraflardan birinin tahkime hiç katılmaması halinde de kanunî zorunluluk olduğu için görev belgesinin düzenlenmesi ve yargılamaya devam edilmesi gerekmektedir.²²⁵ Ancak taraflardan birinin görev belgesini imzalamaması halinde görev belgesinin tahkim anlaşmasını değiştirmesi veya yeni bir tahkim anlaşması teşkil etmesi mümkün değildir.²²⁶

²²⁴ Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 153.

²²⁵ Yener Keskin, s. 225.

²²⁶ Yener Keskin, s. 230.

§ 4. GÖREV BELGESİ İLE TAHKİM HUKUKUNDA VE MAHKEME YARGILAMALARINDA YER ALAN DİĞER BELGELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

MTO tahkiminin karakteristik bir özelliği olan görev belgesine modern birçok tahkim kurumunun kurallarında yer verilmemiştir. Bu durum, bu çalışmada görev belgesinin düzenlenmesine bağlı olarak açıklamış olduğumuz hukukî sonuçların ve faydaların diğer tahkim kurumlarının kurallarında nasıl ele alındığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Zira diğer tahkim kurumlarının kuralları da birçok farklı hukuk sisteminde uygulanmaktadır.

Aşağıda açıkladığımız üzere, modern tahkim uygulamasında, görev belgesinden beklenen faydaların birçoğu dava yönetim toplantısı yapılarak ve bir usûlî zaman çizelgesi düzenlenerek karşılanmaktadır.²²⁷ Görev belgesine sadece sınırlı sayıda tahkim kurumunun kurallarında yer verilmiş olmasına karşın, dava yönetim toplantısına, usûlî zaman çizelgesine ve bunlara benzer uygulamalara birçok modern ve meşhur tahkim kurumunun kurallarında yer verilmektedir.

Bunlara ek olarak, tek hakemin veya hakem heyetinin usûlî kararlar düzenleyerek görev belgesinde belirtilen hususların bir kısmını kararlaştırması mümkündür. MTO dışındaki tahkim kurumlarının birçoğunda, hakem heyetinin düzenlemiş olduğu ilk usûlî kararın de görev belgesine, dava yönetim toplantısına ve usûlî zaman çizelgesine benzer işlevleri yerine getirdiği görülmektedir.

Görev belgesinin mahkemelerde yapılan yargılamalarda düzenlenen belgelerle olan farkının da ortaya konulması gerekmektedir. Zira tahkim uygulamasına aşına olmayan uygulamacıların görev belgesini HMK’da düzenlenen “*tensip zaptı*” ve “*ön inceleme duruşması*” ile karıştırdığı da görülmektedir.

Bu belgelerinin hepsinin ortak özelliği yargılamanın henüz erken bir aşamasında düzenlenmeleridir. Bu belgelerde yargılamanın seyrine ilişkin usûlî meseleler karara bağlanmaktadır. Ancak meydana getirdikleri hukukî sonuçlar, içerikleri ve düzenlenme usûlleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır.

²²⁷ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2609.

Bu bölümde tahkim hukukunda ve medeni yargılama hukukumuzda yer alan, görev belgesine benzer belgeler ve uygulamalar kısaca açıklanmakta, görev belgesi ile bu belgeler ve uygulamalar karşılaştırılmaktadır. Bu çalışmanın konusunun görev belgesi olması sebebiyle, söz konusu diğer belge ve uygulamalarla ilgili tüm detaylara yer vermemekte, görev belgesinin işlevinin anlaşılabilmesine ve görev belgesi ile kıyaslama yapılabilmesine yetecek ölçüde açıklama yapmaktayız.²²⁸

I. Dava Yönetim Toplantısı ve Usûlî Zaman Çizelgesi

A. MTO Kuralları Uyarınca Dava Yönetim Toplantısı ve Usûlî Zaman Çizelgesi

1) Genel Olarak

MTO Kuralları'nın 22/1 maddesinde hakem heyeti ve taraflara, “*uyuşmazlığın karmaşıklığını ve değerini dikkate alarak tahkim yargılamasını süratli ve az masraflı bir şekilde yürütmek için her türlü çabayı göster[me]*” yükümlülüğü getirilmiştir. Bu amaca ulaşmak için tarafların ve hakem heyetinin, uyuşmazlığın niteliğine göre uygulayabilecekleri birçok yöntem bulunmaktadır. Ancak tahkim hukuku uygulamasında faydası genel olarak takdir edilen uygulamalar da bulunmaktadır. Bu uygulamaların yerine getirilmediği davalarda ortaya çıkan problemler, süratli ve az masraflı bir tahkim süreci için asgari bazı önlemlerin ve belirli metodların zorunlu hale getirilmesine zemin hazırlamıştır.

MTO Kuralları'nın 24. maddesinin 1. fıkrasında hakem heyetinin “*Görev belgesinin düzenlenmesi sırasında veya bundan sonra mümkün olan en kısa sürede, ... Madde 22(2) uyarınca alınabilecek usûlî tedbirler hakkında taraflara danışmak için*” bir dava yönetim toplantısı yapması gerektiği, söz konusu usûlî tedbirlerin “*Ek IV'te açıklanan bir veya birden fazla dava yönetimi tekniğini*” içerebileceği belirtilmektedir. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise hakem heyetinin bu toplantıda veya toplantıyı takiben “*tahkimin yürütülmesinde takip etmeyi hedeflediği usûlî zaman çizelgesini (procedural timetable)*” hazırlaması gerektiği belirtilmektedir.

²²⁸ Dava yönetim toplantısı ve usûlî zaman çizelgesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 260-270; Yeşilırmak, **Written Advocacy**, s. 875-879; Ortakaya, s. 267-271; Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 86-96; Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 366-368; Margaret L. Moses, **International Commercial Arbitration**, Cambridge, 2012, s. 165-166.

1998 Kuralları'nda usûlî zaman çizelgesinin düzenlenmiş olmasına karşın dava yönetim toplantısı düzenlenmemiştir. 1998 Kuralları hakem heyetine ve taraflara dava yönetim tekniklerini belirleme yükümlülüğü de yüklememektedir. Ancak bu dönemde de bazı hakemler tarafından dava yönetim toplantısı yapılmaktaydı.²²⁹ Dava yönetim toplantısı yapılması 2012 ve 2017 Kuralları döneminde zorunlu hale getirilerek her bir tahkim yargılamasının görülmekte olan uyuşmazlığın özelliğine uyacak şekilde dizayn edilmesi ve böylece böylece usûl ekonomisi ilkesinin daha etkin bir biçimde hayata geçirilmesi amaçlanmıştır.²³⁰

1998 Kuralları'nda “geçici iş programı” (İngilizce: “*provisional timetable*”, Fransızca: “*calendrier prévisionnel*”), 2012 ve 2017 Kuralları'nda ise “usûlî zaman çizelgesi” (İngilizce: “*procedural timetable*”, Fransızca: “*calendrier de la procédure*”) ibaresi kullanılmıştır. Ancak uygulamada bu iki belge de aynı anlama gelecek şekilde anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 2012 ve 2017 Kuralları'ndaki düzenlemeler 1998 Kuralları'ndaki düzenlemenin bir devamı niteliğindedir. 1998 Kuralları'ndaki fark, geçici iş programının dava yönetim toplantısı kapsamında değil, görev belgesi kapsamında düzenlenmiş olmasıdır.²³¹

Usûlî zaman çizelgesinde, yargılamanın yürütülmesi aşamasında takip edilecek olan takvim ortaya konmaktadır. Hakem heyetinin nihaî kararını vermek için MTO Kuralları'nın 31. maddesinde belirtilen altı aylık süresinin görev belgesinin imzalanmasıyla birlikte başlaması sebebiyle, görev belgesinin imzalanmasıyla birlikte veya mümkün olan en kısa zamanda usûlî takvimin belirlenmesi ve mümkün olduğunca bu takvimdeki tarihlere sadık kalınması gerekmektedir.

2017 Kuralları'nın 24. maddesi uyarınca, usûlî zaman çizelgesinin ve bu çizelgede yapılan değişikliklerin Divan'a ve taraflara bildirilmesi gerekmektedir.

²²⁹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 260, paragraf 3-914.

²³⁰ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 260, paragraf 3-912; Ortakaya, s. 267.

²³¹ Ortakaya, s. 270.

2) Dava Yönetim Toplantısı

Görev belgesinde hakem heyeti davanın kapsamını ve yargılamada uygulanacak olan prensipleri belirlemektedir. Dava yönetim toplantısı ise, tahkim yargılamasında o tarihten sonra takip edilecek olan tüm sürecin belirlenmesi için yapılmaktadır. Başka bir deyişle, görev belgesinde sınırları belirlenmiş olan uyuşmazlığın ne şekilde çözüme kavuşturulacağı dava yönetim toplantısında tartışılmakta ve takip edilecek olan usûl belirlenmektedir.

Esasen MTO Kuralları'nın 31. maddesi nihaî kararın görev belgesinin imzalanmasından itibaren altı ay içerisinde verilmesini öngördüğü için, birçok tahkim bakımından tek bir dava yönetim toplantısında tüm sürecin planlanması düşünülebilecektir. Ancak karmaşık bazı davalarda tüm sürecin en baştan belirlenebilmesi mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda, dava yönetim toplantısında sürecin öngörülebilir kısmının, örneğin ilk dilekçelerin verilmesine kadar olan kısmının planlanması, bu aşamadan sonra yeni bir dava yönetim toplantısı yapılarak kalan sürecin belirlenmesi yerinde olacaktır.²³²

Tüm sürecin ilk dava yönetim toplantısında ve hazırlanan usûlî zaman çizelgesinde planlanmış olmasına rağmen pratikte çeşitli sebeplerle bu takvime uyum sağlanamaması da mümkündür. MTO Kuralları'nın 24/3 maddesi bu durumda da yeni bir dava yönetim toplantısı yapılması ve/veya usûlî zaman çizelgesinin revize edilerek kalan sürecin yeniden planlanmasının mümkün olduğunu belirtmektedir:

“Verimli dava yönetiminde devamlılığı sağlamak için hakem kurulu, bir başka dava yönetimi toplantısı yapmak yoluyla veya başka bir şekilde taraflara danıştıktan sonra, ek usûlî tedbirler alabilir veya usûlî zaman çizelgesini değiştirebilir.”

Usûlî zaman çizelgesi hazırlanması için yapılan dava yönetim toplantısının yapılması 2017 Kuralları'nda zorunlu olmakla birlikte, bu toplantının ne şekilde yapılacağı konusunda 24. maddesinin 1. fıkrasında hakemlere esneklik tanınmıştır:

²³² MTO Komisyon Raporu, “Tahkimde Zaman ve Maliyet Kontrolü”, 2018, s. 10, <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2018/03/icc-arbitration-commission-report-on-techniques-for-controlling-time-and-costs-in-arbitration-english-version.pdf> , 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

“Dava yönetimi toplantıları şahsen katılım, videokonferans, telefon veya benzeri iletişim araçları ile yapılabilir. Taraflarca varılmış bir anlaşma yoksa, toplantının yapılacağı yöntemi hakem kurulu belirler. Hakem kurulu, dava yönetimi toplantısı öncesinde taraflardan dava yönetimi ile ilgili tekliflerini sunmalarını isteyebilir ve tarafların şahsen veya temsilcileri aracılığıyla toplantıya katılımlarını isteyebilir.”

Özellikle de dava değerinin yüksek olduğu, örneğin birkaç milyon ABD dolarının üzerindeki tahkim davalarında tarafların dava yönetimi toplantısına şahsen katılmayı tercih ettikleri belirtilmektedir. Zira yüz yüze görüşme yapılması tarafların ve hakemlerin birbirini tanımalarına, iletişimin artmasına ve uyuşmazlığın dostane bir biçimde çözülmesine zemin hazırlanmasına yardımcı olduğu için oldukça faydalı olmaktadır.²³³ Ancak tarafların ve hakemlerin farklı yerlerde ikamet etmeleri, yüz yüze görüşmenin doğuracağı masraflardan kaçınmak istemeleri veya zaman kısıtlaması sebebiyle fiziken bir araya gelmemeyi tercih etmeleri de mümkündür. Bu durumlarda dava yönetim toplantısı 24. maddede belirtilen diğer yöntemlerle, yani videokonferans, telefon veya benzeri iletişim araçları ile yapılmalıdır.²³⁴

Görev belgesi düzenlenirken tarafların ve hakemlerin tahkime uygulanacak usûl kurallarını belirlemelerine benzer şekilde, hakem heyeti dava yönetim toplantısında MTO Kuralları'nın IV numaralı Ek'inde belirtilen dava yönetim tekniklerinden bir veya birden fazlasını kararlaştırabilir. MTO Kuralları'nın IV numaralı Ek'inde, söz konusu dava yönetim tekniklerinin süre ve masraf kontrolü amacıyla hakem heyeti tarafından kullanılabilceği, “*Karmaşıklığı ve değeri az olan davalarda, süre ve masrafların uyuşmazlık konusu ile orantılı olmasını*” sağlamanın önemli olduğu ifade edilmiştir.

Hakem heyetinin, dava yönetim tekniklerini ve usûlî takvimi belirlerken tarafların anlaşmalarına da dikkate alması gerekir. Hakemlerin belirlediği usûlün, takvimin ve dava yönetim tekniklerinin tarafların anlaşmalarına da aykırı olmaması gerekmektedir. Zira MTO Kuralları'nın 19. maddesi uyarınca tahkime “*taraflarca kararlaştırılan, taraflarca kararlaştırılmayan hallerde ise hakem kurulu tarafından belirlenen kurallar uygulanır.*” Dolayısıyla tarafların anlaşması hakem heyetinin usûlî

²³³ Grierson/ Van Hooft, s. 153.

²³⁴ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 86-87.

kararlarının önüne geçmektedir.²³⁵ Hakem heyetinin, dava yönetim teknikleri hakkında taraflara dava yönetim toplantısında danışması mümkündür. Ancak 24(4) maddesi uyarınca hakem heyetinin “*dava yönetimi toplantısı öncesinde taraflardan dava yönetimi ile ilgili tekliflerini sunmalarını*” istemesi de mümkündür. Tarafların üzerinde uzlaşmadığı meseleler olursa, hakem heyetinin dava yönetim toplantısında veya sonrasında bir karar vermesi gerekmektedir.²³⁶ Bu karar uygulamada genellikle “*1 numaralı usûlî karar*” şeklinde verilmektedir.²³⁷

Ek IV’te belirtilen tekniklere örnek olarak yargılamanın ikiye ayrılması, bilirkişiler arasında anlaşma ile çözülebilecek hususların belirlenmesi, sadece dosya üzerinden karar verilebilecek hususların belirlenmesi, dilekçelerin ve tanık beyanlarının uzunluğunun sınırlanması, belge ibrazı için bir tablo hazırlanması teknikleri verilebilir.²³⁸

MTO Kuralları’nın IV numaralı Ek’inde belirtilen dava yönetim tekniklerinin dava yönetim toplantısında kararlaştırılması ile, tahkim anlaşmasında veya görev belgesinde uyuşmazlığa uygulanacak usûl kurallarının belirlenmesi birbirine göre farklılıklar arz etmektedir. Esasen tarafların uyuşmazlığa uygulanacak usûl kurallarını belirlerken ne derecede ayrıntıya yer verecekleri konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. İrade serbestisi ilkesinin bir sonucu olarak taraflar usûl kurallarını ayrıntılı bir biçimde belirleyebilir.²³⁹ Bu kapsamda taraflar hangi dava yönetim tekniğinin uygulanacağını da tahkim anlaşmasında veya görev belgesinde kararlaştırabilir. Ancak genelde bu seviyedeki bir ayrıntıya görev belgesinde veya tahkim anlaşmasında yer verilmemektedir.²⁴⁰ Görev belgesinde ve tahkim anlaşmasında genelde hangi tahkim kurumunun hangi kurallarının uygulanacağı belirtilmekte, böylece genel bir çerçeve çizilmektedir. MTO tarafından yayımlanan Model Görev Belgesi’nde de, uygulanacak usûl kurallarıyla ilgili olarak yalnızca “*Madde 19 uyarınca, yargılama Kurallar’a göre yapılır; Kurallar’da hüküm bulunmadığı hallerde tahkim yargılamasına, bir devlet hukukun tahkime uygulanacak*

²³⁵ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 261, paragraf 3-916.

²³⁶ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 368.

²³⁷ Yeşilirmak, **Written Advocacy**, s. 875. 1 numaralı kararla ilgili açıklamalar için bkz. aşa. 1.Bölüm, §4,II,B.

²³⁸ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 260-265; Grierson/ Van Hooft, s. 154.

²³⁹ Pekcantez/Yeşilirmak, **Pekcantez Usûl**, s. 2703.

²⁴⁰ Grierson/ Van Hooft, s. 150.

usûl hukuku kurallarına atıf yapılmış olup olmadığına bakılmaksızın, taraflarca kararlaştırılan, taraflarca kararlaştırılmayan hallerde ise hakem kurulu tarafından belirlenen kurallar uygulanır.” ifadelerine yer verilmiştir.²⁴¹ Bu ifade MTO Kuralları'nın “*Yargılamaya Uygulanacak Usûl Kuralları*” başlıklı 19. maddesiyle neredeyse bire bir aynı içeriktedir. Ancak etkin bir yargılamanın yapılabilmesi için usûlün nasıl yürütüleceğine ilişkin birçok hususun da ayrıca belirlenmesi gerekmektedir.²⁴²

Hangi dava yönetim tekniklerinin uygulanacağına görev belgesinde yer verilmemesi, bu hususun hakemlerin kararına bırakılması kanımızca oldukça isabetlidir. Zira tahkim yargılamasına hâkim olan esneklik ilkesi ve hukukî dinlenilme hakkını sağlama mecburiyeti, uygulanacak usûllerde zaman zaman değişiklik yapılmasını gerektirebilir. Ancak görev belgesinde yer alan usûllerin uygulanmaması hakem kararının iptali veya tenfiz edilmemesi sonucu doğurabileceği için, görev belgesinde bağlayıcı şekilde belirlenmiş usûllerin daha sonradan değiştirilmesi ortaya sorunlar çıkarabilecektir. Buna karşılık, hakemlerin kendilerinin bir karar alarak belirledikleri dava yönetim tekniklerinde daha sonradan gerek görülmesi halinde değişiklik yapmaları mümkündür. Bu değişiklikler tarafların adil yargılanma ve hukukî dinlenilme haklarına ve eşitlik prensibini aykırılık meydana getirmediği ve tarafların anlaşmalarına aykırı olmadığı sürece herhangi bir soruna yol açmayacaktır.²⁴³

3) Usûlî Zaman Çizelgesi

Hazırlanma zamanları ve tahkimde uygulanacak usûlle ilgili bilgiler içermeleri bakımından görev belgesi ve usûlî zaman çizelgesi benzerlikler içermektedir. Buna karşılık, söz konusu usûlî zaman çizelgesi görev belgesinden farklı bir belgedir. MTO

²⁴¹ Milletlerarası Ticaret Odası, “Model Görev Belgesi”, <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2018/04/icc-model-terms-of-reference-english.pdf> , s. 7, 8 Eylül 2019 tarihinde erişildi.

²⁴² Ortakaya, s. 268.

²⁴³ Yargıtay da bir kararında hakem heyetinin yargılamayı yönetme yetkisinin eşitlik ve hukukî dinlenilme hakkıyla sınırlı olduğunu ifade etmiştir: “*Hemen belirtmelidir ki, bu konuda açık yasal bir hüküm mevcut olmamakla beraber bu durumda yargılamanın hiçbir usûl ve şekle bağlı olmadan yürütülebileceği anlamı çıkarılamaz; aksi yorum, yargılamada eşitlik ilkesinin ve savunma hakkının ihlâline, özellikle hakemlerin tek yanlı ve keyfi bir davranış içine girmelerine yol açar ki, böyle bir sonucun tahkim işlevi (fonksiyonu) ile bağdaşması olanaksızdır.*” 15. HD, 16.03.1979, 161/512 (Karadaş, s. 189-191); Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2703; Özeken, **Hukukî Dinlenilme Hakkı**, s. 220; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 678.

Kuralları'nda usûlî zaman çizelgesini ilk olarak düzenleyen 1998 Kuralları'nın 18. maddesinin 4. fıkrasında da usûlî zaman çizelgesinin görev belgesinden farklı bir belge olduğu ifade edilmiştir:

“Hakem Kurulu, Görev Belgesinin düzenlenmesi sırasında veya bundan sonra mümkün olan en kısa sürede, taraflara da danıştıktan sonra, tahkimin yürütülmesini takip etmek amacıyla ayrı bir doküman olarak bir geçici iş programı (provisional timetable) düzenleyecek ve bunu Divan'a ve taraflara iletacaktır.”

Usûlî zaman çizelgesinin ne şekilde hazırlanacağı konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Ancak bu takvimden beklenen faydanın sağlanabilmesi için tarafların ve hakemlerin ortak iradelerinin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Gecikmelerin ve muhtemel değişikliklerin önlenmesi amacıyla tarafların ve hakemlerin iş planlarının ve müsait tarihlerinin belirlenerek, eğer yapılacaksa duruşma tarihlerinin, dilekçelerin verilme tarihlerinin ve belge talebi gibi diğer usûlî işlemlerin hangi tarihlerde yapılacağı belirlenmesi gerekmektedir.²⁴⁴

Görev belgesinin hazırlanmasına benzer şekilde, usûlî zaman çizelgesi hazırlanırken de tarafların yorumları alınacaktır. Bu doğrultuda, hakem heyeti dava yönetim toplantısından önce taraflardan dava yönetimi ile ilgili tekliflerini sunmalarını ve sonrasında hazırladığı taslağa yorumda bulunmalarını isteyebilir.²⁴⁵ Ancak görev belgesinden farklı olarak, usûlî zaman çizelgesinin taraflarca imzalanmasına gerek bulunmamaktadır. Tek hakem veya hakem heyeti tarafından hazırlanan usûlî zaman çizelgesi, MTO Kuralları'nın 24(2) maddesi uyarınca Divan'a ve taraflara bildirilir. Usûlî zaman çizelgesinin Divan tarafından onaylanması ise söz konusu değildir. Ancak nihaî kararın verilmesi için belirlenmiş olan altı aylık süreyi uzatma yetkisi Divan'da olduğu için her halükârda Divan'ın usûlî zaman çizelgesinden ve bunda yapılan değişikliklerden haberdar edilmesi gerekmektedir.²⁴⁶

Usûlî zaman çizelgesinde belirlenen tarihlerde, belgenin hazırlanması sürecinde öngörülemeyen durumlar veya gecikmeler sebebiyle değişiklik yapılması gerekebilecektir. Usûlî zaman çizelgesinde belirlenen tarihlerde ve yöntemlerde

²⁴⁴ Ortakaya, s. 270.

²⁴⁵ Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 91.

²⁴⁶ Narçin Tosun, s. 41.

değişiklik yapılmasının gerekli olduğu durumlarda, hakem heyeti Madde 24(3) uyarınca bir başka dava yönetimi toplantısı yapabilir, ek usûlî tedbirler alabilir veya usûlî zaman çizelgesini değiştirebilir.²⁴⁷

B. MTO Tahkimi Haricinde Dava Yönetim Toplantısı ve Usûlî Zaman Çizelgesi

MTO tahkiminde tahkim yargılamasında takip edilecek usûller ve yargılamanın seyrine etki edecek hususlar üç aşamada kararlaştırılmaktadır. İlk olarak görev belgesi imzalanmakta, görev belgesiyle eş zamanlı olarak veya daha sonra dava yönetim toplantısı yapılarak hangi dava yönetim tekniklerinin uygulanacağı belirlenmekte, dava yönetim toplantısında veya mümkün olan en kısa sürede bir usûlî zaman çizelgesi kabul edilerek yargılamada takip edilecek olan usûller ve yargılamayı etkileyecek olan diğer meseleler büyük ölçüde açıklığa kavuşturulmaktadır.²⁴⁸ Ancak bazı tahkim kurumlarının kurallarında veya *ad hoc* tahkimde hakem heyetinin uygulaması gereken aşamalar bu şekilde netleştirilmemekte, hakem heyetine yargılamayı yönetmek bakımından daha fazla serbestiyet tanınmaktadır.

Örneğin Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi'nin ("*International Centre for Dispute Resolution*", "**ICDR**") 1 Haziran 2014 tarihinden itibaren geçerli olan kurallarının 17(2) maddesinde, hakem heyetine duruşma yapmak, toplantılar düzenlemek, keşif yapmak gibi konularda geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Keza, Amerikan Tahkim Örgütü'nün ("*American Arbitration Association*", "**AAA**") 1 Ekim 2013 tarihinden itibaren geçerli olan Ticarî Tahkim Kuralları'nın 21. maddesinde de "*Hakemin takdirinde olmak üzere, tahkimin boyutuna ve karmaşıklığına göre, hakemin atanmasından sonra mümkün olan en kısa sürede bir ön duruşma planlanmalıdır. Taraflar, temsilcileri ile birlikte ön duruşmaya katılmaları için davet edilmelidir. Ön duruşma şahsen katılımı veya telefonla yapılabilir. Ön duruşmada, taraflar ve hakem, uyuşmazlığın adil, etkin ve ekonomik bir şekilde çözülmesine uygun bir tahkimin yürütülmesine ilişkin bir usûl oluşturmaya ve tartışmaya hazır olmalıdır*" hükmüne yer verilmektedir.

²⁴⁷ Grierson/ Van Hooft, s. 155.

²⁴⁸ Yeşilirmak, **Written Advocacy**, s. 875.

Uygulanan tahkim kurallarında görev belgesinin, dava yönetim toplantısının veya usûlî zaman çizelgesinin düzenlenmemesi, hakem heyetinin bu uygulamalardan faydalanmasına engel değildir. Gerçekten de MTO tahkimi dışındaki birçok tahkimde de, dosyanın hakemlere tevdi edilmesinden sonra bir başlangıç toplantısı veya başlangıç toplantıları yapılmaktadır. Özellikle *ad hoc* tahkimde hakem ücretleri ve masraflar gibi hakemleri ilgilendiren hususlar bu toplantılarda karara bağlanmaktadır.²⁴⁹

II. Usûlî Hakem Kararları – 1 Numaralı Usûlî Karar

Hakemlerin uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak ve tahkim yargılamasının ilerlemesini sağlamak için çeşitli kararlar vermesi mümkündür. Görev belgesiyle benzerlik arz eden 1 numaralı usûlî karar hakkında açıklamalarımıza yer vermeden önce, doktrinde ve yargı kararlarında hakem kararlarının nasıl incelendiğiyle ilgili teorik açıklamalara yer vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

A. Usûlî Hakem Kararlarının Terminolojik Açıklaması

MTO Kuralları'nın MTO tarafından yayımlanan resmî tercümelerinde, 2. maddede verilen tanımlar uyarınca hakem kararları (İngilizce: “*award*”); ara kararlar (İngilizce: “*interim awards*”), kısmî hakem kararları (İngilizce: “*partial awards*”) ve nihaî kararlar (İngilizce: “*final awards*”) olarak sınıflandırılmaktadır.²⁵⁰

Hakem heyetinin uyuşmazlığı nihaî olarak çözüme kavuşturarak uyuşmazlığı sona erdirdiği kararlarına nihaî kararlar denmektedir. Uyuşmazlık konusu iddiaların sadece bir kısmının ele alındığı kararlara ise kısmî kararlar denmektedir. Kısmî kararların da nihaî olması mümkündür. Örneğin yetkiye ilişkin olarak veya sorumlu kişinin belirlendiği kararlar kısmî nihaî hakem kararlarıdır.²⁵¹

²⁴⁹ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 367.

²⁵⁰ 2017 Kuralları'nın MTO tarafından yayımlanan Türkçe tercümesine <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2019/08/icc-2017-arbitration-and-2014-mediation-rules-turkish-version.pdf> adresinden ulaşılması mümkündür.

²⁵¹ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2726; Ömer Faruk Kafalı, **Tahkim Yargılamasında Ara Ve Nihai Hakem Kararları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2019, s. 15.

Buna karşılık “*ara karar*” kavramının tahkim hukukunda aynı berraklıkta açıklanması mümkün değildir.²⁵² Zira, hakem heyetinin uyuşmazlığı çözüme kavuşturan kararlarının yanı sıra, yargılamanın ilerlemesini ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla çeşitli hususları belirlemek için verdiği kararlar da bulunmaktadır. Türkçe’de bu kararlar bakımından “*usûlî hakem kararları*”, “*usûl emirleri*”²⁵³ veya “*hakem emri*”²⁵⁴ gibi çeşitli isimler kullanılmaktadır. Ancak yazarların bu kavramları farklı anlamlarda ve kapsamlarda kullandıkları da görülmektedir.

Örneğin Pekcanitez/Yeşilirmak “*Usûlî hakem kararları, nihaî hakem kararları dışında verilen tüm karar ve talimatlardır.*” ifadesini kullanmakta,²⁵⁵ Ortakaya “*usûlî emirlerin*” birer ara kararı olarak nitelendirilebileceğini ifade etmektedir.²⁵⁶ Erten ise ara karar için Türkçe’ye kelime anlamı olarak “*emir*” veya “*talimat*” olarak da çevirilebilecek olan İngilizce “*order*” kelimesini kullanmakta,²⁵⁷ ara kararları “*yargılamaya son vermeyen, aksine onun devamını sağlamaya yönelik kararlar*” olarak tanımlamaktadır.²⁵⁸ Erten, usûlî kararları için de Türkçe’ye “*usûlî emir*” veya “*usûlî talimat*” olarak çevrilebilecek olan İngilizce “*procedural order*” ifadesini kullanmaktadır.²⁵⁹

MTO Kuralları’nda “*order*” kelimesinin bir tanımı verilmemektedir. Ancak MTO tarafından yayımlanan resmî tercümelere, İngilizce kurallarda “*order*” kelimesinin geçtiği yerlerin karşılığı olarak, hakem heyetinin “*karar verebileceği*” ifadesini kullanılmaktadır. Örneğin, “*order*” kelimesinin geçtiği MTO Kuralları’nın 22/3 maddesi “*Taraflardan herhangi birinin talebi üzerine hakem kurulu, tahkim yargılamasının gizliliği ile ilgili veya tahkim yargılaması ile bağlantılı diğer her türlü konuda karar verebilir...*” şeklinde tercüme edilmekte, hakem heyeti tarafından verilen “*order*”lara uyma yükümlülüğüyle ilgili 22/5 maddesi ise “*Taraflar, hakem kurulu tarafından verilen her türlü karara uymayı taahhüt eder.*” şeklinde tercüme edilmektedir. Buna karşılık, geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin kararların

²⁵² Ortakaya, s. 313.

²⁵³ Ortakaya, s. 314.

²⁵⁴ Narçin Tosun, s. 46.

²⁵⁵ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2726.

²⁵⁶ Ortakaya, s. 314.

²⁵⁷ Erten, s. 39.

²⁵⁸ Erten, s. 33.

²⁵⁹ Erten, s. 34.

“order” veya “award” şeklinde verilebileceğini belirten 28. maddenin ilgili kısmı “*Bu tür bir tedbir kararı, hakem kurulunun uygun bulduğu şekilde, gerekçesi belirtilerek talimat veya nihaî karar şeklinde verilebilir.*” şeklinde tercüme edilmektedir.

Ancak MTO’nun resmî tercümesinde “ara karar” için kullanılan “interim” kelimesinin karşılığı, geçici hukukî koruma tedbirleriyle ilgili 28. maddenin tercümesinde “geçici” olarak verilmektedir.

MTK’da ise usûl emri, talimat veya hakem emri gibi ifadelere yer verilmemekte, bunların yerine “ara karar” kavramı kullanılmaktadır. Dolayısıyla MTO Kuralları’nda yer alan “order” ve “interim award” kavramlarının ikisinin de MTK’da “ara karar” olarak karşılık bulduğu kanaatindeyiz. MTO Kuralları’nı esas alan ISTAC Kuralları’nda ise, ara karar kavramına yer verilmemekte, MTO Kuralları’ndaki “order” kelimesini karşılayacak şekilde “emir” kelimesi kullanılmaktadır.

Özetleyecek olursak, Türkçe doktrinde usûlî karar, usûl emri, ara karar, hakem emri gibi kavramların zaman zaman birbirinin yerine, kapsam ve niteliği yazardan yazara değişecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Çoğu zaman bu kavramların birbiri yerine kullanılması önem arz etmemektedir. Ancak hangi kararların mahkeme denetimine tâbî tutulacağı, hangi kararların mahkemeler tarafından iptal edilebileceği, hangi kararların tenfizinin talep edilebileceği bakımından hakem kararlarının niteliğini doğru belirlemek büyük önem arz etmektedir.

Nihaî hakem kararları hakkında iptal veya tenfiz yoluna gidilmesi mümkün iken, nihaî olmayan kararlar hakkında bu yollara başvurulması mümkün değildir.²⁶⁰ Nihaî olmayan kararların hakem emirleri, usûlî kararlar, talimatlar veya ara kararlar olarak isimlendirilmesi iptal veya tenfiz edilebilirlik bakımından fark yaratmamaktadır. Bu sebeple, kavramsal karışıklığı engellemek ve tahkim yargılamalarında verilen kararları sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için hakem kararlarını Türk usûl hukukumuz bağlamında sınıflandırmamız gerekmektedir. Zira Türk mahkemelerinin önüne gelen uyuşmazlıklarda hakem kararının hukukî niteliğinin Türk usûl hukukuna göre belirlenmesi gerekecektir.

²⁶⁰ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2726; Ortakaya, s. 314-315; Erten, s. 34; Moses, s. 192.

Hukumumuzda mahkemeler tarafından yapılan usûlî işlemler iki grupta toplanmaktadır. Birincisi mahkeme tarafından, yargılamayı yürütmek ve sonuçlandırmak için yapılan tebligatlar, delillerin toplanması, duruşmalarda taraflara söz verilmesi, engellenmesi, duruşmaların idaresi, zabıtların tutulması gibi usûl işlemleridir. İkincisi ise mahkemenin verdiği karar ve hükümlerdir.²⁶¹

Kanımızca, hakem kararlarının niteliği belirlenirken birbirinden ayrı iki sınıflandırma yapmak gerekmektedir. İlk olarak hakem kararları uyuşmazlık konusunu çözüme kavuşturup kavuşturmadıkları bakımından nihaî kararlar, kısmî nihaî kararlar, ara kararlar olarak ayrılmalıdır. Nihaî kararlar hakem heyetinin yargılamayı sona erdirmesini gerektirmekte ve uyuşmazlık konusunu nihaî olarak çözüme kavuşturarak uyuşmazlığı sona erdirmektedir. Nihaî kararlar muhakemeyi sona erdiren, yani yargılama merciine işten el çektiren kararlardır.²⁶² Mahkemeler genellikle, “*usûlî emirleri ile düzenlenmesi mutad olan konuların ötesine geçen kararları*” nihaî karar olarak nitelendirmektedir.²⁶³

MTK'nın 14/A maddesinde “*Aksi kararlaştırılmadıkça, hakem veya hakem kurulu kısmî kararlar verebilir.*” denilerek milletlerarası tahkim hukukunda var olan kısmî karar kavramı Türk hukukuna dahil edilmiştir.²⁶⁴ Kısmî nihaî kararlar uyuşmazlık kapsamındaki iddiaların sadece bir kısmını çözüme kavuşturmaktadır.²⁶⁵ Bu sebeple kısmî nihaî kararlar, nihaî kararlardan farklı olarak işten el çekmeyi gerektirmez.²⁶⁶ Ancak kısmî nihaî kararların da nihaî kararların bir çeşidi olduğu kabul edilmektedir.²⁶⁷

Ara kararlar ise hakemlerin davadan el çekmesini gerektirmeyen, tahkimin ilerlemesini ve nihai kararın verileceği aşamaya getirilmesini sağlayan; uyuşmazlığın esasını çözmekle birlikte uyuşmazlığın çözülmesi için gerekli olan kararlardır.²⁶⁸

²⁶¹ Abdurrahim Karşlı, **Medeni Usul Hukukunda Usulî İşlemler**, İstanbul, 2001, s. 149, 153.

²⁶² Timuçin Muşul, “Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1988, Sayı 4, s.218; Üstündağ, **Medenî Yargılama**, s. 788; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 681; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 476.

²⁶³ Ortakaya, s. 314.

²⁶⁴ Yarg. 11. HD, E. 2017/3469, K. 2019/4259, T. 11.6.2019 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 3 Aralık 2019 tarihinde erişildi.

²⁶⁵ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2726; Kafalı, s. 15.

²⁶⁶ Ulukuş Bulut, s. 50; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 1029.

²⁶⁷ Muşul, s. 220.

²⁶⁸ Karşlı, **Usûlî İşlemler**, s. 150; Üstündağ, **Medenî Yargılama**, 788; Kafalı, s. 19; Muşul, s. 218; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 475; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 1028.

Örneğin, yetki itirazının reddine, bilirkişi incelemesi yapılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına, eksik harçların tamamlanmasına ilişkin kararlar ara karardır.²⁶⁹ Doğrudan doğruya uyuşmazlığın esasını çözmeye yönelik olmayan geçici hukukî koruma kararları da ara karar kabul edilmektedir.²⁷⁰ Bu kararların ara kararlar olarak nitelendirilmesine karşılık, belirli durumlarda icra edilmesi de mümkün olmaktadır.²⁷¹ Ancak geçici hukukî koruma kararlarının, niteliğine uygun düşmesi durumunda, kısmî nihaî karar olarak verilebileceğini belirten yazarlar da bulunmaktadır.²⁷²

İkinci sınıflandırma ise kararın içeriğinin usûle mi yoksa maddî hukuka mı ilişkin olduğuna göre yapılmalıdır. Nihaî kararların ve kısmî nihaî kararların usûle ilişkin olması mümkün olduğu gibi maddî hukuka, yani esasa ilişkin olmaları da mümkündür. Bu sebeple de HMK’da usûle ve esasa ilişkin nihaî kararlar bakımından bir ayırım yapılmıştır. HMK’nın 294. maddesinin 1. fıkrasında “*Mahkeme, usule veya esasa ilişkin bir nihai kararla davayı sona erdirir. Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür.*” ifadelerine yer verilmiştir. Nihaî kararların usûle veya esasa ilişkin olması bu kararlara ilişkin olarak uygulanacak hükümler bakımından büyük bir farklılık yaratmamaktadır. Zira HMK’nın 294/5 maddesi uyarınca esasa ilişkin olan nihaî kararı ifade eden hükme ilişkin hususlar “*niteliğine aykırı düşmedikçe, usule ilişkin nihai kararlar hakkında da uygulanır.*”

Örneğin, hakem heyetinin yetkisizlik kararı usûle ilişkindir, yargılamayı sona erdirdiği için de aynı zamanda nihaî bir karardır.²⁷³ Keza hakem heyetinin kendisinin yetkili olduğuna karar verdiği kararları da usûle ilişkindir, ancak bu kararlar uyuşmazlığı sona erdirmede ve tarafların tüm taleplerini karara bağlamadığı için nihaî kararlar değildir.²⁷⁴ Bu sebeple bu kararların ara karar olarak verildiği görülmektedir. Ancak, hakem heyetinin kendisinin yetkili olduğuna karar verdiği kararları kesin ve taraflar bakımından bağlayıcı olduğu için bu kararların kısmî nihaî karar olarak verilmesi de mümkündür. Bu durumda yetkiye ilişkin kısmî nihaî karar

²⁶⁹ Karşlı, **Usûlî İşlemler**, s. 150.

²⁷⁰ Kafalı, s. 50, 106; Ulukuş Bulut, s. 51.

²⁷¹ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2726.

²⁷² Yeşilirmak, **Provisional Measures**, s. 190 vd.; Kafalı, s. 45; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 1030.

²⁷³ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 477-478; Muşul, s. 223-224; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 1031.

²⁷⁴ Muşul, s. 223-224.

usûlî nitelikte olacaktır ancak nihaî ve bağlayıcı olduğu için iptal, tanıma ve tenfiz davalarına konu edilebilecektir.²⁷⁵

Kısmî nihaî kararda sorumluluğa ilişkin bir tespitle bulunulması da mümkündür. Örneğin, tahkim yargılamasının ikiye bölündüğü durumlarda ilk aşamada hangi tarafın sorumlu olduğu, kimin kime hangi başlıklar altında ödeme yapacağı gibi hususlar ilk

²⁷⁵ MTO Tahkim Mahkemesi'nin Çukurova Holding A.Ş ve Sonera Holding B.V. arasındaki 12.05.2014 tarih ve 18628/GZ/GFG sayılı kısmî kararının tanınması için açılan davada Yargıtay 11. HD "... *dava konusu kısmi kararın tanınıp tanınamayacağı hususu üzerinde de durulması gerekmektedir. Tahkim yargılaması sürerken, nihai karar verilmeden önce, hakemlerce belli meselelerin karara bağlanması halinde, bu karar ara kararı veya kısmi karar niteliğinde hatta talimat/emir niteliğinde olabilir. Belirleyici olan husus, verilen kararın ne şekilde adlandırıldığından çok, nihai karar verilmeden önce, muhakeme sürerken belli konuların hükme bağlanmış olmasıdır. Hukuki himaye ve tedbir içerikli bir ara kararı veya kısmi karar belirli bir zaman dilimi ile sınırlı olarak, konusu olan mesele hakkında nihai hüküm içerir. Burada, kararın belli bir süre için hüküm doğurması ile nihai karakteri arasında bir çatışma yoktur. Zira, karar ilişkin olduğu uyuşmazlık konusu bakımından nihai niteliktedir. Türk usul hukukunda, mahkeme kararları bakımından kabul edilen nihai karar-ara kararı ayırımının, hakem kararları bakımından da esas alınmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır. Mahalli bir usul hukuku sistemine tabi olsun olmasın, tahkim muhakemesi sürerken hakemlerce, özellikle usule ilişkin konularda ara kararı niteliğinde kararlar verilebileceği kuşkusuzdur. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 14/a maddesinde taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise, hakemlerin kısmi karar verme yetkilerinin bulunduğu ifade edilmiş, böylece milletlerarası tahkim hukuku bakımından "kısmi karar" kavramı Türk Hukukuna da girmiştir. Kısmi hakem kararlarının ilişkin olduğu meselenin, bağımsız bir mesele olması halinde ve karar, hüküm formunda tesis edilmişse, aynı Kanun'un 15/B maddesine göre icra kabiliyeti kazanmasına bir engel bulunmadığı kabul edilmelidir. Kısmi kararın ilişkin olduğu konu bakımından nihai olduğunun kabul edilmesi için, uyuşmazlığın kısmi karar ile hükme bağlanan yönünün ayrılabilir ve bağımsız bir mesele olması yeterli sayılmalıdır. Kısmi karar verildikten sonra yargılamanın devam etmesi bu kararın icra edilmesi için uyuşmazlığın bütünüyle hallinin ve tahkimin sona ermesinin beklenmesini zorunlu kılmamalıdır. Özellikle kısmi kararın bir an önce icra edilmesinde menfaati olan taraf bakımından kararın nihailik niteliğinin tanınması büyük önem taşır. Ayrıca, New York Sözleşmesi'nin uygulanmasında önemli olan hakem kararlarının nihai olması değil, taraflar için bağlayıcı olmasıdır. Türk hukukunda MÖHUK 45/i maddesinde öngörülen kesinleşme veya icra kabiliyeti kazanma şartının, Türkiye'nin New York Sözleşmesi'ne taraf olmasından sonra bağlayıcılık şartı olarak yorumlanması, kısmi hakem kararlarının tenfizinde de geçerli olmalıdır. New York Sözleşmesi'nin kesinleşme yerine bağlayıcılık niteliğini öne çıkarmış olması da ilgili tahkim kurumunun kurallarına uygun olarak tesis edilen kararların bağlayıcılığının bu kurallar çerçevesinde değerlendirilmesini gerekli kılması nedeniyle, geçici nitelikte, fakat kısmi karar olarak verilen hakem kararlarının tenfizi bakımından olumlu bir etkidir. Ancak, sözleşmenin bu olumlu yönünün etkili olabilmesi için MÖHUK 45/i maddesinde öngörülen kesinleşme şartının bağlayıcılık olarak değerlendirilmesi gerekir (Dr. Banu Şit, Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 2005). Yukarıda yapılan açıklamalardan sonra somut olaya dönüldüğünde ise, dava konusu kısmi hakem kararı mahiyeti itibarıyla tanınabilecek bir karar olduğu gibi, verildiği anda kesin ve bağlayıcı bir karar olduğundan ve ayrıca, New York Sözleşmesi'nin 5. maddesi uyarınca kararın vacibürriye olması gerektiği belirtildiğinden, işbu kısmi hakem kararının tanıma şartlarının oluştuğu ve davacının da kararın tanınmasını istemekte hukuki yararı bulunduğu nazara alınarak hüküm tesisi cihetine gidilmesi gerekirken, yanılığılı değerlendirmeye dayalı yazılı gerekçe ile karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir." ifadelerine yer vererek kısmî nihaî kararın tanıma ve tenfiz davasına konu edilebileceğini belirtmiştir. 11. HD, E. 2017/3469, K. 2019/4259, T. 11.6.2019 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 3 Aralık 2019 tarihinde erişildi. Bildiğimiz kadarıyla bu karar, hukukumuzda kısmî nihaî hakem kararı kavramını inceleyen ve bu kararların tanınabileceğini kabul eden ilk Yargıtay kararıdır.*

aşama sonunda verilecek kısmî nihaî kararda hükme bağlanabilir.²⁷⁶ Bu durumda kısmî nihaî karar usulî bir karar değil, esasa ilişkin bir karar olacaktır.

Ara kararlar ise, uyuşmazlığı çözüme kavuşturmadıkları, yargılamanın ilerleyişine ilişkin kararlar oldukları ve kesin olmadıkları için usulî niteliktedir. Örneğin sürelere, delillere, yargılamada takip edilecek usul kurallarına, duruşmalara, tarafların beyanlarını sunmak için ne kadar süreye sahip olacaklarına, hangi delillerin iddiaları ispatlamak için esas alınacağına ilişkin kararlar usulî niteliktedir.²⁷⁷ Esasa ilişkin bir konudaki kararın ara karar olarak verilmesi mümkün değildir. Örneğin, uyuşmazlığın bir kısmının çözümü için ara karar verilemez, ancak kısmî nihaî karar verilebilir. Usule ilişkin olmayan talepler hakkında da ara karar verilemez.²⁷⁸

MTK’da, geçici hukukî koruma tedbirlerinin niteliği bakımından bir sınıflandırmaya gidilmemiştir. MTK’nın 6. maddesinde hakem veya hakem heyetinin yargılama sırasında sadece yargılamanın taraflarını bağlayacak şekilde ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı verebileceğini, tarafların bu kararın icrası için yetkili mahkemelere başvurabileceği belirtilmiştir. MTO Kuralları’nın 28. maddesinde ise, hakem heyetinin vermiş olduğu geçici hukukî koruma tedbirlerinin icra veya tenfiz edilmesinin gerektiği hallerde hakem kararı (İngilizce: “award”) şeklinde verilebileceği, eğer icra veya tenfize gerek bulunmuyorsa usulî karar (İngilizce: “order”) şeklinde verilebileceği hükmü yer almaktadır.²⁷⁹ Ancak her ne kadar geçici hukukî koruma kararı bir nihaî karar olarak verilebilse de, sırf nihaî karar olarak verilmiş olmasının nihaî karar etkisi yaratmayacağı ifade edilmektedir.²⁸⁰ Buna

²⁷⁶ Kafalı, s. 107; MTO Tahkim Mahkemesi, Alstom/ Marubeni/ Doğu v. DLH, 21.10.2014 tarih ve 17265/JNH/GFG sayılı kısmî nihaî hakem kararı (yayımlanmamıştır).

²⁷⁷ Kafalı, s. 106.

²⁷⁸ Muşul, s. 220.

²⁷⁹ Erten, s. 39.

²⁸⁰ “Kanımızca, geçici nihaî karar kavramı, hukukumuzda tümüyle yabancı bir kavramdır. Çünkü bir mahkeme kararı ya ara kararı ya da nihaî karar olarak nitelendirilebilir. Üçüncü bir kategori mevcut değildir. Her şeyden önce, geçici nihaî karar tanımlaması, etimolojik olarak yanlış bir tanımlamadır. Çünkü, geçicilikle nihaîlik, doğası gereği bir arada bulunamazlar. Yani, geçicilik arz eden bir şey, nihaîlik vasfına zaten sahip olamaz. İhtiyati tedbir ve ihtiyatî haciz kararlarından hâkimin dönememesi, ancak öngörülen hukukî yollara başvuru üzerine bu kararların kaldırılması ya da değiştirilmesinin gündeme gelebilmesi, bu kararların belirli bir süreyle hâkim dahil herkesi bağlayıcı bir etki doğurması, onlara nihaî karar olma vasfını kazandırmaz. Çünkü geçici hukukî korunma talebinin haklı bulunması, uyuşmazlığın esası hakkında verilecek kararın da aynı yönde olacağı anlamına asla gelmez. Esas hakkındaki verilen karar, geçici hukukî korunmayla sağlanandan çok daha farklı ve ona nazaran kalıcılık arz eden bir hukuksal korunmanın gerçekleştirilmesini de öngörebilir. Ayrıca, sözü edilen geçici hukukî koruma kararları, geçici olma niteliklerinin sonucu olarak, kesin hüküm gücüne sahip değildirler. İlişkin buldukları hakkın varlığı konusunda da esasa ait bir karine de oluşturmazlar. İhtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz gibi geçici hukukî koruma kararları, bu tür hukuksal koruma türlerinin

gerekçe olarak da Model Kanun'unun 2006'daki değişikleriyle 17 H maddesinde "Geçici Tedbirlerin Tanınması ve Tenfizi" hususunun düzenlenmiş olması gösterilmektedir.²⁸¹ Hakem heyetinin yapmış olduğu isimlendirme mahkemeleri bağlamamaktadır. Mahkeme kendi nitelendirmesini yaparak ilgili karar bakımından iptal veya tenfiz kararı verilip verilemeyeceğini belirleyecektir.²⁸²

Biz bu çalışmada, yukarıda açıkladığımız, İngilizce'de "order" olarak ifade edilen, hakem heyetinin yargılamayı yönetmek ve yargılamanın ilerlemesini sağlamak amacıyla verdiği, uyuşmazlığı çözüme kavuşturmayan nitelikteki kararları için "usûlî karar" veya "ara karar" terimlerini kullanmaktayız. Zira usûl hukukumuzda "emir" veya "talimat" gibi kavramlar yer almamaktadır.²⁸³

Tahkim uygulamasında, yargılamanın işleyişine ilişkin kararlar İngilizce'de genellikle "procedural order", Türkçe'de ise "usûlî karar" veya "ara karar" olarak isimlendirilmektedir. Ayrıca bu usûlî kararlar "1 numaralı usûlî karar" veya İngilizce "Procedural Order No 1 (PO1)" şeklinde sıralanmaktadır.

ihdas edilmesiyle güdülen gayenin gerçekleştirilebilmesi işlevini, gereklerine uygun şekilde yerine getirebilmelerini temin için, kendisinden serbestçe dönülebilmesi mümkün olmayan, ancak belirli hukukî yollara başvuru üzerine, değiştirilmesi ya da kaldırılması bağlamında müdahale edilmesi olanağı yaratılmış olan kararlardır. Yapılmış olan tüm bu tespitler, onların ara kararları bütünü içinde yer almadığı anlamına asla gelmez. Öte yandan, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz gibi geçici koruma kararlarının, kişinin malvarlığı üzerindeki etkilerini birebir ve anında doğurabilme niteliğine sahip kılınmış olması ve bu etkilerin asıl hukukî korunma sağlanana kadar devam etmesi, onların, geçici de olsa nihai bir karar kimliğine kavuşturulmuş bulunmasının değil, aksine yargılama sistemi içindeki ihdas amaçlarının ve bu amaçları gerçekleştirmek için üstlenmiş oldukları işlevin doğal bir sonucudur. Sonuç olarak, sözü edilen geçici koruma kararlarının da, yer yer klâsik ara kararlarından farklılaşan boyutları bulunsalar bile, ara kararları bütünü içinde yer aldığını söylemek mümkündür." (Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 1029-1030); Kafalı, s. 49.

²⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kafalı, s. 49.

²⁸² Pekcantez/Yeşilirmak, **Pekcantez Usûl**, s. 2726.

²⁸³ Usûl hukukumuzda bu terimlerin yer almamasına rağmen, yabancı hukukların etkisiyle bu kavramların çeşitli resmî metinlerde de kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, yukarıda alıntıladığımız Yarg. 11. HD kararında "Tahkim yargılaması sürerken, nihai karar verilmeden önce, hakemlerce belli meselelerin karara bağlanması halinde, bu karar ara kararı veya kısmi karar niteliğinde hatta talimat/emir niteliğinde olabilir. Belirleyici olan husus, verilen kararın ne şekilde adlandırıldığından çok, nihai karar verilmeden önce, muhakeme sürerken belli konuların hükme bağlanmış olmasıdır." ifadesine yer verilmiştir. E. 2017/3469, K. 2019/4259, T. 11.6.2019 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 3 Aralık 2019 tarihinde erişildi. Keza ISTAC Kurallarının 40/1-c ve 41/3 maddelerinde "emir" kavramı kullanılmaktadır. Bu kavramların karışıklığa yol açmasını engellemek için Türkçe literatürde kullanılırken bunların hukukumuzdaki karşılığına da yer verilmesi, bu kavramdan ne anlaşılması gerektiğinin açıklanması gerektiği kanaatindeyiz.

Aşağıdaki bölümde de, görev belgesiyle benzerlikleri ve farklılıkları, sağladıkları faydalar bağlamında usûlî kararlar ve bu usûlî kararların ilki olan “1 numaralı usûlî karar” ele alınmaktadır.

B. 1 Numaralı Usûlî Karar

Hakem heyetleri genel usûlî kuralları ve tahkim yargılamasında takip edilecek olan usûlî takvimi belirlemek için bir usûlî karar düzenleyebilmektedir.²⁸⁴ Zira MTO’daki görev belgesi, dava yönetim toplantısı ve usûlî zaman çizelgesi uygulamaları olmadığı takdirde, tahkim yargılamasının tamamını etkileyecek olan birçok usûlî mesele belirsiz kalmaktadır.

Genellikle “1 numaralı usûlî karar” (“*Procedural Order No 1 (PO1)*”) olarak isimlendirilen bu ilk usûlî kararda yazılı iletişim, ispat standardı, dilekçelerin formatı ve içeriği, tanık beyanlarının ve uzman raporlarının içeriği, belge ibrazı, duruşmaların organizasyonuna ilişkin hususlar ve genel usûlî takvim gibi hususlara yer verilebilmektedir. Bu usûlî karar taraflara ve hakemlere, yürütmekte oldukları tahkimde nelerin gerekeceği konusunda bir rehber vazifesi görmektedir.²⁸⁵ Hakemin veya hakem heyetinin bu içerikte bir usûlî karar vermeden önce bir hazırlık toplantısı yapması ve tarafların görüşlerini alması mümkündür. Esasen MTO tahkiminde dava yönetim toplantısı sonrasında dava yönetim teknikleriyle ilgili hususlar da 1 numaralı usûlî karar şeklinde kabul edilmektedir.²⁸⁶

1 numaralı usûlî kararda, görev belgesinde olduğu gibi, hakem heyetinin yetkisine ilişkin hususlara yer verilmesi de mümkündür. Özellikle, tarafların tahkim anlaşmasında değişiklik yapılması konusunda anlaşılıyorsa, tahkim anlaşmasının değiştirilmiş şekline de usûlî kararda yer verilmesi önem arz etmektedir. MTO tahkiminde değiştirilmiş tahkim anlaşmasına görev belgesinde yer verilmekte ve görev belgesi taraflarca imzalanmaktadır. MTO tahkimi dışındaki tahkimlerde tarafların ve hakem heyetinin birlikte imzalamasının zorunlu olduğu bir belge bulunmamaktadır. Ancak tarafların anlaşmasıyla tahkim anlaşmasında yapılan değişiklik başka bir

²⁸⁴ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 369; International Bar Association, **Compendium of Arbitration Practice**, Ekim 2017, https://www.ibanet.org/LPD/Dispute_Resolution_Section/Arbitration/Projects.aspx#october_1 , s. 8, 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

²⁸⁵ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 369; International Bar Association, s. 8.

²⁸⁶ Yeşilirmak, **Written Advocacy**, s. 879.

belgede taraflarca imzalanmamış ise, yani bu değişik tahkim anlaşmasına ilk kez 1 numaralı usûlî kararda yer verilecek ise tarafların da 1 numaralı usûlî kararı imzalaması önemli olacaktır.²⁸⁷ Zira değişik veya yeni tahkim anlaşması bakımından da yazılılık şartının karşılanması gerekmektedir.²⁸⁸

Bunların haricinde, MTO Kuralları uyarınca dava yönetim toplantısında ve usûlî zaman çizelgesinde kararlaştırılabilecek olan hususların tamamının, MTO dışındaki tahkimlerde 1 numaralı usûlî kararda kararlaştırılması mümkündür. Örneğin duruşma tarihleri, tahkim yargılamasındaki süreci gözden geçirmek için yapılacak telekonferansların tarihleri, seri tahkim usûllerinin uygulanıp uygulanmayacağı, yazılı beyanlara ilişkin şekil şartları ve sınırlamalar, yargılamanın ikiye ayrılıp ayrılmayacağı, tahkim yargılamasının gizli olup olmayacağı, hangi belgelerin tercüme edileceği, tanık ve uzman dinlenip dinlenmeyeceği, çapraz sorgu yapılıp yapılmayacağı, keşif ve belge ibrazının yapılıp yapılmayacağı ve yapılacaksa ne şekilde yapılacağı, yargılama masraflarının ne şekilde karşılanacağı gibi hususların tamamına 1 numaralı usûlî kararda yer verilebilir.

Kısacası, görev belgesinde yer verilmesi zorunlu veya ihtiyari olan hususların hepsine 1 numaralı usûlî kararda yer verilmesi mümkündür. Ancak görev belgesi ile usûlî kararların birbirinden temelde iki farkı bulunmaktadır. İlk olarak, görev belgesinin düzenlenmesi ve içeriğinde bazı hususları içermesi zorunlu iken 1 numaralı usûlî kararın hazırlanması zorunlu değildir, içeriğinde ne olacağı konusunda da hakem heyetlerinin geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır.

İkinci olarak, görev belgesi taraflarca imza edilmektedir, ancak 1 numaralı usûlî kararın hakem heyeti tarafından verilmesi mümkündür, tarafların imzalama zorunluluğu bulunmamaktadır. Öte yandan, tarafların da bu belgeyi imzalamasında hukukî bir engel bulunmamaktadır. Özellikle de, 1 numaralı usûlî karar tarafların anlaşmaları yoluyla hazırlanmış ise ya da değişik veya yeni bir tahkim anlaşmasını içeriyorsa tarafların da bu belgeyi imzalaması faydalı olabilmektedir. Görev belgesi düzenlenmesinin zorunlu olduğunu kabul eden kuralların uygulanması durumunda görev belgesi taraflarca imzalanmadan veya Divan tarafından onaylanmadan tahkim

²⁸⁷ International Bar Association, s. 9.

²⁸⁸ Değişik veya yeni tahkim anlaşmasına görev belgesinde yer verilmesiyle ilgili olarak *bkz.* yuk. 1.Bölüm, §3,I.B.

yargılamasına devam edilmesi mümkün olmamaktadır. Bu durum kötü niyetli tarafların yargılamayı aksatmasına ve süreci uzatmasına zemin hazırlamaktadır. Ancak 1 numaralı usûlî kararın yürürlüğe girebilmesi için tarafların imzası gerekmediği ve bu belgenin düzenlenmesi yargılamanın ilerlemesi için bir koşul olmadığı için, iyi hazırlanmış bir usûlî kararın, tahkimin akıcı bir şekilde yürütülmesi bakımından görev belgesine nazaran daha işlevsel olduğu kabul edilebilir.

Milletlerarası tahkim alanında uzman birçok hakemin kendilerine özgü usûlî karar şablonları bulunmaktadır. Genellikle hakem heyeti veya baş hakem kendi şablonunu taraflara göndermekte ve tarafların bu şablonda yer alan hususlar hakkında yorum yapması sağlanmaktadır. Ne var ki, bazı durumlarda taraflar hakem heyetinin göndermiş olduğu şablonlar hakkında olumsuz yorum yapmaya çekinmekte veya bu prosedürü sıradan bir form doldurma işlemi gibi görmekte ve önemsememektedir. Sonuç olarak, oldukça detaylı ve o tahkim için özel olarak hazırlanmamış ancak oldukça katı ve detaylı usûller içeren bir usûlî karar kabul edilebilmektedir.²⁸⁹

Örneğin, dünyanın çeşitli yerlerinden tahkim uygulamacılarının bir araya gelerek oluşturmuş olduğu ve Birleşmiş Milletler'e akredite olan Uluslararası Ticarî Tahkim Konseyi ("ICCA") tarafından hazırlanmış olan standart usûlî kararda tanıkların dinlenmesi ve çapraz sorgusuyla ilgili hükümlerin bulunduğu görülmektedir.²⁹⁰ Ancak her tahkim bakımından tanık dinlenmesi veya çapraz sorgu gerekli olmayabilir. Uyuşmazlığın niteliğine göre sadece dosya üzerinden karar verilmesi tarafların beklentilerine uygun düştüğü gibi tahkimin daha hızlı ve az masraflı bir şekilde sona erdirilmesine yardımcı olabilir.

Şablon usûlî kararların uyuşmazlığa özel olarak düzenlenmeden kabul edilmesi, tahkimin olaya ve taraflara özgü olarak düzenlenebilmesi ve böylece etkin yargılamanın sağlanabilmesi amacına tezat teşkil etmektedir. Bu sebeple, yargılamanın en başından itibaren verimsiz olmasını engellemek amacıyla, hakemlerin ve taraf vekillerinin bu usûlî karar düzenlenirken uyuşmazlığa vakıf olmaları ve usûlî kararın hazırlanma sürecine aktif olarak katılmaları gerekmektedir.²⁹¹

²⁸⁹ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 369.

²⁹⁰ International Council for Commercial Arbitration, **ICCA Drafting Sourcebook For Logistical Matters In Procedural Orders: The Icca Reports No. 2**, 2015, s. 19-24, https://www.arbitration-icca.org/media/3/14314586363730/icca_reports_2_final.pdf , 3 Aralık 2019 tarihinde erişildi.

²⁹¹ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 369.

Bazı tahkimler bakımından hakem heyetinin ilk toplantıdan önce taraflara bir şablon göndermesi yukarıda açıkladığımız şekilde sakıncalı olabilirse de, bazı tahkimler bakımından da bu yöntemin en etkili yöntem olduğu da savunulmaktadır. Bunun yanında, hakem heyetinin ilk toplantıdan önce bir taslak usûlî karar hazırlanmasını taraflardan istemesi de mümkündür.²⁹² Hangi yöntemin daha faydalı ve işlevsel olacağı konusunda uyuşmazlığın niteliği kadar uyuşmazlığa taraf olan kişi ve vekillerin hangi hukuk ekolünden geldiği ve tahkimde tecrübeli olup olmadıkları da kanımızca önemlidir. Hakem heyetinin usûlî kararını düzenlerken tüm bu faktörleri göz önüne alması gerekmektedir.

III. Tensip Zaptı

HMK’da veya diğer kanunlarımızda öngörülmemekle birlikte, ülkemizdeki medeni yargılama uygulamasında dava dilekçesi alındıktan sonra, davanın başında “*tensip tutanağı*”, “*tensip zaptı*” veya kısaca “*tensip*” adı altında bir tutanak tutulmaktadır. Bu tensip tutanağında mahkemelerin, davanın açıldığını ve dava dilekçesinin kabul edildiğini belirttikten sonra, hangi yargılama usûlünün uygulanacağını, tarafların dilekçeler aşamasında neler yapmaları gerektiğini, delillerini ne zaman sunmaları gerektiğini, tarafların ilave harç yatırmalarının gerekip gerekmediğini, bu işlemler yapıldıktan sonra ön inceleme duruşması için gün verileceğini belirtmekte, dava dilekçesinde davacının dayandığı veya davanın niteliği gereği mahkemenin resen inceleyeceği başka yerden getirilecek delillerin toplanması için kararlar verilmektedir.²⁹³ HMK’da düzenlenmeyen tensip zaptı Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî Ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik’in “Tensip tutanağı” başlıklı 200. maddesinde düzenlenmiş, içeriği ayrıntılı olarak belirlenmiştir:²⁹⁴

“(1) Davanın açılmasından sonra, dilekçeler aşamasının başında her dosya için bir tensip tutanağı düzenlenir. Tensip tutanağında yer alacak hususlar hâkimin takdirinde olmak kaydıyla; tensip tutanağının başına mahkemenin adı, mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa hangi sıfatla görev yaptığı, hâkim veya hâkimlerin ve

²⁹² International Bar Association, s. 8-9.

²⁹³ Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku**, 12.baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2011, s. 334.

²⁹⁴ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 331.

zabıt kâtibinin ad ve soyadları ile sicil numaraları, tarafların kimlikleri ile T.C. kimlik numaraları, varsa kanunî temsilcileri ve vekillerinin ad ve soyadları ile adresleri yazıldıktan sonra aşağıdaki hususlara yer verilebilir.

a) Dava dilekçesinin 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 119 uncu maddesinde düzenlenen unsurları taşıyıp taşımadığının tespiti ile eksiklik bulunması hâlinde ne gibi işlemin yapıldığı.

b) Davanın türü.

c) Davanın tabi olduğu yargılama usulü.

ç) Karşılıklı dilekçelerin ve eklerinin tebliği ile gerekli işlemlerin yapılması.

d) Tarafların, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 121 inci maddesi ve 129 uncu maddesinin ikinci fıkrası gereğince delil olarak gösterdikleri belgeleri dilekçelerine ekleyerek vermeleri ile başka yerden getirilecek belgelere ilişkin gerekli bilgileri vermeleri, davacının delilleri için gider avansının kullanılacağı, davalının gerekiyorsa tespit edilecek delil avansını da yatırmayı, tarafların bu hususları yerine getirmedikleri takdirde, basit yargılama usulüne ilişkin hükümler saklı olmak üzere 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 140 uncu maddesinin beşinci fıkrası gereğince ancak ön inceleme aşamasında bu eksiklikleri tamamlayabilecekleri, aksi hâlde bu delillerinden vazgeçmiş sayılacakları.

e) Dilekçelerin tamamlanmasından sonra ön incelemenin duruşmalı yapıp yapılmayacağına karar verileceği, ön incelemenin duruşmalı yapılmasına karar verilmesi hâlinde duruşma tarihinin dilekçelerin tamamlanmasından sonra belirleneceği ve avanstan karşılanarak bildirileceği.

f) Ön incelemede yargılamaya devam edilmesine karar verilmesi hâlinde, ön incelemenin sonunda ya da daha sonra tahkikat duruşması için gün verileceği.

g) Dosyanın durumuna göre gerek görülen diğer hususlar.

(2) Tensip tutanağının düzenlenmesinden sonra ilgili her aşamada gerekli kararlar verilerek işlemler yerine getirilir.”

Mahkeme uygulamasındaki tensip zaptı görev belgesiyle oldukça büyük farklılıklar arz etmektedir. Mahkeme yargılamasındaki tensip zaptı tarafların görüşü ve imzası alınmaksızın, mahkeme tarafından hazırlanmaktadır. Tensip zaptı uyuşmazlığın tanımını yapmamakta, tarafların iddia ve savunmalarına yer vermemektedir. Mahkemenin yargılamada takip edeceği usûl kuralları kanunlarla belirli olduğu için mahkemenin bir usûl kuralı belirlemesi de söz konusu

olmamaktadır. Mahkeme yalnızca, usûl kanunlarında öngörülen yargılama usûllerinden hangisinin uyuşmazlığın niteliğine uygun düştüğünü tespit etmektedir. Mahkemenin düzenlediği tensip zaptının davanın açılmış sayıldığı tarihe de etkisi bulunmamaktadır. HMK'nın 118. maddesi ve Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî Ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 197. maddesi uyarınca dava dilekçesinin harç ve gider avansı tahsil edildikten sonra tevzi edilerek kaydedildiği tarihte açılmış sayılmaktadır.²⁹⁵

Bu haliyle, mahkeme yargılamasındaki tensip zaptı davanın ön inceleme duruşmasına kadar ilerletilebilmesini ve dava taraflarının hazır gelmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla mahkemelerdeki tensip zaptının görev belgesiyle işlev bakımından benzer olduğu söylenemez. Görev belgesinden ziyade, mahkemelerin tensip zaptı MTO'da Sekreteryâ'nın tahkim talebinin kaydedilmesi, taraflara ve hakemlere gönderilmesi gibi işlemleriyle benzerlik göstermektedir.

Tahkim kanunlarımızda da tensip zaptına ilişkin bir hüküm bulunmamakla birlikte, HUMK dönemindeki iç tahkime ilişkin hükümler uygulanırken tensip zaptı düzenlendiği de sıklıkla görülmüştür.²⁹⁶ Tahkim uygulamasında tensip zaptı hakem heyetinin teşekkülü tamamlandıktan sonra, hakem heyeti tarafından yapılan ilk toplantıda düzenlenmektedir. Hakem heyeti tensip zaptını düzenlerken tahkim talebini ve, eğer verilmişse, cevap dilekçesini dikkate alacaktır. Tensip zaptında, "*davacıya dava dilekçesini ve davalıya cevap dilekçesini kurula sunması için süre verilerek teati edilecek dilekçelerin adedi, tahkim süresi, tarafların tebligata esas olacak adresleri, dilekçelerin taraflara ne şekilde tebliğ edileceği, tahkim anlaşmasında belirtilmemişse, hakem kurulunun tahkim yeri ve lisanı hakkındaki önerileri*" yer alabilir.²⁹⁷ Esasen birçok tahkim kurumunun kurallarında dilekçelerin hangi sürelerde sunulacağına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Ancak özellikle *ad hoc* tahkimde uygulanacak usûle ilişkin olarak önceden belirli çok az kural bulunduğu için bu tür hususlara tensip zaptında yer verilmesi uygulamasına gidilmiştir.²⁹⁸

²⁹⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 240; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 164-165; Arslan/Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 330-331; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 653.

²⁹⁶ Narçin Tosun, s. 43.

²⁹⁷ Turgut Kalpsüz, **Türkiye'de Milletlerarası Tahkim**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 45.

²⁹⁸ Narçin Tosun, s. 45.

Bu içeriği ve hazırlanma usûlü dikkate alındığında, tahkim uygulamasındaki tensip zaptı ile 1 numaralı usûlî kararın oldukça büyük benzerlikler içerdiği görülmektedir. Esasen tahkim yargılamasındaki tensip zaptının, uluslararası tahkim uygulamasındaki 1 numaralı usûlî karar düzenlenmesi pratiğinin iç tahkimdeki yansıması olduğu da söylenebilir. Bu sebeple, yukarıda görev belgesini 1 numaralı usûlî karar ile kıyaslarken belirttiğimiz hususlar tahkim yargılamasındaki tensip zaptı bakımından da geçerlidir.²⁹⁹

IV. Ön İnceleme Duruşması

HMK'nın kabul edilmesinden önceki dönemde HUMK uyarınca ilk derece yargılaması davanın açılması, tahkikat, sözlü yargılama ve hüküm olmak üzere dört aşamada düzenlenmekteydi. Ancak bu dönemde bu dört aşamanın birbirinin içine geçtiği, bu sebeple gereksiz veya kanuna aykırı işlemlerin de yapıldığı ve yargılamanın geciktiği tespit edilmiştir. Örneğin ilk itirazlar ve usûle ilişkin dava şartlarının incelemesinin yargılamanın sonuna kadar bekletildiği, gereksiz duruşmalar yapıldıktan ve yıllar geçtikten sonra görevsizlik veya yetkisizlik kararları verildiği, davaların zamanaşımı sebebiyle reddedildiği de görülmüştür.³⁰⁰

Yargılamanın daha düzenli yürütülmesi, gereksiz tahkikat işlemlerinin önlenmesi, yargılamanın başında verilmesi gereken görevsizlik ve yetkisizlik gibi bazı kararların daha sonraki aşamalara bırakılmaması, yargılamanın bilinmez ve karmaşık bir yapıya bürünmemesi amacıyla HMK'nın 137-142 maddelerinde bir “ön inceleme” duruşması yapılması kabul edilmiştir.³⁰¹ Ön inceleme duruşması dilekçelerin karşılıklı olarak verilmesinden, yani dilekçe teatisi aşamasının tamamlanmasından sonra yapılmaktadır.³⁰² HMK m. 137 uyarınca ön inceleme aşamasında mahkeme “*dava şartlarını ve ilk itirazları inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık*

²⁹⁹ Bkz. yuk. 1.Bölüm, §4,II.B.

³⁰⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes, **HMK'ya Göre Medenî Usûl Hukuku**, s. 373-374; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 323-324; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 362; Ayrıca bkz. “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu” (TBMM Dönem: 23, Yasama Yılı: 3, S. Sayısı 393).

³⁰¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 274; Bilal Köseoğlu, **Hukuk Yargılamasında Ön İnceleme ve Uygulaması**, Ankara: Bilge Yayınevi, 2013, s. 13; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, m. 704; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 323-324; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 362.

³⁰² Nur Bolayır, **Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hâkimin Rolü**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s. 228; Köseoğlu, s. 13; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, m. 704; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 326; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 365.

işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder ve bu hususları tutanağa geçirir.”

Ön inceleme duruşmasıyla bağlantılı olan iki husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ön inceleme duruşmasına iddia ve savunmaların genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağına etkisidir. HMK'nın 141. maddesi uyarınca, esasen cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin verilmesiyle iddia ve savunmaların genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı başlamaktadır. Ancak dilekçe teatisi aşamasından hemen sonra gelen ön inceleme aşamasında taraflar, karşı tarafın açık muvafakati ile iddia ve savunmalarını genişletebilir veya değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan birinin geçerli bir mazereti olmaksızın gelmemesi halinde, duruşmaya katılan tarafın, karşı tarafın muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir veya değiştirebilir. HMK m. 176 uyarınca ıslah hakkının kullanılması veya karşı tarafın açıkça muvafakat etmesi halleri dışında, ön inceleme duruşmasından sonra iddia ve savunmaların genişletilmesi veya değiştirilmesi mümkün değildir.³⁰³

Ön inceleme duruşmasıyla bağlantılı olan hususlardan diğeri de, HMK m. 142 uyarınca mahkemenin ön inceleme duruşmasının tamamlanmasından hemen sonra ve tahkikatın başında, hak düşürücü süreler ve zamanaşımı konusundaki itiraz ve def'ilerin inceleyerek karara bağlamasıdır. Hak düşürücü sürelerin ve zamanaşımının maddî hukuka, yani uyumsuzluğun esasına ilişkin olmamasına karşın, bazı durumlarda bu sürelerle aykırılık oldukça açık olduğu için başkaca bir inceleme yapılmadan davanın reddedilmesi mümkün olmaktadır. Bu durumda mahkemenin ön inceleme duruşmasında gerekli usûlî meseleleri tutanağa geçirdikten sonra, aynı duruşmada tahkikata geçildiğini tutanağa geçirmeli ve tarafların delilleri ve son sözleri çerçevesinde eğer davanın reddedilmesi mümkünse davayı reddetmelidir. Eğer mahkemenin bu süreler hakkında ayrıca inceleme yapması gerekiyorsa bu durumda tahkikat için yeni bir duruşma günü belirlemeli ve eğer süreler hakkında öncelikli olarak karar vermesi gerekiyorsa ilk tahkikat duruşmasında bu kararı vermelidir.³⁰⁴

³⁰³ Pekcanitez/Atalay/Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 277; Köseoğlu, s. 305-307; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, m. 694-703; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 293-294; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 347-348; Kuru, **Ders Kitabı**, s.207; Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s. 329-331.

³⁰⁴ Pekcanitez/Atalay/Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 277-278; Ayrıca bkz. Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 708-713; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 365.

HMK'nın öngördüğü her iki yargılama usûlünde, yani yazılı yargılama ve basit yargılama usûllerinde, ön inceleme duruşması yapılması zorunludur. HMK, ön inceleme aşaması tamamlanmadan ve bu aşamada alınması gereken kararlar alınmadan tahkikat aşamasına geçilmesini ve tahkikat duruşması için gün verilmesini emredici nitelikteki bir düzenlemeyle yasaklamıştır. Ön inceleme aşamasının kanunda öngörülen şekilde gerçekleştirilmemesi kanunun açık hükümlerine aykırılık teşkil edecektir.³⁰⁵ Bu sebeple ön inceleme duruşmasında, dava şartlarına, ilk itirazlara ilişkin deliller ve sulhün gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan deliller haricindeki delillerin incelenmesi mümkün değildir.³⁰⁶

Ön inceleme duruşmasının yargılamanın henüz başında yapılması, bu duruşmada uyuşmazlığın kapsamının tespit edilmesi, iddia ve savunmaların genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının başlaması, usûle ilişkin birçok hususun kararlaştırılması, ön inceleme duruşmasının yapılmasının zorunlu olması bakımından ön inceleme duruşması ile MTO tahkimindeki görev belgesi, dava yönetim toplantısı, usûlî zaman çizelgesi ve 1 numaralı usûlî karar uygulamalarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Hem ön inceleme duruşmasının hem de bu uygulamaların yargılamanın daha efektif bir hale getirilmesi ve muhtemel zaman ve masraf kayıplarının önüne geçilmesi amacına matuf olduğu açıktır.

Ön inceleme duruşması tutanağı ile görev belgesinin içeriğindeki benzerlikler de dikkate alındığında, HMK uyarınca yapılan tahkimde görev belgesinin düzenlenmemiş olması ilk bakışta bir çelişki olarak görülebilir. Ancak HMK'nın kabul edilmesinden önceki dönemde Türkiye'de ve dünyada mevcut olan tahkim uygulamasına bakıldığında bunun bir çelişki olmadığı, yerinde bir tercih olduğu anlaşılmaktadır.

Zira, görev belgesi düzenlenmesinin zorunlu olduğu kabul edildiği takdirde, yargılamanın taraflarından birinin imzalamaktan kaçınarak yargılamanın ilerlemesine

³⁰⁵ Pekcanitez/Atalay/Özkes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 277; "... ön inceleme işlemlerinin dosya üzerinden yapılarak tahkikat duruşmasına geçilmesi ve esas hakkında karar verilmesi doğru bulunmamış kararın bu nedenle bzuulması gerekmiştir..." Yarg. HGK, E. 2012/14-802, K. 2013/347 (Köseoğlu, s. s. 308-313); Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 325; "...istinaf aşamasında ön inceleme kabul edilmiştir. Yine temyiz aşamasında da işin esasına girilmeden ön inceleme yapılmaktadır." (Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 363); Kuru, **Ders Kitabı**, s. 209).

³⁰⁶ Bolayır, s. 229-230; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 709.

engel olduğu ve tahkim yargılamasının etkinliğini azalttığı görülmektedir. Uygulamada, görev belgesi hazırlanırken tarafların iddia ve savunmalarına ilişkin bir özetle yetinmek istemedikleri, pozisyonlarını güçlendiren her hususa görev belgesinde yer vermek istedikleri ifade edilmektedir.³⁰⁷ Keza, henüz yargılamanın başında düzenlenen görev belgesine tarafların uygulamada mümkün olduğunca az bilgi yazdıkları, uyuşmazlığın konusunu mümkün olduğunca geniş tarif ettikleri de ifade edilmektedir. Daha da önemlisi, tahkim yargılamasının sağlıklı bir biçimde devam etmesini istemeyen ve kötüniyetle hareket eden taraflar görev belgesinin hazırlanması aşamasını uzatarak ve hatta görev belgesini imzalamayarak yargılamanın gecikmesine yol açmaktadır.³⁰⁸ Bu çekincelerle de HMK tasarısında görev belgesine yer verilmemiş ve sonuç olarak HMK tahkiminde görev belgesi düzenlenmesi zorunlu kabul edilmemiştir.³⁰⁹ Dolayısıyla hakemlere, görev belgesi, dava yönetim toplantısı, usûlî zaman çizelgesi ve 1 numaralı usûlî karar uygulamalarından tercihlerine göre bir veya birkaçını uygulayarak yargılamayı yönetmeleri konusunda daha geniş bir takdir yetkisi bırakılmıştır.

Ön incelemeye ilişkin kanun hükümleri gereği gibi uygulandığında, HMK'da öngörülen her bir yargılama aşaması gerektiği gibi uygulanacak, bir aşamada yapılması gereken işlemler gereksiz yere başka bir aşamanın içine taşınmayacaktır.³¹⁰ Ön inceleme duruşmasına katılmak veya ön inceleme duruşması tutanağını imzalamak zorunlu olmadığı için, tarafların ön inceleme duruşmasını suistimal etmeleri ve ön inceleme duruşmasına ilişkin hükümlerden faydalanarak gereksiz yere yargılamayı uzatmaları da mümkün olmayacaktır. Aksine, ön inceleme duruşmasına taraflardan birinin mazeretsiz olarak katılmaması diğer tarafa iddia ve savunmalarını dilediği şekilde değiştirmek veya genişletmek yönünde ciddi bir usûlî hak doğuracağı için, ön incelemeye ilişkin düzenlemeler tarafların duruşmaya katılımını teşvik edici niteliktedir.³¹¹ Dolayısıyla, HMK komisyonunda bulunan üyelerin görev belgesiyle ilgili olarak dile getirdikleri çekinceler ön inceleme duruşması bakımından geçerli değildir.

³⁰⁷ Hakan Pekcanitez, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 5.

³⁰⁸ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2609.

³⁰⁹ Pekcanitez, **İç Tahkim Paneli**, s. 5.

³¹⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 274.

³¹¹ Kılıç, s. 1675.

§ 5. GÖREV BELGESİ HAZIRLANMASININ FAYDALARI VE GÖREV BELGESİNE KARŞI GETİRİLEN ELEŞTİRİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

MTO tahkiminin uygulamaya girmesinden beri sürekli olarak uygulanmış olan görev belgesinin uygulamada somut olarak fark edilen birçok faydası olduğu gibi, somut olarak gösterilemese bile yargılamanın genel seyrine etki ederek getirdiği birçok fayda bulunmaktadır.³¹² Bunun yanı sıra, görev belgesini uygulamada sorun yarattığını ve beklenen faydayı vermediğini belirterek görev belgesini eleştiren yazarlar da bulunmaktadır.³¹³ Tahkim uygulamacılarının ve yazarların bu görüş ayrılıklarından dolayı yeni kurulan tahkim kurumlarının bir kısmının kurallarında görev belgesine veya buna benzer işlevdeki başka belgelere yer verilirken bir kısmında ise görev belgesi düzenlenmemektedir. Keza ulusal kanun çalışmalarında da görev belgesine ilişkin farklı yaklaşımlara rastlanılmaktadır. Örneğin, Türk kanun koyucusu MTK düzenlemesinde görev belgesine yer vermişken MTK'dan sonra kabul edilip yürürlüğe giren HMK'da görev belgesi düzenlenmemiştir, dolayısıyla HMK tahkiminde görev belgesi düzenlenmesi zorunlu değildir.³¹⁴

Bu bölümde görev belgesinin genel olarak faydalarından ve görev belgesi düzenlenmesine ilişkin olarak MTO Kuralları'nda ve MTK'da yer alan hükümlere getirilen eleştiriler ele alınmaktadır.

I. Görev Belgesi Hazırlanmasının Faydaları

Görev belgesi, yukarıda açıklamış olduğumuz üzere, Fransız tahkim kanunlarının ve 1920'li yıllardaki uluslararası tahkim uygulamasının, uyumsuzluğun ortaya çıkmasından önce yapılmış olan tahkim anlaşmalarını geçerli kabul etmemesinden dolayı, yani bir zorunluluk sonucundan ortaya çıkmıştır.³¹⁵ Ancak bu zorunluluğun ortadan kalkmasına rağmen, MTO tahkiminde yüz yıla yakın bir süredir bu uygulamanın devam ettirilmiş olması ve başka tahkim kurumlarının kurallarında da bu uygulamaya yer verilmiş olması, keza *ad hoc* tahkimlerde de bu uygulamanın geniş

³¹² Kalpsüz, **10 Mart 2003**, s. 21.

³¹³ *Bkz.* Pekcanitez, **İç Tahkim Paneli**, s. 5; Nevhis Deren Yıldırım, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 51; Ali Yeşilirmak, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 75-76.

³¹⁴ Ekşi, s. 164.

³¹⁵ *Bkz.* Yuk. 1.Bölüm, §2,I.

yer bulması, görev belgesinin düzenlenmesinin hukukî ve pratik açıdan birçok faydasının olduğunu ve uluslararası tahkim uygulamacıları tarafından tercih edildiğini göstermektedir.³¹⁶

Özellikle iyiniyetli taraflar bakımından görev belgesinin imzalanması, uyuşmazlığın konusunun daha net bir biçimde belirlenebilmesi, tahkim yargılaması yürütülürken takip edilecek usûl konusunda tarafların anlaşmasını yansıtmaması, taraflar arasındaki çekişmesiz hususların tespiti ve tarafların uzlaşamadıkları hususların belirlenmesi gibi faydaları beraberinde getirerek tahkim yargılamasına katkı sağlamaktadır.³¹⁷ Görev belgesinin düzenlenmesinin, yazarlar tarafından somut olarak ifade edilen başlıca faydaları aşağıda açıklanmaktadır:

A. Tahkim Şartı veya Sözleşmesindeki Eksikliklerin Giderilmesi

MTO Kuralları'nda yer alan görev belgesine ilişkin düzenlemenin en önemli faydalarından birisi taraflara tahkim şartında veya sözleşmesinde yer vermeyi unuttukları yahut tahkim anlaşmasının yapıldığı zamanda henüz gerekliliğini ve önemini anlayamadıkları hususları uyuşmazlık çıktıktan sonra kararlaştırıp tamamlama imkânı getirmesidir.

Uyuşmazlığın MTO Kuralları'nın 6. maddesi uyarınca hakem veya hakem heyeti önüne getirilebilmesine yetecek ilk bakışta geçerli bir tahkim anlaşmasının mevcut olması için tarafların yazılı tahkim iradesinin bulunması yeterlidir. Oysa ki, uyuşmazlığı çözüme kavuşturacak olan tahkim yargılaması bakımından tahkim dili, usûle veya esasa uygulanacak hukuk, tahkim masraflarının taraflar arasında nasıl bölüştürüleceği, tahkimin hangi dilde yürütüleceği ve tahkim yeri gibi birçok önemli husus da bulunmaktadır. 2017 Kuralları'nın 19. maddesi uyarınca, tarafların anlaşmasıyla belirlenmemiş hususlar hakkında MTO Kuralları'nda da bir hüküm yoksa, bir ülkenin usûl kanunlarına atıf yapıp yapılmadığına bakılmaksızın, hakem heyeti tarafından belirlenen kurallar uygulanır. Ancak hakem heyeti uygulanacak kuralları belirlerken tahkim yeri hukukunun emredici hukuk kurallarına uymak ve kamu düzenine aykırı hareket etmemek zorundadır.³¹⁸

³¹⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 195.

³¹⁷ Pekcantez/Yeşilirmak, **Pekcantez Usûl**, s. 2608.

³¹⁸ Narçin Tosun, s. 38.

MTO Kuralları'nda bir hususun düzenlenmemiş olması MTO'nun bir tercihinden kaynaklanabileceği gibi, söz konusu hususun spesifik bir husus olması sebebiyle MTO Kuralları'nda eksik kalmış olmasından da kaynaklanabilir.³¹⁹ Görev belgesi taraflara bu hususları kararlaştırmak için yeni bir imkân sağlamaktadır.³²⁰ Uyuşmazlık mevcut değilken bu hususları ayrıntısıyla düşünmeyecek olan tarafların uyuşmazlık ortaya çıktıktan ve artık tahkim yargılaması başladıktan sonra bu hususları ciddiyle ele almaları mümkündür. Örneğin, taraflar tahkim süresinin başlangıcını, tanık dinlenip dinlenmeyeceğini, bilirkişi incelemesi ve keşif yapılıp yapılmayacağını, duruşma yapılıp yapılmayacağını belirleyebilmektedir.³²¹ Tarafların bu hususları ortak bir belgede beraber kararlaştırmaları da yargılama devam ederken veya karar verildikten sonra tarafların ileri sürebileceği gereksiz itirazların önüne geçecektir.³²²

Görev belgesi tahkim dili, tahkim yeri, duruşma veya keşif icrası, hakem sekreteryasının teşkili, bilirkişiye gidilip gidilmeyeceği, hakemlere ödenecek ücret vs. gibi birçok hususta tahkim anlaşmasının eksikliklerini tamamlama imkânı da vermektedir.³²³ Tarafların (veya hakemlerin) usûle ilişkin ayrıntılı hükümleri uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra kararlaştırmaları tahkimin esnekliğini sağlamak açısından da oldukça faydalıdır. Zira çoğu durumda uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce hakemlerin milliyeti, uyuşmazlığın tahkim şartını içeren sözleşmenin hangi tarafının ihlali sebebiyle ortaya çıkacağı gibi hususlar da bilinmemektedir. Bu gibi durumlarda, tahkim dili, tahkim yeri, süreler, tebligat şekilleri gibi usûle ilişkin boşlukların yedek hukuk kurallarına göre doldurulması yerine tarafların bilinçli tercihi ve yargılamanın tüm taraflarının müzakeresi sonucunda belirlenmesi yargılamanın etkinliğinin artırılmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır. Böylece gereksiz gecikmeler önlenerek usûl ekonomisi ilkesi hayata geçirilmiş olacaktır.³²⁴

Ayrıca, yukarıda ayrıntısıyla açıkladığımız üzere, belirli durumlarda, görev belgesinin imzalanmasıyla yeni bir tahkim anlaşması elde edilmiş olacaktır. İlk tahkim anlaşmasının sıhhatine ilişkin şüphelerin var olduğu durumlarda görev belgesinin

³¹⁹ Narçin Tosun, s. 37.

³²⁰ Kalpsüz, **10 Mart 2003**, s. 21; Akıncı, **Yetki İtirazı**, s. 60.

³²¹ Turgut Kalpsüz, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 28.

³²² Narçin Tosun, s. 28-29.

³²³ Kalpsüz, **5 Kasım 2001**, s.125; Kalpsüz, **Yasal Düzenleme**, s.148.

³²⁴ Narçin Tosun, s. 28.

imzalanmasıyla elde edilen yeni tahkim anlaşması verilecek kararın tenfizi kabil bir karar olmasını sağlayacaktır.³²⁵

B. Hakemlerin Yetkilerinin Kapsamının ve Sınırlarının Belirlenmesi

MTO Kuralları'nın 23. maddesinin 1. fıkrasının d bendi uyarınca, "*Hakem heyeti uygun olmadığını düşünmedikçe, karara bağlanacak hususların listesi*"ne görev belgesinde yer verilir. Ayrıca, aynı maddenin c bendinde "*her bir tarafın karşılıklı iddia ve talep sonuçlarının özeti*"ne görev belgesinde yer verilmesi gerektiği düzenlenmektedir. MTK'nın 10/E maddesi uyarınca da, taraflar eğer aksini kararlaştırmamışsa görev belgesinde "*uyuşmazlığın açıklanması*" gerekmektedir. Kanımızca MTO Kuralları'ndaki "*karar bağlanacak hususların listesi*" ifadesi ve MTK'daki "*uyuşmazlığın açıklanması*" aynı hususu ifade etmekte, birbirini karşılamaktadır.³²⁶

Hakem kararında karara bağlanacak hususların bir listesine ve iddia ve talep sonuçlarının özetine görev belgesinde yer verilmesi durumunda, görev belgesi hakemlerin yetkilerinin sınırlarını ve kapsamını tayin eden bir belge haline gelmektedir. Görev belgesinde hakem heyetinin yetkisinin kapsamı netleştirilerek, yargılamanın bu yetki çerçevesinde yürütülmesi sağlanmaktadır.³²⁷ Böylece, hakemlerin görev belgesinde yer alan bu listeye uygun bir biçimde kararını oluşturması durumunda, hakemlerin yetkili olmadıklarına veya yetkilerini aşarak karar verdiklerine ilişkin olarak ileri sürülebilecek muhtemel itirazların da büyük oranda önüne geçilmiş olur.³²⁸ Dolayısıyla da görev belgesi düzenlenmesi hakem kararının geçerliliği şansını arttırmakta, hakem kararının iptali ve hakem kararının tenfizinin reddi olasılığını azaltmaktadır.³²⁹

Karara bağlanacak hususların bir listesine görev belgesinde yer verilmesi, hakem heyetinin tahkimde ileri sürülen tüm talepler bakımından karar verip vermediğini denetlemek bakımından da oldukça işlevseldir. Hakem heyetinin yargılama süresince usûlüne uygun olarak ileri sürülmüş bir talep hakkında karar vermemiş olması

³²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yuk. 1.Bölüm, § 3,I,B.

³²⁶ Narçin Tosun, s. 51.

³²⁷ Yener Keskin, s. 223.

³²⁸ Kalpsüz, **10 Mart 2003**, s. 21.

³²⁹ Yener Keskin, s. 223-224; Narçin Tosun, s. 29.

durumunda, HMK'nın 437/4 maddesinde ve MTK'nın 14/B maddesinde taraflara hakemlerden “*tamamlayıcı hakem kararı*” verilmesini isteme imkânı tanınmıştır.

Ancak iptal veya tanıma/tenfiz istemiyle mahkeme huzuruna getirilmiş kararlar hakkında mahkemelere dosyayı hakemlere geri göndererek tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteme hakkı tanınmamıştır. İptal davalarında kararın iptalini talep eden tarafın “*Hakem veya hakem kurulunun, tahkim anlaşması dışında kalan bir konuda karar verdiğini veya istemin tamamı hakkında karar vermediğini ya da yetkisini aştığını*” ispat etmesi durumunda kararın iptal edilmesi gerekmektedir. Bu durumda mahkemelerin yapması gereken hakemlerin hakem kararına karşı başvuru kanun yollarında görev belgesinin kapsamı ile verilen kararın içeriğini karşılaştırmak ve hakemlerin yetkisini aştığını tespit etmesi halinde kanunda öngörülen yaptırımları uygulamaktır.

C. Kararın İncelenmesinde Görev Belgesinin Dikkate Alınması

MTO Kuralları'nın 34. maddesi uyarınca, hakem heyetinin kararını oluşturduktan sonra imzalamadan önce onay için Divan'a sunması gerekmektedir. Hakem heyetlerinin Divan'ın şekil yönünden onaylamadığı bir karar vermesi mümkün değildir.

Divan incelemesini yaparken görev belgesinden de faydalanmaktadır. Zira hakem heyetinin vermiş olduğu kararın görev belgesinde yer alan alan iddia ve talepler ile karara bağlanacak hususlar listesini karşılaması, bu hususları ele alması gerekmektedir. Hakem heyetinin kararda bu hususlara yer vermemesi durumunda, bu hususları ele almama gerekçesini de kararda belirtmesi gerekmektedir.³³⁰

Divan tarafından Sekretarya'nın yardımıyla yürütülen bu süreç tüm kararların yüksek kalitede ve tenfizi kabil kararlar olmasını sağlamaya yöneliktir.³³¹ Bu inceleme

³³⁰ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 594.

³³¹ Milletlerarası Ticaret Odası, “MTO Tahkim Kuralları Uyarınca Tahkimin Yürütülmesi Hakkında Taraflara ve Hakem Heyetlerine Not”, 1 Ocak 2019, <https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/03/icc-note-to-parties-and-arbitral-tribunals-on-the-conduct-of-arbitration.pdf>, 2 Temmuz 2019 tarihinde erişildi, s. 18, paragraf 129.

süreci üç hafta ile dört hafta arasında sürebilmektedir.³³² Divan söz konusu incelemeyi yaparken görev belgesinden faydalanacaktır.³³³

Divan'ın kararı onaylamasından sonra karar hakem heyeti veya tek hakem tarafından imzalanacak ve tahkim yargılaması sona ermiş olacaktır. Bu aşamadan sonra hakem kararı icra ettirmek isteyen tarafın tanıma ve/veya tenfiz davası açması, icrasını engellemek isteyen tarafın ise iptal davası açması gündeme gelecektir. Mahkemeler bu davalarda öncelikle hakem kararının kendisi üzerinde durmaktadır. Ancak bu süreçte mahkemeler bakımından ikinci en önemli referans noktası görev belgesi olmaktadır.³³⁴

Özellikle de hakemlerin yetkilerini aşarak tahkim anlaşmasının kapsamı dışındaki bir hususta karar verdikleri veya taleplerin tümü hakkında karar vermediklerine ilişkin iddialarda görev belgesi incelemeyi yapacak merciye yol gösterici olacaktır. Bunu sağlamak için de, görev belgesinde tarafların iddialarını özet bir biçimde açıklamaları ve hakem heyetinin uygun görmesi halinde karara bağlanacak hususların bir listesine belgede yer verilmesi gerekmektedir.³³⁵ Görev belgesinde bir hususun yargılamada karara bağlanacağı belirtilmiş ve taraflar herhangi bir ihtirazi kayıt ileri sürmeden belgeyi imzalamışsa, daha sonradan açılacak iptal veya tenfiz davası aşamasında bu hususun tahkim anlaşmasının kapsamı dışında kaldığı iddiasının ileri sürülmesi dürüstlük kuralıyla bağdaşmayacaktır.³³⁶ Dolayısıyla usûlüne uygun olarak hazırlanmış bir görev belgesinde yer verilen hususlar hakkında, görev belgesinin kapsamı aşılmadan verilmiş bir hakem kararının iptali olasılığı oldukça azalmış olacaktır.³³⁷

³³² MTO, **Tahkimin Yürütülmesi Hakkında Not**, s. 19, paragraf 134.

³³³ Grierson/ Van Hoof, s. 148.

³³⁴ Thomas Webster, "Terms of Reference and French Annulment Proceedings", **Journal of International Arbitration**, 20(6), 2003, s. 561.

³³⁵ Narçin Tosun, s. 109.

³³⁶ Narçin Tosun, s. 106.

³³⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 213; "... görev belgesindeki sınırlar içinde hakemlerin verdikleri kararların *ultra petita* gerekçesiyle iptali talebi reddedilecektir." (Hatice Özdemir Kocasakal, "Tahkim Şartı İle İlgili İptal Sebepleri", **XI. Milletlerarası Tahkim Semineri: 14 Nisan 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 77).

D. Görev Belgesinin Düzenlendiği Aşamaya Kadar Yapılan İşlemlerin Doğruluğunun Teyit Edilmesi

MTO tarafından hazırlanan Model Görev Belgesi'nde tahkim yargılamasında görev belgesinin imzalandığı tarihe kadar yapılmış işlemler sırasıyla belirtilmektedir.³³⁸ Görev belgesini taraflara imzalatarak hakem heyeti tahkim talebinin verilmesinden görev belgesinin imzalanmasına kadar geçen sürede yapılmış olan işlemlerin hukuka uygunluğunu da tespit ettirmiş olmaktadır. Örneğin, taraflar ihtirazi kayıt düşmemişse, dava dilekçelerinin tebliğ usûlü, hakem heyetinin tayini, tahkim yeri seçimi, tahkim dili seçimi, tebligat şekli, gider avansı gibi hususlarda o tarihe kadar yapılmış olan işlemlerin hukuka uygun olduğu kabul edilmiş olur. Böylece bu hususların daha sonra itiraz konusu yapılmasının da önüne geçilmiş olur.³³⁹

E. Tarafların ve Hakemlerin Tartışmalı Olan Hususlara Odaklanmasının Sağlanması

Gerek MTO Kuralları'nın göre gerekse de MTK'ya göre görev belgesinde tarafların iddia ve taleplerinin bir özetine yer verilmesi gerekmektedir. 2017 Kuralları'nın 23(1)-c maddesinde, "*Her bir tarafın karşılıklı iddia ve talep sonuçlarının özeti, tutarı belirlenmiş taleplerin tutarı ve belirlenebildiği ölçüde diğer taleplerin yaklaşık parasal değeri*"ne görev belgesinde yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere, görev belgesinin düzenlenmesiyle birlikte tarafların iddia ve savunmalarını değiştirme ve yeni iddia ve talep ileri sürme yasakları da başlamaktadır. Dolayısıyla hakem heyetinin bir iddia veya talebin yeni olup olmadığını, yani tarafların iddia ve savunmalarını değiştirme yasağını ihlal edip etmediklerini değerlendirirken sonraki aşamada ileri sürülen iddia veya taleple görev belgesinde yer alan özet karşılaştırması yeterli olacak ve ihlal bulunup bulunmadığı kolaylıkla tespit edilebilecektir.³⁴⁰

Görev belgesine böylesine önemli bir sonuç bağlanması sayesinde, taraflar görev belgesinin hazırlanması sürecinde oldukça hassas davranacak ve görev belgesinin hazırlanmasına kadar dava hakkındaki muhtemel tüm delillerini gözden geçirmeye

³³⁸ Grierson/ Van Hooft, s. 149; MTO, **Model Görev Belgesi**.

³³⁹ Yener Keskin, s. 224; Narçin Tosun, s. 29.

³⁴⁰ Kalpsüz, **10 Mart 2003**, s. 22; ayrıca *Bkz.* yuk. 1.Bölüm, § 3,II.

odaklanacaktır. Bu zorunlulukla birlikte tahkim yargılamasının oldukça erken bir aşamasında taraflara ve hakemlere iddia ve savunmalarındaki eksiklikleri inceleyerek varsa boşluk ve eksiklikleri tespit etmek ve gerektiği takdirde bu eksiklikleri gidermek imkânı verilmiştir.³⁴¹ Görev belgesi taslağı hazırlanırken takip edilen birçok farklı usûl olsa da, birçok MTO tahkiminde hakemler görev belgesinin hazırlanması aşamasında o zamana kadar verilmiş olan dilekçeleri okumakta ve davaya aşinalık kazanmaktadır.³⁴²

Tahkimin çoğunlukla bir sözleşmeden doğması sebebiyle taraflar çoğunlukla davalı oldukları kişiyle uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce dostane bir iş ilişkisi içerisinde olmaktadır. Hukuk yargılamalarının içinde bulunan avukat, hâkim, hakem veya diğer yargı mensuplarının sıklıkla karşılaştığı bir husus da, tarafların diğer tarafa karşı kırgınlıklarını sıklıkla dile getirmeleri ve yargılamayı bir psikolojik tatmin aracı olarak da görmeleridir. Bu kırgınlıklar dava konusuyla alakalı olmasa da, taraf temsilcileri sürekli olarak bu kırgınlıklara vurgu yapmakta, bu hususların da dava dilekçesine girmesini istemektedir. Örneğin, satılan malın ayıplı olmasından veya yapılan işin gecikmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlıkta taraflar veya avukat olmayan temsilcileri sürekli olarak karşı tarafın saygısız davranışlarını veya şahsi husumetlerini gündeme getirebilmekte, bunların dava konusu bakımından önemli olduğunu düşünebilmektedir. Ancak her davada bu hususlar önemli olmamakta, uyuşmazlığın çözümü çoğunlukla teknik/ticarî hususlarda düğümlenmektedir. Bu türden, dava konusuyla ilgili olmayan hususlar davanın odak noktasının kaybolmasına sebep olabilmektedir. Görev belgesinin imzalanmasıyla birlikte iddia ve savunmaları genişletme ve değiştirme yasağının başlaması tarafların bu türden, dava sonucuna etki etmeyecek anlaşmazlıklarına ilişkin hususları ayıklamalarına ve dava konusuna odaklanmalarını, davada önemli olan delillerini ayrıntılı bir biçimde incelemeye yöneltmektedir.

Ayrıca, görev belgesinin imzalanmasından sonra hakem heyetinin görev belgesindeki iddia ve savunmaları inceleyerek tarafların üzerinde uzlaştıkları meseleleri tespit etmesi ve tarafların onayını alarak bu hususları tartışmalı hususların

³⁴¹ Narçin Tosun, s. 22.

³⁴² Karayalçın, **Yasal Düzenleme**, s.147; Kemal Dayınlarlı, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999, s.150.

listesinden çıkarması mümkündür. Böylece yargılamada aslında tartışmasız olan şeyler daha fazla dile getirilmemiş ve daha verimli bir yargılama faaliyeti yürütülmüş olacaktır.³⁴³

F. Tarafların Sulh Olmasına Yardımcı Olması

Tarafların görev belgesinde iddia ve savunmalarını özetlemeleri, delillerini bildirmeleri, hukukî sebeplerini açıklamaları sonucunda, her bir taraf karşı tarafın iddia ve savunmalarının kapsamını, dayanaklarını ve bunların ciddiyet derecelerini anlayabilmektedir. Taraflar görev belgesini hazırlamak için yapılan görüşmelerde üzerinde uzlaştıkları ve ihtilafli olan konuları da belirleyerek yargılamada tartışılacak olan hususları minimuma indirebilmektedir. Görev belgesinin hazırlanmasından sonra da hakemin taraflara ihtilaf konusuyla ilgili sadeleştirilmiş bir çerçeve çizmesi, sunulan delillerin hangi argümanlara ilişkin olduğunu bildirmesi ve bu çerçevede tarafların sulh olup olmak istemeyeceklerini tekrardan sorması mümkündür. Uygulamada bu yolla tarafların sulh oldukları ve böylece görev belgesinin imzalanmasından kısa bir süre sonra yargılamanın anlaşma yoluyla sona erdirildiği görülmektedir.³⁴⁴ Tarif edilen bu yöntem ile taraflar tamamen sulh olmasa dahi uyuşmazlığın kapsamından gereksiz unsurların atılması ve daha odaklanmış bir yargılama yürütülmesi mümkündür.

II. Görev Belgesine Getirilen Eleştiriler

Görev belgesinin yukarıda belirttiğimiz tüm faydalarına rağmen, uygulamada görev belgesi ile ilgili birçok şikayet ve eleştiri de mevcuttur. Bu şikayet ve eleştiriler genel olarak bu belgeyi düzenlemenin zorunlu olmasına ve zaman kaybına yol açmasına ilişkindir.³⁴⁵

Uygulamada, görev belgesi hazırlanırken tarafların iddia ve savunmalarına ilişkin bir özetle yetinmek istemedikleri, pozisyonlarını güçlendiren her hususa görev belgesinde yer vermek istedikleri ifade edilmektedir.³⁴⁶ Keza, henüz yargılamanın başında düzenlenen görev belgesine tarafların uygulamada mümkün olduğunca az

³⁴³ Kalpsüz, **İç Tahkim Paneli**, s. 28.

³⁴⁴ Kalpsüz, **İç Tahkim Paneli**, s. 28.

³⁴⁵ Keser Berber, s. 177; Pekcanitez, **İç Tahkim Paneli**, s. 5; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2609.

³⁴⁶ Pekcanitez, **İç Tahkim Paneli**, s. 5.

bilgi yazdıkları, uyuşmazlığın konusunu mümkün olduğunca geniş tarif ettikleri de ifade edilmektedir. Daha da önemlisi, tahkim yargılamasının sağlıklı bir biçimde devam etmesini istemeyen ve kötüniyetle hareket eden taraflar görev belgesinin hazırlanması aşamasını uzatarak ve hatta görev belgesini imzalamayarak yargılamanın gecikmesine yol açmaktadır.³⁴⁷ Bu çekincelerle de HMK tasarısında görev belgesine yer verilmemiş ve sonuç olarak HMK tahkiminde görev belgesi düzenlenmesi zorunlu kabul edilmemiştir.³⁴⁸

Bunun haricinde, iddia ve savunmaları genişletme ve değiştirme yasağının görev belgesinin imzalanmasıyla başladığı, böylece vakıaların ve delillerin henüz yargılamanın başında sınırlandırıldığı, ancak uygulamada uyuşmazlığa ilişkin tüm vakıaların görev belgesinin düzenlendiği aşamada bilinmesinin mümkün olmadığı ve delillerin daha sonradan da ortaya çıkabildiği yönünde de eleştiriler bulunmaktadır.³⁴⁹ Ayrıca, kötüniyetli olan tarafların bir şekilde görev belgesinin hazırlanma sürecini suiistimal ettiği ve tahkim yargılamasını uzattığı da ifade edilmektedir.³⁵⁰ MTK düzenlemesinde taraflardan birinin görev belgesini imzadan kaçınması halinde ne olacağı sorununun çözüme kavuşturulmamış olmasının da belirsizliğe yol açacağı ifade edilmektedir.³⁵¹

Görev belgesinin sağlamış olduğu faydaları kabul etmekle birlikte, görev belgesinin düzenlenmesinin MTO Kuralları'nda ve MTK'da zorunlu tutulmuş olmasını eleştiren yazarlar da bulunmaktadır. Bu yazarlara göre, her hakem tahkim ve görev belgesi konusunda yeterince tecrübeli olmadığı için, veya hukukçu olmadığı için, bazı hakemler görev belgesini hazırlarken eksiklikler veya hatalar yapabilecektir. Bu durumda da görev belgesinden beklenen faydalar ortadan kalkabileceği gibi hatalı hazırlanmış bir görev belgesi ilerleyen aşamalarda sorunlara da yol açabilecektir.³⁵² Bunun yerine, görev belgesinin düzenlenmesinin zorunlu olmaması halinde de dileyen hakemlerin ve/veya tarafların görev belgesini düzenleyerek bu enstrümandan beklenen faydalara ulaşması mümkündür. Ancak bunun bir zorunluluk haline getirilmesinin

³⁴⁷ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2609.

³⁴⁸ Pekcanitez, **İç Tahkim Paneli**, s. 5.

³⁴⁹ Deren Yıldırım, s. 51.

³⁵⁰ Yeşilirmak, **İç Tahkim Paneli**, s. 75-76.

³⁵¹ Kalpsüz, **10 Mart 2003**, s. 22.

³⁵² Deren Yıldırım, s. 51.

somut olayda, yukarıda açıklamış olduğumuz, sakıncalara yol açabileceği ifade edilmektedir.³⁵³

Günümüz modern tahkim uygulamasında, tahkim yargılamasının ilerlemesini kolaylaştırmak ve görev belgesi ile amaçlanan faydalara ulaşılabilmesi için dava yönetim toplantısı, usûli zaman çizelgesi ve 1 numaralı usûli karar gibi başka uygulamalara da sıklıkla başvurulmaktadır. Görev belgesine yer vermeyen prestijli tahkim kurumlarının kurallarında ve tahkim kanunlarında da bu türden çeşitli düzenlemelere yer verilmektedir. Bu düzenlemelerle görev belgesinden beklenen faydalara ulaşmak mümkün iken ayrıca bir görev belgesi düzenlenmesinin gereksiz hale geldiği de belirtilmektedir. Doktrinde Pekcanitez/Yeşilirmak, dava yönetim toplantısında hakem heyeti tarafların yargılamanın devamında takip edilmesini istedikleri usûl kuralları konusunda görüşlerini aldığını, hakemlerin ve tarafların dava yönetim toplantısında çekişmesiz olan hususları ve karara bağlanacak hususları belirlemelerinin, böylece uyuşmazlığın sınırlarını daraltmalarının mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu yazarlara göre, yargılamanın seyri bakımından birtakım hususlar hakkında öncelikli olarak karar verilmesi gerekiyorsa, dava yönetim toplantısında ve düzenlenen usûlî zaman çizelgesinde bu hususların da belirlenmesi ve bir takvime bağlanması mümkündür. Görev belgesine bağlanan sonuçlar dava yönetim toplantısına bağlanmadığı için yargılamanın seyri bakımından önemli hususların dava yönetim toplantısında belirlenmesi yargılamaya esneklik kazandırmaktadır. Bu sebeple de yazarlar görev belgesini zorunlu hale getirmek yerine taraflara ve hakemlere görev belgesi düzenlemek veya düzenlememek konusunda serbestlik tanımının daha doğru olacağını savunmaktadır.³⁵⁴

MTO uygulamasında hem dava yönetim toplantısı yapılmakta hem de görev belgesi düzenlenmektedir. Dava yönetim toplantısında konuşulan, tutanaklara ve usûlî kararlara geçirilen hususların bir kısmı görev belgesinde de yer almakta, böylelikle tekrara düşülmektedir. Bu durumun da usûl ekonomisi ilkesine aykırılık teşkil ettiği de savunulabilir.

³⁵³ Yeşilirmak, **İç Tahkim Paneli**, s. 75-76.

³⁵⁴ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2609.

III. Görev Belgesine Getirilen Eleştiriler Hakkında Değerlendirmemiz

Yukarıda yer verilen eleştiriler incelendiğinde hepsinin bir miktar doğruluk payı olduğu görülmektedir. Ancak kanımızca bu eleştirilerin hiçbiri görev belgesi uygulamasının terkedilmesini veya buna ilişkin düzenlemelerin ortadan kaldırılmasını gerektirmemektedir. İyi hazırlanmış bir görev belgesinin yargılamanın seyrine olumlu etki ettiği uygulamadan birçok örnekle ispat edilmiştir.³⁵⁵ Bu sebeple de MTO tahkiminin yaklaşık yüz yıllık tarihi boyunca bu uygulamadan vazgeçilmemiştir. 1988 Kuralları'nın revize edilmesi için oluşturulan komite de görev belgesine ihtiyaç olup olmadığını ele almış ve sonuçta bu uygulamanın devam etmesine karar vermiştir.³⁵⁶ Her ne kadar görev belgesi zaman kaybına sebebiyet veriyormuş gibi görünse de, görev belgesinin yargılamanın planlanmasına ve ihtilafların azaltılmasına sağladığı katkılarla yargılamanın ilerleyen safhalarında aslında taraflara zaman kazandırdığı da ifade edilmektedir.³⁵⁷

Kanımızca, tahkimin yaygınlaştırılması ve milletlerarası karakteri olmayan basit uyuşmazlıklarda da tahkim yoluna başvurulması ülkemizin yargı sisteminin iş yükünü azaltacak ve oldukça faydalı olacaktır. Ancak tahkim yaygınlaştırılırken devletin en temel faaliyetlerinden biri olan yargılama faaliyetinin de zaafiyete uğratılmaması gerekmektedir. Bu bakımdan tahkim tecrübesi çok fazla olmayan taraflara ve hakemlere yol göstermesi ve yargılamanın asgari standartları taşımasına yardımcı olması bakımından görev belgesinin veya benzer uygulamaların yaygınlaştırılması faydalı olacaktır. Zira görev belgesi ile tarafların tahkim iradesi ile ilgili belirsizlikler varsa bunlar ortadan kaldırılmakta, uygulanacak usûl kuralları netleştirilmektedir.

MTO tahkiminde ise, görev belgesinin imzalanması için hakemlere otuz günlük sınırlı bir süre verilmiş, taraflardan birinin imzalamaktan kaçınması durumunda Divan'ın onay verebileceği ve yargılamaya devam edileceği şeklinde düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeler ile muhtemel olumsuz durumların önüne geçilmesi amaçlanmıştır.³⁵⁸ Bu sebeple de yukarıda bahsedilen eleştirilerin MTO tahkimi

³⁵⁵ Narçin Tosun, 39.

³⁵⁶ Yeşilirmak, **İç Tahkim Paneli**, s. 75-76.

³⁵⁷ Narçin Tosun, s. 39.

³⁵⁸ Ziya Akıncı, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 32.

bakımından büyük ölçüde geçerli olmadığı, ancak MTO Kuralları'nın uygulanmadığı MTK tahkimleri bakımından bu eleştirilerin haklı olabileceği kanaatindeyiz.

Ancak görev belgesinin düzenlenmesinin bir zorunluluk olması bazı uyumsuzluklar bakımından gereksiz olabilecektir. Örneğin, 1 numaralı usûlî kararda çoğu zaman görev belgesinde yer alan tüm gerekli bilgiler yer almakta, görev belgesinde belirlenmeyen ayrıntılı usûlî takvim ve uygulanacak dava yönetim tekniklerine yer verilebilmektedir. Dava yönetim toplantısında da tarafların ve hakemlerin görev belgesinde kararlaştırabilecekleri tüm hususların tartışılması ve karara bağlanması mümkündür. Bu sebeple, görev belgesinin zorunlu hale getirilmesini eleştiren yazarlara katılmaktayız.³⁵⁹ Mahkemeler de, iptal ve tenfiz davalarında görev belgesine ilişkin olarak inceleme yaparken bu belgenin amacını dikkate almalı, bu belgenin eksikliğini veya bu belgedeki usûlî hataları mutlak bir iptal sebebi veya tenfiz engeli olarak kabul etmemelidir. Mahkemeler inceleme yaparken, tahkim yargılamasında tarafların adil yargılanma ve hukukî dinlenilme haklarının yeterli bir biçimde yerine getirilip getirilmediğini incelemelidir.

Karayalçın'ın da belirttiği gibi,³⁶⁰ bir tarafın talep etmesi veya hakem heyetinin gerekli görmesi halinde görev belgesinin düzenlenmesi uygulamasının hem yukarıda belirttiğimiz faydalara ulaşmak hem de eleştirilerde belirtilen olumsuz durumları önlemek bakımından milli tahkim kanunlarında kabul edilebilecek en sağlıklı çözüm olacağı kanaatindeyiz.

³⁵⁹ Bkz. Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2608-2609.

³⁶⁰ Yaşar Karayalçın, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 16.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖREV BELGESİNİN HAZIRLANMASI USÛLÜ VE İÇERİĞİ

I. Hazırlama Usûlü

Görev belgesini hazırlama görevi MTO Kuralları'nın 23. maddesinde hakem heyetine verilmiştir. Ancak görev belgesinde bulunması gereken, taleplerin listesi ve karara bağlanacak hususların listesi gibi unsurlar esasen tarafların sunmuş oldukları belgelerle ve uyuşmazlık hakkındaki değerlendirmeleriyle doğrudan bağlantılıdır. Bunun yanı sıra görev belgesinde taraflar için tahkim yargılaması süresince, hatta tenfiz aşamasında da bağlayıcı olacak birçok usûlî mesele hakkında da karar verilmektedir.³⁶¹

Tahkim sözleşmesinin geçerliliğinin Türk hukukuna tâbî olması, tahkim yargılamasına Türk hukukunun uygulanması ya da iptal veya tenfiz davalarında Türk hukukunun uygulanması durumunda, görev belgesi hazırlanırken 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun hükümlerinin de dikkate alınması faydalı olacaktır.³⁶² Zira bu kanunun 1. maddesi uyarınca “*Türk tabiiyetindeki her nevi şirket ve müesseseler, Türkiye dahilindeki her nevi muamele, mukavele, muhabere, hesap ve defterlerini Türkçe tutmağa mecburdurlar.*” Yargıtay bu kanunu mutlak bir şekilde uygulamamakta, bu kanun yerli ve yabancı işletmeler bakımından sıklıkla ihlal edilmektedir.

Ancak Yargıtay'ın bu kanuna aykırı olarak düzenlenmiş evrakları geçerli kabul etmediği kararları da bulunmaktadır. Örneğin Yargıtay bir kararında “*805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkındaki Kanun'un 2. maddesinde sözleşmelerin Türkçe düzenlenmesi öngörülmüştür. Davacı tarafından dava dilekçesine eklenen tahkim şartını içeren sözleşmenin ise İngilizce düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla mahkemece tahkim şartının geçerli olup olmadığı*

³⁶¹ Şanlı, **Özel Hukuk**, s. 600.

³⁶² Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2650.

değerlendirilip tahkim itirazının buna göre karara bağlanması gerekirken bu husus nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde hüküm tesis etmiştir.³⁶³ Yukarıda³⁶⁴ ayrıntısıyla incelediğimiz İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi kararında da, 805 sayılı Kanun gereğince taraflar arasındaki işlemlerin Türkçe yapılması gerektiği, tarafların tercümesi konusunda uzlaşmadığı bir belgenin yeminli tercüman vasıtasıyla Türkçe’ye çevrilmemiş olmasının somut olaya uygulanacak hükümleri etkileyebileceği, bu eksikliğin kamu düzeniyle ilgili olduğu belirtilmiştir.³⁶⁵ Ancak doktrinde, tahkim anlaşmasının 805 sayılı Kanunun kapsamı dışında kaldığı, Türkiye içinde de olsa, yapılan tahkim anlaşmalarının Türkçe yapılmasının zorunlu olmadığı ifade edilmektedir.³⁶⁶

Bu sebeple, her ne kadar 805 sayılı Kanun’un uluslararası ticaretin dinamikleriyle uyuşmadığı ve tahkim anlaşmasının bu kanunun kapsamı dışında olduğu kanaatinde olsak da, olası iptal veya tenfiz edilmeme kararlarının önüne geçmek amacıyla bu kanunun kapsamına giren durumlarda tahkim sözleşmesinin ve tahkim sözleşmesini içeren görev belgesinin Türkçe yapılması yerinde olacaktır. Eğer tahkim sözleşmesinin, veya tahkim sözleşmesini içeren görev belgesinin, mutlaka yabancı dilde hazırlanması gerekiyorsa, görev belgesinin ve tahkim anlaşmasının Türkçe karşılığının da hazırlanması ve her iki dilde hazırlanan belgelerin de geçerli olduğu kaydının eklenmesi 805 sayılı Kanun’a uyum sağlamak bakımından yeterli olacaktır.³⁶⁷

Görev belgesi hazırlandıktan sonra da tarafların imzasına sunulmaktadır. Dolayısıyla taraf iradelerinin ve tarafların menfaatlerinin görev belgesine yansıtılması, bunun için de tarafların görev belgesinin hazırlanma sürecine dahil edilmesi gerekmektedir.³⁶⁸ Buna karşılık MTO Kuralları’nın 23. maddesi tarafların görev belgesinin hazırlanmasına ne ölçüde dahil olması gerektiği hususunda net bir kural ortaya koymamakta, hakem heyetinin tarafların “*en son beyanlarını da göz önünde tutarak*” görev belgesini hazırlaması gerektiğini belirtmekle yetinmektedir.

³⁶³ 11. HD., E. 2012/4088, K. 2013/3972, T. 4.3.2013; ayrıca bkz. 11. HD., E. 1979/3309, K. 1979/5469, T. 30.11.1979 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

³⁶⁴ Bkz. yuk. 1.Bölüm, §3,IV,B.

³⁶⁵ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi (İlk Derece Mahkemesi), 2018/6 E., 2018/7 K., 20.11.2018. Yayınlanmamıştır.

³⁶⁶ Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 251; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 569.

³⁶⁷ Pekcantez/Yeşilirmak, **Pekcantez Usûl**, s. 2651.

³⁶⁸ Ortakaya, s. 252.

Görev belgesinin hazırlanması sürecinde çoğunlukla (eğer üç kişilik bir hakem heyeti varsa) hakem heyeti başkanının veya (tek hakem varsa) tek hakemin görev belgesinin taslağını hazırlayarak tarafların yorumuna sunduğu görülmektedir.³⁶⁹ Bu yöntemin uygulandığı üç hakemli tahkimlerde hakem heyetinin başkanı genellikle taslağı önce diğer hakemlere sunmakta, diğer hakemlerin yorumlarına göre revize edilen taslağı taraflara göndermektedir.³⁷⁰

Hakem heyetinin görev belgesinin tüm unsurlarını girmeden, görev belgesinin iskeletini çıkararak taraflardan kendilerini ilgilendiren kısımları, örneğin taleplerin özeti veya maddî vakıa kısımlarını doldurmalarını istemesi de mümkündür.³⁷¹ Hakem heyetinin taraflardan görev belgesinin bir kısmını doldurmalarını istemesi halinde, görev belgesinin amacından sapmamasını sağlamak amacıyla bu özetler bakımından bir sayfa sınırı getirmesi de mümkündür.³⁷² Ancak uygulamada görev belgesini hakemlerin hazırlaması daha çok tavsiye edilmektedir, zira çoğunlukla hakemlerin tahkim konusundaki tecrübeleri taraflardan daha fazla olmakta, görev belgesinin hazırlanması aşamasında hakemler dava dosyasına aşinalık kazanmaktadır.³⁷³ Ayrıca, taraflar çoğunlukla karşı taraf tarafından hazırlanan metinlere önyargılı yaklaşabilmekte, metinler hakemler tarafından hazırlandığında ise gereksiz veya önemsiz itirazlardan kaçınabilmektedir.

Buna karşılık taraflar görev belgesi taslağını kendileri hazırlamak da isteyebilirler. Ancak görev belgesinin taraflarca hazırlanması durumunda hakemlerin dosya hususunda bilgi edinmesi, dava konusuna, tarafların iddia ve savunmalarına aşinalık kazanması zorlaşacaktır.³⁷⁴ Bu sebeple de hakemlerin yargılamanın henüz başındaki bu aşamada etkin rol almaları oldukça önemlidir.

Öte yandan, bazı yazarlar görev belgesinin tamamen hakem heyeti tarafından hazırlanarak taraflara dikte edilmesini de çok sağlıklı bir yaklaşım olarak kabul

³⁶⁹ Grierson/ Van Hooft, s. 148; Ortakaya, s. 252.

³⁷⁰ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 575.

³⁷¹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 241, paragraf 3-832.

³⁷² Grierson/ Van Hooft, s. 151; MTO, **Zaman ve Maliyet Kontrolü**, s. 9.

³⁷³ Grierson/ Van Hooft, s. 151; Ortakaya, s. 252-253.

³⁷⁴ **A.g.e.**, s. 253; Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 241, dipnot 49.

etmemektedir.³⁷⁵ Bu sebeple hakemlerin mutlaka tarafların görüşlerini alması önem arz etmektedir. Özellikle de bazı yargılamalarda hakemlerin uyuşmazlığın tespitini yaparak tartışmalı konuları belirleyebilecek ölçüde dosyaya hâkim olmadıkları görülmektedir.³⁷⁶ Bu gibi durumlarda tarafların müdahil olarak görev belgesinin hazırlanmasına katılmaları oldukça faydalı olacaktır. Ancak tarafların görev belgesinin tamamını veya bir kısmını kendilerinin hazırlaması durumunda hakemlerin bu kısımların yeterliliğini incelemesi gerekmektedir. Zira görev belgesini hazırlamak MTO Kuralları'nın 23. maddesinde hakem heyetine verilmiş bir görevdir. Ayrıca hakem heyetlerinin MTO Kuralları'nın 42. maddesi uyarınca tenfiz kabiliyeti olan bir karar verme yükümlülükleri de bulunmaktadır. Aşağıda ayrıntısıyla açıklanacağı üzere, görev belgesi hakem kararının tenfizi bakımından da oldukça büyük öneme sahiptir.

Görev belgesini hazırlamak hakemler bakımından bir görev olduğu gibi, taraflar bakımından da bu belgeyi imzalamak bir zorunluluktur. Ancak bu zorunluluk sebebiyle tarafların hakem heyetinin kendilerine sunmuş olduğu taslağı her halükarda imzalaması gerektiği söylenemez. Özellikle de taraflardan görev belgesini imzalamak suretiyle bir haktan feragat etmeleri veya itiraz haklarını kaybetme sonucunu doğuracak bir belgeyi imzalamaları beklenemez.³⁷⁷

Özellikle de hakem heyetinin yetkisine itiraz eden tarafın bu itirazına görev belgesinde yer verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu itiraza yer verilmeksizin görev belgesinin imzalanması durumunda verilen hakem kararına karşı tahkim anlaşmasının geçersizliği veya hakem heyetinin yetkisizliği sebebiyle iptal davası açılmasının dürüstlük kuralına aykırı olacağı kabul edilmektedir.³⁷⁸ Dolayısıyla da hak kaybına uğrayacağını düşünen tarafın hakem tarafından hazırlanan taslağı imzalamaktan kaçınması mümkündür.³⁷⁹ Ancak özellikle de taraflarının taleplerinin özeti ve karara bağlanacak hususlar belirlenirken tarafların belgeye diledikleri ihtirazi kayıtları koyarak kendi haklarını korumaları ve görev belgesini imzalayarak yargılamanın devam etmesini kolaylaştırmaları mümkündür. İhtirazi kayıt ileri sürerek görev

³⁷⁵ Ortakaya, s. 253.

³⁷⁶ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 570.

³⁷⁷ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 576.

³⁷⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 211; Pekcanitez, **İptal Sebepleri**, s. 90.

³⁷⁹ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 576.

belgesini imzalamış olan kişilerin, tahkim anlaşmasının geçersiz olduğuna ilişkin itirazlarından ve iptal davası açma haklarından vazgeçtikleri kabul edilemez.³⁸⁰

Görev belgesinde yer alan hususlardan örneğin maddî vakıalara ilişkin bir veya birkaçının taraflar arasında tartışmalı olması halinde hakem heyetinin uzlaştırmacı bir tavır takınarak tarafları ikna etmeye çalışması, eğer bu mümkün olmuyorsa meselenin detayına yer vermeksizin, sadece söz konusu hususun tartışmalı olduğunu ve yargılamanın ilerleyen aşamalarında karara bağlanacağını belirterek görev belgesini düzenlemeleri mümkündür.³⁸¹ Ne var ki, özellikle de tahkime aşına olmayan taraf vekilleri çoğu zaman görev belgesinin amacını ve niteliğini yanlış anlamakta, görev belgesinin içeriğini belirlerken davanın esası hakkında yargılama yapılmıyormuş gibi savunmacı tavırlar takınabilmekte, kendi pozisyonlarını yansıtmayan en ufak bir ayrıntıda dahi itirazda bulunabilmektedir. Buna karşılık hakemlerin de tarafların hassasiyetlerini dikkate alarak kendi görüşleri üzerinde ısrarcı olmamaları, tarafların çekincelerine görev belgesinde yer vermeleri, tartışmalı hususlara görev belgesinde yer vermemeleri ve böylece tüm tarafların metin üzerinde mutabık kalmasını sağlayarak yargılamanın hızlı ve etkin bir biçimde yürütülebilmesi ve zaman kayıplarının önlenmesi bakımından önemlidir.³⁸²

Hakem heyeti tarafından tarafların yorumları alınarak veya taraflarca hazırlanan bir görev belgesi taslağa son halinin verilmesi için tarafların bir araya gelmesi veya hakem heyetinin bir telekonferans düzenlemesi de mümkündür.³⁸³ Görev belgesinin hazırlanması süresince yapılacak olan görüşmeler tarafların MTO Kuralları'nın 19-22. maddelerinde belirtilen birçok usûlî mesele hakkında fikir birliğine varmalarını sağlayabilmekte, ya da en azından hakemlerin bu konularda verecekleri kararlarda tarafların görüş ve tercihlerini bilerek karar vermesini sağlamaktadır.³⁸⁴

Bu toplantının MTO Kuralları'nın 24. maddesinde öngörülen dava yönetim toplantısı ile beraber gerçekleştirilmesi de mümkündür. Ancak sadece görev belgesinin oluşturulması amacıyla bir toplantı gerçekleştirilmesi genelde tavsiye edilmemektedir. Zira görev belgesinin hazırlanması çalışmalarının tek bir oturumda

³⁸⁰ Yener Keskin, s. 227.

³⁸¹ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 241, paragraf 3-831.

³⁸² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 208.

³⁸³ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 241, paragraf 3-831.

³⁸⁴ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 241, paragraf 3-831.

bitirilmesi genelde mümkün olmamaktadır. Bu sebeple, toplantıdan önce görev belgesi taslağının tarafların yorumu ve katkısı için taraflara sunulması ve toplantıdan önce büyük oranda içeriğinin belirlenmesi faydalı olmaktadır.³⁸⁵

Bu toplantının dava yönetim toplantısıyla beraber yapılması zorunlu olmadığı gibi fiziki olarak tarafların bir araya gelmesi de gerekmemektedir. Hakem heyetinin bir telekonferans düzenleyerek taraflarla tanışması ve görev belgesi hususunda tarafların son yorumlarını alması da mümkündür.³⁸⁶ Bu durumda hakem heyeti görev belgesinin bir veya (duruma göre) birden fazla örneğini posta veya kurye yoluyla taraflar arasında dolaştırması ve imzaları tamamlaması yeterli olacaktır.³⁸⁷

Tarafların telekonferans yerine fiziki olarak bir araya gelmeleri ve tanışmaları yargılamanın tarafları arasındaki iletişimin güçlenmesine katkı sağlayacağı gibi tüm tarafların imzasının tek bir seferde alınmasını da sağlayacaktır. Böylece görev belgesinin posta veya kurye ile tüm taraflara ulaştırılarak imzaların tamamlanması sürecinde yaşanabilecek zaman kayıplarının da önüne geçilecektir. Hakem heyetinin, MTO Kuralları'nın 23(2) maddesi uyarınca, dosyanın kendisine ulaştırılmasından itibaren otuz gün içerisinde görev belgesini Divan'a sunması gerektiği göz önüne alındığında fiziki toplantı yapmak daha pratik bir çözüm olarak kabul edilebilecektir.

Ancak yargılamanın mümkün olan en ekonomik şekilde yürütülmesi de önem arz etmektedir. Bu sebeple de hakem heyetinin, görev belgesinin tartışılması ve imzalanması için fiziki toplantı yapıp yapılmayacağını belirlerken oturumun gerekliliği ile maliyeti arasında bir denge gözetmesi de gerekmektedir. Taraf sayısının fazla olduğu ve uyuşmazlık konusunun karmaşık olduğu durumlarda fiziki oturum yapılması ve hakemlerle tarafların yüz yüze görüşerek tartışmalı hususları değerlendirmesi daha pratik ve verimli olabileceken, buna gerek görülmeyen ve görev belgesine ilişkin bir anlaşmazlığın bulunmadığı durumlarda telekonferans

³⁸⁵ Ortakaya, s. 253.

³⁸⁶ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 241, paragraf 3-833.

³⁸⁷ Hakem heyetinin görev belgesinin imzalı aslını Sekreteryaya'ya sunması gerekmektedir. Sekreteryaya görev belgesinin aslını arşivlerinde tutacak ve bir örneğini Divan'a gönderecektir. Ancak hakem heyetleri genelde birden çok kopyayı imzaya çıkararak tarafların ve hakemlerin her birine imzalı bir örneğin ulaştırılmasını sağlamaktadır. Her halükarda, Sekreteryaya gerekmesi halinde talep üzerine taraflara görev belgesinin onaylı bir örneğini ulaştırmaktadır. Ayrıntılı bilgi için *bkz.* Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 241, paragraf 3-834.

yapılmasıyla yetinilmesi usûl ekonomisi ve yargılama masraflarının düşürülmesi bakımından daha isabetli olacaktır.³⁸⁸

Görev belgesinin imzalanması için fiziki veya telekonferans yoluyla bir oturum yapılmasına karar verildiği durumlarda, bu oturum usûl ekonomisi ilkesi gözetilerek genellikle dava yönetim toplantısı ile birleştirilmektedir. Zira dava yönetim toplantısının da telekonferans ile yapılması mümkündür.³⁸⁹ Ancak belirtmek gerekir ki, dava yönetim toplantısı için bir toplantı yapılması zorunluysen, görev belgesinin hazırlanması ve imzalanması için bir oturum yapılması zorunlu değildir. Hakemlerin belgelere dayanarak da görev belgesini hazırlamaları ve tarafların imzalarını temin etmeleri mümkündür. Uygulamada usûl ekonomisi ilkesini hayata geçirmek ve taraflara kolaylık sağlamak amacıyla dava yönetim toplantısının görev belgesinin imzalandığı oturumla birleştirildiği görülmektedir.³⁹⁰

II. Görev Belgesinin İmzalanması

A. Görev Belgesini İmzalama Yetkisi

Yukarıda belirtildiği üzere, görev belgesinin hazırlanması ve taraflarca imzalanması birçok durumda yeni bir tahkim anlaşması yapılması etkisini doğurmaktadır. Bu etki durumun şartlarında gerçekleşme dahi, görev belgesinin bir akit olma özelliği ortadan kalkmayacaktır. Herhangi bir akdin geçerli olabilmesi için de tarafların sözleşme yapma ehliyetinin bulunması, sözleşmeyi imzalayan kişilerin de söz konusu belgeyi ilgili taraf adına imzalamaya yetkili olması gerekmektedir.³⁹¹ Sözleşmeyi imzalayan kişi bir başkası adına hareket ediyorsa ve temsil yetkisi bulunmuyorsa yetkisiz temsil durumu ortaya çıkacaktır. Bu durumda söz konusu sözleşme yetkisiz temsil edilen kişi bakımından hüküm ve sonuç doğurmayacaktır.³⁹²

³⁸⁸ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 575; Ortakaya, s. 253-254.

³⁸⁹ Ortakaya, s. 269.

³⁹⁰ Ortakaya, s. 268.

³⁹¹ Turhan Esener/ Fatih Gündoğdu, **Borçlar Hukuku I: Sözleşmelerin Kuruluşu ve Geçerliliği (TBK m. 1-48)**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017, s. 41, 295; Işık, s. 12-13; Hakan Kitapçı, **Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin Uncitral Model Kanununda Yargılama Yetkisi Kavramı Ve Tahkim Mahkemesinin Yargılama Yetkisinin Sınırları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi-Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Konya, 2016, s.171; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2018, s. 138-140; Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018, s. 80-81, 171; Andreas Von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı**, Cilt: 1-2, Ankara, 1983, s. 324-325.

³⁹² Pierre Tercier/ Pascal Pichonnaz/ H. Murat Develioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 136; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018, s. 473; Kitapçı, s. 172; Kılıçoğlu, s. 336; Oğuzman/ Öz, s. 171;

Uluslararası ticarî akitlerin imzalanması sürecinde bu sebeple taraflar genellikle birbirlerinin imza sirkülerini veya gerçek kişi ise yetki belgesini istemekte, incelemekte ve dolayısıyla temsil yetkisi hususunda henüz uyuşmazlık çıkmadan emin olmak istemektedirler.³⁹³

Tahkim anlaşmasını yapma ehliyeti ve temsil yetkisi hususunda ayrıntılı çalışmalar mevcuttur.³⁹⁴ Bu çalışmanın kapsamı dahilinde bu hususun ayrıntılı bir biçimde incelenmesi mümkün değildir. Ancak özet olarak belirtmek gerekirse, New York Konvansiyonu ve UNCITRAL Model Kanunu herhangi bir hukuku bu konuda tayin etmemiştir. Öğretide bu konuda uygulanacak hukukun tahkim yeri hukukunun kanunlar ihtilafı kurallarına bakarak belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.³⁹⁵

MÖHUK'ta, tarafların ehliyetinin 9. madde uyarınca gerçek kişilerin milli hukuklarına,³⁹⁶ tüzel kişilerin ehliyetinin ise statülerindeki idare merkezi hukukuna tâbî olduğunu belirtilmiştir.³⁹⁷ Temsil yetkisine uygulanacak hukukun ise MÖHUK'un 30. maddesine göre belirlenmesi gerekmektedir. MÖHUK'un 30. maddesine göre:

“(1) Temsilci ile temsil olunan arasındaki hukukî ilişkiden doğan temsil yetkisi, aralarındaki sözleşmeden doğan ilişkiye uygulanan hukuka tâbidir.

(2) Temsilcinin bir fiilinin, temsil olunanı üçüncü kişiye karşı taahhüt altına sokabilmesi için aranan şartlara temsilcinin işyeri hukuku uygulanır. Temsilcinin işyeri bulunmadığı veya üçüncü kişi tarafından bilinemediği veya yetkinin işyeri

Selâhattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Halûk Burcuoğlu/ Atillâ Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993, s. 195-196; Işık, s. 15-16; Yeğengil, s. 180; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 250; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 568.

³⁹³ Şanlı, **Ticarî Akitler**, s. 10.

³⁹⁴ Bkz. Işık, s. 17-67; Şanlı, **Ticarî Akitler**, s. 10-14; İlhan Helvacı, **Hukukî Mütalaalar**, Cilt: II, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 743-763; Aydemir, s. 258-303; Taşkın, **Tahkim Yargılaması**, s. 23-30; Özdemir Kocasakal, **İptal Sebepleri**, s. 39-45; ; Hatice Özdemir Kocasakal, “Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 30-34; Yeğengil, s. 180-194; Burak Huysal, **Milletlerarası Özel Hukukta Temsile Uygulanacak Hukuk**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 163-255; Gülören Tekinalp/ Ayfer Uyanık, **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016, s. 53-88, 103-111.

³⁹⁵ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 530; Özdemir Kocasakal, **Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk**, s. 31.

³⁹⁶ Doğan, s. 170; Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Aysel Çelikel/ B. Bahadır Erdem, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Beta: İstanbul, 2017, s. 202-211; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 262-263; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 580; Tekinalp/ Uyanık, s. 53.

³⁹⁷ Çelikel/ Erdem, s. 211-212; Doğan, s. 170; Özdemir Kocasakal, **İptal Sebepleri**, s. 40-41; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 232; Tekinalp/ Uyanık, s. 77-79.

dışında kullanıldığı durumlarda temsil yetkisi, yetkinin fiilen kullanıldığı ülke hukukuna tâbidir. Yetkisiz temsilde, temsilci ile üçüncü kişi arasındaki ilişkiye de bu fıkra hükmü uygulanır.

(3) Temsilci ile temsil olunan arasında hizmet ilişkisi varsa ve temsilcinin bağımsız bir işyeri yoksa temsil yetkisi, temsil olunanın işyerinin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir.”

Görüldüğü üzere, temsil yetkisinin varlığı, yokluğu, sınırlarının aşılmaması gibi hususların temsilcinin işyeri hukukuna göre çözümlenmesi gerekmektedir. Bu düzenlemeyle, temsil olunan, temsilci ve sözleşmenin diğer tarafı arasındaki üçlü ilişkideki herkesin önceden bilebileceği objektif bir hukuk olarak temsilcinin işyeri hukukunun uygulanması esas kabul edilmiştir.³⁹⁸

Temsilcinin temsil olunan namına geçerli ve bağlayıcı bir tahkim sözleşmesi akdedebilmesi için temsil yetkisinin Türk hukukuna göre belirleneceği durumlarda, temsilciye genel bir temsil yetkisi verilmesi yeterli olmamakta, özel yetki verilmesi şartı aranmaktadır.³⁹⁹ Zira TBK m. 504/3 uyarınca “*Vekil, özel olarak yetkili kılınmadıkça dava açamaz, sulh olamaz, hakeme başvuramaz...*” Her ne kadar bu hüküm vekâlet sözleşmesine ilişkin olsa da, temsil yetkisinin vekâlet sözleşmesi olmaksızın verildiği durumlarda da bu hüküm uygulanmaktadır.⁴⁰⁰

Anonim şirketlerde yönetim kurulu, şayet bu yönetim yetkisi murahhas müdür, murahhas üye ve ticarî temsilciye devredilmişse bu kişiler; limited şirketlerde ise şirket müdürü veya müdürleri özel bir yetkiye ihtiyaç duymaksızın tahkim anlaşması yapabilir. Ancak tüzel kişiler adına vekâleten tahkim anlaşması yapılabilmesi için özel yetkiye ihtiyaç bulunmaktadır.⁴⁰¹

³⁹⁸ Helvacı, s. 750; Özdemir Kocasakal, **Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk**, s. 33-34; Huysal, **Temsil**, s. 195; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 316; Tekinalp/ Uyanık, s. 106.

³⁹⁹ Süha Tanrıver, “Genel Vekâlet (Temsil) Özel Vekâlet (Temsil) Ayrımı”, **Makalelerim I (1985-2005)**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2005, s. 98; Kuru, **Usul**, C. VI, s. 5939; Postacıoğlu, s. 784; Kılıçoğlu, s. 322; Oğuzman/ Öz, s. 226; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s. 178; Işık, s. 7; Yeğengil, s. 190; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 238; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 558; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 238.

⁴⁰⁰ Helvacı, s. 751.

⁴⁰¹ Aydemir, s. 296-297; Haluk Burcuoğlu, “Tahkim Anlaşması Özel Yetkisi”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 48-50.

Ancak uluslararası tahkim uygulamasında görev belgesi genellikle tahkim yargılamasını takip eden avukatlar aracılığıyla imzalandığı için ihtilaflar daha çok avukatın temsil yetkisinin bulunup bulunmadığı hususu etrafında şekillenmektedir. Yukarıda açıklandığı üzere, görev belgesinin imzalanmasıyla çoğu zaman yeni bir tahkim anlaşmasının yapılmış olduğu uygulamada kabul edilmektedir.⁴⁰² Tahkim anlaşmasında imzası bulunmayan üçüncü kişilerin tahkime dahil olarak görev belgesini imzalamaları halinde de görev belgesi yeni bir tahkim anlaşması etkisi doğuracaktır.⁴⁰³

Dolayısıyla görev belgesini imzalama yetkisi incelenirken vekilin imzaya ehil olup olmadığının yanısıra hem tahkim davasında tarafı temsil etme yetkisinin bulunup bulunmadığı hem de tahkim anlaşması yapma yetkisinin bulunup bulunmadığı incelenmelidir.⁴⁰⁴ MTO Kurallarının 17. maddesi uyarınca da “*Tahkim yargılaması başladıktan sonraki her hangi bir dönemde, hakem kurulu veya Sekretarya tarafların temsilcilerinin herhangi birinden yetki belgesi isteyebilir.*” Bu hüküm çerçevesinde, görev belgesi imzalanmadan önce hakem heyetinin vekillerin vekâletname belgelerini istemesi de mümkündür.⁴⁰⁵

Vekil aracılığıyla yapılan tahkim anlaşmasının temsil olunan kişi bakımından kurulup kurulmadığına, tahkim anlaşmasının maddî geçerliliğine uygulanacak hukuka göre karar verilecektir.⁴⁰⁶ Vekillerin imzaya ehil olup olmadıkları ise kendilerine verilen vekâletname ya da yetki belgesine göre ve vekâlet hukuku prensiplerine göre belirlenecektir.⁴⁰⁷

Türk hukukunda tahkim veya hakem sözleşmesi yapabilmek için vekilin özel yetkiye sahip olması gerekmektedir. Yargıtay istikrarlı kararlarında özel yetki verilmemiş olan vekilin tahkim sözleşmesi yapamayacağını, özel yetki olmaksızın

⁴⁰² Bkz. yuk. 1.Bölüm, § 3,I,B.

⁴⁰³ Narçin Tosun, s. 116.

⁴⁰⁴ Narçin Tosun, s. 115.

⁴⁰⁵ Grierson/ Van Hoof, s. 152.

⁴⁰⁶ Şanlı, **Mütalaalarım**, s. 560.

⁴⁰⁷ Temsil ve vekâlet akdine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Eren, **Özel Hükümler**, s. 705-744; Cevdet Yavuz, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, İstanbul: Beta, 2018, s. 623 vd.; Eren, **Genel Hükümler**, s. 454-465; Kılıçoğlu, s. 313-325; Tercier/ Pichonnaz/ Develioğlu, s. 121-145; Zevkililer/Gökyayla, s. 598-639.

yapılan tahkim sözleşmelerinin geçersiz olduğunu kabul etmektedir.⁴⁰⁸ Tahkim sözleşmesi yapma konusunda vekilin özel olarak yetkilendirilmiş olması şartı kamu düzenine ilişkin kabul edilmektedir. Bu sebeple de, yetkisiz vekilin tahkim sözleşmesini imzalamasından sonra bu duruma sessiz kalırsa ve sözleşme geçerliymiş gibi hareket edilse dahi bu durumun yetkiye icazet verilmesi olarak değerlendirilemeyeceği, kamu düzenine aykırı tahkim sözleşmesinin geçerli hale gelmeyeceği ifade edilmektedir.⁴⁰⁹

Tahkim ve hakem sözleşmesi yapma yetkisi açıkça verilmiş olan vekilin tahkim süresini uzatma yetkisi olduğu da kabul edilmektedir.⁴¹⁰ Yabancı hukukların bir kısmında tahkim anlaşması yapma yetkisinin açıkça verilmesi gerekmiyor olsa da, farklı hukuk sistemlerindeki kuralların farklılığından kaynaklanabilecek sorunları engellemek amacıyla, vekâletnamede hem görev belgesini imzalamak hem de tahkim anlaşması yapmak için vekilin açık bir biçimde yetkilendirilmiş olması genellikle aranmaktadır.⁴¹¹

Yukarıda değindiğimiz bir Yargıtay kararında da, vekilin vekâletnamesinde tahkim anlaşması yapma yetkisi verilmediği için görev belgesi ile tahkim anlaşmasında yapılan değişiklikler geçerli kabul edilmemiştir.⁴¹² 15. Hukuk Dairesi kararında “*Her ne kadar hakem kurulunca düzenlenen görev belgesinde yargılamanın 4686 sayılı Yasa uyarınca yapılacağı belirtilmiş ve taraf vekillerince imzalanmış ise de, taraf vekillerinin sözleşmenin 2.2 maddesince, yeniden tahkim anlaşması yapmak ve sözleşme hükümlerini değiştirmek yetkileri bulunmamaktadır. Vekâletnamedeki tahkim ifadesinden yeniden tahkim anlaşması yapmak yetkisi olduğu sonucunun çıkartılamayacağı da açıktır. Taraflarca sözleşme dışında yeniden tahkim anlaşması yapılabileceği esasen kabul edilebilir. Ancak dosyada bu şekilde yeni bir tahkim*

⁴⁰⁸ Pekcantez/Yeşilirmak, **Pekcantez Usûl**, s.2647; HGK, E. 2000/19-1122, K. 2000/1256, T. 11.10.2000; 19. HD., E. 2002/3763, K. 2003/4764, T. 1.5.2003; HGK, E. 2011/11-742, K. 2012/82, T. 22.2.2012 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); Özdemir Kocasakal, **İptal Sebepleri**, s. 43.

⁴⁰⁹ Pekcantez/Yeşilirmak, **Pekcantez Usûl**, s. 2649; Tanrıver “... taraf ehliyeti, dava ehliyeti, kanunî temsil ve iradî temsil yeterliliğinin devlet mahkemelerinde olduğu gibi re’sen araştırılması zorunluluğunun bertaraf edildiği yabancı hakem kararlarının da, Türkiye’de tenfizlerinin istenmesi halinde, kamu düzeni engellemesi ile karşılaşabileceğine...” işaret etmektedir. Tanrıver, **Kamu Düzeni**, s. 119. Aksi yönde, vekil tarafından yapılan tahkim anlaşmasının vekâlet veren bakımından geçersiz olduğu iddiasının tenfiz aşamasında ileri sürülebilmesi için bu itiraza görev belgesinde yer verilmesi gerektiği görüşü için Bkz. Şanlı, **Mütalaalarım**, s. 560-561.

⁴¹⁰ Eren, **Özel Hükümler**, s. 723.

⁴¹¹ Narçin Tosun, s. 115.

⁴¹² Bkz. yuk. 1.Bölüm, § 3,I,B.

anlaşmasının varlığı iddia ve ispat edilmiş değildir. Görev belgesi sözleşmeyi değiştirici nitelikte kabul edilemeyeceğinden davada uygulanması gereken ve asıl olan, taraf iradelerinin kabul ettiği ve düzenlemesi HUMK.nun 516-526 maddeleri arasında yapılan hükümlerdir.” ifadelerine yer vermiştir.⁴¹³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bu karara katılarak “Yine sözleşmede değişiklik yapılması belli kişilerin yetkisinde olup, koşullara bağlanmıştır. Tahkim şartında değişiklik yapan yeni bir sözleşme bulunmadığı gibi yetkilendirilen kişilerden olmayan ancak belirlenen usûlle sınırlı yetkilere sahip avukatların imzasını taşıyan görev belgesi de yeni bir sözleşme ve tahkim şartı olarak kabul edilemez.” sonucuna ulaşmıştır.⁴¹⁴

B. İmzalama Usûlü ve Görev Belgesinin Yürürlüğe Girmesi

Görev belgesi oluşturulduktan sonra tarafların ve hakemlerin imzalaması gerekmektedir. Yukarıda açıklandığı üzere, bu imzanın atılması için tarafların fiziken bir araya gelmesi gerekmemektedir. İmzalanacak doküman taraflar ve hakemler arasında dolaştırılarak da imzaların toplanması mümkündür.

Bunun yanısıra, MTO tarafından yayınlanan bilgi notlarına göre, uygulanacak hukuk kurallarının bunu yasaklamaması koşuluyla, tarafların ve hakem heyeti üyelerinin görev belgesinin bir nüshasını imzalamasının ve ayrı ayrı imzalanmış bu nüshaların elektronik ortama taranarak gönderme kaydının görüntülenebildiği bir e-posta ile veya MTO Kuralları'nın 3. maddesinde belirtilen diğer iletişim araçlarıyla Sekreteryaya'ya gönderilmesi mümkündür.⁴¹⁵ Ancak bu imzalı orijinalerin bir nüshasının her halükarda Sekreteryaya'ya ulaştırılması gerekmektedir.

Görev belgesi taraflar ve hakemler (veya tek hakem) tarafından imzalandığı tarihte yürürlüğe girer, tüm etki ve sonuçlarını doğurur. Ancak bu tarihin hangi tarih olduğu konusunda karışıklıklar yaşanabilmektedir. Bu gibi karışıklıkların önlenmesi için, eğer bir belge herkes tarafından fiziken imzalanıyorsa, önce tarafların imzasının alınması, sonrasında da hakemlerin imzalaması, tek hakemin veya üç hakem varsa heyet başkanının son imzayı tarih belirterek atması karışıklığın önlenmesi bakımından

⁴¹³ 15. HD, E. 2005/4962, K. 2005/7229, T. 30.12.2005 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁴¹⁴ HGK, E. 2006/15-609, K. 2006/656, T. 18.10.2006 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁴¹⁵ MTO, **Tahkimin Yürütülmesi Hakkında Not**, s. 22, paragraf 161.

faydalı olacaktır.⁴¹⁶ MTO tarafından yayınlanan notlarda hakem kararları bakımından bu husus açıkça belirtilmiş, Sekretarya'ya gönderilen belge asıllarının tarihinin en son imzalayan hakemin imzaladığı tarih olması gerektiği ifade edilmiştir.⁴¹⁷

Son olarak, elektronik ticaretin günümüzde giderek yaygınlık kazanmasıyla beraber elektronik imzaların el yazısıyla atılan imzalarla aynı etkiye sahip olduğunu belirten mevzuatlar birçok devlet ve uluslararası kuruluş tarafından kabul edilmiş, bu doğrultuda gelişmiş bir elektronik imza ile dijital ortamda yapılan tahkim anlaşmaları da imzalı yazılı belge olarak kabul edilmeye başlanmıştır.⁴¹⁸ Ülkemizde kabul edilen 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesi ve Avrupa Birliği'ne üye devletleri bağlayan “*İç Pazarda Elektronik Kimlik Doğrulama ve Güven Hizmetleri Direktifi*” uyarınca, güvenli elektronik imzanın, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurduğu kabul edilmektedir. Bu direktif uyarınca, belirli niteliklere sahip olan elektronik imzaların New York Konvansiyonu'nun 2. maddesi uyarınca aranan imzalı olma koşulunu sağladığını kabul etmek gerekmektedir.⁴¹⁹

Her ne kadar MTO Kuralları'nda elektronik imzaya ilişkin olarak bir düzenleme mevcut değilse de, kanımızca buna bir engel bulunmamaktadır. Özellikle de tahkim usûlüne uygulanacak hukukun elektronik imzanın geçerli olduğuna dair hükümlerinin bulunması durumunda elektronik imzanın kabul edilmesi MTO tahkiminin esnekliğine ve etkin yargılama prensiplerine uygun olacaktır. Ancak bu konuda verilmiş bir mahkeme kararına henüz rastlamamış olduğumuz için mahkemelerin bu konuda nasıl bir yorumlama yapacağını henüz bilmiyoruz. Dolayısıyla elektronik imza ile imzalanmış tahkim anlaşmalarının (ve görev belgelerinin) New York Konvansiyonu uyarınca reddedilmesi riski hala mevcuttur.⁴²⁰

C. Mecburi Dava Arkadaşlığı Durumunda Görev Belgesinin İmzalanması

Davada birden fazla gerçek veya tüzel kişinin davalı ya da davacı olması durumunda, birden fazla kişiden oluşan taraftaki kişiler arasındaki ilişki “*dava*

⁴¹⁶ Narçin Tosun, s. 141, 121.

⁴¹⁷ MTO, **Tahkimin Yürütülmesi Hakkında Not**, s. 22, paragraf 162.

⁴¹⁸ Arnold Vahrenwald, “Out-of-court dispute settlement systems for ecommerce, Report on legal issues, Part IV. Arbitration”, **Report of Joint Research Centre of the EC**, 2000, s. 37.

⁴¹⁹ Vahrenwald, s. 45; Özdemir Kocasakal, **İptal Sebepleri**, s. 48.

⁴²⁰ Vahrenwald, s. 60-61.

arkadaşlığı” olarak adlandırılır.⁴²¹ Dava arkadaşlığı hüküm ve sonuçları itibariyle “*ihtiyari dava arkadaşlığı*” ve “*mecburi dava arkadaşlığı*” olarak ikiye ayrılır.^{422 423}

Eğer kişiler belirli bir borç ve hak üzerinde birlikte hareket etmek zorundaysa ya da hak veya borç bölünemez nitelikte ise maddî hukuktan kaynaklanan mecburi dava arkadaşlığı söz konusudur.⁴²⁴

Mecburi dava arkadaşlığı durumunda tahkim anlaşmasının uyumsuzluğunun tarafı olan mecburi dava arkadaşlarının tamamı tarafından imzalanması gerekmektedir. Zira mecburi dava arkadaşlığının bulunduğu durumlarda dava arkadaşlarından birisi tek başına dava açmadığı gibi, bu kişilerden sadece birine karşı dava açılması da mümkün değildir. Bu durumda mecburi dava arkadaşlarının davayı birlikte açması veya mecburi dava arkadaşlarına karşı birlikte dava açması gerekmektedir. Mecburi dava arkadaşlarının davada birlikte hareket etmesi gerekmektedir.⁴²⁵

Tahkim hukuku bakımından mecburi dava arkadaşlığının en sık görüldüğü durum, bir joint venture sözleşmesiyle tüzel kişiliği bulunmayan bir ortaklık kurmuş olan kişilerin üçüncü kişilere dava açması veya üçüncü kişilerin joint venture sözleşmesinden kaynaklanan bir sebeple joint venture sözleşmesinin taraflarına dava açmasıdır. Joint Venture öğretide “... *hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız birden fazla gerçek veya tüzel kişinin belirli bir işi ya da süreklilik arz eden bir faaliyeti, bir ticaret ortaklığı kurarak veya böyle bir ortaklık söz konusu olmaksızın gerçekleştirmek*

⁴²¹ Yılmaz, **Cilt I**, s. 1257.

⁴²² Kuru, **Ders Kitabı**, s. 359.

⁴²³ Mecburi dava arkadaşlığı ve ihtiyari dava arkadaşlığı hukukumuzda ait terminolojiler olduğu için milletlerarası tahkim uygulamasında bu terminolojilerin kullanılmaması mümkündür. Ancak bu bölümde açıkladığımız prensiplerden ve uygulanacak hukuk kurallarından faydalanılarak her bir davada tarafların birlikte hareket mecburiyetinin bulunup bulunmadığı, davanın kim tarafından kime karşı açılması gerektiği sorularına yanıt verilebilecektir.

⁴²⁴ Mecburi dava arkadaşlığı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usûl Hukuku**, s.160-166; Hakan Pekcanitez/ Hülya Taş Korkmaz, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2017, s. 702-714; Yavuz Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı**, İstanbul, 1965 (Tıpkıbasım 1999), s. 96-133; Keser Berber, s. 107-108; Ömer Ulukapı, **Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı**, Konya 1991, s. 125; Yılmaz, **Cilt I**, s. 1277-1309; Postacioğlu, s. 297-298; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 359; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 544-545; Tiryakioğlu, s. 108-109; Belgesay, **Şerh**, s.178; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 553-559; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 474-479; Postacioğlu/ Altay, s. 313-328; Evrim Erişir, **Medeni Usûl Hukukunda Taraf Ehliyeti**, İzmir: Güncel Hukuk Yayınları, 2007, s. 90-105.

⁴²⁵ Yılmaz, **Cilt I**, s. 1307-1308; Serdar Kale, **Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 28; Postacioğlu, s. 297-298; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 360; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 544-547; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 163; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2705; Tiryakioğlu, s. 109; Umar, s. 228; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 557-558; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 477-479.

ve kazanç elde etmek amacıyla bir sözleşme çerçevesinde bir araya gelmeleri ve o faaliyetin rizikolarını her biri müteselsilen sorumluluk altına girmek suretiyle üstlenmeleri...” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴²⁶

Farklı hukuk sistemlerinde joint venture tipi yapılara farklı hukukî statüler tanınmıştır. Joint venture’ın tüzel kişiliğinin bulunması veya bulunmaması mümkündür.⁴²⁷ Tüzel kişiliği bulunmayan joint venture’ların tahkim yargılamasına taraf olması tartışmalıdır. Bazı tahkim kurumlarının kurallarında davanın taraflarının gerçek kişiliğe ya da tüzel kişiliğe sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin tüzel kişiliği bulunmayan joint venture’ın yatırım uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturan ICSID tahkiminde taraf olması mümkün değildir. Ancak MTO Kuralları’nda tarafların tüzel kişiliğe sahip olması koşulu aranmamaktadır. Dolayısıyla MTO tahkiminde, uygulanacak hukuk bakımından bir sınırlama olmamak kaydıyla, tüzel kişiliğe sahip olmayan joint venture’ın da tahkim yargılamasına kendi ismiyle taraf olması mümkündür.⁴²⁸

Türk hukukunda ise bir adi ortaklık olarak kabul edilen joint venture’ın tüzel kişiliğinin bulunmadığı, dolayısıyla da dava ve taraf ehliyetinin bulunmadığı kabul edilmektedir.⁴²⁹ Joint venture sözleşmesinin tarafları haklarını birlikte kullanmak zorunda oldukları yani birlikte dava açmak zorunda oldukları gibi, bu ortakların üçüncü kişilere karşı yükümlü oldukları borç da bölünemez niteliktedir. Dolayısıyla

⁴²⁶ Nami Barlas, **Adi Ortaklık Sözleşmesine Dayalı Sözleşme İlişkileri**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016, s. 284.

⁴²⁷ Kemal Dayınlarlı, **Joint Venture Sözleşmesi**, Ankara: Dayınlarlı, 1999, s. 53; Altay ise joint venture’ın aslında, en az iki teşebbüs arasında kurulan stratejik işbirliğini ifade eden ekonomik bir kavram olduğunu belirtmektedir. Tüzel kişiliğe sahip joint venture türlerinden kabul edilebilecek olan sermayeye katılmalı ortak girişim şirketleri hakkında ayrıntılı bilgi için *bkz.* Sıtkı Anlam Altay, **Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Sermayeye Katılmalı Ortak Girişimler**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, s. 45, 82-85.

⁴²⁸ Dmitry A. Pentsov, “Contractual Joint Ventures in International Investment Arbitration”, **Northwestern Journal of International Law & Business**, Cilt: 38, Sayı: 3 Bahar s. 433.

⁴²⁹ Kale, s. 172; Yargıtay da joint venture ile ilgili olarak “*Joint venture hukukumuzdaki adi ortaklığa benzemekte olup iki veya daha fazla işletmenin, belli bir amaca ulaşmak için katkılarını birleştirdikleri bir ortaklıktır. Tüzel kişilikleri olmadığından taraf ehliyetleri de bulunmamaktadır. Ortaklar, ortaklık borçlarından alacaklılara karşı doğrudan doğruya ve sınırsız olarak tüm mal varlıklarıyla sorumludurlar.*” ifadelerine yer vermektedir. HGK, E. 2003/12-574, K. 2003/564, T. 8.10.2003 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi; Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi**, Cilt I, Adi ortaklığın taraf ve dava ehliyetiyle ilgili ayrıntılı bilgi için *bkz.* Oruç Hami Şener, **Adi Ortaklık**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2008, s. 154-178; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 109; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 256; Mustafa Reşit Belgesay, **Teorik ve Pratik Adliye Hukuku**, Cilt II, İstanbul: Üniversite Kitabevi, 1945, s. 36; Mustafa Reşit Belgesay, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, İstanbul, 1948, s. 160; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 506; Erişir, s. 219.

tahkim davası joint venture oluşturan ortakların tümüne birden açılmalıdır.⁴³⁰ Davanın joint venture ortaklarından bir kısmı tarafından veya ortakların sadece bir kısmına karşı açılmış olması halinde hakem heyetinin mecburi dava arkadaşlarının davaya katılımı için süre vermesi, süre içinde bu diğer mecburi dava arkadaşlarının davaya katılımı sağlanmazsa davanın sıfat yokluğu sebebiyle reddedilmesi gerekmektedir.⁴³¹

Joint venture ortaklarının tamamının görev belgesini de imzalaması gerekmektedir. Zira mecburi dava arkadaşları hakkında tek bir hüküm verilmesi esası geçerli olduğundan mecburi dava arkadaşlarının davada yapılacak tahkikat ve yargılamaya ilişkin işlemlerde birlikte hareket etmeleri zorunludur.⁴³²

Bunun yanı sıra, mecburi dava arkadaşı olan joint venture ortaklarının tümü tahkim anlaşmasına taraf olmazlarsa bu tahkim anlaşması New York Konvansiyonu'nun 2/3 maddesi uyarınca etkisiz ve tatbiki imkânsız bir tahkim anlaşması haline gelecektir.⁴³³ Zira “*her ne şekilde ortaya çıkarsa çıksın ya da her nasıl ifade edilirse edilsin, tahkim anlaşmasının taraflarının ve farklı devlet mevzuatlarının ondan beklediği işlevi yerine getiremeyecek olması halinde*” bu anlaşmanın tesirsiz bir tahkim anlaşması olduğu kabul edilmektedir.⁴³⁴ Tahkim anlaşmasının etki doğurmasının sağlanamadığı durumlarda, örneğin hakem heyetinin oluşmadığı, tahkim anlaşmasındaki eksikliklerin mahkemelerce yorum yoluyla tamamlanamadığı ve etki doğurmasının sağlanamadığı durumlarda, tahkim anlaşmasının icrasının imkansız olduğu ifade edilmektedir.⁴³⁵ Tahkim sözleşmesini içeren sözleşmedeki hakların mecburi dava arkadaşları tarafından birlikte kullanılması gerekirken, joint venture ortaklarından birinin tahkim anlaşmasını imzalamaması

⁴³⁰ Yarg. 15. HD., E. 2006/2404, K. 2006/4411, T. 13.06.2006 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 198; Narçin Tosun, s. 117; Pelin Akın, “Uluslararası Tahkimde Çok Taraflılık”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVIII, Y. 2014, Sa. 3-4, s. 325; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 555-556.

⁴³¹ Acem Süleyman Alhan/ Rıdvan Çobanoğlu, “Adi Ortaklık Sözleşmesi Tanımı Ve Unsurları”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 90, Sayı: 2016/1, s. 177-179; Akın, s. 324-325.

⁴³² Pekcanitez/Taş Korkmaz, **Pekcanitez Usûl**, s. 711; Postacioğlu, s. 301; Yılmaz, **Cilt I**, s. 1307-1308; Serdar Kale, **Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 28; Postacioğlu, s. 297-298; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 360; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 544-547; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 163; Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2705; Tiryakioğlu, s. 109.

⁴³³ Ziya Akıncı, **Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1996, s. 205; Akın, s. 325; Tiryakioğlu, s. 109.

⁴³⁴ A. İpek Sariöz Büyükalp, “Uluslararası Tahkimde ‘Tahkim Anlaşmasının Hükümsüz, Tesirsiz Veya İcrasının İmkansız Olması’ Kavramları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014 (Basım Yılı: 2015), Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, s. 2041.

⁴³⁵ Sariöz Büyükalp, s. 2045.

durumunda da bu mümkün olmayacaktır.⁴³⁶ Dolayısıyla, dava açıldıktan sonra, yeni bir tahkim anlaşmasını içeren veya eski tahkim anlaşmasını değiştiren bir görev belgesinin mecburi dava arkadaşlarından birisi tarafından imzalanmaması durumunda bu yeni tahkim anlaşması da New York Konvansiyonu'nun 2/3 maddesi anlamında tesirsiz ve icrası imkânsız (*“ineffective or inoperable”*) bir tahkim anlaşması haline gelecektir.

Ancak belirtmek gerekir ki, görev belgesini mecburi dava arkadaşlarından birisinin imzalamaktan imtina etmesi durumunda bu durum tahkim yargılamasının devamına engel olmamalıdır. Zira böyle bir sonuç MTO Kuralları'nın ve görev belgesinin amacıyla bağdaşmayacak, dürüstlük kuralına aykırı sonuçlar doğurabilecektir. Bu gibi durumlarda kanımızca hakem heyeti tarafından görev belgesinin onay için Divan'a sunulması, Divan onayının imzalamayan tarafın imzası yerine geçtiğinin kabul edilmesi ve yargılamaya devam edilebilmesi gerekmektedir.⁴³⁷

Gerçekten de uygulamada mecburi dava arkadaşlarından tümünün dava açmak veya davaya katılmak yönünde aynı görüşte olmadığı, bu sebeple farklı tavırlar takındıkları görülmektedir. Ortaklardan birinin görev belgesini imzalamaktan kaçınması halinde Divan'ın onay vermesi gerektiğine dair görüşümüzü destekler yönde, Yargıtay da mecburi dava arkadaşlarından birinin verilen süreye rağmen davaya katılmaması durumunda, davaya katılan diğer ortaklara muvafakat vermesi yahut da sözleşmeden kaynaklanan haklarını davaya katılan ortaklara devretmesi gerektiğine hükmetmiştir.⁴³⁸ Bu karar tahkime uyarlanacak olursa, görev belgesini gereksiz bir şekilde imzalamaktan kaçınan davacı veya davalılar bakımından da Divan'ın onay vererek davanın devamına imkân vermesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

⁴³⁶ Narçin Tosun, s. 117.

⁴³⁷ Aynı görüşte bkz. Narçin Tosun, s. 118.

⁴³⁸ “*Adi ortaklığın tüzel kişiliği bulunmadığından taraf ehliyetleri de bulunmamaktadır. (BK. madde 533. 534) Bu halde adi ortaklık şeklide eser yapımı üstlenilen sözleşmelerle ilgili davanın görülebilmesi için ortaklığı oluşturan tüm gerçek ya da tüzel kişiler tarafından birlikte açılması veya dava açmayan diğer ortaklığın sözleşmeden doğan haklarını dava açan ortağa temlik etmesi ya da davaya muvafakatının sağlanması gerekir.... davacının tek başına aktif husumet ehliyetinin bulunmadığı gözden kaçırılarak davanın esası hakkında hüküm tesisi doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir.*” Yarg. 15. HD, E.2009/4791, K.2010/6856, T.13.12.2010 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 03 Kasım 2019 tarihinde erişildi; Aynı yönde bkz. Postacıoğlu, s. 302-303.

D. İhtiyari Dava Arkadaşlığı Durumunda Görev Belgesinin İmzalanması

Tahkim yargılamasında mecburi dava arkadaşlığı olması mümkün olduğu gibi, ihtiyari dava arkadaşlığı olması da mümkündür. Türk hukukunda ihtiyari dava arkadaşlığı, HMK'nın 57. maddesine göre, dava konusu olan hak veya borcun elbirliği mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması, kişilerin ortak bir işlem ile hepsinin yararına bir hak doğmasını sağlamış olmaları veya bu şekilde yükümlülük altına girmeleri durumlarında ve davaların temelini oluşturan maddî olay ve hukukî sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması durumunda mevcuttur.⁴³⁹ Tahkimde ihtiyari dava arkadaşlığı halefiyet, taraf katılımı ve davaların birleştirilmesi şeklinde ortaya çıkabilir.⁴⁴⁰

Tahkim anlaşması, tarafların cüzî ve külli haleflerini bağlamaktadır. Külli halefiyet durumunda bir kişinin malvarlığının tamamı hak ve borçlarıyla olduğu gibi halef olan kişiye geçmektedir. Bu durumda kendisine malvarlığı geçirilen kişi hak ve borçlar bakımından malvarlığını geçiren kişi ile aynı hukukî statüye sahip olmaktadır. Cüzi halefiyet halinde ise belirli bir sözleşme bakımından tüm hak ve borçlar halef olan kişiye geçmektedir. Örneğin alacağın temlik halinde temlik alan kişi alacağın kaynaklandığı sözleşmede yer alan tahkim şartına da halef olmaktadır.⁴⁴¹

Külli halefiyet veya cüzi halefiyet yoluyla tahkim anlaşmasının halefi olan kişi, karşı tarafın onayı olmaksızın, bu sözleşmeden kaynaklanan tüm hak ve borçlara da halef olacaktır. Dolayısıyla, halefiyet görev belgesinin imzalanmasından önce gerçekleşmiş ise halef olan kişinin görev belgesini imzalaması mümkündür. Ancak halefiyet görev belgesinin imzalanmasından sonra gerçekleşmiş ise bu durumda halefin tahkim yargılamasını görev belgesinin imzalanmış olduğu haliyle kabul etmesi gerekmektedir.⁴⁴² Zira tarafların halefleri de tahkim sözleşmesiyle bağlıdır.⁴⁴³

⁴³⁹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 161; Yılmaz, **Cilt I**, s. 1258-1259; Postacioğlu, s. 285-286; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 366-367; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 540-542; Tiryakioğlu, s. 108; Alangoya, **Dava Ortaklığı**, s. 78; Umar, s. 216; Belgesay, **Şerh**, s. 178-179; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 559-560; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 480-483; Postacioğlu/ Altay, s. 316.

⁴⁴⁰ Narçin Tosun, s. 118; Tiryakioğlu, s. 108.

⁴⁴¹ Yener Keskin, s. 258-260; Özdemir Kocasakal, **İptal Sebepleri**, s. 69.

⁴⁴² Narçin Tosun, s. 118-119.

⁴⁴³ Yılmaz, **Cilt III**, s. 3635; Yargıtay da sigorta ilişkisi sebebiyle sigorta şirketinin halef olduğu bir davada "Tahkim şartının taşıyanla yükleten arasında kararlaştırılmış olduğunu, kendisinin 3. şahıs durumunda bulunduğunu ve bu nedenle konşimentoda kararlaştırılan tahkim şartı ile bağlı tutulamayacağını iddia edemez. Konşimentoda yer alan tahkim şartı böylece gönderileni bağlayacağı gibi, TTK'nun 1361. maddesindeki halefiyet ilkesi uyarınca davacı sigorta şirketini de bağlar." ifadelerine yer vermiştir. 11. HD, E. 2002/189, K. 2002/9234, T. 04.10.2002 (Yılmaz, **Cilt III**, s. 3635).

Dolayısıyla tahkim sözleşmesine bağlı olarak yapılan ve tahkim sözleşmesini içeren görev belgesiyle de oldukları kabul edilmelidir.

İhtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olduğu tüm durumlarda, mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak, dava arkadaşlarının yargılamaya ilişkin işlemlerde beraber hareket etme yükümlülükleri bulunmamaktadır.⁴⁴⁴ Zira ihtiyari dava arkadaşlığında esasen dava arkadaşı sayısınınca dava bulunmakta,⁴⁴⁵ ancak bu davalar bakımından tahkikat beraber yürütülmekte, böylece usûl ekonomisi ilkesi hayata geçirilmektedir.⁴⁴⁶ Dolayısıyla görev belgesinin imzalanması bakımından da ihtiyari dava arkadaşlarının beraber karar vermeleri gerekmemektedir. İhtiyari dava arkadaşlarından birisi tarafından görev belgesinin imzalanması sadece kendisi bakımından sonuç doğuracaktır.⁴⁴⁷

Milletlerarası tahkim hukukunda davaların birleştirilmesi ancak tüm tarafların bunu kabul etmesi durumunda mümkün olmaktadır. Zira New York Konvansiyonu tarafların tahkim anlaşmasında bu yönde hüküm bulunması veya tarafların daha sonradan buna muvafakat etmeleri halinde davaların birleştirilmesine imkân tanımaktadır. MTO Kuralları'nın 10. maddesinde de tahkim davalarının birleştirilmesine karar verilebilmesi için tarafların bu konuda mutabık olmaları gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁴⁸ Ulusal hukuk kuralları da genelde, tarafların bu yönde bir anlaşması yoksa davaları birleştirilmesine imkân tanımamaktadır.⁴⁴⁹ Ancak davaların birleştirilmesi kararını değerlendirirken hakemler bu konuda haklı gerekçeler olup olmadığını değerlendirecek, HMK'da ihtiyari dava arkadaşlığı için öngörülen

⁴⁴⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 162; Yılmaz, **Cilt I**, s. 1274-1275; Postacioğlu, s. 290; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 543; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 561; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 484.

⁴⁴⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 161; Pekcanitez/ Taş Korkmaz, **Pekcanitez Usûl**, s. 694; Yılmaz, **Cilt I**, s. 1274-1275; Postacioğlu, s. 289; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 542-543; Tiryakioğlu, s. 108; Ulukapı, s. 208; Ansay, s. 133-134; Tanrıver, **Usûl Hukuku**, s. 560; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 484.

⁴⁴⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usûl Hukuku**, s. 162; Pekcanitez/ Taş Korkmaz, **Pekcanitez Usûl**, s. 698; Kuru, **Ders Kitabı**, s. 366; İbrahim Ermenek; **Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s.157.

⁴⁴⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 206; Akın, s. 327.

⁴⁴⁸ MTO Kuralları uyarınca davaların birleştirilebilmesi için gereken koşullar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Grierson/ Van Hoof, s. 121-126; Fadlullah Cerrahoğlu, "ICC Tahkiminde Paralel Davalar ve Davaların Birleştirilmesi", **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 96-99; Tiryakioğlu, s. 110-111; İbrahim Ermenek, "Hakem Yargılamasında Bağlantılı Davalar", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı: 2015) Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, s. 1234; Ermenek, **Davaların Birleştirilmesi**, s. 291-294.

⁴⁴⁹ Born, **Law and Practice**, s. 222.

sebeplerin veya bunların benzerlerinin bulunması halinde davaların birlikte görülmesine karar verebilecektir. MTO Kuralları da 2012 yılından itibaren davaların görev belgesinin imzalanmasından önce veya sonra birleştirilmesine imkân vermektedir.⁴⁵⁰ Ancak görev belgesinin imzalanmasından sonraki birleştirme talepleri MTO Kuralları'nın 10. maddesi uyarınca Divan tarafından değerlendirilecek, şartları oluşmuşsa davaların birleştirilmesine karar verebilecektir.

Mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak, ihtiyari dava arkadaşlığı durumunda taraflardan birinin tahkim anlaşmasını veya yeni/değişik tahkim anlaşmasını içeren görev belgesini imzalamaması tahkim anlaşmasını veya görev belgesini etkisiz hale getirmeyecektir. Zira bu kişiler bakımından davaların beraber görölme zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak ihtiyari dava arkadaşları bakımından beraber yürütülen bir tahkim yargılamasında birden fazla görev belgesi değil, tek bir görev belgesi imzalanacaktır.

Davaların birleştirilmesi veya üçüncü bir kişinin tahkime sonradan taraf haline gelmesi durumlarında görev belgesiyle ilgili ne gibi işlemler yapılacağı hususu 2017 Kuralları'nda açıkça düzenlenmemiştir. 7. Maddeye göre, herhangi bir hakemin onaylanmasından sonra, davaya dahil olacak tarafla birlikte diğer tüm taraflar kabul etmedikçe davaya ilave bir taraf dahil edilemez. 10. Maddeye göre ise, Divan hakemlerin atanmış olup olmadığı da dahil olmak üzere ilgili gördüğü diğer durumları dikkate alarak birleştirme talepleri hakkında bir karar verir. Ancak Kurallar incelendiğinde, görev belgesinin imzalanmasından sonra tarafların anlaşarak yeni bir kişiyi davaya dahil etmeleri veya davalarını başka bir davayla birleştirmelerinin yasaklanmadığı görülmektedir.

Davaların birleştirildiği esnada birleştirilen her iki davada da görev belgesi düzenlenmiş olabilir. Bu gibi durumlarda görev belgesinin yeni oluşan duruma uygun olmaması halinde ne olacağı sorusu gündeme gelmektedir. Kanımızca, tarafların ve hakem heyetinin, davalar hangi davada birleştirildiyse o davadaki görev belgesini inceleyerek davaları birleştirmek (veya ilave taraf dahil etmek) için yaptıkları

⁴⁵⁰ 1998 Kuralları'nın 4(6) maddesi yalnızca “MTO Kuralları uyarınca yürütülen ve derdest olan ve birleştirilmesi talep edilen tahkimle tarafları aynı olan” tahkim davalarının, birleştirme talebinin görev belgesinin imzalanmasından önce sunulmuş olması koşuluyla, birleştirilmesine izin vermektedir. Görev belgesinin imzalanmasından sonraki birleştirme talepleri oldukça sınırlı bir biçimde, Madde 19'daki şartların sağlanması koşuluyla kabul edilebilmekteydi. *Bkz.* Born, **Law and Practice**, s. 227.

anlaşmayla görev belgesinin uyumlu olup olmadığını incelemelidir. Eğer bu ikisinin uyumlu olmadığına kanaat getirilirse yeni oluşan duruma ve hakem heyetine uygun yeni bir görev belgesinin düzenlenmesi ve imzalanması gerektiği kanaatindeyiz.⁴⁵¹ Bu durumda taraflardan birinin görev belgesini imzalamaktan kaçınması durumunda MTO Kuralları'nın 23(2) maddesi uyarınca hakem heyeti onay vermesi için görev belgesini Divan'a gönderebilecektir.

III. Divan Onayı

2017 Kuralları'nın 23(2) maddesine göre görev belgesinin dosyanın hakemlere gönderilmesinden itibaren otuz gün içerisinde imzalanarak hakem heyeti tarafından Divan'a gönderilmesi gerekmektedir. Divan, hakem kurulunun gerekçeli talebi üzerine veya gerekli görüyorsa resen bu süreyi uzatabilir.

Taraflardan birinin devlet veya devlet kurumu olduğu tahkim yargılamalarında da görev belgesinin imzalanması için gerekli iznin alınamaması sebebiyle gecikmelerin yaşandığı görülmektedir.⁴⁵² Bu gibi durumlarda ek süre talep edilmesi veya Divan'ın resen süreyi uzatması mümkündür.⁴⁵³

Tarafların görev belgesini imzalamamaları yargılamanın devamına engel değildir. Taraflardan birinin tahkime hiç katılmaması halinde de doğal olarak görev belgesi taraflardan biri tarafından imzalanmamış olacaktır. Bu gibi durumlarda da yargılamaya devam edilecektir.⁴⁵⁴

Bu bölümde inceleyeceğimiz "Divan onayı" taraflarca imzalanmış olan görev belgesinin Divan tarafından incelenerek kabul edilmesi şeklinde değil, taraflardan birisinin herhangi bir sebeple görev belgesini imzalamaması durumunda görev belgesinin MTO Kuralları'na uygun olup olmadığının incelenerek tahkim yargılamasına devam edilip edilmeyeceği, dolayısıyla hakem heyetinin kararını vermek için altı aylık süresinin başlayıp başlamayacağı yönünde bir onaydır.⁴⁵⁵

⁴⁵¹ Verbist/ Schäfer/ Imhoos, Bölüm 3/C-4.

⁴⁵² Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 46.

⁴⁵³ Narçin Tosun, s. 120; Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 576.

⁴⁵⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 208-209.

⁴⁵⁵ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 576.

Taraflar görev belgesini imzalamak istemiyorsa bu durumda itirazlarını hakem heyetine sunabilirler. Tarafların görev belgesini imzalamaktan kaçınmaları veya itiraz yazısı sunmaları yargılamayı geciktirmeye yönelik olabilir. MTO Kuralları'nın 23/2. maddesi bu türden itirazların ve engellemelerin önüne geçerek yargılamanın ilerlemesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Ancak bazı itirazlar haklı olabilir. Örneğin, tarafların yetki itirazlarına ve taleplerine görev belgesinde yer verilmemiş olması halinde bu belgenin imzalanmaması haklı olacaktır. Çünkü tarafların haklarından feragat etmelerine veya itiraz haklarını kaybetmelerine sebep olacak bir işlemi yapmaları kendilerinden beklenemez.⁴⁵⁶

İtiraz üzerine hakem heyeti itirazı Divan'a iletacaktır. Divan da itirazın MTO Kuralları'na uygun olup olmadığını ve gerekçeli olup olmadığını inceleyecektir. Divan, itirazı haklı bulması durumunda görev belgesini hakem heyetine geri göndererek itiraz doğrultusunda değişiklik yapılmasına karar verir.⁴⁵⁷ Divan'ın itirazı haklı bulmaması durumunda ise Divan görev belgesini onaylar ve hakem heyetinin kararını vermesi için MTO Kuralları'nın 31. Maddesinde öngörülen altı aylık süre başlamış olur.

Divan'ın görev belgesini onaylaması imzadan imtina eden tarafın imzası yerine geçmektedir. Ancak bu kabul, Divan'ın onay vermesi halinde imzadan imtina eden tarafın görev belgesinin içeriğinde yer verilen hususları kabul ettiği anlamına gelmemektedir. Bu onayın amacı sadece yargılamanın ilerlemesine imkân tanımaktır.⁴⁵⁸ Dolayısıyla Divan onayı durumunda imzalamaktan kaçınan tarafın daha sonra görev belgesinin içeriğinde yer verilen hususlara yargılama süresince veya hakem kararının tenfizi ve iptali sürecinde itiraz etmesi mümkün olacaktır.

Son olarak, Divan onay vermeden önce hakem heyetinin tarafları görev belgesini imzalamaya yönelik olarak usûlüne uygun olarak davet edip etmediğini, tebligatların yapılıp yapılmadığını inceleyecektir. Bu hususta bir eksiklik olması durumunda Divan görev belgesini hakem heyetine geri göndererek eksikliğin tamamlanmasını

⁴⁵⁶ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 576.

⁴⁵⁷ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 577.

⁴⁵⁸ Fry/Greenberg/Mazza, s. 255, paragraf 3-889.

isteyecektir.⁴⁵⁹ Zira tebligatların eksik veya usûlüne aykırı yapılması durumunda ilgili tarafa davasını ve savunmasını sunmak için yeterli imkân verilmemiş sayılabilir. Bu durumda hakem kararının olması gerektiğinden farklı çıkması ile tebligatın usûle aykırı veya eksik yapılması arasında bir nedensellik bağı bulunduğundan bahisle kararın tenfizi talebinin reddedilmesi ve kararın iptal edilmesi mümkün olabilecektir.⁴⁶⁰

Divan'ın kararları idari niteliktedir, Divan kararında herhangi bir gerekçe gösterilmesi gerekmemektedir. Bu karara karşı herhangi bir itiraz yolu da bulunmamaktadır.⁴⁶¹

IV. Görev Belgesinde Bulunması Zorunlu Olan Unsurlar

Tahkim yargılamasının tahkim usûlüne uygulanacak hukukun emredici hükümlerine aykırı olmaması gerekmektedir. MTK'da görev belgesini düzenleyen 10/E maddesi de tarafların aksini kararlaştırmamış olması halinde görev belgesinin düzenlenmesini zorunlu tutmuştur. Yukarıda açıklandığı üzere, görev belgesinin düzenlenmemiş olması Türk mahkemeleri tarafından hakem kararının iptali gerekçesi dahi yapılmıştır. Ancak 10/E maddesinde sayılan unsurlardan hangilerinin zorunlu olduğuna dair madde metninde herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Esasen MTK'da görev belgesinin düzenlenmesinin zorunlu tutulması mehz Model Kanun'a göre bir farklılıktır. Zira ne Model Kanun'da ne de UNCITRAL Tahkim Kuralları'nda görev belgesi zorunlu tutulmamıştır.⁴⁶² Bu düzenlemeler uyarınca, taraflar aksini kararlaştırmadıkça görev belgesi düzenlenmeyecektir.⁴⁶³ MTK ilk taslağında görev belgesine ilişkin bir düzenleme önerilmemiş, ancak 2. tasarıda Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'ün önerisi üzerine eklenmiş ve ilgili komisyon tarafından kabul edilmiştir.⁴⁶⁴

⁴⁵⁹ Narçin Tosun, s. 120.

⁴⁶⁰ Kaplan, s. 94.

⁴⁶¹ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 577.

⁴⁶² UNCITRAL Tahkim Kuralları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz Alangoya, "UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında", **Makaleler**, (Der. Mert Namlı), İstanbul 2012, s. 161-181.

⁴⁶³ Halime Ebru Demircan, **UNCITRAL Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2005, s. 54.

⁴⁶⁴ Kalpsüz, **10 Mart 2003**, s. 21.

MTK’da görev belgesine ilişkin düzenlemeler yapılırken MTO Kuralları esas alınmıştır.⁴⁶⁵ Bu husus MTK taslağını hazırlayan komisyonun müzakere tutanaklarına da işlenmiştir.⁴⁶⁶ Ancak MTK’nın görev belgesine ilişkin düzenlemesiyle MTO Kuralları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, MTK uyarınca tarafların görev belgesini düzenlememeyi kararlaştırması mümkün iken, MTO Kuralları’nın uygulanacağı tahkimlerde görev belgesinin düzenlenmemesi mümkün değildir.⁴⁶⁷ Bunun yanısıra görev belgesinin içeriğine ilişkin olarak sayılan unsurlarda da MTO ve MTK düzenlemeleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

A. MTK Uyarınca Görev Belgesinde Bulunması Zorunlu Olan Unsurlar

MTK’nın 10/E maddesinde görev belgesinde yer alması gereken unsurlar sınırlı sayıda sayılmamış, “*Görev belgesinde ... gibi konular yer alır.*” denilerek hakemlerin madde metninde sayılmayan başkaca hususları da gerekli görmeleri halinde görev belgesine ekleyebilmelerinin önü açılmıştır. Örneğin, madde metninde sayılmamış olmasına rağmen hakemlerin uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukun MTK uyarınca hazırlanan görev belgesinde belirtilmesi mümkündür.⁴⁶⁸

Madde metninde, sayılan unsurların mutlaka bulunması gerektiğine dair bir ibare bulunmamasına rağmen doktrinde, madde metninde sayılan “*tarafların adları, unvanları ve sıfatları, tahkim sırasında bildirim için geçerli adresleri, iddia ve savunmalarının özeti, istemleri, uyuşmazlığın açıklanması, hakemlerin ad ve soyadları, sıfatları ve adresleri, tahkim yeri, tahkim süresi, sürenin başlangıcı, uyuşmazlığa uygulanacak usûl hükümleriyle ilgili açıklamalar ile hakemlere dostane aracılık yapma yetkisinin verilmiş olup olmadığı*” hususlarının MTK uyarınca hazırlanan görev belgesinde bulunmasının zorunlu olduğu savunulmaktadır.⁴⁶⁹

Kanımızca, MTK uyarınca hazırlanan görev belgesindeki unsurların bulunmasının zorunlu olup olmadığı, bu unsurların eksikliği halinde hakem kararının iptal edilip edilmeyeceği veya tenfiz edilip edilemeyeceğine göre belirlenmelidir. Aksi

⁴⁶⁵ Narçin Tosun, s. 51.

⁴⁶⁶ Kalpsüz, **Yasal Düzenleme**, s. 261; Kalpsüz, **10 Mart 2003**, s. 21.

⁴⁶⁷ Bkz. Yuk. 1.Bölüm, § 3,IV,A.

⁴⁶⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 197.

⁴⁶⁹ Narçin Tosun, s. 51-52

takdirde bu unsurların bulunmamasının herhangi bir yaptırımını bulunmayacaktır.⁴⁷⁰ Yukarıda açıkladığımız üzere, görev belgesindeki her türlü eksikliğin iptal veya tenfiz edilmeme sebebi sayılmaması, ancak ve ancak bu eksikliğin kararın esasına etkili olması halinde bu yaptırımların uygulanması gerektiği görüşünü savunmaktayız.⁴⁷¹

Aşağıda MTO Kuralları uyarınca görev belgesinde yer alması gereken unsurlar tek tek ayrıca ele alınacaktır. Ancak bu başlık altında, MTO Kuralları'nda belirtilmediği halde MTK uyarınca görev belgesinde yer alması gereken unsurların incelenmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz:

1) Tahkim Süresi

Tahkim süresi, “*tahkimin başlangıcından hakemlerin karar vermelerine kadar geçen süredir.*”⁴⁷² Kanımızca tahkim süresinin işlemeye başlaması tahkimin başlangıcı ile eşdeğer değildir. Zira MTK’da tahkimin başlangıcı (Madde 10/A) ile tahkim süresinin işlemeye başlaması (Madde 10/B) farklı şekilde düzenlenmiştir. MTK’nın 10/A maddesi uyarınca, “*Taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim davası, hakemlerin seçimi için asliye hukuk mahkemesine veya tarafların anlaşmasına göre hakem seçecek olan kişi, kurum veya kuruluşa başvurulduğu ve eğer anlaşmaya göre hakemlerin seçimi iki tarafa ait ise, davacının hakemini seçip kendi hakemini seçmesini diğer tarafa bildirdiği; anlaşmada hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılır.*” Tahkim süresinin işlemeye başlaması ise aşağıda incelenmektedir.

Tahkimin başlangıcının zamanaşımının kesilmesi gibi etkileri varken, tahkim süresinin başlaması kararın ne zaman verilmesi gerektiğiyle ilgilidir. Pratikte tahkim davasının ne zaman açıldığının, yani tahkimin başlangıcının tahkim süresinin

⁴⁷⁰ Kanımızca Divan’ın görev belgesini incelerken tahkim yeri hukukunun, usule uygulanacak hukukun ve tenfiz yeri hukukunun emredici hükümlerini dikkate alarak, bu hukuklara göre görev belgesinde bulunması zorunlu olan unsurlardan birisi eksikse hakem heyetine uyarıda bulunması ve bu unsurların da görev belgesine dahil edilmesini istemesi mümkündür. Zira emredici hukuk kurallarına aykırı bir usul işlemi yapılması kararın iptaline veya tenfiz edilmemesine sebep olabilecektir. 2017 Kuralları’nın 41. maddesi de Divan’a kararın hukuken icra edilebilmesi için her türlü gayreti sarf etme yükümlülüğü yüklemektedir.

⁴⁷¹ Bkz. Yuk. 1.Bölüm, § 3,IV,B.

⁴⁷² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 178; Ulukuş Bulut, s. 120.

işlemesine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.⁴⁷³ Ancak tarafların tahkim davasının açılmış sayıldığı anı ve tahkim süresinin ne zaman işleyeceğini kararlaştırmaları da mümkündür, tarafların bu iki durumu aynı hukukî işleme bağlamaları da mümkündür.⁴⁷⁴ Zira MTK bu konuda taraflara serbestlik tanımaktadır.

MTK'nın 10/B maddesi uyarınca, “*Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tek hakemli davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemli davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir.*”

Tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla; anlaşamamaları halinde taraflardan birinin başvurusu üzerine asliye hukuk mahkemesince uzatılabilir. Başvurunun reddi halinde tahkim süresi sonunda yargılama sona erer. Mahkemenin kararı kesindir.”

Bu hükümden anlaşılacağı üzere, tarafların tahkim süresini ve tahkim süresinin nasıl başlayacağını serbestçe kararlaştırmaları mümkündür.⁴⁷⁵ Eğer taraflar bir belirleme yapmamışlarsa tahkim süresi, sürenin işlemeye başlamasından itibaren bir yıldır. Taraflar tahkim süresinin başlangıcını MTK’da belirlenenden farklı olarak belirleyebilecekleri gibi, tahkim süresini de MTK’da öngörülen bir yıllık süreden daha uzun veya daha kısa olarak belirleyebilirler. Zira tahkim süresinin belirlenmesine ilişkin hükümler yedek hukuk kuralı niteliğindedir.⁴⁷⁶ Tarafların MTO Kuralları’nın uygulanacağını kararlaştırmaları halinde, tahkim süresinin MTO Kuralları’nın görev belgesini düzenleyen 23. maddesi uyarınca belirlenmesi gerekmektedir. Zira bu durumda tarafların kararlaştırdıkları usûl kurallarında kararın hangi süre içerisinde verileceğine dair bir hüküm mevcut olacaktır. Dolayısıyla hakem kararının 23(2) maddesi uyarınca görev belgesinin imzalanmasından veya onaylanmasından itibaren altı ay içerisinde verilmesi gerekecektir.⁴⁷⁷

Birden çok hakemli davalarda, tarafların tahkim süresini kararlaştırmamaları halinde, tahkim süresinin “*hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl*” olacağına ilişkin MTK m. 10/B düzenlemesinden ne

⁴⁷³ Ulukuş Bulut, s. 122.

⁴⁷⁴ Merve Acun Mekengeç/ Cansu Yener Keskin, **Milletlerarası Özel Hukuk Pratik Çalışmaları**, Ankara: Seçkin, 2018, s. 166-167.

⁴⁷⁵ Ulukuş Bulut, s. 120; Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s. 782-783.

⁴⁷⁶ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2709.

⁴⁷⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 179.

anlaşılması gerektiği de incelenmelidir. Milletlerarası tahkimde hakemler genellikle farklı uyruklardan olup farklı ülkelerde ikamet ettikleri için genellikle uzun süre bir araya gelmeden, dolayısıyla toplantı tutanağı düzenlemeden işlemleri yürütebilmektedir. Hakemlerin bir araya gelmeden taraflardan karşılıklı dilekçelerini ve delillerini sunmalarını istemeleri, hatta görev belgesini de farklı yerlerde veya elektronik ortamda elektronik imza ile imzalamaları,⁴⁷⁸ dolayısıyla duruşmaya kadar bir araya gelmemeleri mümkündür. Hakemlerin duruşma yapılmayacağını, dosya üzerinden inceleme yapılarak karar verileceğini kararlaştırmaları da mümkündür. Bu gibi durumlarda tahkim süresinin başlamayacağını kabul etmek uygun olmayacaktır.⁴⁷⁹ Zira hakemlerin duruşmada veya hemen sonrasında kararlarını açıklamaları mümkündür. Dolayısıyla tahkim süresinin bu tarihlerde başlatılması tahkim süresinin sınırlandırılmasıyla ilgili kanun hükmünün amacına aykırı olacaktır. Çünkü bu durumda hakemler toplantı ve görüşme yapmalarına rağmen toplantı tutanağı düzenlemeyerek tahkim süresinin başlamasını karar verilene veya tüm tahkikat işlemlerinin tamamlanmasına kadar ertelemiş olacaktır.⁴⁸⁰

Milletlerarası tahkimde tarafların oldukça sınırlı bir biçimde (çoğu zaman) sadece duruşmada fiziken bir araya geldiğinin bilincinde olan MTO da Kurallar'ın 24(4) maddesinde dava yönetim toplantılarının “*şahsen katılım, video konferansı, telefon veya benzeri iletişim araçları ile*” yapılabileceğini açıkça düzenlemiştir. Kanımızca, MTK uyarınca yürütülen tahkimlerde de bu toplantı yöntemlerinin kullanılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Bu durumda, MTK'daki ilgili hükmün amacı da gözetilerek, fiziki veya diğer iletişim yöntemleriyle yapılan toplantının tutanağının tarihini tahkim süresinin başlangıcı olarak kabul etmek uygun olacaktır.⁴⁸¹ Eğer böyle bir tutanak da bulunmuyorsa, doktrindeki görüşler doğrultusunda hakemlerin birlikte yaptıkları ilk işlem tarihi tahkim süresinin başlangıcı bakımından dikkate alınabilir.⁴⁸²

⁴⁷⁸ Bkz. Yuk. 2. Bölüm, II.

⁴⁷⁹ Pekcanitez/Yeşilırmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2753.

⁴⁸⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 180-181; MTK'nın 10/B maddesine karşılık gelen HMK m. 427 bakımından, “*ilk toplantı*” ibaresinden anlaşılması gerekenin hakemlerin yargılama için bir araya geldikleri ilk toplantı olduğu, hakemlerin gayri resmî olarak bir araya gelerek hakem sözleşmesinin içeriğine ilişkin olarak taraflarla ve kendi aralarında görüşmeler yaptıkları, görevi kabul edip etmeyeceklerini değerlendirdikleri toplantıların tahkim süresini başlatan ilk toplantı olarak kabul edilemeyeceği görüşü için bkz. Yılmaz, **Cilt III**, s. 3665; Ulukuş Bulut, s. 121.

⁴⁸¹ Pekcanitez, **İptal Sebepleri**, s. 93.

⁴⁸² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 180-181.

Tarafların tahkim süresi hakkında yaptıkları kararlaştırma hem hakemleri hem de mahkemeleri bağlamaktadır.⁴⁸³ Tarafların bu konudaki iradelerine üstünlük tanımak gerekmektedir. Dolayısıyla tarafların tahkim süresi hakkındaki anlaşmasını değiştirecek şekilde mahkeme kararı verilmesi mümkün değildir.⁴⁸⁴

Ancak gerek milli tahkimde gerekse de milletlerarası tahkimde hakem heyetlerinin yargılamayı tahkim süresi içerisinde bitirme mecburiyetleri bulunmaktadır.⁴⁸⁵ Hakem kararlarının belli bir süre içerisinde verilmesi mecburiyetinin kamu düzeniyle ilgili olduğu kabul edilmektedir.⁴⁸⁶ Bu sebeple de, her ne kadar MTK'da tarafların tahkim süresini kararlaştırmalarına imkân verilmiş olsa da, tarafların tahkim süresini belirsiz kılan bir anlaşma yapmalarının kamu düzenine aykırı olduğu, bu sebeple geçersiz olacağı kabul edilmektedir.⁴⁸⁷ Örneğin, tarafların tahkim anlaşmasına “*tahkim süresi hakemlerin karar vermelerine kadar geçecek süredir*” şeklinde bir kayıt koyması mümkün değildir. Tahkim süresinden sonra yapılan işlemler bătıldır.⁴⁸⁸

Buna karşılık, HUMK döneminde hakem seçiminin talep edildiği bir davada mahkeme, tahkim süresinin geçtiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Kararı inceleyen Yargıtay da, dosyada herhangi bir toplantı tutanağı bulunmadığını, dolayısıyla tahkim süresinin başlamasından veya dolduğundan bahsedilemeyeceğini belirterek kararı bozmuştur.⁴⁸⁹ Bu karara konu somut olayda henüz hakem heyeti teşekkül etmemiş olduğundan verilen kararın kanunun amacına aykırı olduğunu söyleyemeyiz. Ancak

⁴⁸³ Alangoya, **Usûl Hukuku**, s. 584.

⁴⁸⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 182-183.

⁴⁸⁵ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 178; Ekşi, s. 170; Kılıç, s. 3039.

⁴⁸⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 182.

⁴⁸⁷ Alangoya, **Usûl Hukuku**, s. 583; Kılıç, s. 3039. Tarafların tahkimin hiçbir süreye bağlı olmayacağını kararlaştırabilecekleri görüşü için bkz. Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2753; Yeşilirmak, **Tahkim Sözleşmesi**, s. 18; Pekcanitez, Yargıtay'ın tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin olarak tarafların yazılı anlaşmasının bulunması gerektiğine dair istikrarlı uygulamasını eleştirmekte, tahkim süresinin sona ermesine rağmen tarafların yargılamayı devam ettirmeleri ve hiç ses çıkarmamaları halinde sürenin belirsiz bir şekilde, ancak her halükarda kararın verilmesine kadar uzatıldığının kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. bkz. Pekcanitez, **HMK'nın Tahkime İlişkin Hükümleri**, s. 521; Tanrıver, tahkim süresine ilişkin hükümlerin emredici nitelik taşıyor gibi görüncü gibi kamu düzeninden sayılamayacağını, tarafların anlaşarak tahkim süresini uzatma imkanlarının varlığının bunun en önemli ve somut delili olduğunu, tarafların süre uzatımı konusundaki mutabakatlarının sağlanmasının güçlüğü nedeniyle, tahkim süresini kamu düzeninden kabul etmenin uyuşmazlığın hakemler tarafından çözülmesi nihaî amacına aykırılık teşkil edeceğini, tahkim süresine ilişkin kuralların toplumsal değil, bireysel menfaatleri korumak için getirildiğini, devletin siyasî, sosyal, ekonomik ve hukukî örgütlenmesiyle bir ilişkisi bulunmadığını savunmaktadır. bkz. Tanrıver, **Kamu Düzeni**, s. 122-123.

⁴⁸⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 182

⁴⁸⁹ 15. HD. E. 2006/7194, K. 2006/7542, T. 21.12.2006 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

kararın lafzından hareketle, dosya hakem heyetine verildikten sonra hakem heyetinin hiç toplantı tutanağı düzenlememesi durumunda da sürenin başlamayacağını savunmak kanımızca kanunun amacına aykırı olacaktır.

MTK'nın 10/E maddesi uyarınca görev belgesinde hem tahkim süresinin ne kadar olduğu hem de sürenin başlangıcı gösterilmelidir. Doktrinde tahkim süresinin MTK uyarınca düzenlenen görev belgesinin zorunlu bir unsuru olduğu, bu düzenlemenin amacının da “*tahkim anlaşmasının, kötü niyetli olarak davanın uzun süre hakem önünde devam edip sürüncemede kalmasını engellemek isteği*” olduğu ifade edilmektedir.⁴⁹⁰ Ancak kanımızca tahkim süresinin ve bu sürenin başlangıcının görev belgesinde gösterilmiş olmasının tahkim süresine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Zira MTK'nın 10/B maddesi bir yedek hukuk kuralı içermekte, tarafların tahkim süresine ilişkin herhangi bir anlaşmasının bulunmaması halinde tahkim süresinin ne zaman işleyeceğini ve ne kadar olacağını belirlemektedir.

MTK uyarınca düzenlenen görev belgesinde tahkim süresinin başlangıcının gösterilmesi sadece, ileride tanıma tenfiz ve iptal davası aşamalarında, veya tahkim süresinin uzatılmasının mahkemeden talep edilmesi durumunda bu konuda yaşanabilecek ihtilaf ve karışıklıkları önlemeye yardımcı olacaktır. Zira görev belgesinde gösterilen tahkim süresi ve sürenin başlangıcına tarafların itiraz etmeyerek görev belgesini imzalamaları halinde, tahkim süresinin ve başlangıcının görev belgesinde yazandan farklı olduğunun ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır. Ancak bu fayda, kanımızca tahkim süresinin kamu düzeniyle ilişkili olmasının gerekçesiyle, yani hakem kararının belirli bir sürede verilmesi mecburiyetiyle ilgili değildir. Çünkü tahkim süresinin ve sürenin başlangıcının görev belgesinde gösterilmemesi halinde, tarafların bu konuda bir anlaşması olsa da olmasa da, geriye yönelik olarak bir inceleme yapılarak tahkim süresinin ve tahkim süresinin başlangıcının tespit edilmesi mümkün olabilecektir.

2) Karara Bağlanması İstenilen Hususların Listesi

MTK'nın görev belgesiyle ilgili olarak esas aldığı MTO'nun 1998 Kuralları'nın 18. maddesinde “*Hakem Mahkemesi uygun olmadığı düşüncesinde değilse, karara*

⁴⁹⁰ Narçin Tosun, s. 52.

bağlanacak hususların listesi”nin görev belgesinde yer alacağı belirtilmiştir. Ancak MTK’da hakem heyetine bu konuda takdir yetkisi tanınmamış, görev belgesinde yer alacak unsurlardan birinin de “*uyuşmazlığın açıklanması*” olduğu belirtilerek yargılama sonunda karara bağlanacak uyuşmazlığın ne olduğunun görev belgesinde belirtilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Uyuşmazlığın açıklanması ile karara bağlanacak hususların belirlenmesinin birbirine eşdeğer kavramlar olduğu doktrinde kabul edilmektedir.⁴⁹¹

Karar verilecek hususların bir listesine görev belgesinde yer verilmesi ile taraflar arasındaki uyuşmazlık tavsif edilmiş olacaktır. Hakemlerin uyuşmazlık konusundaki teşhis ve anlayışları tarafların imzaları alınarak taraflarca teyit ettirilmiş olacaktır. Görev belgesini hazırlarken hakemlerin karara bağlanacak hususların listesini hazırlamaları hakemlerin uyuşmazlığı erken bir dönemde ve iyi bir şekilde anlamalarına da yardımcı olacaktır.⁴⁹² Ayrıca, hakem heyetinin görev ve yetkisinin de bir çerçevesi çizilerek, kararın gözden geçirilmesi, iptal davası ve tenfiz aşamalarında da incelemeyi yapacak mercilere kolaylık sağlayacaktır.

Tahkim uygulamasında uyuşmazlıkların kapsamlı ve karmaşık olabilmesi sebebiyle çoğu zaman yargılamanın seyri içerisinde yeni bilgiler ve belgeler ortaya çıkabilmekte, üçüncü şahıslar davaya katılabilmekte ve dolayısıyla uyuşmazlığın kapsamı ve niteliği değişiklikler geçirebilmektedir.⁴⁹³ Bu şekilde bir değişiklik gerçekleşmesi durumunda görev belgesinin içeriğiyle verilecek kararın içeriğinin farklılıklar içermesi mümkün olacaktır. Ancak bu durum kararın tanınması ve tenfizi bakımından sorunlara yol açabilecek, hakem heyetinin yetkisini dışında karar verdiği iddialarına zemin hazırlayabilecektir. Dolayısıyla, görev belgesinde uyuşmazlığın açıklanması, tarafların ve hakemlerin odaklanmış bir yargılama süreci geçirmesi bakımından faydalı olabileceği gibi, eğer uyuşmazlık erken aşamada netlik kazanmamışsa ileride sorunlara da yol açabilecektir.

Ayrıca, görev belgesinde uyuşmazlığın açıklanması zorunluluğu görev belgesinin hazırlanması sürecinde aksaklıklara da yol açabilecektir. Zira taraflar uyuşmazlığın tasnifinin ve açıklanmasının yargılamanın seyri bakımından oldukça

⁴⁹¹ Narçin Tosun, s. 51; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 203.

⁴⁹² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 203-204.

⁴⁹³ Narçin Tosun, s. 100.

önemli olduğunu düşünerek bu konuda uzun tartışmalara girebilmektedir. Bu durum da gereksiz zaman kayıplara yol açabilecektir.⁴⁹⁴

Bu sebeple, MTK tahkiminde eğer hakemler somut uyuşmazlık bakımından uyuşmazlığın açıklanmasının görev belgesinin hazırlanması aşamasında uygun olmayacağını düşünüyorsa bu konudaki açıklamalarına görev belgesinde yer vererek uyuşmazlığın kapsamının belirlenmesini daha ileriki bir aşamaya bırakabilmelidir. Bu hususa görev belgesinde yer verilmemesi ve bu konuda tarafların da onayının görev belgesine işlenmesi (yahut itiraz olmaması) halinde bu eksikliğin MTK'nın 15/A/1-f maddesi uyarınca esasa etkili bir usûlî eksiklik olduğu iddialarının dinlenmemesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, MTK tarafından zorunlu tutulan bu unsura görev belgesinde yer vermek istemeyen hakemlerin bu durumu taraflara açıklayıp onaylarını alarak görev belgesini uyuşmazlığın açıklanmasına yer vermeden düzenlemeleri mümkün olmalıdır.

MTO Kuralları uyarınca, karara bağlanacak hususların listesine görev belgesinde yer verilmesi zorunlu değildir. MTO tahkimi uygulamasında hakem heyetleri, uyuşmazlığın nasıl tarif edileceğine ilişkin olarak tarafların uzun tartışmalara girmesini engellemek amacıyla bu listeye görev belgesinde genellikle yer vermemektedir.⁴⁹⁵ Ancak MTO tahkiminde, karara bağlanacak hususların listesine görev belgesinde yer veren hakemlerin, bu listenin daha sonraki aşamalarda sorunlara yol açmasını ve kendilerini sınırlamasını engellemek için bu listeyle bağlı olmadıklarına dair bir maddeye görev belgesinde yer vermeleri mümkündür. Örneğin, *“Hakem heyetinin karara bağlanacak hususlar listesinde yer alan hususları değerlendirmesi gerekecektir, ancak bunların tamamı hakkında veya sadece bu hususlar hakkında ve listedeki sırayla karar verilmesi zorunlu değildir.”* şeklinde bir cümle görev belgesine eklenebilir.⁴⁹⁶ Bu listeye yer veren hakemlerin de, yetki aşımı itirazlarının önüne geçmek amacıyla bu listedeki hususları olabildiğince geniş kapsamda ele almaları faydalı olacaktır.

⁴⁹⁴ Narçin Tosun, s. 100.

⁴⁹⁵ Grierson/ Van Hooft, s. 152.

⁴⁹⁶ Grierson/ Van Hooft, s. 151.

B. MTO Kuralları Uyarınca Görev Belgesinde Bulunması Zorunlu Olan Unsurlar

1923 yılından beri uygulanmakta olan görev belgesinin içeriği MTO tarafından Kurallarda yapılan değişikliklerle beraber bugünkü halini almıştır.⁴⁹⁷ Uygulamada karşılaşılan sorunlar ve uygulamacıların önerileri doğrultusunda görev belgesinde yer alacak kimi unsurlar zorunlu tutulmuş, kimileri de tarafların veya hakemlerin takdirine bırakılmıştır.

2017 Kuralları'nın 23(1) maddesi uyarınca, görev belgesinde *“tarafların ve tahkim yargılamasında tarafları temsil eden kişilerin adı, sıfatı, adresi ve diğer iletişim bilgileri; tahkim süresi içinde tebligatta bulunulacak ve yazışma yapılacak adresler, miktarı belirli taleplerin tutarı ve diğer taleplerin, belirlenebildiği kadar yaklaşık parasal değeri ile birlikte tarafların talep ve talep sonuçlarının özeti; hakemlerin adları, adresleri ve diğer iletişim bilgileri; tahkim yeri; ve uygulanacak usûl kuralları ve var ise, hakem kurulu dostane aracı olarak hareket edebileceğine veya hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre karar verebileceğine dair verilen yetki”* hususlarına yer verilmesi zorunludur.

Yukarıda açıkladığımız üzere, *“uyuşmazlığın açıklanması”*, veya başka bir deyişle *“karara bağlanması istenen hususların listesi”* MTO Kuralları uyarınca düzenlenecek görev belgesinde zorunlu değildir.

Görev belgesinden beklenen faydalara ulaşılabilmesi için bu zorunlu unsurların görev belgesinde tek tek ve titiz bir biçimde açıklanması önem arz etmektedir. Bu hususlara, doktrinde önerildiği şekilde görev belgesinde yer verilmemesi halinde bu belgeden beklenen faydaya ulaşılması zorlaşacak, birçok kişinin eleştirdiği şekilde zaman ve emek kaybına yol açan ek bir prosedür olmaktan öteye gidemeyecektir.⁴⁹⁸

Aşağıda, görev belgesinde bulunması gereken unsurlar doktrin ve mahkeme kararları ışığında ayrıntılı bir biçimde incelenmektedir. Tahkim süresine ilişkin açıklamalara yukarıda yer verildiği için bu bölümde ayrıca incelenmeyecektir.⁴⁹⁹

⁴⁹⁷ Narçin Tosun, s. 23.

⁴⁹⁸ Narçin Tosun, s. 53-54.

⁴⁹⁹ Bkz. Yuk. 2.Bölüm, IV, A.

1) Taraflara İlişkin Bilgiler

MTO Kuralları'nın 23. Maddesi uyarınca görev belgesinde “*tarafların ve tahkim yargılamasında tarafları temsil eden kişilerin adı, sıfatı, adresi ve diğer iletişim bilgileri*” yer almalıdır. Buna karşılık MTK'nın 10/E maddesinde görev belgesinde “*tarafların adları, unvanları ve sıfatları*”nın yer alacağı belirtilmiştir.

2017 Kuralları'nın İngilizce asıl metninde taraflara ilişkin olarak verilen “*description*” kelimesi MTO tarafından Temmuz 2019 tarihinde yayımlanan Türkçe tercümede “*sıfat*” olarak tercüme edilmiştir. Bu tercümenin yayımlanmasından önce yapılan Türkçe tercümelere bazılarında da 23. Maddede yer verilen “*description*” kelimesi “*sıfat*” olarak tercüme edilmiştir.⁵⁰⁰ Bu tercüme katılmamız mümkün değildir. Bu tercüme yanlış olmamakla beraber, Sekretarya tarafından yayımlanan rehberde yapılan açıklamalara bakıldığında, buradaki “*description*” kelimesinden kastedilen mânânın kişilerin sıfatlarından, örneğin “*ortak, avukat, yönetim kurulu başkanı, yasal temsilci, davalı, davacı vs.*”, ibaret olmadığı anlaşılmaktadır.⁵⁰¹ Kanımızca bu kelimedenden kastedilen anlam taraflar hakkında “*açıklama*” yapılması veya tarafların “*tanımlarına*” yer verilmesidir. Bu bakımdan Özsunay tarafından yapılan 2012 Kuralları tercümesinde yer verilen “*... adları, tanımları, adresleri, ...*” tercümesinin daha isabetli olduğunu düşünmekteyiz.⁵⁰²

MTK'ya göre düzenlenen görev belgesinde tarafların adları ve tanımlarına ek olarak unvanın da belirtilmesi gerekmektedir. Doktrinde bunun, Türk hukukunda tarafların ticarî unvanlarına bağlanan sonuçlardan kaynaklandığı belirtilmiştir.⁵⁰³ Ancak kanımızca, MTK'da tarafların unvanlarının da görev belgesinde yer alacağı belirtilmiş olması MTO Kuralları'na göre bir farklılık değildir. Aksini belirten yazarların yukarıda açıkladığımız tercüme farklılığından etkilendiğini düşünmekteyiz. Bize göre, MTO Kuralları'nın İngilizce versiyonunda yer verilen “*description*” kelimesi tarafların unvanlarını da kapsamaktadır.

⁵⁰⁰ Narçin Tosun, s. 54;

⁵⁰¹ Bkz. Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 243, paragraf 3-841.

⁵⁰² Özsunay, s. 226.

⁵⁰³ Narçin Tosun, s. 54.

Sekretarya tarafından yayımlanan rehberde bu konuya ilişkin şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Her ne kadar Kurallar her bir tarafın bir tanımlamasını gerekli kılıyor olsa da, bu tanımlamanın neler içereceğine ilişkin olarak hakem heyetine ve taraflara hatırı sayılır derecede bir esneklik bırakılmıştır. Hakem heyeti, her bir tarafın ana faaliyetine ve aynı zamanda faaliyetinin davayla ilgili olan kısmına ilişkin bir açıklamanın verilmesini değerlendirmelidir. Hakem heyeti ayrıca her bir tarafın hukukî statüsüne (örneğin belirli bir yargı çevresinde kayıtlı şirket), mülkiyet ve kontrolüne ilişkin bilgileri de [görev belgesine] dahil etmeyi düşünmelidir.”⁵⁰⁴

Görüldüğü üzere, MTO Kuralları’na yürütülen tahkimlerde de görev belgesine tarafların adlarının yanı sıra unvanlarının eklenmesi mümkündür, hatta çoğu durumda gereklidir.

Tarafların ticarî unvanlarına görev belgesinde yer verilmesi kararın tenfizi bakımından ve taraflar adına işlem yapan kişilerin yetkisi bakımından oldukça önemlidir. Bu sebeple de görev belgesinde yer verilen bilgilerin sıhhatini sağlamak amacıyla tarafların öncelikle diğer tarafın ticarî unvanının doğru ve geçerli olup olmadığını, ardından da karşı tarafı temsil eden kişilerin bu unvana göre verilmiş imza sirkülerine veya yetki belgesine sahip olup olmadığını incelemesi önem arz etmektedir.⁵⁰⁵

Görev belgesinde tarafların adlarına, adreslerine ve unvanlarına ilişkin bilgilerde hata yapılması durumunda, verilen kararın tenfizini ve icrasını oldukça güçleştirecektir. Bu hususlarda bir hata yapılması durumunda taraflara yapılan tebligatların geçerliliği de sorgulamaya açılacaktır. Özellikle de taraflardan birinin tahkime katılmadığı durumlarda davacının, davaya katılmayan tarafın adresinin, adının ve unvanının doğru olmasını sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Aksi takdirde verilen kararın icrası mümkün olmayacak, yapılan masraflar ve harcanan zaman boşa gidecektir. Zira hakem heyetleri tarafından verilen kararlar yalnızca o davanın taraflarını bağlamaktadır.⁵⁰⁶ Bu sebeple, hakemlerin bu sorumluluktan

⁵⁰⁴ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 243, paragraf 3-841.

⁵⁰⁵ Şanlı, **Ticarî Akitler**, s. 10.

⁵⁰⁶ Narçin Tosun, s. 55.

kurtulmak için görev belgesine bu hususta bir sorumluluk kaydını koymaları da tavsiye edilmektedir.⁵⁰⁷

Dava ve taraf olma ehliyetine sahip olmayan bir joint venture'in üyelerinin açtığı veya bu üyelere karşı açılan bir tahkim davasında, görev belgesine mecburi dava arkadaşı olan bu üyelerin her birinin isminin ayrı ayrı yazılması gerekmektedir. Bu üyelerin isminin ayrı ayrı yazılması yerine joint venture'in isminin yazılmasıyla yetinilmesi durumunda görev belgesi geçersiz hale gelecektir.⁵⁰⁸

Yukarıda belirttiğimiz üzere,⁵⁰⁹ görev belgesinin imzalanmasından sonra davaya yeni bir taraf dahil edilmesi veya davanın başka bir tahkim davasıyla birleştirilmesi durumunda tarafların yeni bir görev belgesi düzenlemeleri⁵¹⁰ veya var olan görev belgesine ek bir anlaşma yapmaları gerekmektedir.⁵¹¹

2) Hakemlere İlişkin Bilgiler

MTO Kuralları'nın 23(1)-e bendi uyarınca görev belgesinde "*Hakemlerin adı, adresi ve diğer iletişim bilgileri*" yer almalıdır.

Burada belirtilen iletişim bilgilerinden hakemlerin elektronik posta adreslerinin, faks numaralarının ve posta adreslerinin anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir.⁵¹² MTO tarafından hakemlere yol göstermesi amacıyla "Model Görev Belgesi" başlığıyla yayımlanan görev belgesi taslağında da hakemlerin isimlerinin, adreslerinin, elektronik posta adreslerinin, faks numaralarının yanı sıra hakemlerin telefon numaralarının ve bünyesinde çalışmakta oldukları hukuk bürosunun isminin görev belgesinde belirtildiği görülmektedir.⁵¹³

Bunların haricinde, hakemler eğer taraflardan birisince atanmışsa hangi tarafça atandığının, üç hakem olması durumunda tarafların atamadığı üçüncü hakemin kim

⁵⁰⁷ Serge Lazareff/ Erik Schäfer, "The 1992 Practical Guide on Terms of Reference Revisited", **ICC International Court of Arbitration Bulletin**, S. 10/No. 2, 1999, s. 14-19.

⁵⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yuk. 2.Bölüm, II, C; Narçin Tosun, s. 57-60.

⁵⁰⁹ Bkz. Yuk. 2.Bölüm, II, D.

⁵¹⁰ Verbist/ Schäfer/ Imhoos, Bölüm 3/C-4.

⁵¹¹ 1998 Kuralları döneminde var olan hukukî duruma ilişkin açıklamalar için bkz. Narçin Tosun, s. 62.

⁵¹² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 204.

⁵¹³ MTO, **Model Görev Belgesi**, s. 2.

olduğunun, hakem heyetinin başkanının hangi hakem olduğunun ve eğer tek hakem varsa bu hakemin tek hakem olduğunun da açıkça belirtilmesi gerekmektedir.⁵¹⁴

3) Tebligata İlişkin Bilgiler

Madde 23(1)-a bendinde tarafların adreslerinin görev belgesinde belirtilmiş olsa da, aynı maddenin b bendinde ayrıca tebligat ve yazışmaların yapılacağı adreslerin de belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu iki adresin aynı adresler olması tabii ki mümkündür. Ancak özellikle de şirketlerin statülerindeki adreslerinin ve fiili işleyişlerini devam ettirdikleri adreslerin birbirinden farklı olması mümkündür. Bu sebeple de bu adreslerin ayrıca belirtilmesi gerekmektedir.

Tebligatların yapılacağı yöntemi ve adresleri tarafların görev belgesinde serbestçe belirlemesi mümkündür.⁵¹⁵ Uygulamada genellikle kısa yazışmalar elektronik yöntemler kullanılarak yapılmakta, hacim olarak uzun olan yazışmalar ise posta yoluyla yapılmaktadır. Özellikle de, dilekçelerin posta yoluyla da gönderilmesi talep edilmektedir. Ancak teknolojik gelişmelerle birlikte elektronik gönderilerin giderek daha sağlıklı ve kolay hale gelmeye başlamıştır. Bu sebeple de uzun ve hacimli yazışmaların da elektronik posta yoluyla yapılmaya başlandığı görülmektedir.⁵¹⁶ Birçok tahkimde ise esasen tüm yazışmalar ve dilekçe sunumları elektronik olarak yapılmakta, ancak dilekçeler usûlen taraflara ve hakemlere posta yoluyla da tebliğ edilmektedir.

Eğer taraflar tebligat yöntemine ilişkin olarak bir belirleme yapmış ise tüm tebligatların belirlenen usûle göre yapılması gerekmektedir. Tarafların belirlediği usûle aykırı yapılan tebligatlar hiçbir hukukî sonuç doğurmayacaktır.⁵¹⁷ Uyuşmazlığın

⁵¹⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 2014; Narçin Tosun, s. 65.

⁵¹⁵ Tarafların tebligatların nasıl yapılacağına ilişkin bir belirleme yapmamış olması durumunda tebligatların ne şekilde yapılacağı 2017 Kuralları'nın 3. Maddesinde ayrıntısıyla düzenlenmiştir. Bu hükme göre tebligat ve yazışmaların “*alındı karşılığı elden teslim, taahhütlü posta, kurye servisi, e-posta veya gönderildiğine dair bir kayıt verebilen diğer iletişim araçlarıyla*” yapılması mümkündür. Sekretarya uygulamasında, yargılama devam ederken yapılan tebligatları genelde elektronik posta yoluyla, ancak talebi veya davaya müdahale talebi gibi süreci başlatan belgeleri genelde kurye servisi ile tebliğ etmektedir. *Bkz.* Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 31-32; MTO tarafından hazırlanan Model Görev Belgesi'nde de taraflara yazışmaların e-posta yoluyla yapılacağı, sadece gerekli görülen durumlarda kurye kullanılacağı ifade edilmektedir. *Bkz.* MTO, **Model Görev Belgesi**, s. 5, paragraf 10.

⁵¹⁶ Grierson/ Van Hooft, s. 149.

⁵¹⁷ Narçin Tosun, s. 68.

çözümüne etkili olabilecek bir belgenin diğer tarafa usûlüne uygun bir biçimde tebliğ edilmemesi kararın tenfiz edilmemesine sebep olabilecek bir usûl ihlali sayılabilir.⁵¹⁸

Tarafların görev belgesinde yer verilen adreslerinin değişmesi halinde tarafların bu değişikliği derhal hakem heyetine bildirmeleri gerekmektedir. Aksi halde eski adrese yapılan tebligat geçerli olabilecektir. Tebligat adresini değiştiren tarafın bu değişikliği makul bir sürede hakem heyetine bildirmemesi sebebiyle yargılamanın seyrini etkileyecek önemli bir belgenin ilgili tarafa tebliğ edilememesi halinde hakemlere bir sorumluluk da yüklenemeyecektir. Bu sebeple de tarafların adres değişikliği konusunda olabildiğince hassas davranmaları tarafların menfaatlerine olacaktır.⁵¹⁹

4) İddia, Savunma ve Taleplerin Özetlenmesi

23. maddenin (1)-c bendi uyarınca görev belgesinde “*Her bir tarafın karşılıklı iddia ve talep sonuçlarının özeti, tutarı belirlenmiş taleplerin tutarı ve belirlenebildiği ölçüde diğer taleplerin yaklaşık parasal değeri*” belirtilmelidir.

Hakem heyeti, tarafların o ana kadar vermiş olduğu en güncel dilekçeler ışığında tarafların iddia ve savunmalarına ilişkin açıklamaları görev belgesinde özetlemelidir. Tarafların iddialarına yer verilirken tarafların ileri sürmüş oldukları hukukî gerekçelere de yer verilecektir. Bu uygulamanın amacı tarafların iddia ve savunmalarını hakem heyetinin doğru bir şekilde anlamasının sağlanmasıdır.⁵²⁰ Ayrıca davanın henüz erken bir aşamasında üzerinde durulacak meselelerin tespit edilmesi ve tarafların pozisyonlarının anlaşılması dava sürecinin daha verimli geçmesine de yardımcı olacaktır.⁵²¹

Bu faydaların sağlanabilmesi için görev belgesinde tarafların tüm iddia ve taleplerine dilekçelerinden alınarak aynen görev belgesine aktarılmaması gerekmektedir. Hakem heyeti tarafların sunmuş oldukları beyanları inceleyerek kendince bir özet yapmalıdır.⁵²²

⁵¹⁸ Kaplan, s. 144.

⁵¹⁹ Narçin Tosun, s. 68.

⁵²⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 200.

⁵²¹ Ortakaya, s. 255.

⁵²² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 200.

Görev belgesini her iki tarafın ve hakemlerin imzalanmasının tarafların taleplerinin ve iddialarının kabul edildiği anlamına gelmediği açıktır. Ancak tahkim uygulamasına aşına olmayan tarafların bu yönde bir beklentiye girdiği gözlemlenmektedir. Bu sebeple de görev belgesi hazırlanırken, görev belgesinin imzalanmasının tarafların karşı tarafın iddialarını kabul ettiği anlamına gelmediğine ilişkin kayıtlara da yer verilmelidir.⁵²³

Uygulamada da, taraflar arasındaki tartışmaları önlemek ve görev belgesinin imzalanabilmesini kolaylaştırmak amacıyla, hakem heyeti tarafından hazırlanan taslak hakkında tarafların yalnızca kendi iddia, savunma ve talepleri bakımından değişiklik ve eklemelerini bildirmeleri beklenmektedir.⁵²⁴ Görev belgesinin imzalanması ile iddia ve savunmaları değiştirme yasağı başladığı için tarafların bu noktada yaptıkları yorumlara da önem verilmeli ve mümkün olduğu ölçüde görev belgesine yansıtılmalıdır.⁵²⁵ Ancak en son aşamada ileri sürülen ve karşı tarafın savunma hakkını zaafa uğratacak yeni iddia ve taleplere müsaade edilmemelidir.⁵²⁶

Görev belgesinde mümkünse tarafların taleplerinin parasal taleplerinin miktarına ve diğer taleplerin (eğer belirlenebiliyorsa) parasal değerine yer verilmelidir. Bu her zaman mümkün olmamaktadır. Zira haksız fiilden, haksız rekabetten, eser sözleşmelerinden kaynaklanan, kazanç kaybına ilişkin talepler gibi birçok talep bakımından uğranılan zarar miktarı ve dolayısıyla karşı taraftan talep edilen miktarlar yargılama sırasında alınan ayrıntılı uzman raporlarıyla tespit edilebilmektedir. Dolayısıyla görev belgesinde belirtilen miktarlar da tarafların nihaî talep miktarını belirlememektedir. Bu sebeple, tahkim yargılamasında tarafların ilerleyen aşamalarda dava değerini artırmaları iddia ve savunmaları genişletme yasağına tâbî olmamaktadır.⁵²⁷

Ancak görev belgesinde mümkün olduğu ölçüde taleplerin parasal miktarının belirtilmesi MTO Kuralları'na göre yatırılması gereken avansın belirlenmesi, yargılama sonucunda taleplerin ne kadarının kabul edildiğini ve ne kadarının

⁵²³ Narçin Tosun, s. 70.

⁵²⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 200.

⁵²⁵ Ortakaya, s. 255.

⁵²⁶ *Bkz.* Yuk. 1.Bölüm, § 3,II.

⁵²⁷ Fry/ Greenberg/ Mazza, s. 257, paragraf 3-897.

reddedildiğinin belirlenmesi, vekâlet ücretinin ve hakem ücretinin belirlenmesini açısından önem arz etmektedir.⁵²⁸

Son olarak, taleplerin doğru bir şekilde tespit edilmesi ve hakemlerin nihaî kararda görev belgesinde yer alan tüm talepler hakkında karar vermeleri durumunda, tarafların taleplerinin tümü hakkında karar verilmediği veya hakemlerin yetkilerini aştığı iddialarıyla hakem kararının iptal edilmesi veya tenfiz edilmemesi riski de büyük oranda ortadan kalkmış olacaktır.⁵²⁹

5) Tahkim Yeri

Tahkim yeri, “*tahkimin hukuken kendisi ile irtibat halinde olduğu yer*” anlamına gelmektedir.⁵³⁰ Tahkim bakımından en önemli unsurlardan biri kabul edilen tahkim yerine birçok hukukî sonuç bağlanmıştır. Taraflar aksini kararlaştırmamışsa tahkim yeri hukuku “*tahkime uygulanacak hukuk*” olarak kabul edilmekte, böylece yargılama süresince ve sonrasında yapılabilecek birçok usûlî işlemi etkilemektedir.⁵³¹

Örneğin, tahkim yargılamasında gizlilik, hakem heyeti tarafından verilebilecek geçici koruma tedbirleri, tahkim itirazının hangi sürede yapılacağı, hakem heyetinin verebileceği kararlar ve hangi mahkemede iptal davası açılacağı gibi hususlarda tahkim yerinin neresi olduğu önem arz etmektedir. Milletlerarası tahkim hukuku kurallarının birbirinden etkilenmesi ve yeknesaklaşma çabaları neticesinde birçok ülkenin tahkim kanunları, özellikle de UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden ülkelerin kanunları, birbirine benzerlik göstermektedir.⁵³² Ancak İngiltere gibi bazı ülkelerin kanunlarında hakem kararlarının temyize tâbî olabileceği, Yunanistan ve Arjantin hukuklarında ise hakem heyetinin geçici hukukî koruma tedbiri kararı veremeyeceği düzenlenmiştir.⁵³³ Mahkemelerin müdahalesinin ve yardımının

⁵²⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 201.

⁵²⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 201.

⁵³⁰ Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 37; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 269-270; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 585-586.

⁵³¹ Born, **Law and Practice**, s. 111; Nomer, **Devletler Hususî**, s. 560; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 171; Yılmaz, s. 3661; Umar, s. 1217; Nomer, **Usûl Hukuku**, s. 239.

⁵³² Yeşilirmak, **Provisional Measures**, s. 55; Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 92-93..

⁵³³ Yeşilirmak, **Provisional Measures**, s. 64-65; Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 92-93; Tahkim yeri hukukunun hakemlerin geçici hukukî koruma kararı verme yetkilerine etkisi için ayrıca bkz. Ali Yeşilirmak, “Provisional Measures”, **Pervasive Problems in International Arbitration**, (Ed: Loukas A. Mistelis/ Julian David Mathew Lew), Kluwer Law International, 2006, s. 196-200.

gerektiği durumlarda da hangi mahkemelerin yetkili olacağı hususu yine tahkim yeri hukukuna göre belirlenecektir.⁵³⁴

New York Konvansiyonu'nun 5/1-d maddesinde, hakem heyetinin seçiminde tarafların anlaşmasına veya böyle bir anlaşma bulunmaması durumunda tahkim yeri hukukuna aykırılık bulunması durumunda tahkim yeri hukukuna aykırılık bulunması durumunda yabancı hakem kararının tenfizinin reddedilebileceği ifade edilmektedir. Keza, tahkim yeri makamlarınca iptal edilen bir hakem kararının tenfizi de Madde 5/1-3 uyarınca reddedilebilecektir. Dolayısıyla tahkim yerinin emredici hukuk kurallarına da uyulması gerekmektedir.⁵³⁵ Bu itibarla tahkim yerine bağlanmış oldukça önemli hukukî sonuçlar bulunmaktadır.

Ancak tahkim süresince yapılacak işlemlerin ve duruşmaların mutlaka tahkim yerinde yapılması gerekmemektedir. Hakemler tanık dinlenmesi, keşif yapılması, hakem kararının müzakere edilmesi, duruşmaların yapılması gibi tahkimle ilgili münferit iş ve işlemlerin tahkim yerinden başka bir yerde yapılması mümkündür.⁵³⁶

MTO Kuralları'nın 18. Maddesi uyarınca, “1. *Taraflarca kararlaştırılmadıkça, tahkim yerini Divan belirler.*

2. *Hakem kurulu, taraflar aksini kararlaştırmamışsa, taraflara danıştıktan sonra, duruşmaları ve toplantıları uygun gördüğü herhangi bir yerde yapabilir.*

3. *Hakem kurulu, karar müzakerelerini uygun gördüğü herhangi bir yerde yapabilir.”*

Görüldüğü üzere, tarafların tahkim şartında veya daha sonradan anlaşarak tahkim yerini serbestçe belirlemeleri mümkündür. Tahkim yerini tarafların seçmeli olarak belirlemesi, örneğin kim tahkim yargılamasını başlatacaksa karşı tarafın şirket merkezinin tahkim yeri kabul edilmesi şeklindeki bir anlaşmayı Divan geçerli kabul etmiştir.⁵³⁷

⁵³⁴ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 92-93.

⁵³⁵ Born, **Law and Practice**, s. 112.

⁵³⁶ Pekcanitez, **HMK'nın Tahkime İlişkin Hükümleri**, s. 517; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 37.

⁵³⁷ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 95.

Tarafların herhangi bir anlaşması yoksa tahkim yerini Divan belirleyecektir. Divan tahkim yerini belirlerken tarafsızlık, seçilecek ülkenin New York Konvansiyonu'na taraf olup olmadığı, seçilecek olan ülkenin milletlerarası tahkime olan yaklaşımı, duruşmalar için uygun teknik imkânların (duruşma salonları, çevirmen, stenograf vb.) bulunup bulunmadığı, tarafların esasa uygulanacak hukuka ilişkin seçimi, tahkim yerinin taraflara getirdiği kolaylık veya yükün eşit olması gibi kriterleri dikkate almaktadır. Ancak tarafların iradelerine yönelik hiçbir emare bulunmuyorsa Divan genelde tahkim yerini Paris olarak belirlemektedir.⁵³⁸

Ancak her ne kadar tahkim yerini belirleme yetkisi Divan'da olsa da, duruşmaların nerede yapılacağını tek hakem veya hakem heyeti belirleyecektir. Hakem heyeti, Madde 18(2) uyarınca, duruşmaların uygun gördüğü herhangi bir yerde yapılmasını kararlaştırabilir.

6) Uygulanacak Usûl Kuralları ve Hakemlere Verilen Yetkiler

Taraflar tahkime uygulanacak usûl kurallarını serbestçe belirleyebilecektir. Ancak uygulamada taraflar neredeyse her zaman tahkim yeri hukukunu tahkime uygulanacak hukuk olarak belirlemektedir. İstisnai olarak taraflar tahkim yeri hukukunun dışında bir hukuku tahkime uygulanacak hukuk, yani *lex arbitri*, olarak belirlemektedir.⁵³⁹

MTO Kuralları'nın seçilmiş olduğu durumlarda yargılama şüphesiz MTO Kuralları'na göre yürütülecektir. MTO Kuralları, tahkim yargılamasının usûlü hakkında birçok ulusal kanundan daha ayrıntılı hükümler içermektedir. UNCITRAL Model Kanunu'nu esas alan ülke kanunlarında da, örneğin MTK'da, birçok hüküm emredici olmayacak şekilde düzenlenmiş, tarafların aksini kararlaştırmaları halinde tarafların kararlaştırdıkları kuralların uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla tahkim yargılamasının yürütülmesi büyük ölçüde MTO Kuralları uyarınca yapılacaktır.

Ancak tarafların kurumsal tahkim kurallarını, örneğin MTO Kuralları'nı kararlaştırmaları durumunda *lex arbitri*'nin işlevsiz kalacağı da söylenemez. Zira *lex arbitri* aynı zamanda tahkim yargılamasının dış dünyayla iletişimini, örneğin

⁵³⁸ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 94-95.

⁵³⁹ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 171-172; Born, **Law and Practice**, s. 111.

mahkemelerle olan ilişkisini de düzenlemektedir.⁵⁴⁰ MTO Kuralları'nda da birçok durumda hakem heyetine takdir yetkisi verilmiş, hakem heyetinin uygun gördüğü şekilde hareket edebileceği belirtilmiştir. Hakem heyeti bu gibi durumlarda *lex arbitri*'nin emredici olan ve emredici olmayan kurallarını mutlaka dikkate alacaktır. Örneğin MTK'nın uygulandığı bir MTO tahkiminde hakem heyetinin tahkim süresine ilişkin MTK hükümlerini mutlaka dikkate almalıdır. Aksi takdirde kamu düzenine aykırılık sebebiyle kararın iptali gündeme gelebilecektir.

Tahkime uygulanacak hukuk, yani *lex arbitri*, tahkim anlaşmasına uygulanacak hukukla veya uyumsuzluğun esasına uygulanacak hukukla da karıştırılmamalıdır. Taraflar tahkime uygulanmak üzere bir ülke hukukunu seçtikleri zaman o ülkenin mahkemelerinde uygulanan usûl kuralları değil, o ülkenin tahkim kanunları anlaşılmalıdır.⁵⁴¹

Tahkim anlaşmasında bir ülke hukukunun belirtilmiş olması halinde bu hukuk seçiminin kapsamının ve etkisinin ne olduğu, seçilen ülke hukukunun kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanıp uygulanmayacağı ve belirtilen bu ülke hukukunun usûl kurallarının da uygulanmasının gerekip gerekmediği de tartışılmıştır.⁵⁴² MTK'nın yürürlüğü girmesinden önce, yabancı bir hakem kararının Türkiye'de tenfizine ilişkin olarak açılmış bir davada, davalı taraf Türk hukuku seçildiği için usûle de Türk hukukunun uygulanması gerektiğini savunmuş, Yargıtay da sözleşmedeki tahkim şartında “*yürürlükteki Türk Kanunları*” ifadesinin yer almasından hareketle tarafların hem esasa hem de tahkim usûlüne Türk hukukunun uygulanmasını kararlaştırdıkları sonucuna ulaşmıştır.⁵⁴³

Bu karar üzerine, MTK hazırlanırken taraflarca tahkim anlaşmasında belirtilen kanunun usûl hükümlerinin de uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmış, sonuç olarak tarafların hukuk seçiminin prensip olarak sadece esasa uygulanacak hukukun

⁵⁴⁰ Born, *Law and Practice*, s. 112.

⁵⁴¹ Born, *Law and Practice*, s. 112.

⁵⁴² Akıncı, *MTO Tahkimi*, s. 50-51.

⁵⁴³ “... Sözleşmenin 35. maddesinin 3. paragrafında hakem heyetinin kararlarında .. yürürlükteki Türk Kanunlarını esas alacağı vurgulanmaktadır. Yürürlükteki Türk Kanunlarının amacı halen Türkiyede yürürlükte bulunan tüm kanunları ifade etmektedir. Bu tâbir hem maddî hukuk kurallarını ve hemde usul hukuku kurallarını içeren bir kavramdır. Taraflar bu madde de sadece maddî hukuk kurallarını amaçlamış olsalardı bu takdirde “Türk maddî hukuk kuralları” demekle yetinirlerdi...”15. HD, E. 1997/4213, K. 1997/5603, T. 25.12.1997 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası), 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

belirlenmesi anlamına geleceği kabul edilmiştir.⁵⁴⁴ Bu husus MTK'nın 12/C maddesinde özel olarak ifade edilerek “*Belirli bir devletin hukukunun seçilmiş olması, aksi belirtilmedikçe, o devletin kanunlar ihtilâfi kurallarının veya usûl kurallarının değil, doğrudan doğruya maddî hukukunun seçilmiş olduğu anlamına gelir.*” hükmüne yer verilmiştir.

Tarafların tahkime uygulanacak hukuku, yani *lex arbitri*'yi belirlememeleri durumunda hakem heyeti uygun bulduğu bir hukuku *lex arbitri* olarak belirleyecek ve görev belgesinde bu hukuku zikredecektir. Uygulamada ve teoride, tarafların belirlememiş olması durumunda genellikle tahkim yeri hukuku *lex arbitri* olarak kabul edilmektedir.⁵⁴⁵ Ancak bu mutlak bir kural değildir. Hakemlerin yapması gereken tarafların tahkim anlaşmasını yorumlayarak tarafların bu konuda, eğer varsa, iradelerini tespit etmeye çalışmaktır. Örneğin taraflar tahkim yerini açıkça kararlaştırmış ise tahkim usûlüne tahkim yeri hukukunun uygulanacağı, tahkim yeri belirtilmemekle birlikte eğer hakemler ismen belirtilmiş ve belirtilen hakemler aynı ülkenin vatandaşı ise o ülkenin hukukunun uygulanacağı, eğer böyle bir durum da mevcut değilse uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukun usûl kurallarının uygulanacağı sonucuna ulaşılması gerektiği savunulmaktadır.⁵⁴⁶

2017 Kuralları'nın 23(4) maddesinin “g” bendi uyarınca, Tarafların tahkim anlaşmasında veya daha sonradan yapılan görüşmelerde hakemlere veya tek hakeme dostane aracı (*amiable compositeur*) olarak veya hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre (*ex aequo et bono*) karar verme yetkisi verilmiş ise bu hususun da mutlaka görev belgesinde belirtilmesi gerekmektedir.

Dostane aracılık yapma kavramını hukukumuzda mevcut bulunan arabuluculuk ile karıştırmamak gerekmektedir. Dostane aracı olan kişi esasen “hakem” sıfatıyla bir tahkim yargılaması yürütmekte ancak hukuk kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalmadan, olayın özelliklerini dikkate alarak hakkaniyet prensibi çerçevesinde bir sonuca ulaşmaya çalışmaktadır.⁵⁴⁷

⁵⁴⁴ Akıncı, **MTO Tahkimi**, s. 51.

⁵⁴⁵ Blackaby/ Partasides/ Redfern/ Hunter, s. 171-172.

⁵⁴⁶ Bkz. Kuru, **Usul**, C. VI, s. 6163-6165.

⁵⁴⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s.208.

Özellikle de teknik yönü ağır basan ve aynı sektördeki kişilerin taraf olduğu tahkimlerde hukukçu olmayan ancak ilgili sektörde uzmanlığı olan kişiler hakem olarak atanabilmektedir. Örneğin kimyevi madde alım satımına ilişkin bir uyuşmazlıkta bir kimyagerin, bir inşaata ilişkin uyuşmazlıkta bir inşaat mühendisinin hakem olarak atanmasının uygun olabileceği ifade edilmektedir.⁵⁴⁸ Bu gibi durumlarda hukukçu olmayan kişilerin teknik hukuk kurallarını öğrenmeleri ve uyuşmazlığa uygulamaları kendilerinden beklenemez. Dolayısıyla, tahkim yargılamasının esnekliği ilkesi çerçevesinde tarafların maddî hukuk kurallarıyla bağlı kalmaksızın hakkaniyet çerçevesinde uyuşmazlıklarının çözüme kavuşturulmasını istemeleri mümkündür.⁵⁴⁹

MTO Kuralları uyarınca, tahkim anlaşmasında veya daha sonraki aşamalarda hakem veya hakem heyetine dostane aracı olarak hareket etme yetkisi verilmişse bu hususun mutlaka görev belgesine yazılması gerekmektedir. Aksi takdirde, MTO Kuralları'na aykırılık sebebiyle veya hakemlerin yetkilerini aştığı iddiasıyla hakem kararının iptalinin istenmesi veya tenfizinin engellenmesi söz konusu olabilecektir. Zira hakemlerin dostane aracı olarak verdikleri hakem kararları da New York Konvansiyonu'nun kapsamındadır.⁵⁵⁰

Son olarak belirtmek gerekir ki, hakem heyetine hakkaniyete göre karar verme yetkisinin verilmiş olması hakem heyetinin yetkisinin sınırsız olduğu anlamına gelmemektedir. Hakem heyetinin eşitlik, hukukî dinlenilme hakkı gibi temel hukuk prensiplerine riayet etme yükümlülüğü bu durumda da devam etmektedir. Zira hakkaniyet ve nefasete göre verilen hakem kararı da hukuk dışı bir karar değil, *“hakkaniyet ve nisfet gibi bir takım genel prensipler üzerinde karar verme de hukuka göre karar vermedir. Çünkü, bu kaideler de pozitif hukuk sistemlerinin genel prensipleridir.”*⁵⁵¹ Ayrıca, hakkaniyete göre verilecek hakem kararları maddî hukuka göre verilen kararlar olmasa da bu kararların gerekçeli olması ve taraflara tebliğ edilmesi gerekmektedir.⁵⁵²

⁵⁴⁸ Cemal Şanlı, **Avrupa (Cenevre) – New York Sözleşmeleri ve Türk Tahkim Hukuku Sempozyumu**, 10 Mayıs 1990, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 45.

⁵⁴⁹ Narçin Tosun, s. 85.

⁵⁵⁰ Narçin Tosun, s. 86.

⁵⁵¹ Şanlı, **Sempozyum**, s. 44.

⁵⁵² Özekes, **Hukukî Dinlenilme Hakkı**, s. 222; *“...hukukî dinlenilme hakkı yargılamayla hukukî durumu etkileyecek kişilerin yargılama konusu hakkında bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, iddialarının ve savunmalarının ispatı için delil gösterebilmelerini, delillerin toplanması faaliyetine katılabilmelerini, yargılamaya etki edebilmelerini, yargı mercilerinin ileri sürülmüş iddiaları ve*

V. Görev Belgesinde Bulunması Faydalı Olabilecek Unsurlar

MTO Kuralları'nın 23(4) maddesinde, bazı hususların görev belgesinde bulunmasının zorunlu olmadığı açıkça belirtilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu madde sınırlayıcı bir madde değildir. Yani tarafların bu maddede sayılmayan hususlara da görev belgesinde yer vermeleri mümkündür. Model Görev Belgesi'nde de, 23(4) maddesinde sayılmayan bazı hususlara yer verilmiştir. Milletlerarası tahkim uygulamasında da hakemler kendilerini 23(4) maddesi ile sınırlamamakta, aşağıda incelediğimiz ilave hususlara da genellikle görev belgesinde yer vermektedir. Aşağıda incelediğimiz bu ilave unsurlar görev belgesinden azami derecede istifade edilmesine katkı sağlamaktadır.

1) Esasa Uygulanacak Hukuk

Uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukun görev belgesinde belirtilmesi zorunlu değildir.⁵⁵³ Ancak bu hususun yargılamanın erken aşamalarında, görev belgesi imzalandığı esnada açıklığa kavuşturulmuş olması etkin bir yargılama gerçekleştirilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Zira taraflar iddia ve savunmalarını uyuşmazlığın esasına uygulanacak maddî hukuk kurallarına göre şekillendirecektir. Tarafların uyuşmazlığa uygulanacak hukuku tahkim anlaşmasında göstermeleri mümkün olduğu gibi, taraflar yargılama devam ederken, örneğin görev belgesinin imzalanması sırasında bu belirlemeyi yapabilir.⁵⁵⁴

Yukarıda açıkladığımız üzere, MTK'nın 12/c maddesi hükmü uyarınca, tarafların tahkim anlaşmasında veya görev belgesinde bir ülke hukukunun uygulanacağını kararlaştırmış olmaları durumunda, prensip olarak bu hukuku seçimi “... aksi belirtilmedikçe, o devletin kanunlar ihtilâfi kurallarının veya usûl kurallarının değil, doğrudan doğruya maddî hukukunun seçilmiş olduğu anlamına gelir.”

savunmaları, delilleri dikkate alıp değerlendirerek gerekçeli şekilde karar vermelerini sağlayan temel bir hak ve yargılama ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Bolayır, s. 152).

⁵⁵³ Tarafların esasa uygulanacak olan hukuku belirtmemiş olmaları halinde sözleşmeden doğan borç ilişkisi ile en sıkı irtibatlı olan ülke hukukunun uygulanacağına dair bkz. Doğan, s. 163.

⁵⁵⁴ Yener Keskin, s. 223; Ercüment Erdem, “ICC Tahkiminde Milletlerarası Mal Satım Sözleşmelerine İlişkin BM Anlaşmasının Önemi”, **Milletlerarası Tahkim Semineri: 3 Kasım 2006**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 151.

Tahkime taraf olan kişilerin tabiiyetinde buldukları ülkeler Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması'na ("CISG") taraf olmasa bile, taraflar CISG'nin uyuşmazlığın esasına uygulanmasını kararlaştırması mümkündür.⁵⁵⁵ CISG'nin uygulama alanı dışında taraflarca seçildiği bu gibi durumlarda CISG milli hukukun bir parçası olarak uygulanacak ve sözleşmeye uygulanacak kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca belirlenen hukukun emredici hükümlerine tâbî olacak, emredici hükümlerden sonra uygulanacaktır.⁵⁵⁶

2017 yılı istatistiklerine göre, başlatılan MTO tahkimlerinin %87'sinde tarafların uygulanacak hukuku sözleşmelerinde belirlemiş olduğu görülmüştür. Belirlenen hukukların %99'u milli hukuklardır. Hukuk seçimi yapılan davaların %1'inde tarafların milli hukuk sistemleri dışındaki enstrümanların uygulanmasının kararlaştırıldığı görülmüştür. Bu %1 içinde yer alan beş sözleşmede CISG, beş sözleşmede Avrupa Birliği mevzuatının, bir sözleşmede *lex mercatoria*'nın, bir sözleşmede uluslararası örf ve âdet hukukunun, bir sözleşmede UNCITRAL Model Kanunu'nun, bir sözleşmede ise MTO tarafından hazırlanan INCOTERMS'lerin uygulanacağı kararlaştırılmıştır.⁵⁵⁷

Her ne kadar taraflar uygulanacak hukuku büyük oranda sözleşmelerinde belirtiyor olsa da, görüldüğü üzere 2017 yılında davaların %13'ünde, 2016 yılında ise %10'unda⁵⁵⁸ taraflar uygulanacak hukuku belirlememiştir. Bu durumda hakem heyetinin 21. Madde uyarınca "*uygun gördüğü hukuku*" uygulaması gerekmektedir. Hakem heyetinin hangi hukukun uygulanacağını görev belgesinin hazırlanması aşamasında belirlemesi tarafların savunmalarını oluşturabilmelerini sağlayacağı gibi, uyuşmazlığa uygulanmayacak hukuk kuralları hakkında gereksiz açıklamalar yapılmasını da önleyecektir.

Esasa uygulanacak hukukun görev belgesinde belirtilmesinin bir faydası da tenfiz aşamasında ortaya çıkmaktadır. Zira tarafların uygulanacak hukuku açıkça veya zımnen belirlemiş oldukları bir sözleşmeye ilişkin tahkimde hakemlerin uygulanacak hukuku yanlış tespit etmeleri durumunda, tenfiz aşamasında hakemlerin tarafların

⁵⁵⁵ Yusuf Çalışkan, *Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri*, İstanbul: Beta, 2014, s. 157.

⁵⁵⁶ Erdem, **3 Kasım 2006**, s. 151.

⁵⁵⁷ *ICC Dispute Resolution Journal*, Sayı 2, 2018, s. 61.

⁵⁵⁸ *ICC Dispute Resolution Journal*, Sayı 2, 2017; Yeşilirmak, *ICC Tahkimi*, s. 99.

anlaşmasına aykırı hareket ettiği, dolayısıyla yetkisini aştığı iddiaları ileri sürülebilecektir. Tarafların da imzaladığı görev belgesinde uygulanacak hukukun belirtilmesi bu husustaki muhtemel itirazların da önüne geçecektir.⁵⁵⁹

2) Tahkim Şartına İlişkin Açıklamalar

Her ne kadar MTO Kuralları'nın görev belgesine ilişkin 23. Maddesinde belirtilmemiş olsa da, MTO tarafından hakemlere yardımcı olmak için yayımlanan Model Görev Belgesi'nde tahkime dayanak olan tahkim anlaşmasının tam metnine görev belgesinde yer verildiği görülmektedir.⁵⁶⁰

Gerçekten de, dürüstlük kuralına aykırı itirazları ve iptal davalarını önlemek amacıyla bazı hakemler, orijinal tahkim şartına görev belgesinde yer vermekte ve bu tahkim şartının, New York Konvansiyonu uyarınca tahkim anlaşmasının orijinali olduğuna dair bir beyanı da taraflara imzalatmaktadır.⁵⁶¹ Zira New York Konvansiyonu'nun IV/1-b maddesi uyarınca, yapılacak işlemlerde tahkim şartının aslının veya onaylı örneğinin de sunulması gerekmektedir. Bu durumda tahkim anlaşmasını içeren belge dosyaya sunulmasa dahi görev belgesinde yer alan bu ibare tahkim anlaşması yerine geçecektir.⁵⁶²

3) Tahkim Dili

Tahkim dili, tahkim yargılamasının yapılacağı dildir. Tarafların yazılı ve sözlü savunmalarını tahkim dilinde sunmaları, delillerin tahkim diline tercüme edilmesi, hakem heyetinin görev belgesini, usulî zaman çizelgesini tahkim dilinde düzenlemesi, usulî kararlarını ve nihaî kararını tahkim dilinde vermesi gerekmektedir.⁵⁶³

Tahkim dili taraflarca tahkim anlaşmasında belirlenebilecektir.⁵⁶⁴ Birden fazla tahkim dili belirlenmesi mümkündür.⁵⁶⁵ Tarafların tahkim dilini belirlememiş olması

⁵⁵⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 197.

⁵⁶⁰ MTO, **Model Görev Belgesi**, s. 6-7.

⁵⁶¹ Moses, s. 166.

⁵⁶² Moses, s. 166.

⁵⁶³ Grierson/ Van Hooft, s. 146.

⁵⁶⁴ Erdem, **Ticaret Hukuku**, s. 558.

⁵⁶⁵ Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**, s. 78-79.

durumunda hakem heyeti, MTO Kuralları'nın 20. maddesi uyarınca “*tahkim dilini veya dillerini, sözleşmenin dili de dahil olmak üzere ilgili tüm hususları göz önünde bulundurarak belirler.*”

Taraflar yargılama süresince sunacakları tüm bilgi ve belgeleri tahkim dilinde sunacakları için tahkim dilinin taraflara uygun bir dil olarak belirlenmesi yargılamanın seyri bakımından oldukça büyük öneme sahiptir. Tahkim dili taraflarca belirlenmemişse hakem heyetinin dosyayı aldıktan sonra yapması gereken ilk iş tahkim dilini belirlemek olmalıdır. Hakem heyeti bu belirlemeyi yaparken tahkim şartının yer aldığı sözleşmenin diline, tarafların ve tanıklarının hangi dili konuştuğuna, hakemlerin hangi dilleri bildiğine, uyuşmazlığın konusuna ilişkin bilgi ve belgelerin hangi dilde olduğuna bakacaktır.⁵⁶⁶ Tahkim dilinin ne olduğunu belirleyen hakem heyeti bu kararını usûlî bir karar olarak taraflara bildirebileceği gibi bu hususu görev belgesinde de açıklamaya kavuşturabilir.⁵⁶⁷ Ancak görev belgesinin taslağının hazırlanması da tarafların ve hakemlerin yazışmaları veya görüşmeleri neticesinde oluşacağı için görev belgesinin hazırlanması beklenmeden tahkim dilinin kararlaştırılması daha sağlıklı olacaktır.

Tahkim dilinin taraflara uygun bir dil olarak belirlenmemesi veya birden fazla dilin tahkim dili olarak belirlenmesi pratik açıdan problemlere yol açabilmektedir. Özellikle de sunulan belgelerin tahkim dilinden başka bir dilde olması, taraf tanıklarının ve taraf vekillerinin tahkim dilini konuşamaması durumlarında oldukça yüklü tercüme masrafları ortaya çıkabilmektedir. İki tane tahkim dili seçildiğinde belgelerin her iki dilde de sunulacağının kararlaştırılması da tercüme masraflarını gereksiz artırabilmektedir. Bu sebeple, tercüme masraflarını olabildiğince düşük seviyede tutacak bir tahkim dili belirlenmelidir. Hakem heyeti ve taraflar gerekli görürse, bazı belgelerin tercüme edilmeyeceğini de görev belgesinde kararlaştırmaları mümkündür.⁵⁶⁸ Buna karşılık tahkime dahil olan herkesin birden fazla dilde yetkin olması halinde farklı dillerdeki belgelerin tercüme edilmesine gerek olmayabilir. Hatta birden fazla dildeki belgelerin tahkim yargılamasında kabul edilmesi halinde tercüme masraflarının azalması da mümkündür.⁵⁶⁹

⁵⁶⁶ Grierson/ Van Hooft, s. 146-147; Yeşilırmak, **Tahkim Sözleşmesi**, s. 14.

⁵⁶⁷ MTO, **Zaman ve Maliyet Kontrolü**, s. 8; Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 79.

⁵⁶⁸ Yeşilırmak, **ICC Tahkimi**, s. 79.

⁵⁶⁹ MTO, **Zaman ve Maliyet Kontrolü**, s. 8.

Birden fazla dilin tahkim dili olarak kararlaştırılması halinde görev belgesinin, usûlî kararların ve nihaî kararın da bu dillerin tamamında hazırlanıp hazırlanmayacağına açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Eğer bu belgelerin tahkim dili olan dillerin tamamında hazırlanacağı kararlaştırılmışsa, ihtilaf halinde bu dillerin hangisinin esas alınacağına belirlenmesi de, ileride ortaya çıkabilecek karışıklıkları önlemek bakımından faydalı olacaktır.⁵⁷⁰

Tahkim dilinin seçilmesinin pratik sonuçları olduğu gibi hukukî sonuçları da bulunmaktadır. Zira tahkim dili hukukî dinlenilme hakkıyla doğrudan ilintilidir. Kararlaştırılan tahkim dilinden başka bir dilin yargılamada kullanılması durumunda tarafların iddia ve savunma haklarını gereği gibi kullanmaları engellenmiş olabilir. Keza, hakem heyeti tahkim dilini belirlerken eşitlik prensibine aykırı olacak şekilde, bir tarafı zor durumda bırakacak bir dili tahkim dili olarak belirlerse bu durumda da hukukî dinlenilme ve adil yargılanma hakkının ihlali gündeme gelebilecektir.⁵⁷¹ Hakem heyetinin tahkim dilini belirlerken ihtilafa düşmesi, bu konudaki kararını çoğunlukla vermesi durumunda eğer hakemlerden birinin seçilen dilde yetkinliği yeterli değilse bu durumda da adil yargılanma hakkının ihlali gündeme gelebilir. Zira bu durumda hakem tarafların iddia ve savunmalarını yeterince anlayamayacak, yargılamaya diğer hakemler kadar dahil olamayacaktır.⁵⁷²

Son olarak, yukarıda ayrıntısıyla açıkladığımız üzere,⁵⁷³ seçilen birden fazla tahkim dilinden birinin Türkçe olması veya tahkim sözleşmesinin geçerliliğinin Türk hukukuna tâbî olması, tahkim yargılamasına Türk hukukunun uygulanması ya da iptal veya tenfiz davalarında Türk hukukunun uygulanması durumunda, görev belgesi hazırlanırken 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun hükümlerinin de dikkate alınması faydalı olacaktır.⁵⁷⁴ Eğer görev

⁵⁷⁰ MTO, **Zaman ve Maliyet Kontrolü**, s. 8.

⁵⁷¹ Yargılama dilini anlamayan kişilerin tercümandan yararlanma hakkı bulunmaktadır. Ancak yargılama dili anadili olmamakla birlikte bu dili anlayıp konuşabilen kişilerin tercümandan yararlanma hakkı bulunduğu söylenemez. Zira tercümandan yararlanma hakkı, hukukî dinlenilme hakkını sağlamaya yönelik bir araçtır, bizzatı bir amaç değildir. Tercümandan yararlanma hakkı, yargılama dilinde yetkin olmayan kişilerle diğer kişiler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır, bu dili kolaylıkla anlayıp konuşabilen kişiler bakımından böyle bir eşitsizlik bulunduğundan bahsedilemez (Özekes, **Hukukî Dinlenilme Hakkı**, s. 300-301).

⁵⁷² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 189.

⁵⁷³ Bkz. yuk. 2.Bölüm, I.

⁵⁷⁴ Pekcantez/Yeşilirmak, **Pekcantez Usûl**, s. 2650.

belgesinin mutlaka yabancı dilde hazırlanması gerekiyorsa, görev belgesinin Türkçe karşılığının da hazırlanması ve her iki dildeki görev belgesinin de geçerli olduğu kaydının eklenmesi 805 sayılı Kanun'a uyum sağlamak bakımından yeterli olacaktır.⁵⁷⁵

4) Hakem Heyeti Başkanının Usûlî Meseleler Hakkında Karar Verebilme Yetkisi

Hakem veya hakem heyeti yargılamanın sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlamak amacıyla, belge ibrazı, delillere ilişkin hususlar, dilekçelerin verileceği tarihler, uzman atanması, duruşma yer ve tarihleri gibi çeşitli konularda kararlar vermek durumunda kalabilir.⁵⁷⁶ Bu türden kararlar genellikle usûlî kararlar şeklinde verilmektedir.⁵⁷⁷

MTO Kuralları'nın "*Tahkimin Yürütülmesi*" başlıklı 22. maddesinde bu türden usûlî kararları verme yetkisi hakem heyetine verilmiştir. Ancak hakem heyetinin üç hakemden oluştuğu tahkimlerde, her türlü usûlî kararın üç hakem tarafından birlikte verilmesi her zaman gerekli olmamaktadır. En azından, bu kararların üç hakem tarafından birlikte imzalanması zorunluluğu kimi durumlarda usûl ekonomisi ilkesiyle uyuşmamaktadır. Bu sebeple, tarafların ve hakem heyetinin görev belgesini hazırlarken, belirli usûlî konularda hakem heyetinin başkanının tek başına karar vermek konusunda yetkilendirilmesini kararlaştırmaları mümkündür.⁵⁷⁸ Örneğin, görev belgesinde, geçici hukukî koruma kararları vermek konusunda hakem heyeti başkanına yetki verilmesi mümkündür.⁵⁷⁹ MTO tarafından hazırlanan Model Görev Belgesi'nde de "*Başkan, birlikte hakemlik yaptığı diğer hakemlere de danıştıktan sonra, Hakem Heyeti adına her türlü usûlî kararı verebilir. Acil durumlarda Başkan, birlikte hakemlik yaptığı diğer hakemlere danışmaya çalıştıktan sonra, tek başına usûlî kararlar ve talimatlar verebilir.*" ifadelerine yer verilmiştir.⁵⁸⁰

Kanaatimizce, hakem heyeti başkanının uyuşmazlığın esastan çözümlemeyen bu türden kararları tek başına verebilmesi zaman kayıplarının ortaya çıkmasına engel

⁵⁷⁵ Pekcanitez/Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl**, s. 2651.

⁵⁷⁶ Moses, s. 190.

⁵⁷⁷ Usulî kararlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. 1.Bölüm, § 4,II.

⁵⁷⁸ Grierson/ Van Hooft, s. 150; MTO, **Zaman ve Maliyet Kontrolü**, s. 9.

⁵⁷⁹ Yeşilirmak, **Provisional Measures**, s. 220.

⁵⁸⁰ MTO, **Model Görev Belgesi**, s. 9.

olacak, böylece tahkim yargılamasının hızlanmasına ve usûl ekonomisi ilkesinin hayata geçirilmesine yardımcı olacaktır.

Ancak belirtmek gerekir ki, taraflar hakem heyetinin başkanı tarafından verilen usûlî kararların ve ara kararların, tahkime uygulanan usûl kurallarına aykırı olduğunu ve savunma haklarına olumsuz yönde etki ettiğini düşünüyorsa, farkına vardığı veya gerekli özeni göstererek farkına varabileceği usûl ihlallerini bir an önce ileri sürmek ve itirazda bulunmakla yükümlüdür.⁵⁸¹ Her ne kadar usûlî kararlar yargı denetimine tâbî olmasa da, nihaî karara etki edecek olan usûlî eksikliklerin iptal veya tenfiz davasında ileri sürülebilmesini kolaylaştırmak bakımından bu itirazların derhal hakem heyetine sunulması önem arz etmektedir. Zira bazı durumlarda ilgili tarafın zamanında itiraz etmemesi sebebiyle, usûl hatasına rağmen hakem kararını kabul ettiği ve itiraz hakkını daha ileriki bir aşamada ileri sürmekten zımnen vazgeçtiği kabul edilebilir.⁵⁸²

5) Hakem Heyeti Sekreterine İlişkin Bilgiler

MTO bünyesinde bulunan Sekreterya haricinde, hakem heyetinin veya hakemlerden birinin hizmet aldığı bir sekreterya olacaksa, bu sekreterya ile ilgili bilgilere de görev belgesinde yer verilmesi faydalı olacaktır. Oldukça yoğun çalışmakta olan milletlerarası tahkim hakemlerinin, taraflardan gelen veya tahkimi ilgilendiren her hususla hızlı bir biçimde ilgilenmesi her zaman mümkün olmamaktadır. Ancak hakem heyetine, tahkim yargılamasının günlük seyrinde ve yapılan yargılama işlemlerinde yardımcı olan bir sekreterya bulunmasının süre ve maliyet bakımından taraflara ciddi katkıları olabilmektedir.⁵⁸³

Hakem heyetinin sekreterinin görevi sadece organizasyonla ilgilidir, herhangi bir şekilde karar alma işinde rol alamaz. Hakem heyeti sekreterine örneğin duruşma ve görüşmeler için oda temini, sekreterya hizmetlerini koordine etme, yayınlanmış hakem kararlarını toplama, karar taslaklarını kaleme alma gibi görevler verilmesi mümkündür.⁵⁸⁴

⁵⁸¹ Kaplan, s. 188; Pekcanitez, **İptal Sebepleri**, s. 90.

⁵⁸² Kaplan, s. 184-200.

⁵⁸³ MTO, **Zaman ve Maliyet Kontrolü**, s. 9; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 795.

⁵⁸⁴ Dayınlarlı, **Uzlaşma ve Tahkim**, s. 95.

Hakem heyetine yardımcı olacak olan sekreteryaya ilişkin bilgilere görev belgesinde yer verilmesi de yapılacak usûl işlemlerinin sıhhati bakımından faydalı olacaktır. Zira hakem heyeti de taraflarla olan iletişiminin bir kısmını sekreteryası aracılığıyla yürütecektir.



SONUÇ

Milletlerarası tahkim hukuku bakımından en önemli ilkenin taraf iradelerine geçerlilik kazandırılması olduğu görülmektedir. Bu sebeple de modern tahkim hukuku kurallarının taraf iradelerini, kamu düzeni, insan hakları ve temel hukuk prensiplerini ihlal etmediği sürece, ayakta tutmayı sağlamayı amaçladığı gözlemlenmektedir.

İhtiyaçlara cevap verme amacıyla oluşturulan görev belgesine ilişkin kurallar da tarafların bu konudaki uygulamaları ve uygulamacıların tercihleri gözlemlenerek zaman zaman revize edilmektedir. MTO Kuralları'nın da gelişen ve değişen modern milletlerarası tahkim hukukunu yansıtmaya amaçlanmakta, bu sebeple zaman zaman komiteler oluşturularak MTO Kuralları revize edilmektedir.

Bu çalışmada tarihsel gelişimini vermeye ve güncel durumunu anlatmaya çalıştığımız görev belgesi de ilk yürürlüğe girdiği 1923 yılından sonra zaman zaman değişiklikler geçirmiş, nihayet dünyadaki diğer tahkim kurumlarının ve yasa koyucuların örnek aldığı ve faydalandığı bir uygulama haline gelmiştir.

Görev belgesi ile ilgili hukukî düzenlemeler yorumlanırken ve bu uygulamayla ilgili olarak yapılan işlemler yargısal denetime tâbî tutulurken, görev belgesinin tarafların menfaatlerini koruma ve etkin yargılama prensibini hayata geçirme amacına matuf bir uygulama olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple de, görev belgesine uygulanacak olan hukuk kuralları her zaman lafzî olarak yorumlanmamalı, tarafların amaçlanan menfaate ulaşmasını sağlayacak hukukî çözümler tercih edilmelidir.

Uygulamacılar da görev belgesine yaklaşımlarında, bu uygulamanın yaklaşık yüz yıllık bir mazisi olduğunu, daha önce uygulandığı tahkimlerde yargılamanın seyrine kayda değer katkılarda bulunduğu için bu uygulamanın devam ettirildiğini unutmamalı, iyiniyetle görev belgesini MTO Kuralları'nda öngörüldüğü şekilde uygulamaya çalışmalıdır.

Kanımızca, MTO Kuralları'nın çok farklı uyuşmazlıklarda uygulanması sebebiyle, münferit uyuşmazlıklarda görev belgesine ilişkin kuralların eksik veya gereksiz bulunması mümkündür. Görev belgesinden beklenen faydaların, yargılama süresince dava yönetim toplantısı yapılması, usûlî zaman çizelgesi, usûlî kararlar düzenlenmesi gibi başka yöntemlerle sağlanmış olması da mümkündür.

Ancak genel olarak, görev belgesinin henüz erken bir aşamada hakemlerin ve tarafların uyuşmazlığı daha iyi anlamasını sağladığı, ilerleyen aşamalarda tartışma konusu olabilecek birçok usûlî meseleyi iyiniyetle ve dostane bir biçimde çözüme kavuşturma imkânı yarattığı, böylece yargılamanın seyrine ilişkin birçok belirsizliği ortadan kaldırdığı, birçok iptal sebebinin önüne geçtiği kanaatindeyim. Ancak görev belgesi düzenlenmesinin zorunlu hale getirilmesi, uygulamada yargılamanın aksatılması gibi birçok soruna yol açtığı için yerinde bir tercih değildir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Akın Pelin, “Uluslararası Tahkimde Çok Taraflılık”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVIII, Y. 2014, Sa. 3-4, s. 299-340.

Akıncı Ziya, **Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1996.

Akıncı Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016. (Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**)

Akıncı Ziya, “Tahkimde Yetki İtirazı”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 51-62. (Akıncı, **Yetki İtirazı**)

Akıncı Ziya, “Türkiye’de MTO Tahkimi”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğ Kitabı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 39-52. (Akıncı, **MTO Tahkimi**)

Alangoya H. Yavuz, **Medenî Usul Hukuku Esasları**, 2. bası, İstanbul, 2001. (Alangoya, **Usûl Hukuku**)

Alangoya H. Yavuz, **Medeni Usûl Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul, 1973. (Alangoya, **Tahkim**)

Alangoya H. Yavuz, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı**, İstanbul, 1965 (Tıpkıbasım 1999). (Alangoya, **Dava Ortaklığı**)

Alangoya Yavuz H., **Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler**, İstanbul, 1979. (Alangoya, **Vakıalar**)

Alangoya H. Yavuz, “UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında”, **Makaleler**, (Der. Mert Namlı), İstanbul 2012, s. 159-181.

Alangoya H. Yavuz/ Yıldırım M. Kamil/ Deren Yıldırım Nevhis, **Medenî Usûl Hukuku Esasları**, 8. baskı, İstanbul: Beta, 2011.

Alhan Acem Süleyman/ Çobanoğlu Rıdvan, “Adi Ortaklık Sözleşmesi Tanımı Ve Unsurları”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 90, Sayı: 2016/1, s. 177-197.

Anlam Sıtkı, **Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Sermayeye Katılmalı Ortak Girişimler**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.

Ansay Sabri Şakir, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, 1960.

Arnaldez Jean-Jacques / Derains Yves / Hascher Dominique, **Collection of ICC Arbitral Awards: 1991-1995**, ICC Publishing S.A. Paris – New York, Kluwer Law International, 1997.

Arslan Ramazan/ Yılmaz Ejder/ Taşpınar Ayvaz Sema/ Hanağası Emel, **Medenî Usûl Hukuku**, 5. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.

Aydemir Fatih, **Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Aygül Musa, **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Balcı Muharrem, **İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim**, İstanbul: Danışman Yayınları, 1999.

Balkar Bozkurt Süheylâ, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016. (Balkar Bozkurt, **Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü**)

Bantekas Ilias, **An Introduction to International Arbitration**, Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

Barlas Nami, **Adi Ortaklık Sözleşmesine Dayalı Sözleşme İlişkileri**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016.

Belgesay Mustafa Reşit, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, İstanbul, 1948. (Belgesay, **Şerh**)

Belgesay Mustafa Reşit, **Teorik ve Pratik Adliye Hukuku**, Cilt II, İstanbul: Üniversite Kitabevi, 1945.

Bican Buğrahan, “Milletlerarası Ticaret Odası Tahkimi, Görev Belgesi ve Usûlü” , **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, KOSBED, 2015, 29, s. 1-21.

Blackaby Nigel/ Partasides Constantine/ Redfern Alan/ Hunter Martin, **Redfern and Hunter on International Arbitration**, Oxford: Oxford University Press, 2015.

Bolayır Nur, **Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hâkimin Rolü**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.

Born Gary B., **International Arbitration: Law and Practice**, Kluwer Law International, 2012. (Born, **Law and Practice**)

Born Gary B., **International Commercial Arbitration**, Kluwer Law International, 2014. (Born, **Commercial Arbitration**)

Budak Ali Cem, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999.

Burcuoğlu Haluk, “Tahkim Anlaşması Özel Yetkisi”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 45-50.

Cerrahoğlu Fadlullah, “ICC Tahkiminde Paralel Davalar ve Davaların Birleştirilmesi”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 95-100.

Çalışkan Yusuf, **Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, İstanbul: Beta, 2014.

Çelikel Aysel/ Erdem B. Bahadır, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Beta: İstanbul, 2017.

Dayınlarlı Kemal, **Joint Venture Sözleşmesi**, Ankara: Dayınlarlı, 1999. (Dayınlarlı, **Joint Venture**)

Dayınlarlı Kemal, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999.

Dayınlarlı Kemal, **UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim**, Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları, 2012. (Dayınlarlı, **Uzlaşma ve Tahkim**)

Demircan Halime Ebru, **UNCITRAL Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2005.

Demir Gökyayla Cemile, **Milletlerarası Tahkimde Belge İbrazi**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.

Derains Yves/ Schwartz Eric A., **A Guide to the ICC Rules of Arbitration**, The Hague: Kluwer Law International, 2005.

Deren Yıldırım Nevhis, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007.

Doğan Vahit, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.

Ekşi Nuray, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim**, İstanbul: Beta Yayınları, 2019.

Erdem Bahadır, “İptal Davalarında Kamu Düzenine Aykırılık”, **XI. Milletlerarası Tahkim Semineri: 14 Nisan 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 109-119.

Erdem H. Ercüment, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017. (Erdem, **Ticaret Hukuku**)

Erdem H. Ercüment, “ICC Tahkiminde Milletlerarası Mal Satım Sözleşmelerine İlişkin BM Anlaşmasının Önemi”, **Milletlerarası Tahkim Semineri: 3 Kasım 2006**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara. (Erdem, **3 Kasım 2006**)

Erdem H. Ercüment, “Resolving International Trade Disputes Through Arbitration”, **Milletlerarası Ticaret Hukuku İle İlgili Makaleler (2007-2016)**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 19-104. (Erdem, **Makaleler**)

Eren Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018. (Eren, **Genel Hükümler**)

Eren Fikret, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018. (Eren, **Özel Hükümler**)

Erişir Evrim, **Medeni Usûl Hukukunda Taraf Ehliyeti**, İzmir: Güncel Hukuk Yayınları, 2007.

Ermenek İbrahim, “Hakem Yargılamasında Bağlantılı Davalar”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı: 2015) Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, s. 1215-1252. (Ermenek, **Bağlantılı Davalar**)

Ermenek İbrahim; **Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014. (Ermenek, **Davaların Birleştirilmesi**)

Erten Rifat, **Milletlerarası Ticarî Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.

Esener Turhan/ Gündoğdu Fatih, **Borçlar Hukuku I: Sözleşmelerin Kuruluşu ve Geçerliliği (TBK m. 1-48)**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.

Fry Jason /Greenberg Simon /Mazza Francesca, **The Secretariat’s Guide to ICC Arbitration**, Paris: ICC, 2012.

Görgün L. Şanal/ Börü Levent/ Toraman Barış/ Kodakoğlu Mehmet, **Medenî Usûl Hukuku**, 8. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.

Grierson Jacob / Van Hooft Annet, **Arbitrating Under the 2012 ICC Rules**, Kluwer Law International, 2012.

Güvenalp Ferda Nur, **Milletlerarası Tahkimde İddia ve Savunma Hakkının İhlali**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.

Hanağası Emel, **Medenî Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.

Helvacı İlhan, **Hukukî Mütalaalar**, Cilt: II, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Huysal Burak, **Milletlerarası Özel Hukukta Temsile Uygulanacak Hukuk**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015. (Huysal, **Temsil**)

Huysal Burak, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010. (Huysal, **Tahkime Elverişlilik**)

Işık Fatih, **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Tahkim Anlaşması Yapma Yetkisi ve Bu Yetkiye Uygulanacak Hukuk**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Kafalı Ömer Faruk, **Tahkim Yargılamasında Ara Ve Nihai Hakem Kararları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2019.

Kale Serdar, **Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.

Kalpsüz Turgut, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007. (Kalpsüz, **İç Tahkim Paneli**)

Kalpsüz Turgut, "Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ICC Tahkim Kaideleri ile IPL'den Esinlenen Hükümler", **Milletlerarası Tahkim Semineri: 10 Mart 2003**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 16-48. (Kalpsüz, **10 Mart 2003**)

Kalpsüz Turgut, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999. (Kalpsüz, **Yasal Düzenleme**)

Kalpsüz Turgut, **Türkiye'de Milletlerarası Tahkim**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007. (Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**)

Kalpsüz Turgut, "Yeni Milletlerarası Tahkim Kanununun Değerlendirilmesi", **Milletlerarası Tahkim Semineri: 5 Kasım 2001**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 110-140. (Kalpsüz, **5 Kasım 2001**)

Kaplan Yavuz, **Milletlerarası Tahkimde Usûle Aykırılık**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2002.

Karadaş İzzet, **6100 sayılı HMK'nda Düzenlenen Ulusal (İç) Tahkim**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.

Karayalçın Yaşar, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007.

Karayalçın Yaşar, **Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?**, Abant (25 Eylül 1997), Ankara (6 Haziran 1998), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999. (Karayalçın, **Yasal Düzenleme**)

Karslı Abdurrahim, **Medeni Usul Hukukunda Usulî İşlemler**, İstanbul, 2001. (Karslı, **Usulî İşlemler**)

Kaya Cemil / Akcan Recep, “Medeni ve İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasası”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 2009, C.LXVII, S. 1-2, s. 123-142.

Keser Berber Leyla, **Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu**, İstanbul: Alfa, 1999.

Kılıç Halil, **Açıklamalı-İçtihatlı 6100 sayılı HMK**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.

Kılıçoğlu Ahmet M., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2018.

Kitapçı Hakan, **Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin Uncitral Model Kanununda Yargılama Yetkisi Kavramı Ve Tahkim Mahkemesinin Yargılama Yetkisinin Sınırları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi-Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Konya, 2016.

Korucu Yavuz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Tahkim**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.

Köseoğlu Bilal, **Hukuk Yargılamasında Ön İnceleme ve Uygulaması**, Ankara: Bilge Yayınevi, 2013.

Kuru Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usûlü**, C. I, III, IV, VI, Altıncı Baskı, İstanbul: Demir Demir, 2001. (Kuru, **Usûl**, C. IV, VI)

Kuru Baki, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 3. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019. (Kuru, **Ders Kitabı**)

Kuru Baki / Arslan Ramazan / Yılmaz Ejder, **Medenî Usul Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.

Lazareff Serge/ Schäfer Erik, “The 1992 Practical Guide on Terms of Reference Revisited”, **ICC International Court of Arbitration Bulletin**, S. 10/No. 2, 1999.

Marchisio Giacomo, “The Notion of Award in International Commercial Arbitration: A Comparative Analysis of French Law, English Law, and the UNCITRAL Model Law”, **International Arbitration Law Library**, S. 44, Kluwer Law International; Kluwer Law International 2017.

Mekengeç Merve Acun/ Yener Keskin Cansu, **Milletlerarası Özel Hukuk Pratik Çalışmaları**, Ankara: Seçkin, 2018.

Moses Margaret L., **International Commercial Arbitration**, Cambridge, 2012.

Muşul Timuçin, “Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1988, Sayı 4, s. 217-262.

Narçin Tosun Zelâl, **Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Tahkim Kuralları Uyarınca Görev Belgesi**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.

Nomer Ergin, **Devletler Hususî Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınları, 2017. (Nomer, **Devletler Hususî**)

Nomer Ergin, **Milletlerarası Usul Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınları, 2018. (Nomer, **Usûl Hukuku**)

Nomer Ergin/ Ekşi Nuray/ Gelgel Günseli Öztekin, **Milletlerarası Tahkim Hukuku: Cilt 1**, İstanbul: Beta Yayınları, 2013.

Oğuzman Kemal / Barlas Nami, **Medenî Hukuk**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019.

Oğuzman Kemal / Öz Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.

Ongur Ergan Arzu, “The New [2012] Arbitration Rules Of International Chamber Of Commerce [“ICC”]” , **Ankara Bar Review**, 2011, 2, s. 81-92.

Ortakaya Malike Polat, **Milletlerarası Ticaret Odası (MTO) Tahkim Uygulaması**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.

Ömeroğlu (Hacıbekiroğlu) Ekin, “Milletlerarası Tahkim Hukukunda Görev Belgesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, s. 1885-1912.

Özdemir Kocasakal Hatice, “Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 19-44. (Özdemir Kocasakal, **Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk**)

Özdemir Kocasakal Hatice, “Tahkim Şartı İle İlgili İptal Sebepleri”, **XI. Milletlerarası Tahkim Semineri: 14 Nisan 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 37-84. (Özdemir Kocasakal, **İptal Sebepleri**)

Özekes Muhammet, **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2003. (Özekes, **Hukuki Dinlenilme Hakkı**)

Özekes Muhammet, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2017.

Özsunay Ergun, **21. Yüzyıl Tahkim Hukukunda Üç Önemli Reform**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.

Pekcanitez Hakan, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007. (Pekcanitez, **İç Tahkim Paneli**)

Pekcanitez Hakan, “Tahkim Usulü İle İlgili İptal Sebepleri”, **XI. Milletlerarası Tahkim Semineri: 14 Nisan 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 85-108. (Pekcanitez, **İptal Sebepleri**)

Pekcanitez Hakan, “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümleri”, **Makaleler**, Cilt II, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 507-530. (Pekcanitez, **HMK’nın Tahkime İlişkin Hükümleri**)

Pekcanitez Hakan/ Atalay Oğuz/ Özkes Muhammet, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usûl Hukuku**, 12.baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2011. (Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **HMK’ya Göre Medenî Usûl Hukuku**)

Pekcanitez Hakan/ Atalay Oğuz/ Özkes Muhammet, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 7.baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019. (Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usûl Hukuku**)

Pekcanitez Hakan/Taş Korkmaz Hülya, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2017.

Pekcanitez Hakan/Yeşilirmak Ali, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2017.

Pentsov Dmitry A., “Contractual Joint Ventures in International Investment Arbitration”, **Northwestern Journal of International Law & Business**, Cilt: 38, Sayı: 3 Bahar, s. 391-448.

Petek Ömer Faruk, **Hakem Sözleşmesi Uyarınca Hakemin Hak ve Yükümlülükleri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2015.

Postacıoğlu İlhan E., **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 1975.

Postacıoğlu İlhan E. / Altay Sümer, **Medenî Usûl Hukuku Dersleri**, 7. bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.

Sarıöz Büyükalp A. İpek, “Uluslararası Tahkimde ‘Tahkim Anlaşmasının Hükümsüz, Tesirsiz Veya İcrasının İmkansız Olması’ Kavramları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014 (Basım Yılı: 2015), Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, s. 2015-2061.

Schneider Michael E., “The Terms of Reference”, **The ICC International Court of Arbitration Bulletin**, November 1997.

Schwartz Eric A., “International Arbitration Institutions”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğ Kitabı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 161-173.

Şanlı Cemal, **Avrupa (Cenevre) – New York Sözleşmeleri ve Türk Tahkim Hukuku Sempozyumu**, 10 Mayıs 1990, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. (Şanlı, **Sempozyum**)

Şanlı Cemal, **Hukukî Mütalaalarım**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016. (Şanlı, **Mütalaalarım**)

Şanlı Cemal, “4686 Milletlerarası Tahkim Kanununun Yürürlük Tarihinden Evvel Yapılmış Sözleşmelerden Doğan Tahkimlerde Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Yıl 23, S. 1-2, 2003, Prof. Dr. Gülören Tekinalp’e Armağan, s. 687-712. (Şanlı, **Bülten**)

Şanlı Cemal, “Uluslararası Tahkimde Türkiye’nin Avantaj ve Dezavantajları”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğ Kitabı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 151-159. (Şanlı, **Türkiye’nin Avantaj ve Dezavantajları**)

Şanlı Cemal, **Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 7. baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2019. (Şanlı, **Ticarî Akitler**)

Şanlı Cemal/ Esen Emre/ Ataman-Figenmeşe İnci, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 7. baskı, İstanbul: Beta, 2019.

Şener Oruç Hami, **Adi Ortaklık**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2008.

Tanrıver Süha, “Genel Vekâlet (Temsil) Özel Vekâlet (Temsil) Ayrımı”, **Makalelerim I (1985-2005)**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2005, s. 97-102.

Tanrıver Süha, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, **Makalelerim II (2006-2010)**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011, s. 3-31.

Tanrıver Süha, “Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim”, **Makalelerim I (1985-2005)**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2005, s. 125-150. (Tanrıver, **İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim**)

Tanrıver Süha, **Medenî Usûl Hukuku**, Cilt I, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018. (Tanrıver, **Usûl Hukuku**)

Tanrıver Süha, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi”, **Makalelerim I (1985-2005)**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2005, s. 103-123. (Tanrıver, **Kamu Düzeni**)

Taşkın Alim, **Hakem Sözleşmesi**, 2. baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2005. (Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**)

Taşkın Alim, **Tahkim Hukukunda Tahkim Anlaşması, Hakem Kurulu ve Tahkim Yargılaması**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019. (Taşkın, **Tahkim Yargılaması**)

Tercier Pierre/ Pichonnaz Pascal/ Develioğlu H. Murat, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.

Tekinalp Gülören/ Uyanık Ayfer, **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2016.

Tekinay Selâhattin Sulhi/ Akman Sermet/ Burcuoğlu Halûk/ Altop Atillâ, **Tekinay Borçlar Hukuku**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993.

Tiryakioğlu Bilgin, “Çok Tarafli Tahkim”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 101-111.

Toker Ali Gümrah / Ruhi Ahmet Cemal, **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanun: Gerekçeli, Açıklamalı, İctihatlı**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Umar Bilge, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.

Ulukapı Ömer, **Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı**, Konya 1991.

Ulukuş Bulut Şaziye Tuba, **MTK ile Karşılaştırmalı Olarak HMK Hükümlerine Göre Hakem Kararlarının İptali**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.

Üstündağ Saim, **İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasası**, İstanbul, 1967. (Üstündağ, **İddia ve Müdafaa**)

Üstündağ Saim, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul, 2000. (Üstündağ, **Medeni Yargılama**)

Üstündağ Saim, “Tahkim ve Özellikle Uluslararası Tahkim”, **Makaleler, İctihat Tahlilleri ve Çeviriler**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010, s. 365-372.

Vahrenwald Arnold, “Out-of-court dispute settlement systems for ecommerce, Report on legal issues, Part IV. Arbitration”, **Report of Joint Research Centre of the EC**, 2000.

Verbist Herman/ Schäfer Erik/ Imhoos Christophe, **ICC Arbitration in Practice**, Wolters Kluwer, 2016, Bölüm 3/C-4.

von Tuhr Andreas, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı**, Cilt: 1-2, Ankara, 1983.

Webster Thomas, “Terms of Reference and French Annulment Proceedings”, **Journal of International Arbitration**, 20(6), 2003, s. 561-587.

Yavuz Cevdet, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, İstanbul: Beta, 2018.

Yener Keskin Cansu, **Milletlerarası Tahkim Anlaşmasının Kurulması ve Etkisi**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Yeşilirmak Ali, **Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli**, 23 Mart 2007, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007. (Yeşilirmak, **İç Tahkim Paneli**)

Yeşilirmak Ali, **ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018. (Yeşilirmak, **ICC Tahkimi**)

Yeşilirmak Ali, “Provisional Measures”, **Pervasive Problems in International Arbitration**, (Ed: Loukas A. Mistelis/ Julian David Mathew Lew), Kluwer Law International, 2006, s. 185-200.

Yeşilirmak Ali, **Provisional Measures in International Commercial Arbitration**, Kluwer Law International, The Netherlands, 2005.

Yeşilirmak Ali, “Tahkim Sözleşmesinin Hazırlanması”, **XII. Milletlerarası Tahkim Semineri: 27 Aralık 2014**, ICC Türkiye Milli Komitesi: Ankara, s. 7-44. (Yeşilirmak, **Tahkim Sözleşmesi**)

Yeşilirmak Ali, “Written Advocacy: Submissions Under the ICC Rules of Arbitration”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014 (Basım Yılı 2015), Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, s. 873-895. (Yeşilirmak, **Written Advocacy**)

Yeşilirmak Ali / Coşar Utku / Gültutan Doğan, **ICCA International Handbook on Commercial Arbitration**, (ed. Lise Bosman), ICCA & Kluwer Law International, 2019.

Yılmaz Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 3. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017. (Yılmaz, **Şerh, C. I, II, III**)

Zevkliler Aydın / Gökyayla K. Emre, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 19. bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.

Uluslararası Antlaşmalar

1923 tarihli Tahkim Şartları Hususunda Cenevre Protokolü, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%2027/v27.pdf> , 11 Haziran 2019 tarihinde erişildi.

1927 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Hakkında Cenevre Konvansiyonu, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%2092/v92.pdf> , 11 Haziran 2019 tarihinde erişildi.

Rehberler

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Temel Terimler Sözlüğü (İngilizce – Türkçe), Ankara, 2003.

International Bar Association, **Compendium of Arbitration Practice**, Ekim 2017, https://www.ibanet.org/LPD/Dispute_Resolution_Section/Arbitration/Projects.aspx#october_1 , 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi.

International Council for Commercial Arbitration, **ICCA Drafting Sourcebook For Logistical Matters In Procedural Orders: The ICca Reports No. 2**, 2015, https://www.arbitration-icca.org/media/3/14314586363730/icca_reports_2_final.pdf , 3 Aralık 2019 tarihinde erişildi.

Milletlerarası Ticaret Odası, “MTO Tahkim Kuralları Uyarınca Tahkimin Yürütülmesi Hakkında Taraflara ve Hakem Heyetlerine Not”, 1 Ocak 2019,

<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/03/icc-note-to-parties-and-arbitral-tribunals-on-the-conduct-of-arbitration.pdf> , 2 Temmuz 2019 tarihinde erişildi. (MTO, **Tahkimin Yürütülmesi Hakkında Not**)

Milletlerarası Ticaret Odası, “Model Görev Belgesi”,
<https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2018/04/icc-model-terms-of-reference-english.pdf> , 8 Eylül 2019 tarihinde erişildi. (MTO, **Model Görev Belgesi**)

Milletlerarası Ticaret Odası, “MTO Komisyon Raporu: Tahkimde Zaman ve Maliyet Kontrolü”, 2018, <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2018/03/icc-arbitration-commission-report-on-techniques-for-controlling-time-and-costs-in-arbitration-english-version.pdf> , 30 Kasım 2019 tarihinde erişildi. (MTO, **Zaman ve Maliyet Kontrolü**)



ÖZGEÇMİŞ

Mahmut Sait Arslan 1994 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlkokulu Özel Asfa Halil Necati İlköğretim Okulu'nda okumuş, lise eğitimini 2012 yılında Özel Asfa Fen Lisesi'nde tamamlamıştır. Aynı yıl %100 ÖSYM başarı burslu olarak kazandığı İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 2016 yılında mezun olmuştur. 2017 yılında avukatlık stajını tamamlayarak İstanbul Barosu'na kaydolmuştur. 2017 yılından beri İstanbul, Üsküdar'da serbest avukatlık yapmaktadır. İleri düzeyde İngilizce konuşmakta ve yazmaktadır. Orta seviyede Arapça bilmektedir.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Hazırlayanın Adı Soyadı : Mahmut Sait Arslan
Tez Başlığı : Milletlerarası Ticaret Odası (MTO) Tahkim Mahkemesi Uygulamasında "Görev Belgesi"
Savunma Tarihi : 16 / 12 / 2019
Danışmanı : Prof. Dr. Hakan Pekcanitez

JÜRİ ÜYELERİ

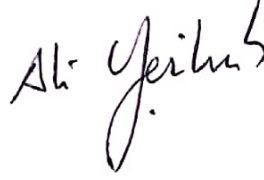
Unvanı, Adı Soyadı

İmza

Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ



Prof. Dr. Ali Yeşilirmak



Dr. Öğr. Üyesi Nur Bolayır



Prof. Dr. M. Yaman ÖZTEK
Enstitü Müdürü

